

מכתבי פַּאֲרָה

ביאורים ופענוחים, הארות ומקורות
לעומק דיוק לשונו באנגורות-קודש של

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שניאורסאהן

זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

מליזובאוויטש

๖๐♦๖๐

בענייני בר מצוה

תשורה משמחת בר-המצוה של
הת' יוסף יצחק שי' גrynfeld

תשע"ה © 2015
כל הזכויות שמורות

חנכ"י

מכון למחקר תורני, עיוני, פענווח והוצאה לאור מכתבי וכתבי-יד-קדושים
כ"ק אדמו"ר רבי מנחם מענדל שניאורסאהן מליאובאוייטש ז"ע
Anochinstitute@gmail.com +972-54-306-2246

ב"ה

פתח דבר

מודים אנחנו ומשבחים להשיית על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בכניסתו של בנו בкорנו הת' יוסף יצחק שי' לגל מצוות.

כהוקה לדיינו ובני משפחתנו שיחיו שבאו מקרוב ומרחוק לחגוג את שמחתנו, ולבך את חנן בר-המצוה שי' שיגדל להיות חסיד, ירא-שמים ולמדן, כרצוינו הק' ולנחת-רווח² של כ"ק אדוננו מורנו ורבינו צוקלהה"ה נבג"מ זי"ע, מתכבדים אנו להגיש תשורה מיוחדת זו, הכללת י"ג נושאים ועניןינו בענייני תפילין ובר-מצואה, מלוקטים ברובם מאגרות-קדוש כ"ק אדמו"ר, לכבוד חנן בר-המצואה שי' עם הגיעו לשנת ה"ג, ולרגל מלאות מאה שנה לחגיגת בר-המצואה של כ"ק אדמו"ר.⁴

1. ראה 'יחידות' לבר-מצואה: "כשמו של נשיא דורנו, 'יוסף', מלשון הוספה, 'יוסוף ה' לי בן אחר'" (ויצא ל, כד), שמייחס עוד בר-מצואה .. ובאופן של שמחה וטוב לבב .. וכשמו השני דנשיא דורנו, "' יצחק' מלשון זהיק ושמחה" (כ"א שבת תשמ"ח - התועדות תשמ"ח ח"ב ע' 346. וראה 'משיחות' ש"פ בא שם, ביאורים נוספים בשם אלו והקשר ביניהם).

2. ראה מג"א או"ח סימן רכ"ה ס"ק: מצווה על האדם לעשות סעודת ביום שנעשה בו בר מצוה כיום שנכנס לחופה. וראה לקמן ביאורים למכות רבינו לבר מצואה.

3. באגרות קודש כ"ק אדמו"ר ח"ז ע' ריג ואילך מבאר כיצד ניתן לקשר איחול מshallot לב יהודי בכוונת ורצוןبشر ודם: "אחד אשר אין סומך על עצמו שיוכל לפרט תפלו כדברי מאיזה סיבה שתהיה ולפי דעתו נמצא אחד מידידי הרוחש ומאהל לו כל טוב באמת, ויש לו הבנה במוקשו יותר מפורטה ועמוקה, ה"ה מנשה תפלו ובקשו שמתפלל שתתמלא בקשתו כפי כוונת ורצון פלוני .. עוד זאת אשר מיודע יציר לב האדם והתחבולות של היצה"ר שאומן גדול הוא ובא לאכוא"ל לפי עניינו .. ובמילא מהפש לו כמה דרכים לבבל את האדם, ובפרט בעת רצון כשותש שתתקבל תפלו שיש מקום יותר לחשש שיבבלו ויערב איזה פניה בבקשתו ותפלו, וככל שתתגדל הבקשה בהרחקה מעניןיהם .. מובן שהיצה"ר יחש כל אשר בידו לבבל התפלה, ואם אי אפשר בדברו, הרי עכ"פ לבב".

4. ב"א ניסן תרע"ה. אודות חגיגת בר-מצואה זו (שהתקיימה בשבת הגדול, י"ב ניסן תרע"ה) – ראה "רשימת זכרונות" שכתבה אם רבינו, הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה (ברוקלין, תשע"ב – חוברות לג; לט). וראה חוברת לג ע' 14 סיоро מזכרותן הרבניית חנה ע"ה (מתוך "די אידישע הײַם" (כסלו תשכ"ד), בתרגום חופשי מאידיש): "מחיגת בר-המצואה הגדולה שנחוגה ביקטריננסלב זוכרת הרבניית עד היום, שלאחר הדרשה, שמצוה חן רב בעניין האורחים, פרץ בחור בר-המצואה בככי מר, ולמראהו געו בככיה גם רבים מהאורחים.

היא שמעה שבולה עמד על כך שהבחור בר-המצואה יבטיח לו דבר מה. מה הייתה ההבטחה – אין לה כל מושג, אבל היא זוכרת שבמושאי-שבת, כשהבחור בר-המצואה הסכים להעניק את הבטחתו כפי שדרש אביו, פרצה שמחה רבה, עם ריקודים שנמשכו עד שעה מאוחרת בלילה".

- א. צילום מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע, שלח לאב חתן ברהמצווה, בעת ששהה בחצרות קודשו לרגל בר המצווה שלו, מכתב זה היה שלוח כ"ק אדמו"ר לכל נער בר מצוה ממשך שונות נשיאותו.
- ב. "פירוש ביורו ומקורות" למכתב זה. בתשורה זו, נעשה נסיוון ראשון לעשות "אזורים לתורה"⁵, הכול בירור מקורות לשונות רבינו במכתבו,ליקוט ביורים מהתורת רבינו ותורת הדא"ח בכלל, ומקורות תורניים נוספים, כאשר זה נוסף ביורו בדרך אפשר של עומק ודיקוק לשון קודשו של כ"ק אדמו"ר.
- ג. "לקט אגרות-קדושים" ממכתביו כ"ק אדמו"ר בענייני בר מצוה. מطبع הדברים, היו שמכתבים אלו נועדו לברי מצוה (ברובם), הרי שהם בעלי אופי תורני מחד, ומайдך - כתובים בשפה שגם נער יבין. בשולי המכתבים, באו בהערות מראוי-מקומות וביאורים בדרך אפשר, כנ"ל.
- ד. "מברך מכתב ושיחה" - סקירה על נוסח ברכה וביאור יהודי של רבינו, לרגל בר מצוה, ומשם לחתונה ולרגל הכנסתה לחדר. לאחר הסקירה יבוא המכתב עם ביאורים והערות, ולהשלמת העניין - שיחת קודש בנושא זה כפי שיפורט שם.
- ה. כמה אגרות קודש, "הערות על ספרים" בענייני תפליין ושבת - מתוך ספר שעתייד לצאת בקרוב - בהן כתב כ"ק אדמו"ר הערות על ספרים שנשלחו אליו, כפי שיפורט במבוא למכתבים אלו.
- ו. "מכתב כללי מפוענה ומבואר", בו מבאר רבינו מאמר חז"ל - "חייב אדם לראות עצמו כאלו יצא מצרים", דבר שמתקיים בכל יום ע"י קיום מצות תפליין. גם מכתב זה בא עם ביאורים כפי שיפורט בהקדמתו.
- ז. דרשת חתן ברהמצווה Dunn - בעניין "אימתי נצטו בני ישראל במצב תפליין, ואילו פרשיות היו להם", המבוססת על הערה אחת שכתב רבינו, מתוך המכתב כללי שבסעיף הקודם, עם הרחבת והוספות מהתורת רבינו ועוד.
- ח. שוו"ת בין כ"ק אדמו"ר זי"ע, להר"ג וכו' הרב יצחק הוטנר ע"ה בעניין כוונת הנחת תפליין והמסתעף. כשהלפנִי כן - כהקדמה - באה שיחה שנאמרה והוגה כשו"ת ע"י כ"ק אדמו"ר בעניין "מבחן תפליין" והמסתעף, כשההמשך לשוו"ת זה התפתח השוו"ת של רבינו עם הרב הוטנר.

---

5. ראה עירובין כא, סע"ב: בא שלמה ועשה לה אונים.

ט. אגרת-קדוש מרביבנו, בעניין עבודות הבכורות (במשכן ובמקדש) לשיטת אדה⁶. המכתב נשלח בראש ישיבת תורה-אמת דאוז הרה"ג וכו' הרב משה אריה ליב שפירא ע"ה לרגל בר המצוה של נצדוק. הבאנו גם מכתב זה, מכיוון שבבר-המצוה הינו בכור.

י. מכתב רביינו אל האמן היהודי חיים יעקב (ז'אך) ליפשיץ ע"ה, העוסק בעולמו של האמן, ובעניניו קיום מצות והנחת תפילין. כשלפניו - סקירה אודות הקשר בין כ"ק אדמו"ר והאמן.

יא. "לקט ייחידיות" (פרטיות) של נעריו בר מצוה שהיו אצל כ"ק אדמו"ר לקראת בר-המצוה שלהם, וכן ייחידיות נוספות בעניניהם תפילין, כפי שיפורט.

יב. פתגמו החסידי של יום זה מתוך "היום יום", בתוספת צילום כת"ק, הערות ועוד, כפי שיפורט שם.

יג. לקט "רשימות" כ"ק אדמו"ר, בעניניו בר-מצוה כפי שי"ל בשעתן. לחביבותא דמלתא - בחלק מהמדוורים - הובאו צילומי כת"ק כ"ק אדמו"ר ז"ע, בהם צילומי מכתבים, הגהות, הוספות ו��ודמה, בנושא המדובר. כמו כן, הבאנו צילומי מסמכים, שעררי ספרים ועוד.

כל הנ"ל נערך ונכתב ע"י אבי חתן בר-המצוה שי'. כמובן, שככל הפענוחים והביאורים דלקמן, הינם לפען"ד העורך ובאחריותו בלבד.

קראנו תשורה זו בשם "מכתב פאר", על שם התפלין שנקרוים "פאר", כמו שנאמר "פארך חbosch עלייך".

במאמרי דא"ח⁷ נתבאר שהתפלין הם כמו תכשיט שהאדם מתקשט בו. וכך, מתקשטים ומתקבדים אנו בחגיגת בר-מצוה זו, בדבורי תורה ובניו העוסקים בעניניהם תפילין.

כאן המקום להודות מקרב לב, להנחלת הוצאת קה"ת, על האישור להשתמש בחומר הנ"ל.

6. חזקאל כד, יז. וראה ברכות, יא, א. שו"ע אדה"ז סל"ח ס"ה.

7. ראה הנסמך במאמר ד"ה "וחזקת והיית לאיש" תשכ"ח (ספר המאמרים מלוקט - ע"ס חדרשי השנה - ח"ג ע' קח).

שלמי תודה מיוחדים, לכל העוזרים והעסקים במלאת העיון הרבה שתוצאותיה לפניכם, על הייעוץ והחשיבה הרבה שהשकיעו מזמן ומרצם, הלא הם: הרה"ת הרב שלום דובער לויין שי', מנהל ספריית ליאוואויטש בניו יורק, הרה"ת ר' חיים שאול ברוק שי', מנהל "وعد הנחות בלה"ק" ניו יורק, חממי היקר, הרה"ת הרב יעקב חיים יעקבוביץ שי', הרה"ת ר' שלמה מאיר מאrk שי', הרה"ת השיליח ר' יוסף יצחק לו שי', הרה"ת ר' אהרון לייב ראסקין שי', הרה"ת ר' מיכאל זליגסון שי', הרה"ת ר' לוי יצחק הולצמן שי' והר"ר אברהם זופניק שי'. יתברכו ממוקור הברכה, זכות ההתעסקות בתורת רבינו תלואה אוטם בכל אשר יפנו.

◊ ◊ ◊

ובעמדנו בסמוך לימי סגולה - יום קבלת הנשיאות של כ"ק אדמו"ר ז"ע, ויום ההילולא של כ"ק אדמו"ר מוהררי"ץ נ"ע, שחתן ברהמצוה נקרא על שמו (שמה גרים⁸), נתרברך לזכות ולרותות נחת מבנו בוכרנו שי', ומשאר יוצ"ח, ויקוים בו ובנו מה שנאמר⁹: "לא ימושו מפרק ומפי זרעך", וכדרשת חז"ל¹⁰ "תורה מחזרת על אקסניה שלה".

**יב לחודש שנשמע בשורות טובות¹¹ ה'תשע"ה
פתח-תקוה¹², ארץ הקודש
שישים-זוחם שנה לנשיאות כ"ק אדמו"ר ז"ע
ולסתלקות-הילולא של כ"ק אדמו"ר מוהררי"ץ נ"ע**

**מנחם מענדל גריינפלד
מכוןanca'i**

8. ברכות ז, ב (וביום פג, ב: דיק במסא). וראה לקוש"ש ח"ג ע' 835, אודות שמו של כ"ק אדמו"ר מוהררי"ץ נ"ע.

9. ישעי' נט, כא.

10. ב"מ פה, א.

11. ראש תיבות של חודש שבט, מתוך "יחידות" כ"ק אדמו"ר - ב' שבט תשכ"ו ('משבח רבי' (כפ"ח, תש"ס) ע' 174, ושם גם נוסח אחר: "שتبשר בשורות טובות").

12. ראה רד"ק הושע ב, יז (עה"פ "ואות עמק עכור לפתח תקוה") : יקרא לו שם לשבח והוא פתח תקווה.

תוכן העניינים

מבוא לברכת כ"ק אדמו"ר זי"ע 9

התיעיחסות כ"ק אדמו"ר למכתבי הברכה ששלוח לשמחות לאנשי-
שלומיינו

אגרת כ"ק אדמו"ר זי"ע מבוארת ומפורשת..... 13

צילום מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע לאב חתן בר-המצוה / מכתב עם פירוש
ביאור ומקורות

לקט אגרות קודש בענייני בר מצוה 23

ההוראה מפרשת יתרו לבר מצוה / הסיבה לאמירת תחנון ביום בר-
המצוה והקשר לפרשת יתרו / מדוע אומרים תחנון ביום בר-המצוה /
מה למדים מברה המצוה של יצחק אבינו / על תומ"ץ - עול נעים וטוב
הוא

מברך מכתב ושיחה – תורה חופה ומעשים טובים 35

אגרת-קודש – תורה חופה ומעשים טובים, נגד ג' האבות / שיחת
קדש כ"ק אדמו"ר – תוספת ביאור

לקט "הערות על ספרים" בענייני תפילין ושבת 43

מבוא וצילומי שערי הספרים / הערות בספר سور מרע ועשה טוב /
ביאור בענין המשכת האשור ע"י תפילין דראש / הערות בספר לב אריה
החדש / הערות בספר טהרת יום טוב

מכתב כללי מבואר וمفוענה..... 59

מבוא / מכתב כללי – משעבוד גשמי לרוחני ע"י התפילין

דרשת חתן בר המצוה 71

הקדמה / פלפול לבר-מצוה - "מצות תפילין במדבר", מבוסט על הערה
מהמכتب הכללי

שו"ת כ"ק אדמו"ר - כוונה בקיום מצות תפילין..... 77

מבוא וצילומי מסמכים / שו"ת שכתב כ"ק אדמו"ר משיחת ש"פ
בראשית תשכ"ח / שו"ת הכלול מכתבי כ"ק אדמו"ר זי"ע והר"ג וכו'
הרב יצחק הוטנר בעל ה"פחד יצחק" צ"ל / ייחודה של מצות תפילין

115. .... אגרת-קדוש בענייני בכורות .....

ברכה לרגל בר מצוה לבכור, העוסק בעבודות הבכורות בבית המקדש

121. .... מצות תפילין בעולמו של אמון - ז'אך ליפשייך .....

סקירה ומסמכים על קשריו עם ר'ק אדמור', חזרתו בתשובה ושמירתו
על מצות תפילין / אגרת קדוש בעניין הפיכת החומר לוחמני ע"י מצות
תפילין

135. .... לקט ייחידיות בענייני תפילין ובר מצוה .....

יחידות הר'י'ן / ייחידות לרגל הנחת תפילין / ייחידות לרגל בר מצוה
/ ייחידות הגאון רבי אפרים אליעזר יאלעס צ"ל

149. .... היום יום י"ב שבט .....

מכתב עידוד וחיזוק מכ"ק אדמור' מהורי"ץ, וממנו פתגמו של יום /
הקדמה / בשביל מה אתה דרוש?

155. .... לקט רשימות כ"ק אדמור' בענייני בר-מצוה .....

מכתב לבן-דוד לקרהת בר-מצוה / יומן בענייני בר-מצוה / ביאור דברי
המדרש אודות בר-המצוה של יצחק אבינו / ראשית פרקים מנאום לבר
מצוה / ההבדל בין בני לאוה"ע שנעשה לעם, וההבדל בין יעקב לעשו
כשנעשה בר-מצוה / "זיקחו איש חרבו", לוי נקרא "איש" להיוון בן י"ג,
比亚ור פרטי החשבון די"ג שנה מיום ליום.

190. .... רשימת המקורות.....

א

מבוא לברכת כ"ק אדמו"ר זי"ע

התיחסות כ"ק אדמו"ר למכתבי הברכה
שליח לשמחות לאנשי-שלוםינו
ומוסר השכל לזמןנו אנו

הקדמה

סיפור ה'חוזר' הגאון החסיד הרב יואל כהן שליט¹א:

בשנים האחרונות, המזיכירות של הרבי הייתה מארגנת שבמעמד חלוקת שטרות הדולר לצדקה ולברכה, עברו יחד קבוצות של חתנים או נערי בר מצווה וכיו"ב, והרביה היה מחלק לכל אחד בפרט دولار, לברכה ולהצלחה.

סיפור לי היהודי שאני מכירו היטב וסומך על דבריו, שפעם, כאשר אחת מקבוצות החתנים עברו לפני הרבי לקבלת دولار, הוא שמע איך לאחר נתינת הדולר לאחד החתנים וברכת ברכה והצלחה, שאל הרבי את החתן: "אתה כבר קיבלת את המכתב? אני כבר חתמתי" (מדובר אודוטה המכתב ברכה של הרבי לקראת החתונה. מכתב זה נשלח על-ידי המזיכירות לכל אחד מהחתנים).

היהודי שמספר לי זאת אמר, שמאוד הסתקרן לדעת מה פשרם של דברים אלו. הרי עברו יותר מעשרים חתנים ולאף אחד מהם לא הזכיר הרבי מאומה על דבר המכתב, ורק לאותו בחור אמר הרבי את הדברים הנ"ל.

הוא בדק את הנושא והתברר לו, שכמה ימים קודם, ישבו יחד כמה חתנים ודיברו ביניהם בנושא המכתב ברכה של הרבי לחתונת. המכתב היה זהה אצל כולם. זהו נוסח אחיד בו הרבי היה מברך את כל החתנים לקראת חתונתם. המזיכירות הכינה לכל חתן מכתב עם שמו האישית והרביה היה חותם מתחתית המכתב. הבוחרים דיברו על הנושא וחלק מהם אמרו, שלמרות שהזהו מכתב עם נוסח אחיד, מכל מקום כאשר הרבי חותם אליו הוא מכניס בזה את כל עצמיותו ומעניק את הברכה המפורטת במכתב לחתן זה באופן אישי. ככל שמדובר באדם פנימי יותר, אזי גם אותו דברים שנראים כחיצוניים נעשים מתוך פנימיות נפשו. על-אחת-כמה- וכמה יהודי צדיק שבכל פרט מפעולותיו הוא מכניס את כל עצמיותו ממש.

אבל היו כמה מהבחורים שטענו שהרביה עובר על המכתבים מהר מאד, מבלתי התייחס לנושא בכלל תשומת ליבו. והיה גם בחור שהרחק לכת וטען, שקשה לו להאמין שתור כדין טרדותיו הרבות של הרבי, הוא בודק את שמו של החתן המופיע על כל אחד מהמכתבים. הוא חותם על המכתב ומיד ממשיך הלאה למכתב הבא.

ולבחור הזה פנה הרבי ואמר: "קיבלת את המכתב? אני כבר חתמתי...!"

---

1. 'המודדים בחסידות' (ירושלים, תשע"ג) ע' 300-299.

ברכת כ"ק אדמו"ר זי"ע לחתן בר המזווה

סיפור זה שמעתי מאותו יהודי שראה את המעשה ובדק את העניין.

לאחר משך זמן השתתפותו בתהוועדות חסידית באיזשהו מקום וסיפורתי את הסיפור הנ"ל, והוסףתי, שהיהודי שמספר לי על כך מוכר לי כאיש אמין שאינו מגדים ומשנה בדיבורו ולהערכתי סיפור זה נכון ואמתית.

לאחר התהוועדות, ניגש אליו אחד המשתתפים ואומר לי כך: "אתה יודע שהסיפור אמיתי כיון ששמעת ממשחו אמין בעיניך, אבל אני יודע בוודאות גמורה שהמעשה נכון. אני הייתי אותו החתן..."

רואים בסיפור זה באיזה רצינות התייחס הרבי לכל יהודי, ואיך השקיע את כל פנימיות נפשו בהעניקו ברכה, סטנדרטית לכואורה, לכל אדם בפרט.

[פרט נוסף שרואים בסיפור זה: לא רק שהרב האציל מברכו גם לבוחר צזה, הן בחתימת המכתב והן בעברו קיבל את הדולר מידי הרבי, אלא יותר מזה: הרבי אף דאג עבורו שייהיה לו קצת יותר דעת להתרומות ולהבין נכון במה מדובר].

ע"כ מדבריו של הגה"ח ר' יואיל כהן.

בקשר זה, ראוי להביא את דבריו מזכירו של כ"ק אדמו"ר, הרב ניסן מינדל ע"ה², כשמתאר את עבודתו כמציר, ריכוז העבודה הקשורה במכתבים שהיו נשלחים אל הרבי, והתיחסות הרבי למכתבים אלו:

"עם כל היכולת היוצאה מן הכלל של הרבי להתעסק עם הדואר שלו בצורה כה זריזה ויעילה, הדבר הלה ונהייה ברור יותר ויותר - אפילו בשנים הראשונות לנשיאותו של הרבי - שמבוחינה אונושית לא יהיה אפשר להתמודד עם הזרם הגובר של הדואר בתוך כמות הזמן הקצרה יחסית שהוקצה להתק כתבות.

כתוצאה לכך, עשית עדר נועז והצעתי לרבי שבמקרים של דואר יוצא מסוים, תיתכן דרך שתבניה לחיסכון בזמן המקודש למטרה זו. הצעתי, לדוגמה, לגבי מכתבים קבועים או מכתבים בעלי נוסח קבוע, כמו איחולי ראש השנה, תשובה לבקשת ברכה מהרבי לרجل אירופי משפחתיים שמחים, כמו בר ובת מצוה³, נישואין, ימי הולדת, וכן הלאה, אשר כשמחשבים את כולם יחדיו, למרות זהה לא היה אחד מהתפקידים שלי, היה מספרם מגיע בקהלות לכמה אלפי מכתבים במהלך שנה אחת. כתע, אם הרבי היה מאשר לבצע את 'חתימתו' על

2. מבוא לספר 'מורה לדoor נבור' ח"א ע' 280-281 (אגרות קודש כ"ק אדמו"ר בתרגום מאנגלית, בעריכתו של הרב מינדל (כפ"ח, חסס"ד)).

3. ההדרשה אינה במקור.

מכתבים כאלה באמצעות חותמת גומי - שיטה שמקובלת בכל העולם - זה היה בוודאי חסר חלק חשוב מזמן היקר.

תוך הערכה אדיבה כלפי ההתחשבות של מזכירו, הרב שיל למרות זאת את הרעיון מכל וכל, בהוסיפו סיבה אשר יש להניח כי נתקلتיה בה לראשונה.

לאmittתו של דבר, הייתי צריך לדעת שכל דבר אשר הדיף ריח של 'תחבולה', היה מעורר סלידה בענייני הרב. דבר זה מובן מאליו. הסיבה של הרב הייתה פשוטה: "כיצד אני יכול לשלווח איחוליים לבכירים לאדם תוך שימוש באמצעותם כה מלאכותי, וכי צידיר גיש אוטו אדם אם הוא או היא יקבלו איחוליים לבכירים בנסיבות שנחתם בצדראת, בחותמת גומי³?" קר ירד העניין מעל הפרק.⁴

◊ ◊ ◊

היות ש"דברי צדוקים קיימים לעד"⁵, ומה להלן עומד ומשמש אף כאן עומד ומשמש⁶, וע"כ גם כיום כאשר "החושך יכסה ארץ"⁷, הרי שבבודאי כ"ק אדמו"ר ז"ע מציל מברכותיו באופן אישי, לכל נער בר מצוה מחסידיו ומkoshereיו, ההולך בדרכיו נס"ו, בבחינת "אני כבר חתמתי". ולוואי שניהה ראויים, ונזכה "לקבל את המכתב" למטה מעשרה טפחים.

לפנינו צילום מכתב כ"ק אדמו"ר שלח לאביו של חתן הבר מצוה דן, לרجل בר-המצוה שלו, בעת ששחה בחצרות קודשינו, בימי בר-המצוה שלו עצמו.

לאחר מכן יבוא נוסח מכתב זה שהיה נשלח לכל נער בר מצוה, עם ביאורים, ופענוחים, הארות ומקורות, הכול ליקוט מתורת רבינו, וממקורות תורניים נוספים.

כהסידים המחברים כל מילה היוצאת מפי רבעם, ומדקדקים בדקוק רב בכל הגה היוצאה מפיו, נעשה כאן נסיוון ראשון מסוגו, שנועד להציג כיצד כל תיבת ומילה שכ"ק אדמו"ר כתב וחתם עליה באופן אישי לכל חתן בר-מצוה, הינה בעלת משמעות רבה, ויסודתה בהררי קודש, ובפרט עמוקקו וכו' דברי רבינו, כנודע.

4. בהמשך דבריו מספר הרב מינדל: "כפי שאפשר לצפות, כאשר הרב איישר את קבלתו של מכתב הוא בדרך כלל נתן דין קדימה למכתב של מי שאינו חסיד ליוואויטש על פני חסיד נאמן... "החסידים שליהם קיבלו את העיכוב בהבנה, אחרים עלולים לחוש נפגעים", היה הרב מסביר".

5. ראה אגדות-קודש כ"ק אדמו"ר מהורי"צ נ"ע, ח"ג ע' תקעו. ח"ד ע' שלט ועוד.

6. סוטה יג, סע"ב.

7. ישעיהו ס, ב.

ב

מכתב פ"ק אדמו"ר זי"ע להתנוי בר-מצווה עם ביאור ופירוש

מכتب רビינו שהיה שולח
לכל נער לקראת בר-מצווה שלו

צילום מכתב כ"ק אדמו"ר זי"ע לאב חתן בר-המצוה

גרינפלד - ברוקלין

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn, N. Y. 11213
493-9250

מנחם מונדל שנייאורטאהן

ליובאוויטש

27 איסטערן פֿאַרְקּוֹווֹ
ברוקלין, נ. י.

ביהה, טו' סיון תשמ"ט
ברוקלין, נ. י.

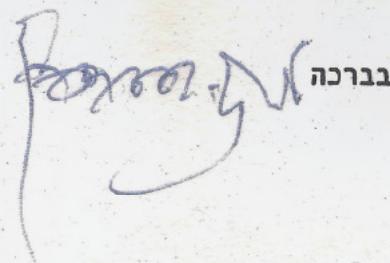
הברך מנחם מונדל שי'

שלום וברכה

במענה על הודעה ע"ד הכנסו לגיל מצות,

הנה יהיר מהשיות אשר מבן שלוש עשרה למצות
יגדל לבן חמיש עשרה וככו' כפתק המשנה (אבות פרק
ה'), ויזטיף התמדה וشكידה בלימודו בתורה, בתורת
הנגללה וכן בתורת החסידות ויהדר בקיום המצות.
והשיות יצליחו להיות חסיד ירא שמים ולמדן.

ברכה

- "שם קדישא", וכמבוואר בספר חסידים⁸ ("והו רגולו כתוב בשם ה'"). ע"ש).

ברוקליין, ני. ע"ד המובה בשו"ע⁹:

"י"א . . דציריכים
לכתוב שם העיר של
לוּהָ אוֹ מְלֻהָ בְּשַׁתְרָ".
האָרֶךְ. ע"פ לשון
הכתובי¹⁰: "וַיִּקְרָא לִפְנֵי
אָבָרֶךְ".

יש לעיין ולדקק בפירוש המילה אָבָרֶךְ: בתרגום אונקלוס עה"פ (חובא ברש"י): "דין אבא למלאא" [=זה חבר למלאן]. רשי"י מרחיב את היריעה ומבהיר ש"א(א)", הוא חבר, ו"ריך" הוא מלך בלשון ארמי¹¹. ועד"ז בדברי יוסף לאחיו¹²:

"לא אתם שלחחים ATI הנה כי האלקים, וישימני לאב לפרעה ולאדון לכל ביתו".
ב המשך דבריו מביא רשי"י פי' נוסף ("דברי אגדה") מספרי¹³: "דרש רבי יהודה ויקראו אגדה" במספריה. אמר לו בן דרומסקית .. אין אברך בשנים. אלא לשון ברוכים, שהכל היו נכנסים לפניו ויויצאי תחת ידו".

הרי לנו מחלוקת בביאור התיבה "אָבָרֶךְ". לר"י הוא ע"ד הדרש. ואילו לבן דרומסקית הוא כפשותו ומין השורש בר"ך.

ב"ה. באגרות-קדוש¹⁴ דן כ"ק אדמור"ר עם הגאון מרוגטשוב ז"ל, בענין כתיבת "ב"ה" בראשי מכתבים ("במכתבי הקודם שאלתי .. אם יש מקור למה שכותבין במאמרם ב"ה, ב"ה" או "בעוד"ה" ברוקליין, ני. וקצת ראיי .. ולפלא האברך .. שי"ל ענה לי כהדר"ג מאומה ע"ז"). וראה

שור"ת צפע"נ¹⁵. אבל במק"א כתוב רבינו¹⁶: "מקובל בכל תפוזות ישראל . . שאף כתיבת מכתב בענייני חול, כותבים בראשו ב"ה". ועוד"ז באגרות-קדוש¹⁷: "להתihil כל דבר המתאים בר"ת - ב"ה .. כדיishi"י גם בחוברת, אף שמצויר בפניהם"; "ישלח לכאן מפרסומיו (בצירוף "ב"ה" וכיו"ב בהתחלה)". כמו"כ, פעם¹⁸ הביע רבינו אי שביעות רצון, ושאל מניין נובע ה"מנגה" המשונה שאין מצינים "ב"ה" על מכתבים ופתחים. במקום אחר¹⁹ מבאר רבינו מקורות נספים לכתחית ברוך ה': "מדברי זהה" למדים שיש לכתחוב בראש מכתב "ב"ה",שמו של הקב"ה, כפי שמצויר במאמרי חסידות שכותבים בראשיהם "ב"ד" - היה, שכאשר "בונים" עניין (כתיבת מכתב וכיו"ב) ישקשר זאת בשם שם

1. אגרות-קדוש כ"ק אדמור ז"ע חלק כ"א ע' ה. 2. ווארשא. סי' קצ'ז. 3. לקוטי-שיחות ח"ו ע' 190 (בתרגום חופשי מאידיש, להלן הדברים כפי שהם במקורו: איז דאך איינגעפירט בכל תפוזות ישראל .. אז אפילו ווען מישרים בט אָברְיוֹ וועגן ענייני חול, פאנגעט מען אים אָן מיט "ב"ה"). 4. אגרות-קדוש ח"ל ע' קצט, ולקוטי-שיחות ח"ג ע' 599. 5. הייל מלחם ח"א ע' רמת - מרשימת אחד הת', יומ ד' כ"ד אדר וראשון תשרי'ו, וראה היכל מנחם ח"ג ע' נז מענה רבינו: "כדי לעודרום לכתחוב בראש מכ' שליהם ב"ה, וכוי'יך תועלויות בזזה". וראה גם צד"יק למלאן חוברות ז' ע' 223, 233. 6. שיחת ש"פ מצורע תשמ"א - שיחות קודש תשמ"א ח"ג ע' 83, בתרגום הופשי. 7. ח"ג נא, ב. וראה נצוצי זהר שם. 8. סי' מהפ"ד. 9. רמ"א חומר הלכות הלואת סמן מ"ט ס"ז. וראה יתולדות הכתובה בישראל (ני. תש"י"ד) ע' 29 שמקאן השתלשל לכתחוב שם העיר, גם בשטרות אחרים. 10. מקץ מא, מג. 11. בהבא לקמן וראה לקוטי-שיחות חלק ה' ע' 202 ואילך. 12. ע"פ רשי"י שבת נג, א (ד"ה אבא). 13. ע"ד לשון חו"ל ב"ב ד, א: "לא רכא ולא בר רכא". 14. ויגש מה, ח. 15. דברים פיסקא א.

הדוימה למלך, ואתי שפיר לנכנתו "אברך".
שלום. ע"פ מאמר חז"ל¹⁸ – "הו מקדמים
בשלום כל אדם".

וברבה. ע"פ לשון
ברכת "שים שלום".

ובפירוש דעת
זקנים מבuali התוס' עה"פ¹⁹ "וקראת אליה לשלום": "המקדים

שלום לחבריו צריך לחברו לכפול לו לשלום ולומר לו שלום עלייך וברכה טוביה. וסמך ללשון זה מרכזיב²⁰ כי תקדמנו ברכות טוב, כלומר כי תקדמנו בשלום צריך להחזר לו ברכת טוב, פ"י ברכה טוביה .. ולכך בירך הקב"ה את עמו בשלום שנאמר²¹ כי יברך את עמו בשלום".

מרגלא בפורמה דכ"ק רבניו, לפתח ריבוי שיחותיו ומכתבי הক' בנוסח "פותחין בברכה", מיום סע פתיחה אגרת-הקודש הראשונה של כ"ק אדרמור' הזקן בתניא²².

החוודעה. ידוע עד כמה השתווק כ"ק רבניו ועודד את כלל אנ"ש לכתוב אליו מכל הקורות אותם, זולחה"ק באחד ממכתביו²³: ובאמ מודיעים ע"יד דברים שאינם גורמים נחת רוח (בhcרכה, אבל בכ"ז הרי מודיעים), עאכו"כ שציריכם להודיע מדברים הגורמים נחת רוח. וכיודע .. שעוד רבנו הזקן התאונן²⁴ על הנהגה הפכית.

ע"ד. = על-דבר.

ניל מצות. יש לומר שהזהו הרמז בביטוי "גיל מצות" – "גיל" מלשון "גילוח

ועד"ז פירוש הראב"ע: "אברך – כל אדם קורא לפני אכريع ואשתחווה . . מגורת ברכים. ויאמר ר' יונה המדקך הספרדי, כי אברך שם הפועל, והאל"ף תחת ה"א".

שלום וברכה!
העליה מכל הנ"ל,
שלתיבה "אברך"
שלושמשמעות:
לגיל מצות,
א. חבר למלך. ב. אב
בחכמה ורך בשנים. ג. מלשון שליט.

ויש לקשר עם המובא בזוהר חדש¹⁶: "רבי שמעון בן יוחאי זמין למארי מתניתא למיכל בסעודתא רבה דעתך . . והוא קא בדח טובא . . אמר להו דיוםא דין נתחאת נשמתא קדישה עילאה .. לרבי אלעזר ברבי .. ביום חתונתו . . מהו חתונתו? ביום א' דכשון לمعد פיקודי אוריתא . . א"ר יצחק, מתליסר שניין ולעילא, דההוא יומא לבני הבריות לאכול בסעודת הגדולה שעשה להם . . והיה בשמחה רבה . . אמר להם ביום זה ירדנה נשמה הקדושה עלינו אל רבי אלעזר בניי .. ביום חתונתו, מהו מזותה? ביום שנעשה מוכשרים לעשות מזותה התורה . . א"ר יצחק מ"ג שנים והלאה. כי ביום ההוא חובה על הצדיקים לעשות שמחת לב, ביום שהולך לחופה".

וכן הובא להלכה במגן-אברחים¹⁷: "מצווה על האדם לעשות סעודת ביום שנעשה בו בר מצוה כיים שנכנס לחופה".

16. בראשית, י, טע"ג; טו, ד. וראה ציונים בניצוצי זהר אות ת. 17. או"ח סרכ"ה סק"ד. 18. אבות פ"ד מטו"ו. ובפיו מ"ט: "וונתן לי שלום והחזרתי לו שלום". 19. שופטים כא, י. 20. תהילים כא, ד. 21. תהילים קט, יא. 22. ראה הנסמך בלקוטי-שיחות חכ"ר ע' 641 בהערה. 23. אגרות-קדושים חי"ח ע' תקנת. 24. ראה אגרות-קדושים כ"ק אדרה"ז (ברוקלין, תשע"ב), ע' חכט. ושי". 25. מיחידות לבר-מצווה ט' סיון תשמ"ח (התועדותות ח"ג ע' 449). 26. ראה לקו"ת נצבים מז, רע"א.

הוא – "יהי רצון", יצירת רצון חדש כביכול שלא היה בשורשו ומקורה. ובלשון חז"ל "עושין רצונו של מקום"³³, "צדיק גוזר והקב"ה מקיים"³⁴ – מהשי"ת אשר מבן שעושין³⁵ וממשיכים רצון חדש.³⁶

מashi'ah. = מהשם יתברך. ע"פ לשון הכתוב:³⁷ "לידרא את השם הנכבד", ונוסח הקדיש "שםיה רבא . . . יתברך".

בן שלש עשרה למצות. ידוע דיש שתי דיעות במקור הדין דבן שלש עשרה למצות:

א. מצינו³⁸ דבן י"ג קראו הכתוב איש, כדכתיב³⁹ "וַיִּקְחֵה שְׁנִי בְנֵי יַעֲקֹב שָׁמְעוֹן וְלוֹיִאֵשׁ חֶרְבוֹ", וקראם הכתוב איש, שמורה איש חרבו", וקראם הכתוב איש, וחזקת על גדלות, וכמש"ז מי ש马克 לאיש, וחזקת והיתה לאיש⁴⁰, ולפ"ז הוא עניין טبعי שבגיל י"ג שנה נעשה גדול בשכל ובבדעה. ב. שזהו⁴² בכלל שיעורין הלכה למשה מסיני. ונפקא מינה להלכה – מאמתית בני נח מהוויibus בקיום המצוות שמצוים עליהן⁴³:

לפי הדעה שנלמד מהכתוב, ומתעם שטבע האדם הוא שבגיל זה נעשה גדול – אז כל ב"ג מהויב במצוות שלהם מבן י"ג שנה ואילך, כי מכיוון שהتورה גילתה שבטענה נעשה אז גדול אין נפק"ם בין ישראל לב"ג.

אבל להדרה שזויה הלכה למשה מסיני א"כ, בבני נח, אשר להם "לא ניתנו

ושמחה"²⁵. הבהיר²⁶ בין גילה ושמחה הוא: גילה מורה על רגש של שמחה שאינו באופן גלי כ"כ, שכן יכולה להיות ה"גילה" ביחד עם היראה ורעדת, וכמו שנאמר²⁷ "עבדו את ה' הנה יה'ך מהשי"ת אשר מבן שעושין³⁵ וממשיכים רצון חדש".

משא"כ שמחה – היא שמחה גלויה, כМОון גם מזחר (ראה לקמן בסמור), ד"עבדו את ה' בשמחה" היא בסתיויה לעבדו את ה' ביראה" – אף שאפשר לומר "וגילו ברעדה"²⁸. ועכ"ז מכיוון שלא נזכר כאן (באגרות) עניין הרעדה כי אם "גיל" בלבד, י"ל שההדגשה אינה על כיסוי השמחה ברעדה, אלא על עניין הגילה²⁹.

אלו דברי הזוהר שם³⁰: "וגילו ברעדה. דאסיר ליה לב"ג למחדדי תחיר בעלמא דין. האי במילוי דעתמא, אבל במילוי DAOРИיתא ובפקודו DAOРИתא, בעי למחדדי. לבתר, ישתחח בר נשא דיעבד בחדותא פקודיו אוורייתא דכתיב עבדו את ה' בשמחה" [=וגילו ברעדה]. אסור לאדם לשמוח ביותר בעולם הזה. זהו בדברי העולם, אבל בדברי תורה ובמצוות התורה צריך לשם. ולאחר מכן, ימצא האדם שיעשהמצוות התורה בשמחה, כתוב עבדו את ה' בשמחה].

יה'ך. ע"פ לשון הכתוב תהילים יט, טו³¹. "יהי רצון", משמעו תפילה ולא ברכה³². עניינה של התפילה אינו רק בזה שהוא ממשיכה לעולם התהтонן את אשר נמצא בשורש והמקור העליון, אלא עיקר חידושה

27. תהילים ב, יא. 28. ע"פ לקו"ש ח"ל ע' 104-105 ובהערות. 29. ע"פ התועודיות תשמ"ח ח"א ע' 259. זה"ג גו, סע"א ריש פרשת אחורי. 30. "יהיו לרצון אמר פי גוי". 31. ראה לקו"ת פרשת ראה יט, א. 32. ברכות לה, ב. 33. הענית נג, א ובכ"מ. 34. אמרו בינה שעיר הק"ש פפ"ג. חנוך לאדמוני האמצעי (נדפס בספרו שער תשובה ח"ב) פמ"ט. וראה לקו"ש חל"ט ע' 378 ואילך. 35. אמרו בינה שעיר הק"ש פפ"ג. חנוך לאדמוני יט, א. 36. ע"פ לקו"ש ח"כ ע' 536. וראה לקו"ש חל"ט ע' 40-41. וראה שם המעלת שבברכה ובהערות, ולקו"ש ח"כ ע' 536. וראה לקו"ש חל"ט ע' 378 ואילך. 37. תבאו כח, נת. 38. רשי" נזיר כת, ב – ד"ה ור' יוסי בררי סבר. 39. וישלח לד, כה. וראה רשימות כ"ק אדמוני – ביאור פרטיה החשובים ליום (נדפס לקמן ע' 180 ואילך). 40. שמות ב,

לו אינו יכול לו (להיצה"ר)⁴⁸. וייל שנרמו בשמות שמעון ולוי⁴⁹: שמעון – עובdotו בבחינת שמייה ולא בבחינת ראייה, והוא עניין UBODOT HBIYAH.

בנ שולש עשרה למצות. שגמר ועיקר כניסה נפש הקדושה באדם הוא ביום שני ויום א' לזכר ו'יב לנקבה שלכן נתחייבו או במצות מן התורה⁵⁰.

בנ שולש עשרה למצות. לכוארה יש להבין, "בן שולש עשרה למצות", עניינו סיום הגדר ד"קטן" והתחייבותו בכל המצאות מראוייתא כ"గודל". והרי ידוע שהענינים שנتابאו במסכת אבות הם "מילי דחסידותא"⁵¹, לפנים משורת הדין, ויש לעין מדוין נקט רבינו במחתו דוקא לשון זו, שענינה לפנים משווה"ד, ולא לשון המדגישה את חיוב קיום המצאות. שהרי יש שתי דיעות במקור הדין דמגיל יג' חיב במצאות, אם זהו לימוד מפסוק⁵², או שהוא אחד מהשיעורים שהם הלכה למשה מסיני⁵³, וא"כ, הוליל דעתו אלו,

השיעורין"⁴⁴, הרוי תלי בכאו"א לפי שכלו ודעתו מצד התבוננות הטבעית שלו.

ויש לرمז – ע"ד המוסר – שהראיה דחיווב במצבות היא מהכתוב ד"ויקחו .. שלש עשרה למצות היא איש", אשר יסודה שכן צריך להיות על פי טעם ו舍כל.

הנה, כתבו שוברו בצד, אשר אל יאמרו אשר די ומספיק לקיום תומ"ץ בהנאה שהוא ע"פ טעם ודעת, ولكن מורים לו באצבע – ראה והתבונן, מה עשו בני יעקב: "ויקחו איש חרבו", ותיכף לזמן חיוב במצבות שלהם, התחלו בעבודה של מסירות נפש דוקא.

ומעשה אבות סימן לבנים⁴⁵, לכל בר מצוה שבכל דור ודור, אשר רק זהה הדרך לקיום המצאות, לא הנאה מדודה ע"פ השכל, אלא תחת הכל יקבל⁴⁶ עליו על מלכות שמים, ואח"כ יקבל עליו על מצאות. ועוד ייל, שענין קיום המצאות בבר מצוה – בתחילת עכ"פ – הוא:

א. בדרך מלחמה עם הגוף ונפש הבהמית, כי אקדמיה טעניתה⁴⁷. ב. הכוונה להמשיך אווא"ס ב"ה בגוף וננה"ב ובדברים הגשיים בהם מקיים המצואה.

והיכולת לנצח במלחמה זו, הוא ע"י שהקב"ה עוזרו, כי "אלמלא הקב"ה שעוזר

יד. עי"ש בפרש"י וברבינו בחיי, והוא שלא כמו ש"בשמו"ר שם. 42. שווית הרא"ש, ריש כל טז. שווית מהרי"ל סי' נא. ולפי שיטתם הרואה מהכתוב אינה אלא אסמכתא בעלמא. 43. ראה ג"כ לקוטר שיחות ח"ה ע' 421 חט"ו ע' 291. 44. רמב"ם הלכות מלכים פ"ט ה"ג. וראה גם פ"ז ה"ב, שווית חת"ס חז"ר שש"ז. 45. ראה תנחותם כלל לך ט. רמב"ן ע"פ לך לך ב. ג. ועוד. 46. ראה משנה ברוכות פ"ב מ"ב: "יקבל עליו על מלכות שמים תחילת, ואחר כן יקבל עליו על מצאות". וראה תניא סוף פרק כה ופרק מא בתחילתו 47. זה"א קעט, ב. וראה קה"ר פר. יג. ועוד. 48. סוכה נ, ב. 50. סוכה ע' 8-347. 51. ר' ויצא כת, לד. 52. ראה חז"ג עג, א. 53. שועיר מהדרית ס"ד ס"ב בסופו. ומקורה מסדר הימים (בסוף הספר) "פירוש משנת בן חמיש שנים". וראה ע' שכו. 54. ראה ק"ר מהדרית ע' 246 ושם. 55. ראה רשי"ג נזיר כת, ב ד"ה ור' יוסי. 56. שווית הרא"ש ריש כל טז. שווית מהרי"ל סנ"א.

גם בה ישנו עניין ד"شورת הדין". ובנוסף, מעלה בלשון זו (לעומת המקורות בב' הדעתות הנ"ל שם אין מפורש הגיל וכו'), שבה מפורש גיל חמוץ' **בפסק המשנה** תחילת חיוב במצוות (אבות פרק ה') וויסוף התמדת – "בן שלוש עשרה למצוות".

לבן חמוץ עשרה. שמדובר⁶¹ חמוץ עשרה לגמרא הנה יגדל בתורת הנגלה ובתורת החסידות. וע"פ מה שכותב בספרים⁶² אשר גמר"א ר"ת ד' מלאכי המרכבה, גבריאל מיכאל רפאל אוריאל, הרי יודחן בו תכלית עבודת הש"ית להיות בבח"י מרכבה כמובואר בתניא.⁶³

בפסק המשנה (אבות פרק ה'). "בן שלוש עשרה למצוות, בן חמוץ עשרה לגמרא". ובנוסח הרגיל: "בן שלוש עשרה למצוות בן חמוץ עשרה לתלמיד". ויש לדiyik ממש"כ וריבינו במכותב "בן חמוץ עשרה וכו'", שכונתו היא לב' הנוסחאות, נוסף על הכוונה בפשטות לעלייה מדרגה לדרגה המנויות במשנה זו⁶⁴.

התמדת. המקור להתמדת בלימוד התורה, הוא מהפסוק⁶⁵: "לא ימוש ספר התורה זהה מפין והגית בו يوم ולילה". וברד"ק פירש "שהוא מצוה לכל ימי האדם ואפילו ידע כל התורה כלה .. שיחגה בו ביום ובלילה כל עת שימצא פנאי מעסקי מהיתו". ובשו"ע⁶⁶ כתוב: "כל איש ישראל

שם עניין להלכה. לאידך גיסא יש להבין, איזו "מדת חסידות" משמענו התנה בכך ש"בן שלש עשרה למצוות" – לכארה, הרי

דווקא מדת חסידות?⁶⁷

ולכארה י"ל –

שע"פ דין חייב במצוות רק לאחריו שיביא שתי שערות⁶⁸, ואילו ע"פ מדת חסידות – מיד שנעשה בן י"ג שנה, אף שלא הביא שתי שערות.

אמנם, אין די בביור זה, דמכיון שע"פ רוב מי שמלאו לו י"ג שנה הביא כבר שתי שערות – שכן לא מצינו שיבדקו אם הביא שתי שערות אם לאו – הרי, ע"פ ביור זה נמצא, שהמשנה מדברת במקורה יוצב מן הכלל – היפך הכללי⁶⁹ "התורה על הרוב תדבר".

ויל' הביאור בזה, ב"בן שלש עשרה למצוות" הכתוב במשנה, יכולם להיות ב' אופני הנהגה: א. ע"פ שורת הדין. ב. לפנים משורת הדין – מדת חסידות. ובמילא, כאשר העניין מובא במשנה דמסכת אבות, מובן שכונת התנה להציג את ההנהגה ד"בן שלש עשרה למצוות" שצרכיה להיות לא רק ע"פ דין, כי אם גם באופן של מדת חסידות, שזהו כללות עניינה של מסכת אבות⁷⁰.

ולכן נקט במכותב לשון זו בדוקא, כי

55. ובפרט משנה זו היא הסיום וחותם דמסכת אבות, הרי בודאי שצורך להיות מודגשת בה העניין דמטרת חסידות. 58. נדה מו, א. ר מב"ס הל' אישות פ"ב ה"לי"א. וראה אנציק' תלמודית (כרך ח) ערך גדול (ע' קמ ואילך). ושיינ. 59. ראה מוג'ן ח"ג פל"ג. 60. ע"פ' ביאורים לפרקי אבות (קה"ת, תש"ט) ח"א ע' 313, והתוועדות תשמ"ז, ח"ג ע' 391, 397. 61. אגדות קוזח ח"ח ע' קח. 62. ספר יורה הטהרים להרואה בטופו סימן ט במהדורות רוחנפולד, ברוקלין, תש"ס) הובא גם בספר החיצים לאחי המהרי"ל מפראג (חלק ספר זכויות פרק ב). 63. פרק כ"ג כח, ב). 64. משנה כא. לגוריסט אדחה"ז בסידורו – משנה כב. 65. המובא במרקנאות הוא לשון ריבינו במכותבו לקבוצת תלמידי בר-מצווה (אגרות-קדושים חכ"ג ע' מא). ובמכותב נוסף (אגרות-קדושים חכ"ט ע' קו): "כשם שנכננו למצוות כן ילכו מחייב אל חיל בפסק המשנה". 66. יהושע א, ח. 67. יוז"ד סרמ"ו (ס"א-ג). 68. ירושלמי

בתורת הנגלה ובן בתורת החסידות. וצריך להיות כל המשכתי נפשו וכל חפציו ומגםתו בעסק חכמת התורה ובזהת תענג נפשו . . . הן בעסק

הנגליה דתורה . . . והן בעסק פנימיות התורה⁷⁴.

ווייחדר. כדרשת חז"ל⁷⁵ על הפסוק "זה אליו ואנו הוו" – "התנהה לפניו במצאות", עשה לפניו סוכה נאה ולולב נאה ושורף נאה, ציצית נאה, ספר תורה נאה . . בדיו נאה, בקולםוס נאה, בלבל אומן וכורכו בשיראין נאין".

לעצם הלשון "הידור" בקשר עם קיומ מצאות, יש להעיר מדברי הגמ'⁷⁶ : בהידור מצואה עד שליש במצואה. וברש"י (ד"ה בהידור) : שם מוצא ב' ספרי תורה לקבנות, ואחד הדור מחביבו, יוסף שליש הדמים יקח את הדור וכר'.

ווייחדר בקיום המצאות. פסק רビינו הוזן בשלחנו הל' ציצית (ס"כ"ד ס"ג) מצואה לעשות טלית נאה וציצית נאה וה"ה כל המצאות צריך לעשות בהידור בכל מה אפשר שנאמר זה אילוי ואנו ההתנהה לפניו במצאות. ומסתימת לשונו משמע דס"ל לריבינו דהתנהה לפניו במצאות הוא מן התורה.⁷⁷

בקיום המצאות. שייהי הלימוד כהוראת חכמיינו זיל⁷⁸, מביא לידי מעשה, קיומ המצאות בהידור ובשמחה⁸⁰.

חייב בתלמידו תורה . . חייב לקבוע לו זמן לתלמוד תורה ביום ובليلה, שנאמר והגית בו יום ולילה . . עד אימת היב למדוד, עד יום מותו".

ושקידת. "רבי נחוניא בן הקנה היה מתפלל בכנסisto לבית המדרש וביציאתו תפללה קצרה . . אני

עמל והן عملים אני שוקד והן שוקדים"⁶⁸. בפשוטות, ההבדל בין "שקידת" ל"התמדה" הוא שקידדה עניינה מהירות⁶⁹. וכן נראה, שהכוונה היא שהגישה לענן הלימוד תהיה במרחב, ב מהירות ובהתמדה, שענינה לימוד ברצף אחד, משורש ת.מ.ד. – ועוד י"ל: לא רק הוספה בנסיבות – התמדה ושקידת, אלא גם באיכות, אופן הלימוד. ובעומק יותר, שקידדה לא רק בזמן אלא גם בנפש⁷⁰.

ויש להוסיף, דעיקר ההשגה וההבנה בא ע"י יגיעה של שקידת, דכאשר מתייגע ביגעה גדולה ועצומה, אז מגיע להשגה האמיתית, וכما אמר חז"ל⁷¹ יגעת ומצאת, ויגעה זו היא על ידי שקידת.ומי שהוא שקדן, גילה מעלהו על מי שהוא בעל כשרון ואין שקדן, דהשקידת היא יסוד ההבנה וההשגה⁷².

בלימודו בתורתך. כנוסח ברכבת התורה ונחיה אנחנו וצאצאיינו . . כלנו יודעי שמן ועוסקי תורהך⁷³. אבל ברי"ף הגירסה "ולומדי תורהך", וכן הוא נושא וריבינו הוזן בסידורו.

ברכות פ"ד ה"ב. 69. ראה מזו"ץ ירמיה א, יב: "שוק, עניין מהירות". 70. אגרות-קדוש ח"ח ע' ש, וח"ט ע' רמח. 71. מגילה ו, ב. 72. ע"פ ספר המאמרים רפואי ע' שב. וראה 'היכל מנחמי' ח"א ע' רלה. 73. ברכות יא, ב 74. קונטרס ומעין מאמר אי פ"ג (ע' 64). 75. שבת קל, ב. 76. בטל טו, ב. 77. ב"ק ט, ב. וראה תוד"ה עד שליש. 78. אגרות-קדוש חכ"ג ע' סא. 79. קידושין מ, ב. 80. אגרות-קדוש חכ"ג ע' מא, וחכ"ח ע' רלה.

וכיו"ב) – בתוספת נו"ן ארוכה, שזה מורה על שהוא רגיל בך⁷, בתלמוד תורה השkol בוגר, תלמוד המביא לידי מעשה בפועל, אשר

המעשה הוא העיקר⁸.

עוד ייל בזה⁹:

"שיהיה ירא שמים

– ואני מסתפק בזה

אלא שהוא עוד – חסיד – הינו לפנים מסורת הדין אפילו של ירא שמים, ואני מסתפק בזה אלא מוסף עוד – למדן – הינו שיתמש בכוח התורה להיות ירא שמים וחסיד אשר התורה היא תורה אמת". ועד הרמז ייל דר"ת חסיד ירא שמים ולמדן, הוא "חיל", ורמז בזה ש"יה"ר

שיהי עושה חיל¹⁰.

ויש להוסיף שהקדמה לכל עבודות היהודי (ירא-שמים ולמדן), היא ע"י היותו חסיד ומקשור לרבו (ע"פ סיפורי מזכירו של כ"ק אדמו"ר זי"ע הרה"ח הרה"ת הרב חיים יהודה קרינסקי שי, לאחד ששאלו אודות סדר זה דוקא בנוסח מכתב זה, כשה"חסיד" קודם לכל – והшибו שלכל בראש יהודי להיות מקשור לרבי (שלא כ庫רחה שחלק על רבו). וכשיטר זאת לכ"ק אדמו"ר זי"ע – צהבו פנוי רבינו למשמע תשובתו).

והשי"ת יצליחו. ע"פ לשון הכתובי¹¹:
ואשר הוא עושה ה' מצלה.

חסיד ירא שמים ולמדן. בנוסח זה
הרבה רבינו לבון, והשי"ת יצליחו להיות חסיד ירא שמים ולמדן. מבוסס על ברכת כ"ק
אדמו"ר מהורי"ץ שמים ולמדן.
נ"ע¹².

והנה, יש לבאר לשון זו בדיק ובסדר זה דוקא, שלכל בראש צ"ל עניין החסידות, כביאור רבינו הוזקן, שumbedל עצמו בשביל הזולות עד כדי שלא לחושש להזיק עצמו בשביל טובות הזולות (וידועה הראי) של רבינו הוזקן ע"פ דבריו חז"ל, שורפן חסיד¹³, ומיעוט ישות עצמו ומצוות עצמו נתנת מקום ליראת שמים, וככהודעת חז"ל כל אדם שיש בו גסות הרוח, הרי אומר הקב"ה אין אני והוא יכולם לדור בעולם לא מינה ולא מקצתה¹⁴.

ולאחר זה צריך להיות ירא-שמים, וע"פ ביאור אדה¹⁵, דכשלבו של אדם רחוב עלייו מתולדתו, ואני עוסק בחסידות לברור מדותיו, אפילו שכינה אינה חשובה כנגדו. ופשיטה דאז אין מקום ליראת השכינה, וכשיש יראה זו עכ"פ – יראה תחתה, אזי יש גם חכמה¹⁶, ואזី נעשה למדן.

ויש להוסיף שנקרה "למדן" (ולא לומד

81. וישב לט, כג. וראה לקוטי-שיחות חכ"ה ע' 213 ואילך. **82.** ראה אגדות קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ד ע' פח: "מוריו וחמי אדוננו מורהנו ורבינו .. ה' תמיד מברך את אלו הנערים .. שיגדלו וייחיו יראי שמים חסדים ולמדנים". וראה קונטראס בר מצוה תרנ"ג ע' כ', שבאים הבר-מצווה של אדמו"ר מהורי"ץ, לקחו אביו כ"ק אדמו"ר מהרש"ב נ"ע לציוני כ"ק אדמו"ר הצע"צ ומהרש"ש נ"ע והתפלל שם "ברכו את בני שיחי ירא שמים חסיד ולמדן". **83.** נהא י"ז, א ובתוס' ד"ה שורפן. **84.** סוטה ה, א. **85.** י"ט כסלו תרצ"ג אותן ג' (לקודם ח"א ע' יט). **86.** שהרי אם אין יראה אין חכמה, ואדרבה כאשר מחודש חידושים הרוי הוא רק מוסף טפשות, עי"ש תורה רבינו הוזקן, משא"כ באפין ובסדר האמור. **87.** ראה ב"מ לג, ריש ע"א, וברש"י ד"ה ולא רבנן ("הריגל בך"). ובקלות' במודרב כא, א. דבריהם כ, ב בענין נו"ן ארוכה ע"פ דא"ת. **88.** ע"פ אגדות-קדוש ח"ז ע' עבר. וראה גם שיחת ש"פ מצורע תש"ל (שיחות קודש ח"ב ע' 11). **89.** אגדות-קדוש ח"ז ע' ריג. להעיר שהסדר בביור והינו ירא-שמים, ולמדן, חסיד. **90.** ע"פ לשון הכתוב בלבד, כד, י"ח ("ישראל עושה חיל"). בכמה מקומות ביאור רבינו וראשית התייחסות חיל, ראה לדוגמא – התווועדיות תש"מ"ד ח"ב ע' 764, ועוד. **91.** שמעתי ממנו.

וסיים בה באשרי. וบทוס' פירשו⁹²: י"ל דלאו דוקא פתח באשרי וסיים באשרי, אלא חתימה מעין פתיחה.

בברכה. חתימה מעין הפתיחה ("שלום וברכה"). ראה גם ברכות⁹³: כל פרשה שהיתה חביבה על דוד, פתח בה באשרי

בברכה

מ. שני אורים מהן

---

92. י. רע"א. וראה גם מט, א. 93. ד"ה כל פרשה.

ג

לקט אגרות קודש בענייני בר-מצווה

מכתבי לבינו בענייני בר-מצווה,
 לנערו בר-מצווה

ההוראה מפרשת יתרו לבר מצוה

מעקורי הלימודים מפרשיות האמורות,
זהו:

כִּי לְיִשְׂרָאֵל עֲבָדִים - אָוֹם הַקָּבָ"ה
- וְלֹא עֲבָדִים לְעֲבָדִים⁵. שְׁלֹנָן אָסֹר לְאִיש
הַיְשָׁרָאֵל לֹומֶר אַהֲבָתִי אֶת כָּו⁶, אֲשֶׁר
נְרָמֶזׂ בָּזָה כָּל עֲנֵנִי עַולְם הַזֶּה, שְׁלָא
לְהִיוֹת מַאֲלָו אֲשֶׁר מִפְנֵי תְּאוֹתָם לְעֲנֵנִי
הַעוֹלָם נָעֲשִׂים עֲבָדִים וּמְשׁוּעָבָדִים לְהִיצְרָא
וּעֲנֵנִיו⁷,

5. בהר כה, נה. קידושין כב, ב.
6. משפטים כא, ה. יש לעיין האם האיסור הוא
על עצם האמרה, או שהכוונה היא שכחוצאה
מאמרה זו, יעבור על איסור (להמשין) להיות
עבד.

7. ראה פירוש התורה לרבנו אברהם בן הרמב"ם
עה"פ "והגינו אל הדרלת או אל המזווה .. ורצו"
אדונינו את אוזנו" (משפטים כא, ז): "וממשפט זו
ברציעה, נראה כדי שתקשה על העבד, כדי שישנא
את אהבותו לדבקות בענייני העולם הזה שבחר בה
יותר מבאהבה לדת לצתת חופשי ולשוב אל חירות
ישראל שהוא ראוי לה ואל עבדותם לו יתפרק".

וראה לקוטי-שיחות חי"א ע' 97 (וש"נ): "יש
הטרודים כ"כ בעסקיהם הגשמיים ממש ששת
ימי החול עד שם "עבדים לעבדים", לרצונם
הגשמי .. אינם רוצים לצתת חופשי ולשחרר עצם
מאhabתם ושבודם לענייניהם הגשמיים, וטרודים
... הם בענייני העולם. וע"ז בא ההוראה .. "כִּי לְ
בְּנֵי עֲבָדִים" – עניינו של האדם הוא עבודה הש"ית
בלימוד התורה (וקיום המצוות) .. . שגם בימי החול
בעסקו בעניינויו הגשמיים אינו משועבד להם, אין
הוא בעסק התורה (והמצוות) יוצא האדם לחפשי
מגלוותו הפרטיה" (ויש להעיר ממזרע'ל (קדושין ל,
ב) אם פגע בר מנול זה משכו לבית המדרש).

ב"ה, יום ה' לסדר כל אשר דבר ה'
נעשה, תשכ"ד

ברוקלין, ג.י.

האביך יוסף שי'
שלום וברכה!

نعم לי לקבל מכתבך על דבר הסדרים
ביום הבר-מצוה שלך, וכמוון לכל לראש
אמירת דברי תורה, מאמר חסידות,
ונתינה לזכרך.

וכיוון שההמשך יהיה ביום שבת-קדש
פ' יתרו הבע"ל, אשר נקודתת היא מתן
תורתנו, תורה חיים², וההמשך³ לאחר זה
בהתחלת פ' ואלה המשפטים.

וידועים דברי רבנו חזון⁴ בעל התניא
(פוסק בנסתור דתורה) והשלפון ערוץ
(פוסק בנגלה דתורה) אשר על בני ישראל
לلمוד מפרשת השבוע הוראות בענייני
השבוע,

יהירצון אשר תמיד יהיה לנגד עיניך אחד

1. יתרו יט, ח.

2. נוסח התפילה (ברכת שם שלום).

3. נראה הכוונה להמשך של מתן תורה –
"ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם", ופרש"י:
אף אלו מסיני. (משפטים כא, א). ואולי הכוונה
גם לך, שבש"ק פ' יתרו, קוראים בתורה (במנחה)
את תחילת פרשת משפטיים.

4. סה"ש תש"ב ע' 29 (נעתק ב"היום יום" ב'
חשות).

מעשה¹⁰ – קיומם המצוות.

זוכות הצדקה תעמוד לך בכל האמור
ביתר שעת וביתר עוז ובאופן דמעלין
בקדש¹¹.

ברכה אשר הוריך שיחיו ירוו מפרק רוב
נחת אמתי נחת יהודי חסידותי, ולבשורות
טובות בכל האמור.

10. קידושין מ, ב.

11. ברכות כח, א. וש"ג.

אלא לזכור תמיד – אנכי ה' אלקיך אשר
הוציאتك מארץ מצרים מבית עבדים⁸.

להיות בן חורין אמיתי, וכיהוראת חכמיינו
ז"ל⁹ אין לך בן חורין אלא מי שעוסק
בתלמוד תורה, שהלימוד מביא לידי

8. יתרו כ, ב. וראה לקמן ע' 63 הערכה 1.

9. אבות פ"ו מ"ב. וראה לקו"ש שם (הערה
57): "שע"י העסוק בתורה משתחורת הנשמה
מגלותה בגוף ונפש הבהמית".

הסיבה לאמרת תחנון ביום ברית המצווה זהקשר לפרשת יתרו

בועל תורה ומצוותי, פירשו של "על" זה אינו ח"ז משא ומעמסה, אלא הדרכה ולימוד ודרך חיים שעיל ידו מ מלא איש הירושלמי תפקידו בחיים, זאת אומרת אדרבה עניין של שמחה, וכما אמר חכינו ז"ל ר' הקב"ה להזות את ישראל, לפיכך הרבה להם תורה ומצוות. ויהי רצון שאנו קיבל על זה בשמחה אמיתי ותהי מקור נחת רוח, נחת רוח יהודי אמיתי, להורין ולתפארת לכל יידידך.

בזדמנות זו אביע רענון הנגע באופן עיקרי לכל בר מצוה, והוא בקשר עם השאלה מדוע אמורים תחנון ביום הכר מצוה⁴, שהרי אין אמורים תחנון ביום טובים, ואין לך יומ-טוב ושמחה גדולה מזו⁵ להגיעה למדריגת איש ישראל⁶, חבר מלא לעם הנבחר, עם כל הוצאות

ב"ה, ערב שבת-קדוש פ' יתרו, ה'תשל"ג
ברוקלין, נ.י.

האברך .. שי'
שלום וברכה!

בנעם נודעתني אשר ימים אלה הגיע לגיל שלוש עשרה שנה, עונת בר מצוה. והרי זה מותאים לנקודת תוכן פרשת שבוע זה, קבלת התורה מסיני, שעה שקיבלו כל עם בני ישראל על תורה ועל מצותי, בבחינת "בר מצוה" לכל דבר.

ונודאי לモתר להסביר לך⁷ שכשהמזכיר

1. אבות פ"ג מ"ה.

ולכארה אינו מוכן דיקח הלשון "על תורה" – הרי התורה עניינה הבנה והשגה, שזהו ע"ש שנעשה מתוך חיות כו, ולא באופן של "על"? אך העניין הוא – שהיהודים צריכים לחגור את עצמו לצורן הזמןם שביהם אין לו חיות כו, בוגל הבלתיים שמצד הטרdot בענינים גשיים כו', שגם בזמןם אלו יעסק בתורה מתוך קבלת על – "על תורה". וכאשר "מקבל עליו על תורה", הינו, שלא להתחשב בהגבלה העולם, אלא למדור תורה באופן של "ופרצת" – אזי "מעבירין ממנה על מלכות ועל דרך ארץ", שמתבטלים הענינים המבלבלים, ואו אכן נעשה אצל מעמד ומצוות כמו בזמן הגדלות (תו"מ חכ"ה ע' 282).

וראה ספר המאמרים מלוקט (ע"ס חדי השנה ח"ב ע' צא, ביאור בענין זה).

2. בהבא لكمן ראה لكمן ע' 33 ביאור בענין "קבלת על בשמחה ובנעימות".

3. משנה סוף מס' מכות.

4. ראה لكمן ע' 28. וראה גם אגרות-קדוש חכ"ה ע' קסט. ושם.

5. ראה זהר חדש בראשית יו"ד, סע"ג.טו, ד. מג"א או"ח סרכ"ה סק"ד. סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 403. ושם.

6. ראה רש"י נזיר כת, ב (ד"ה ור' יוסי ברבי יהודה סבר מופלג): "איש הרי מבן י"ג שנה .. מצינו שקראו הכתוב איש כדכתייך (וישלח לך, כה) ויקחו שני בני יעקב שמעון וליי איש חרבו וגמירי שמעון ולוי בההיא שעתא בני י"ג שנה הוו".

מעשיך רצויים לפני הקב"ה, שכן תמשיך כמקודם" וכו'. והمعنى על זה – אמיית תחנון עוד ביתר כוונה, ובבטחון גמור שהמרכה לסלוח¹¹ מעביר אשמה העבר, כי אין לך דבר העומד בפני הטענה, ואדרבה, השב באמת¹² הרי התשובה¹³, ואדרבה, השב באמת¹³ הרי הוא נעשה יותר חביב ואהוב למקום ב"ה.

וחתקווה שרענון האמור בנוגע לאמיית תחנון ביום הבר מצוה, כשהיהודי נכנס למסלול חיים חדשים בתורו היהודי שלם ומבורגר¹⁴, יהי נר לרנגלו¹⁵, לרכת מלחיל אל חיל¹⁶ בלימוד התורה וקיים מצוות¹⁷ בשמהה ובטוב לבב¹⁸.

כברכה להצלחה בכל האמור.

11. נוסח התפילה – חותם ברכבת "סליח לנו". וראה תניא אגה"ת פ"י"א (ק, א).

12. ירושלמי פאה פ"א ה"א (ד, ב). רמב"ם הל' תשובה ספ"ג. זח"ב קו, א. מדרש הנעלם בזוהר חדש ס"פ בראשית (יט, ד). ועוד.

13. רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד וה"ג.

14. ראה שוע"ר מהדרת ס"ד ס"ב בסופו: "שגמר ועיקר כניסה נפש הקדושה באדם הוא ב"ג שנים ויום אחד".

וראה לקו"ש ח"כ ע' 7-246 וש"ג.

15. ע"פ לשון הכתוב – תהילים קיט, קה.

16. ע"פ לשון הכתוב – תהילים פד, ח. וראה ברכות סופה. שו"ע אדרה"ז אורח סקנ"ה ס"א. וש"ג.

17. ע"פ לשון הכתוב – חבוא כת, מז.

והאחריות שבזה.

והביאור הוא כי התורה והמצוות הן בעלי גבול וסוף, באשר מקורן בה' שהוא אין-סוף¹⁹, שכן אין גבול למידת ההתקדמות והעליה בכל ענייני טוב וקדושה בחצי היום יום²⁰ מתאים לרצון הבורא.

ואפילו אם נמצא לומר שהמצב זהה ביום אתמול ה'י' ככל הדروس לפי ערך, הרי המצב היום צריך להיות נעלם יותר, ומחר עוד יותר. וזהו הטעם שאומרים תחנון בכל יום חול, בקשת סליחה מאות ה' רב הסליחות²¹, על אשר היום (ואתמול) לא הי' מילוי רצון הבורא באופן נעלם יותר²². וזהו גם כן הטעם שהבר מצוה אומר תחנון.

ואין צורך לומר אם מצד איזו סיבה אין ההוה (וה עבר) כרכבי במילואו, שאז בא היצר ומשתדל להכנס בילבול ונפילה רוח, כאמור: "הלא נכשלת בעבר, ואין

7. תניא פ"ד ואילך.

8. כלשון הכתוב (תהלים פד, ח): ילכו מלחיל אל חיל. וראה תו"מ חכ"ג ע' 218 ואילך.

9. ע"פ נוסח הסליחות ("כי אתה רב סליחות וכור").

10. על יסוד אמר הש"ס (ברכות כח, א) "מעלין בקדש". ודברי הזוהר (ח"ג צד, ב) כל יומה ויום עבד עבדתיה.

מדוע אומרים תחנון ביום בר-המצוה

ביום נככל יום אחר מימות החול.

אחד הביאורים לכך הוא כדלהלן:

כאשר מביאים בחשבון כי הכשרון האנושי בכלל מוגבל הוא, ובפרט כשרונותו של נער הנכנס לתחלת שנות הארבע-עשרה, ועם כל זאת חייב הוא לקבל על עצמו את המצוות והחוויות כולה⁶ ואת מלא האחוריות כיהודי שלם⁷, ויתר על כן, חייב הוא לקיים בשמה בהתאם לציווי⁸ “עבדו את ה’ בשמה” – הרי מALLY' מתעוררת השאלה:

איך יהיה הוא מסוגל לבצע את כל אשר מצפים ממנו? ובפרט בהיותו בן עם קטון הנתן בין אומות העולם; ואף במדינה זו אשר לכל אחד ואחד ניתנות כל האפשרויות לקיים את כל מצוות הדת, הרי רוב האנשים עיסוקם ותשומת לבם נתונים יותר לצד החומרិ של החיים.

המענה לשאלת זו הוא, שהتورה ומצוותיה ניתנו מעת הקב”ה, בורא העולם ובורא האדם, והוא יתברך יודע את כל המניעות והעיבובים העולמים

6. להעיר מהשקרית אימתי חל חיוב מצוות לקטן שהגדיל. ראה בכ”ז לקוטר-שיחות הל”ה ע’ 61 וואילך.

7. ראה שועיר מהד”ת ס”ד ס”ב בסופו: “שגמר ועיקר כניסה נפש הקדושה באדם הוא ביה”ג שנים ויום אחד”. וראה לקו”ש ח”כ ע’ 7-246 ושם ג.

8. תהילים ק, ב.

ב”ה, י’ נסלו תש”ט

ברוקלין, ג.י.

הברוך ארי' ליב שי'

שלום וברכה!

1...

הבא לקמן נכתב בשפת המדינה בכדי שתוכל, אם תרצה, להראות לחברך שי’, ברוח מצות ואהבת לרעך כמוך², שם בכל עניין צריך להיטיב לאחרים, על אחת כמה וכמה בענייני היהדות, התורה ומצוותי.

לכארה³ תמורה הדבר שיום הבר-מצווה, אשר חשיבותו כה רבה היא עד שלדברי ספר הזוהר⁴ עברו הנער הנכנס למצות יום זה הוא כעין יום מתנית תורה, שבו קיבל עם ישראל לראשונה את התורה והמצוות.

ברם בכלל הנוגע לאמרת תחנון – שאינו נאמר אפילו ביוםידפגרא כלשהם כשאיןם חלים בשבת או ביום-טоб⁵ (או בכל יום אחר שאין אמורים בו תחנון) – הרי שנער הבר-מצווה אומר את התהנוון בו

1. כאן בא נוסח הברכה הכללי לחנני בר-מצווה. נדפס לעיל ע’ 15 וαιלך עם פירוש וביואר.

2. קדושים יט, י.ח.

3. מכאן וαιלך – תרגום חופשי מאנגלית.

4. זהר חדש בראשית י”ד, טע”ג. טו, ד

5. ראה שועיר אורח סקל”א ס”הו. וסידור אדרה”ז לפני “למנצח ענק”.

את ה"תחנון" בבודק ובין הערביים (באם אין זה יום שבת או מועד), מאחר ומהותו של התהנון היא התשובה, ומובהחים אנו¹² כי "אין לך דבר העומד בפני התשובה".

ויתרה מכך, ידיעה זו אף תעמיד אותו במעמד ומצב נאות כשיכנים ויערב עצמו בקיום המצווה הנעהה של "ואהבת לרעך כמוך"², בקרוב הרחוקים אל היהדות. כי בזמנו את הכלל ש"אין לך דבר העומד בפני התשובה", יקיים הוא זאת כלפים בחפש ובתשוקה מה נם שנסיבות מקילות הן שגרמו בדרך כלל לרוב מקרים הכשלון בקיום התורה והמצוות כדברי למהוי.

bijודuced את כל האמור לעיל, עם שזכית לגודול במשפחה אשר אורח החיים היהודי הוא דרך חייה היומיומיים, יצא בדרך חיים כיהודי שלם בנטחון, תלך מתייל אל חיל³, ותהיה מקור נאה אמיתי ועונג להורין היקרים, למשפחה ולעם ישראל כולו.

12. רמב"ם הלכות תשובה פ"ג ה"ד.

13. תהילים פד, ח. וראה תר"מ חכ"ג ע' 218 ואילך.

לעומוד למכשול בפני היהודי. ברי איפוא שהבואר העניק לכל אחד מישראל את הכוחות הדרושים לו כדי שיוכל להתגבר על כל מכשול ומכשול שימנע ממנו להיות בהתאם לרצון ה', שהרי הקב"ה אינו מבקש מהאדם דבר שהוא מעלה מכחו ויכולתו⁹.

וזам בכל זאת יבוא מצב של חלישות, וקיים רצון ה' לא יהי' בתכלית השלמות, הרי הקב"ה בחסדו הבלתי מוגבל מאפשר "לומר תחנון" – לחזור בתשובה. וכן אמן מסביר רבנו חזק¹⁰, שעיקרה של החזרה בתשובה הוא על העדר השלימות בעבודת ה'.

לפיכך, ביום הראשון לחיותו היהודי שלם, ולאחר שקיים את המצווה הראשונה של "קריאת שמע" שבה מכריז היהודי כי מקבל הוא על עצמו עול-מלכות-שמות וועל-מצוות¹¹, אומר הנער שנכנס למצות

9. "אני מבקש אלא לפि כחן". במדבר פ"ב, ג. תנומה נשא יא.

10. ראה תניא אגה"ת פ"א.

11. משנה ברכות ריש פ"ב.

מה למדים מבריך המזווה של יצחק אבינו

משניר המדרש ומספר, שכאשר ראו את שמותו של אברהם אבינו הוזן, שהי' אז בן מאה ושלוש עשרה שנים⁴, ובנו היחיד יצחק⁵, אמר המלך הגדול עוג מלך הבשן: איזזה ערך ייש לאברהם ויצחק ולכל מה שם מייצנים ונאבקים עבورو, בשעה שהם כל נך קטנים ומועטים בכמות, באצבע אחת אני יכול למעוך אותם.

ענה על נך הקב"ה: יבוא זמן שעוג מלך הבשן יראה את רבבות היהודים שיצאו מילד זה, וינצחו אותו!

מכך צריך כל אחד מأتנו להסיק לעצמו, שאם לפעמים נופלת לו מחשבה, שייהודים בין העמים הם עם קטן וחלש - במובן הגשמי - בפרט שככל הרבדים שלמענם בני ישראל מוכנים למסור את נפשם, אין להם אוּחָדִים רביים, ובכל דור נמצאים "עוג"ים, כלומר גבורים גודולים וענקים בנשימות וחומריות, הלוענים להם ואומרים, מה אתם יכולים לפועל, כאשר באצבע אחת אלו יכולים למעוך אתכם ואת רעיונותיכם⁶ –

4. ראה סדה"ד, ב' אלף מ"ת.

5. וירא כב, ב.

6. חוקת כא, לה.

7. ראה ואתהנן ז, ז: כי אתם המיעט מכל העמים.

8. השווה פירוט "ויהיא שעמלה": שככל דור ודור עומדים עליינו לכלותינו.

וראה מכתב רביינו לתלמידים (אגרות-קדוש

ב"ה, כ"ג סיון, ה'תיש"א
ברוקלין, נ.י.

שלום וברכה!

לרגל הבריך המזווה שלך, הנערכת בשבת זו פ' שלח, רצוני לחזור כאן שוכן על הכרכות שאמורתי לך בעיל-פה כאשר הייתה אצלך, שיום הבריך המזווה שלך יהיה התחלת של חיים יהודים מלאים בתורה ומצוות, כי ביום זהה אתה נעשה יהודי שלם וborgni, עם כל הזכויות וכמו גם כל התחייבויות בלימוד התורה וקיום המצוות הקשורות ליהודי.

אחד מוחגיונות הבריך המזווה הראשונות הידועות לנו, מתווארת במדרשי (בראשית רבה פרשה נ"ג). היהת זו הבריך המזווה של יצחק אבינו. כפי שהמדרשי מספר, אברהם אבינו עשה אז סעודה נדולה, אל"י הוא הזמין קהל גדול, כיון שאברהם אבינו הי' מלך⁷, והוא הזמין לסעודה את שר המלכים שהיו בזמנו, ביניהם עוג מלך הבשן.

1. ראה שוע"ר מהד"ת ס"ד ס"ב בסוףו: "שגמר ועיקר כניסה נפש הקדושה באדם הוא בי"ג שנים ויום אחד". וראה לקו"ש ח"כ ע' 7-246 ושם.

2. סי"ד. ושם: ויגדל הילד ויגמל – ר' הוועה רביה אמר נגמר מיצה"ר. ובמתנות כהונה: כלומר בן י"ג שנה שאז בא יצר הטוב.

3. ראה פרשי עה"פ "עמך המלך" (לך יד, ז): שהושוו שם כל האומות והמליכו את אברהם עליהם לנשיא אלקים ולקצין.

את קיום התורה והמצוות, סוף כל סוף מנצחים לא רק ברווחיות אלא גם בגשמיות, בdryוק כמו שעוג מלך הבשן נפל במלחמה¹⁴ שנייה נגד היהודים, בני אברהם יצחק ויעקב¹⁵.

14. חוקת כא, לה.

15. באגורי-קדוש ח"ו ע' קיב"קיג מופיע מכתב בנוסח דומה עם שינויים ובא כאן להשלמת העניין (בתרגום חופשי מאידיש):

ישנם הורים ובאים השואלים, מהין יקחו לידיהם את הכוחות לעמוד בכל הנסינות והקשיטים שמדוון ליהודי לעמוד בפניהם בעולם הזה:
המענה לכך הוא א) אין ביריה, כי כל אחד, הן בן והן בת, שנולדו כיהודים, יש להם את הזכות ואת הכוחות השיכים לכל יהודי, שאינם ניתנים לשינוי, ובידם הברירה להתנהג כפי שהיהודים אמרוים, ואז יהיו מאושרים בגשמיות וברוחניות.
ב) מעשה אבות סימן לבנים. אודות בר-המצוה הראשונה שנזכרה בתורה, לבנים יהדים של יהודים - יצחק בן אברהם - מסופר במדרשו שאברהם בהיותו מלך באוטה תקופה, נכחו בחגיגת הבר מצוה מלכ' אותו דור, ובוניהם גם עוג מלך הבשן, והאחרון עשה צחוק מכל החגיגה, באמורו, איזה ערך יש לבן יחיד של אב ואם זקנים, שהוא יכול לעמוד באצבעו, ח"ו, והסוף ח'י, כולנו יודעים, שמייצק יצא עם ישראל ובידי נגידיו - של יצחק - נפל עוג מלך הבשן זהה, ומהם הוא ספג את מפלתו.

המדרשו אינו מספר סתום כך את הסיפור, כי המדרש אינו ספר היסטורי, אלא זהו חלק מהTORAH, שתורה היא מלשון לימוד והוראת דרך החיים, הסיפור גם מלמדנו, שאפילו כאשר ישנו רק יהודי בן יחיד והסבירה היא התנגדות של מלכים,Auf'כ ישנו כל הבטחון, שכאשר הבן יתחנן בדרך תורה ומצוותה, שזהו הכח של תוקף כל היהודים - ללא הבדל - אזי אין אף אחד שיפרע לו בדרך הבריאות והאושר, שהרי הוא קשור - באמצעות תורה ומצוות - עם הקב"ה,

לימודנו אבותינו אברהם יצחק ויעקב שלא להתפעל מהם. "אחד הי' אברהם"⁹ - הוא היה היחיד בעולם כאשר התחיל להפיץ אלוקות¹⁰, והוא לא התבאיש ולא התחבא, והלך בראש מורים, ובכל מקום שرك בא - ויקרא שם בשם ה'¹¹, הוא לימד את כולם על הקב"ה, והורה כיצד לילכת בדרכיו.

לכן, כאשר בנו יחידו, בנו היחיד משראה¹², נעשה בר-מצוה, הוא הטעלם מכך שסביבו היו כל-כך הרבה ילדים מעמים אחרים, עם אמונהות אחרות וסגנון חיים אחר, ולמרות זאת אברהם אבינו עשה משטה גדול, וניצל את ההזדמנויות כדי להפיץ אלוקות.

וכדי שלא ייחסו שיטות נפש יכולת להסתיים ח"ז ללא הצלחה, מספר המדרש שכאשר ישנו התוקף הרואי לא להתפעל מהמליעינים¹³ ולא להסתיר

חל"א (בדפוס) אגרת יא'תשנתן): "למרבה הצער, עדין יש כמה "המן'יס" במקומות שונים בעולם הרוצים לבצע מחשבת אותו המן הרשע. ואני, עם אחד, מפוזר ומפוזר בין העמים - אבל דתינו שונות מכל עם, דת התורה ומצוותי" והוא חינוינו ואורך ימינו הנונת לנו כה וועדו להתגבר על כל סוגנוינו" (נדפס בלקוטי-שיחות חכ"א ע' 485).

9. חזקאל לג, כד.

10. ראה סוטה י, סע"א ואילך. וראה פרש"י עה"פ.

11. וירא כא, לג. ודרכו רוז'ל (סוטה י, א) - אל תקרא ויקרא אלא וקריא.

12. וירא כב, ב. ובפרש"י.

13. ראה רמ"א שו"ע או"ח בתחילתו.

ולהאר את כל הסביבה¹⁶.

בברכה שחורין גם סנא וסבתא¹⁷ שי' ירו מפרק הרבה נחת, נחת יהודי.

הנני מקווה שגם אתה תלך בתוקף הרاوي בקיום התורה והמצוות, או יצילחך השם יתברך, שתהי' לך גם השפעה טובה על הסביבה לקרב אותך לתורה ומצוות

16. ראה לקוטי-שיחות ח"ב ע' 484 ואילך ובהנסמן שם. ח"י ע' 310. ח"ב ע' 149 ועוד.

17. ראה אבות פ"ו מ"ח: עטרת זקנים - בני בנים.

שהוא - ברוך הוא - בעל הבית המוחלט של כל העולם עם כל מה שהוא מכיל, והש"ת יזכה אותו ואת זוגתו שיחיו לחנן את בנים, בר המצוות, ברוח האמור לעיל שאז הוא יגדל יהודי בריא ומושר.

על תומ"ץ - על נעים וטוב הוא

ההערות במכותב זה נכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר, ובאו באות מודגשת. שאר הערות הין מהמו"ל. מכתב בנוסח דומה שלח רביינו בכ"ח אדר תשכ"א (אגרות-קדוש ח"כ, ע' קצג), ובהערות דלקמן ציינו השינויים.

ויהי רצון שתתקבלו עליהם על התורה
ועל המצוות בשמה⁴ ובטוב לבב.

כ"י אף שקיים התומ"ץ צריך להיות
בקבלת על דוקא⁵, וכן שהוא בעת
שהגיע כלות עמנו בני ישראל
עלול תורה ומצוות, במעמד הר סיני,
שהקדימו נעשה לנשמע⁶, אבל יחד עם
זה על נעים וטוב הוא⁷, כי אין טוב אלא

ב"ה, ר"ח תמוז, חידש הגאולה, ה'תשכ"א
ברוקלין, ג. י.

הארכיכים הנעלים מקבלי על
מלכות שמים ועל תומ"ץ,
וכל בראש – הנחת תפילין,
שהוקשה כל התורה כולה
لتפילין⁸ ה' עליהם יהיו

שלום וברכה!

בעונג רב קבלתי הידיעה על דבר החגינה
בקשר עם התחלתם להנחת תפילין,

אשר הודיעונו חז"ל⁹: תא חז'י כל
מאן דאנח תפליין על רישי' ועל דרוועי',
קלא סליק בכל יומא לכל חיון מרכיבות
ואופנים וشرפים ומלאים דממן על
צלותין הבו יקר לדיוונא דמלכא דאייהו
מאן דאנח תפליין.³

1. קידושים לה, א.

2. תיקוני זהר תי' מז.

3. = בא וראה, כל מי שמניח תפליין על ראשו
ועל זרועו, קול עולה בכל יום לכל החיים,
המרכבות, האופנים, והشرפים והמלאים
המוניים על התפילות – תננו כבוד לדיוון המלך,
זהו מי שמניח תפליין (כת"ז שם מבאר מדוע
האדם נקרא "דיוון המלך": כיוון שעל האדם

נאמר (בראשית א, כז) ויברא אלוקים את האדם
בצלמו, בצלם אלוקים ברא אותו. ומהמשך לבאר
ש"בצלמו" הוא כנגד תפleinן דראש, ו"בצלם
אלוקים" זה כנגד תפleinן של יד. עי"ש).

4. ראה תומ"ץ חנ"ב ע' 157. ואגרות-קדוש חכ"ז
ע' קיד-קטו.

5. זה ג' קה, א. הובא ונתרבא ל�מן ע' 55, 63.
תניא פמ"א.

במכותב נוסף: "קבלת על שלימה".

6. ראה שבת פח, א. ועוד.

7. כוונת רביינו שעול המצוות הוא "על טוב",
NELMDAT MKAN SHATHORA HIA "TOV" V'LIMODA MBIYA
ליידי קיום המצוות שהם "מעשים טובים".

ויש להוסיף, שהביטוי "על נעים וטוב",
מקורו לכוארה במדרש רבה עה"פ (ויהי מט, טו
- פצ"ח, י"ז): "וירא מנוחה כי טוב ואת הארץ כי
נעמה, רית שכמו לשבול" – וירא מנוחה כי טוב,
וזה התורה שנאמר (משל ד, ב) כי לך טוב נתתי
לכם... ואת הארץ כי נעמה זו התורה... רית שכמו
לשבול על של תורה.

תורה⁸, ולימוד התורה הרי מביא לידי מעשה, קיום המצוות, מעשים טובים.⁹

ומתאים למה שנאמר¹⁰ בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ג' ונתתי ג' בכל הברכות המנויות בפרשה, יהיו רצון שתתנהגו בהתאם להאמור מכל הדורש, וימלא השית' הבטחתו שתתנו כל המצטרך בגשם וברוח גם יחד.

בברכת הצלחה בלימוד התורה, הנגלה והחסידות, ובקיים מצותי.

מ. שני אוריםahan

8. **אבות פ"ז מ"ג.** במכتب נוסף: "כי אין טוב אלא תורה ומצוותי, כמו שנאמר כי לך טוב נתתי לכם תורה אל תעוזבו" (מאבות שם).

9. **ראה תורה אור ריש מג"א צ, ג:** מעשים טובים דוקא, הם דברים שנעשה בהם המצוות לשם רצון העליון ב"ה .. וקלף של תפלין, ובهم מאיר או"ס ב"ה הסוכ"ע בಗלו ממש בלי שום הסתר פנים ולבוש.

במכتب נוסף: "בחיי יום יום".

10. בחקותי כו, ג'ד.

וראה עקידה עה"פ (שער ל"ג): אמר כי עשה כן, למה שראה שהמנוחה השלמה והאמיתית היא הטוב וההצלחה המיועדת שעליה נאמר למען יטב לך (דברים ו, יח), לטוב לנו כל הימים (שם, כד), אשיריך וטובי לך (תהלים קכח, ב). כי בטובות הארץיות הזמןניות, אין טוב אמיתי בהם, רק קצה נעימות ועריבות בלבד לבד. וזה עוזב הנעימות החוא והטה שכמו לסבול על תושית התורה. ולהיות בכל כוחותיו .. להציג אותה המנוחה הטובה.

בספר " Mahar"ם סופר" (פירוש עה"ת לרבי משה סופר, רב בברזוויץ, סונדרה וטיסא-פירעד טראננא, תרפ"ח), לאחר שסבירא דברי העקידה הנ"ל כותב: כדיוע הילוק שבין טוב, לנעים. טוב הוא טובה עצמים. למשל, הלחם שהוא חיות האדם, הוא טוב, שנוחן כח באדם. והנעימים, הוא שהוא לפי ראות נעים לחץ, כמו דבר שהוא מתוק ונעים. אבל אמר החכם (משל' כה, כז) אבל דבר הרבות לא טוב, אשר ע"כ ויט שכמו לסבול על תורה. ולפי"ז יקשה שהמדרש אומר ואת הארץ כי נומה זו התורה? אבל באמת כבר ביארתי שרק ע"י התורה אפשר להיות חיים נעימים פה בעוה"ז .. מי שהולך בדרך התורה והוגה בה מקבל הכל באהבה, וזהו ואת הארץ כי נומה, ראה שהוא רק ע"י התורה, ויט שכמו לסבול על תורה.

וראה גם מוען ח"ב פל"ט. וח"ג פמ"ז.

ד

מברך מכתב וشيخה "תורה חופה ומעשים טובים" ומעשיהם טוביים"

ביאור רבינו בעניין
"תורה חופה ומעשים טובים" שנשלחה
לרגל בר-מצוה ולבuali שמחה נוספים

מעשה במברך מכתב ושיחה

ביום חמישי כ"א כסלו תש"יב שלח כ"ק אדמור' ז"ע מברך ברכה להר"ג הרב לוי יצחק ר宾וביץ ע"ה, מי שהיה הרבה הראשי של יהדות דרום-אפריקה, בין השנים תש"ה-תשכ"א, לרגל בר המזווה של בנו יעקב שי'.

זהו לשון המברך:

"לבר מצות בנו, יהיו רצון שיגדלוהו לתורה - יעקב יושב אهלי שם ו עבר, ולהופת - יצחק הנער בהר המורי", בית המקדש, ולמעשים טובים - אברהם גומל חסדים, שלשת הרוגנים שבגפן ישראל. בברכת מזל-טוב".

עוד באותו יום שלח רבינו מכתב אל הרה"ת וכו' הרב ירמיהו אלאי ע"ה חסיד ליובאויטש ובב"ד ביוהנסבורג, דרום-אפריקה, בו כותב "שלחתנו היום מברך להרב הראשי", ובמה שיר בא ביאור תורה עמוק מקשר את הברכה "שיגדלוהו לתורה חופה ומעשים טובים" עם שלושת האבות - אברהם, יצחק ויעקב הנזכרים במברך.

יומיים לאחר מכן - בשבט-קדוש פרשת וישב כ"ג כסלו, מברכים החודש טבת תש"יב, עלה לתורה לרגל חתונתו, הרה"ח וכו' ד"ר אברהם אבא צעליגזאן ע"ה, ובקשר עם עלייתו לתורה, הזכיר רבינו נושא זה, והרחיב בו כدرכו בקדוש (תורת-מנחם תש"ב ח"א ע' 212 ואילך).

ביום שלישי כ"ו כסלו תש"יב, שלח רבינו מכתב ברכה, לרגל הכנסתו לחדר של בנו של אחד מהחסידים, וכך כתב: "בمعנה על מכתבו, בו מודיעו אשר נמלאו חמיש שנים לבנו .. שי", והכניסוו לחדר, הנה יה"ר שיגדלו[הו] לתורה חופה ומעש"ט .. ונתבאר בהთועדות דשבת מברכים החדש שעבר[ה] אשר י"ל דיק נוסח המקובל בישראל לתורה לחופה ולמעש"ט". כשלآخر מכן, מביא את תוכן העניין הנ"ל.

וכך זכו להם - במשך שבוע - שלוש בעלי שמחה, חתן בר מצוה, חתן וכלה לרגל חתונתם וילד רך בשנים לרגל הכנסתו לחדר, להתברך על-ידי רבינו בנוסח ברכה זה עם ביאור עמוק וייחודי.

לפנינו מכתב רבינו הנ"ל, עם פענוחים וביאורים, כשלאחריו הבנוו את החלק הנוגע לעניינינו מתוך התועדות הנזכרת.

תורה חופה ומעשים טובים, בנגד ג' האבות

הינו לימוד התורה, וממנוואר באור התורה להצ"ז, פ' תולדות ד"ה יושב אחים⁶: שם - תורה שבכתב, שמותיו של הקב"ה; עבר - תורה שבבעל פה, עפמש"ג והוא עבר לפניהם⁷, המשכה וגilioי התורה שהזו על ידי תורה שבבעל פה.

ולחופה - יצחק כו' בכיהם⁸, על פי מרוז'ל במדרשו שה'ש זוטא בסופו (עיג"ב זהר ח"ג ד, ב⁹. במושנה סוף תענית): ביום חתונתו כשרדה שכינה לכיהם¹⁰, שהזו חופה הקב"ה וישראל יחיד. ולמן מנוואר כ"כ בפרטיות¹⁰ עניין נשואו יצחק דוקא,

שם ואהלו של עבר.

6. כרך א ע' קמה, רע"ב: פ"י שם ייל תשב"כ עד כל התורה שמותיו של הקב"ה .. עבר נגד תושבע"פ .. עובר הינו המשכה למטה, והמשכת וגilioי התורה זהו ע"י תושבע"פ וכור. וראה גם כרך ד ע' תחטא, רע"א. לקרית ואתנן, ה, סע"א. המשך תער"ב ח"ב ע' תשמה.

7. ושלה לג, ג.

8. ראה רמב"ם הלכות בית הבחירה פ"ב ה"ב. וראה מדרש תילים סח, יט: וסיני מהיקן בא, אמר ר' יוסי מהר המוריה .. ממקום שנענקר יצחק אבינו.

9. לשם: וקול התעור נשמע בארץנו (שה"ש, ב, ב) .. מאן הוא קל התעור. דא הוא תיר עלאה (ראיה ראש"י חקת כא, א), דאוודוג עמה כד בנה שלמה כי מקדשא לחתא, וכדין אתעטר קב"ה בעטרוי, כחנן בכללה, כד"א (שה"ש ג, יא) צאנה וראנה בנות ציון במלך שלמה וגורי.

10. באגרת מיום כ"ו כסלו תש"יב (אגרות קוידש ח"ה ע' צט), נוסח דומה, ושם מוסיף:

ב"ה, כ"א כסלו, תש"יב
ברוקלין, ג'.¹¹

הרה"ח וו"ח אי"א נ"מ עוסק
בצ"ץ וכוכ' מהור"יו שי
שלום וברכה!

... שלחת היום מברך להרב הראשי,²
זה לשונה:

"לבך מצות בנו³, יהיו רצון שיגדלוהו
لتורה - יעקב יושב אהלי שם ו עבר,
ולחופה - יצחק הנענקר בהר המורי', בית
המקדש, ולמעשים טובים - אברהם
גומל חסדים, - שלשת השרגינים שבנפן
ישראל. בברכת מזל-טוב". החתימה.

ובתור הערכה ומראת מקום⁴:
لتורה - יעקב יושב אהלי שם ו עבר⁵,

1. הרה"ח הרה"ת וכור' הרב ירמיהו אלאי ע"ה,
חסיד ליאוואויטש ואב"ד ביוהנסבורג, דרום-
אפריקה. ראה אודוטיו - "תולדות חב"ד בפולין,
ליטא ולטביה" (ברוקלין, תשע"א).

2. הרב הגאון הו"ח אי"א נ"מ ח"ב עוסק
בצ"ץ איש רב פעילים וכור' מוח"ר לוי יצחק
רבינוביין ע"ה, רבה הראשי של יהדות דרום-
אפריקה, בין השנים תש"ה-היתשכ"א.

3. יעקב שי', שום ברהמזהה שלו חל בכ"ה
כסלו תש"יב.

4. בהבא לקמן ראה תומ'ם תש"יב ח"א ע' 212
ואילך. נדפס לקמן ע' 39 ואילך.

5. ב"ר פס"ג, י. הובא בראש"י עה"פ (תולדות
כה, כז) "יעקב איש שם יושב אחים" - אהלו של

שלשת¹⁴ השריגים שבגפן ישראל – ע"פ

מרז"ל חולין צ"ב, ע"א¹⁵.

ויש להעיר ממכתבי¹⁶ אשר כתבתني להרב הראשי בקשר עם נסיעת הרה"ח וו"ח אי"א נ"מ עוסק בcz'כבעל מדות וכו' מוה"ר יוסף שי הלוי ווינברג שד"ר (י"ב כסלו) שגם שם מדובר מענין בר מצוה.

המקיימת אותן ומחלבשת בהן .. ואין לך מצוה שנפש החיה מלבשת בה כל כך כמצות הצדקה שבכל המצאות אין מלבש בהן רק כח א' מנפש החיה בשת מעשה המצואה בלבד אבל הצדקה שאדם נותן מגיע כפיו הרי כל כח נפשו החיה מלבוש בששית מלאכתו או עסוק אחר שנשתכר בו מעות אלו וכשנותנן לצדקה הרי כל נפשו החיה עולחה לה' .. הרואיל ובמעות אלו היה יכול לקנות חי' נפשו החיה הרי נותן חי' נפשו לה'.

14. באגרת שם מוסף: ומובואר בתור"א ר"פ וארא אשר בחיי שלשת האבות צ"ל בכאר"א מישראל (משא"כ השבטים).

15. ובגפן שלושה שריגים (וישב מ, י) .. זה אברהם יצחק וייעקב.

16. אגרות-קדושים שם ע' עז.

משא"כ אברהם וייעקב.

ולמעשים טובים – אברהם גומל חסדים¹¹, וכמו שנאמר¹² אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחינו גו' לעשות צדקה גו', שהזו עיקר המצוות מעשיות ועולה על כלנה וכו' (תניא פל"ז)¹³.

וכמובן ברא"ח בכ"מ על מרז"ליפה שיחtan של עבדי אבותיו כר' שלכן מסופר בתורה בארכות כ"כ ע"ד נשואイ יצחק ורבקה, כי זה עניין כלל השיין לכל ישראל.

11. באגרת שם מוסף: "אברהם שענינו גמלות חסדים ובפרט עניין הצדקה".

וראה ספר הבבahir (סקצ"א): אמרה מדת החסד לפני הקב"ה כל ימי היה אברהם בארץ לא הוציאתי לעשיות מלאכתו שהרי אברהם עומד ומשמש במקומי.

12. וירא יח, יט.

13. ושם: ובזה יובן מה שהפליגו רוז"ל במאדר מادر במעלת הצדקה ואמרו ששколה כנגד כל המצאות .. נק' בשם מצוה סתם כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה סתם מפני שהיא עיקר המצאות מעשיות ועולה על כלנה שכולן הן רק להעלות נפש החיה ליה' שהיא היא

ב'יאור עניין הנ"ל

להשלמת הענין, מובא כאן חלק מהתוועדות ש"פ וישב, כ"ג כסלו, מברכים החודש טבת תש"ב, במלכה דבר ובינו בעניין הנ"ל בהרחבה (ראה לעיל בהקדמה ע' 36)

טובים" (מצוות) מדרבן בתורת חינוך⁵, ובויתו בן י"ג שנה נעשה מהויב במצוות מן התורה, ורק לאח"ז בא הזמן דכניסה לחופה, ולא עוד אלא שלפני שנעשה מהויב במצוות ("מעשים טובים") לא שייך כנisa לחופה, שהרי קידושי קטן אינם קידושים?

ב. ויש לבאר זה בהקדם הביאור במ"ש בפרשנתנו "זהנה גפן לפני ונגן שלשה שריגים", ודרשו חז"ל⁶ "גפן אלו ישראל שלשה שריגים אלו שלשה רגליים":

ידעע⁷ שנ' הרגלים שייכים ל' האבות, שהמוסדים נתקנו כנגד האבות, פסח כנגד אברהם, כתיב⁸ לoshi ועשוי עוגות, ופסח ה', שבאותה כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה ה' בשופר מאילו של יצחק, סוכות כנגד

5. ראה לkur'ש חט"ו ס"ע 130 ואילך, ובהנסמן שם.

6. רמב"ם הל' איסות פ"ד ה"ז. שו"ע אה"ע ר"ס מג (וראה השקורת בחלוקת מחוקק ופתחי תשובה שם).

7. ישב מ, ט"י.

8. חולין צב, א. וראה אה"ת פרשנתנו (פרק ח) תתקב, א ואילך.

9. זה"ג רנץ, רע"ב. טואו"ח ס"ס תיז.

10. וירא ית, ג.

א. מנהג ישראלי⁹ שביום השבת שלפני החתונה עולה החתן לתורה.²

ומרומז גם בנוסח הברכה הנוהג אצל בניי [וכיוון שנקבע הדבר במנגום של ישראל בודאי יש יסוד לדבר] "לגדלו לתורה ולחותה כו'" – "لتורה" תחילת זאה"ב "לחופה", שכן, קודם ההליכה לחופה (בשבת שלפני החתונה) עולה החתן לתורה.

ויש להוסיף ביאור בקשר להמשך וסיום הברכה "(لتורה ולחופה) ולמעשים טובים" – דלאורה אינה מובן:

בשלםא "لتורה (ואה"ב) ולחופה" – מתאים לכלולות סדר החיים: תורה – "משיתחיל לדבר אבי מלמדו תורה כו'"³, וחופה – "בן שמונה-עשרה לחופה"⁴. אבל "מעשים טובים" – קודמים לחופה, שהרי, בהיותו בן שש, ישנו חיבוב ב"מעשים

1. ראה גם תועם ח"ב ע' 99. ושם.

2. בשבת זו הייתה העליה לתורה ("օיפרוףעניש") של החתן הוויח ד"ר אברהםABA זעליגזאן ע"ה.

3. סוכה מב, סע"א. רמב"ם הל' ת"ת פ"א ה"ו. טושו"ע יר"ד סרמ"ה ס"ה. הל' ת"ת לאדרה"ז בחלתן.

4. אבות ספ"ה.

- שהחתונה של יצחק היא החתונה הראשונה שאודותה מספרת התורה בארכיות, "הונכלה בתורה" [כמאץ]²⁰. יפה שיחtan של עברי (בת) אבות מתורתן של בניים, שהרי פרשה של אליעזר (השידוך ר' יצחק ורבקה) כפולה בתורה, והרבה גופי תורה לא ניתנו אלא בرمיזה], לפי שנישואו יצחק ורבקה הוא כללות הענין דיהود ז"נ (מ"ה וב"ז) שזו היללוות עבדות בן"²¹, וזה גם עניינו של חג השבעות, מתן תורה, הנישואין והיהוד רכנס"י עם הקב"ה²².

וסוכות כנגד יעקב - כי, יעקב עניינו תורה, כמ"ש²³ "ויעקב איש תם יושב אهلים", "אהלו של שם ואהלו של עבר"²⁴ [וכפי שסביר הארץ צ"צ²⁵ ש"(אהלו של) שם י"ל תשב"ב, ע"ד כל התורה שמותיו של הקב"ה .. (ואהלו של) עבר נגד תשבע"פ .. ע"ד והוא עובר לפניהם .. עובר היינו המשכה למטה, והמשכת גילוי התורה זה ע"י תשבע"פ], וסוכות קשור עמו עניין התורה, "דכתיב"²⁶ ואשים דברי בפרק ובצל

20. ב"ר פ"ס, ח. יל"ש חי שרה רמז קט. הובא בפרש"י עה"ת ח"ש כד, מב.

21. ראה לקו"ת ברוכה צו, ד. טה"מ תריס ע' לואילן.

22. תענית כו, ב (במשנה). במדב"ר פ"יב, ח.

23. תולדות כה, כז.

24. פרש"י עה"פ.

25. אויה"ת תולדות קמה, רע"ב. ראה לקו"ת ואתחנן ה, סע"א.
26. ישע"י נא, טז.

יעקב, דכתיב¹¹ ולמנחו עשה סוכות"¹².
ובפרטיות יותר:

פסח כנגד אברהם - כי, מדרתו של אברהם היא מدت החסד¹³, ופסח קשור עמו עניין החסד¹⁴, כמ"ש "ופסהתי (וחמלתי) עליכם ולא יהיה" בכם נגף נו"¹⁵, "זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתיהם בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הצליל"¹⁶.

שבועות כנגד יצחק - כי, מדרתו של יצחק היא מדת הגבורה¹⁷, ובשבועות ניתנה התורה מפי הגבורה¹⁸, ב"kolot וברקים גו' וקול שופר חזק מאד ויתרד כל העם"¹⁹, "וירא העם וינעו (מלשון זיע וורתת) ויעמדו מרוחיק"²⁰.

ויש להוסיף בכיוור הקשר ר' יצחק לשבעות - בשיקות לעניין הנישואין

11. רישלה לנג, גז.

12. טור שם.

13. זח"ג ג, סע"ב ואילך (ברע"מ). זוזח ר"פ תולדות (כו, ג). ובכ"מ.

14. ראה זח"ג שבהערה 9 (ועוד): פסח דרוועא ימינה. זוזח ס"פ תולדות (כו, ב).

15. בא יב, יג (ובפרש"י).

16. שם, כז.

17. ראה זח"ג שבהערה 9: שבועות מ"ת .. מסטריא דגבורה. וראה גם לקוטי לוי"צ - הערות לוז"א ריש ע' פח; אגרות-קדושים ע' שעח ואילך. ועוד.

18. יתרו יט, טז.

19. שם כ, טו (וראה פרש"י שם).

של יצחק), וענין זה נעשה ע"י התורה (ענינו של יעקב), מלשון הוראה³¹, שעל ידה יודעים متى יש להשתמש בכו החסד ומתי יש להשתמש בכו הגבורה³².

ג. עפ"ז יש לבאר גם הסדר ד"תורה חופה ומעשים טובים"³³:

"מעשים טובים" - שקאי על מעשה המצוות - כללותם מצות הצדקה³⁴ [ש"נקראת בשם מצוה סתם .. מפני שהיא עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה .. אין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כמצוות הצדקה .. כל מה נפשו החיונית מלובש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר בו מעות ובעשו, ובשנותנו לצדקה, הרי כל מה נפשו אלו, והשנותנו לצדקה, ומה גם ש"(אף החיונית עולה לה"³⁵, ומה גם ש"(אף שאיןנו נתן אלא חומש, הרי) החומש מעלה עמו כל הארבע ידות לה"³⁶], שבאה מצד מדת החסד.

וז"חופה" - עניין הנישואין הקשור עם חג השבעות שכנגד יצחק - שייכת

31. ראה רד"ק לתהילים יט, ח. זח"ג נג, ב. ועוד.

32. וראה תרומם שם בארכות ביאור העניין בעבודת האדם (שלא הובא כאן).

33. ראה גם ליקוטי לוי"צ הערות לוח"א ע' נת ואילך.

34. ראה גם סה"מ מלוקט ח"א ע' רוח ובהנסמן שם הערתה.

35. תניא פל"ז (מח, ב).

36. שם פל"ד (מג, ב).

ידי כסיתיך, שמן התורה נעשה בח"י סוכה בח"י צל, שמהבל הדיבור נעשה מקיף לנשמה"²⁷, וכמבואר בתניא²⁸ ש"התורה היא מזון וגם לבוש לנפש המשכלה שמתלבש בה בעיונה ולימודה, וכל שכן כשהמזוציא בפיו בדברו שהבל הדברו נעשה בח"י אור מקיף".

וזהו"ע "גפן אלו ישראל .. שלשה שריניגים אלו שלשה רגלים" בעבודת האדם - שבכל אחד מישראל, שנקרו א"גפן", צ"ל "שלשה שריניגים", עניינים של' הרוגלים שכנגד אברהם יצחק ויוסף,

- נוסף לכך שמצד עצם נקראים "שריניגים", כדרשת חז"ל⁸ "גפן זה העולם, שלשה שריניגים זה אברהם יצחק ויוסף" - שנקרו א"באות", "אין קורין אבות אלא לשולחה"²⁹, כדיוע החילוק בין האבות להשבטים, ש"השבטים .. יש לך אדם שאין בו כלל בח"י ומדרגות אלו, משא"כ בח"י האבות צרייך להיות בכל אדם"³⁰, הינו, שאצל כא"א מישראל ("גפן") צ"ל עניינים של' האבות ("שלשה שריניגים") - שעבודתו צריכה להיות הן בכו החסד (מדתו של אברהם) והן בכו הגבורה (מדתו

27. לקויות דרושים שמע"צ פד, ב. וראה אורח"ת דרושים סוכות ע' איתשו.

28. סוף פרק ה.

29. ברכות טז, ב.

30. תור"א ר"פ וארא. – הובא באואה"ת שבהערה 8 (תתקח, א).

והקדמה לכל זה ה"ו"ע ה"תורה", כאמור, של ידה דוקא יודעים כיצד צריכה להיות ההנאה ב' הקוין דחסיד גבורה.

ורומזות למדת הגבורה, שזוهي הקדמה ל"מעשים טובים", כאמור לעיל שיש צורך בהקדמת קו הגבורה כדי שההשפעה מצד מדת החסיד תהיה באופן המתאים.

ה

לקט מכתבי הערות על ספרים

אגרות-קודש בהם הערות על
ספרים בענייני תפילין ושבת

מבוא

את אגרותיו של כ"ק אדמו"ר ז"ע ניתן לחלק לשני סוגים כללים. א. מכתבים תורניים. ב. ענייני עסקנות, הנהגת הכלל וכיו"ב.

גם את מכתביו התורניים של רביינו ניתן לחלק לכמה סוגים ואכ"ם. מכלל המכתבים הללו, עולה ומaira לו סוג אחד של מכתבים, הנושא אופי תורני ייחודי ועממי, הלא הינה מכתב הערות על ספרים, אותם קיבל רביינו (ברוב המקרים), מהמחברים או המוציאים בעצם, שאף טרכו ובקשו מרביינו שייאיר ויעיר את עיניהם.

במסגרת תשורה זו, לא נוכל להאריך אודות הייחודיות שבמכתבים אלו, אך ניתן לומר שלרבינו היה יחס מיוחד לכתיבת העורות בספרים - בפשטות מתוך היחס המועדף שרחש בספרים כمفורים - כפי שכותב פעמים רבות בהקדמותו למכתבים מסווג זה - "צדרכי", "מנาง יהודי עתיק" ועוד.

לפנינו חלק בשלושה מכתבים בהם מעיר רביינו על ספרים שקיבל. בכל מכתב הבאנו רק את הקשור לנושא תשורה זו, ואילו יתר העורות לא הובאו כאן.

מכתב א - העורות רביינו על הספר "סור מרע ועשה טוב" להריה"ץ רבינו צבי הירש מזידיטשוב זצ"ל. המכתב עוסק בעניין תש"י ותש"ר אי מצוה חד היא או שתים, ומעיר בדברי הספר, בדברי הזוהר וספרי קבלה המקבילים תש"י ותש"ר ל"זכור (ושמור) את יום השבת", הנזכר בפרשנו, בעשרה הדברות.

בהמשך לעניין שנתבאר בכתב זה, מובא - כהשלמה - מכתב רביינו העוסק בעניין המשכת אור המקייף שע"י תפילה דראש, ביאור מחלוקת האשכנזים והספרדים בעניין ברכה אחת או שתים על תפליין ועוד.

מכתב ב - העורות רביינו על הספר "לב אריה החדש" להריה"ץ ר' יהודה Ari פרלוב זצ"ל, אדמו"ר מנובומינסק. גם מכתב זה עוסק בענייני תפילה זוכירת השבת.

מכתב ג - העורות רביינו על הספר "טהרת יום טוב" (ח"ח) להריה"ג וככו' ר' חנניה يوم טוב ליפה דייטש זצ"ל אב"ד העלםץ. מכתב זה עוסק בענייני תיקוני קרי ע"י זהירות ע"י תפליין.

המכתבים דלקמן, הינם חלק מפרויקט של "מכוןanca"י", העוסק בחקר ופענוח מכתבי כ"ק אדמו"ר בהם כתוב העורות על ספרים, ופענוח מכתבים תורניים נוספים. בעזרת ה' מכתבים אלו ייצאו בסדרת ספרים.

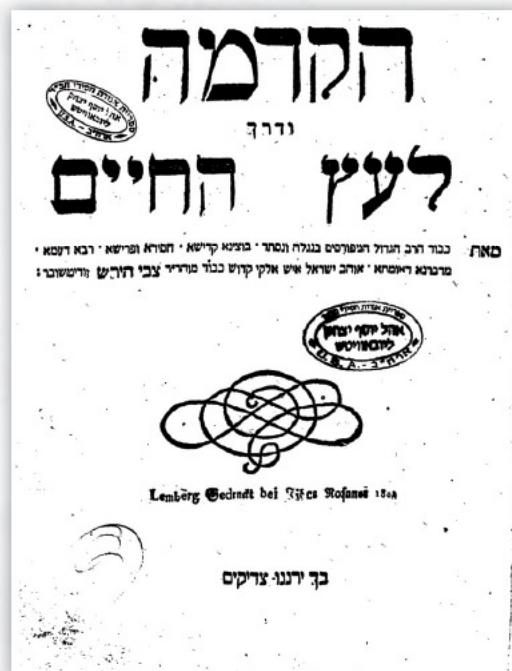
הערות על ספרים / מבוא

► שער הספר "סור מרע ועשה טוב" לבוב תקצ"ב - עותק שנמצא בספריית כ"ק אדמו"ר ז"ע

שער הספר טורת ים טוב -
העותק שנשלח ע"י המחבר ונמצא
בספריית כ"ק אדמו"ר ז"ע

► שער הספר 'לב אריה החדש' -
העותק שנשלח ע"י המחבר ונמצא
בספריית כ"ק אדמו"ר ז"ע

הערות לספר סור מרע ועשה טוב

שהנסيون הורה במשך דורות שעברו מАЗ,
אשר שיטה זו הקיימה כמו וכמה אלפיים
ורובבות אנשים י"א וכו' וכו'

אבל נתקorra דעתך בראותי שם (דף יב
סע"ב) שחולק גם על מקובלים ראשונים.⁵
וכיוון דأتي לידי⁶ ראיتي להעיר כאן
בדברי הספר

א) כ' שם (יב רע"ג): שניהם (זכור
ושמור) מצוה אחת מתרי"ג, (אולי מקורו
מלשון הפסמ"ג סוף מ"ע כת שכתב "נאמר
בדברות ראשונות זכור ובחורנות שמור

ע' רכה: מלבד מחולקת הנ"ל, חלק הרה"צ
מודיעישוב בכלל על שיטת המתעסקים בתורת
חקר אלוקה וכן בთורת היחיד סדר ההשתלשות
וכיו"ב ולפ"ד די באמונה וכמו בא ב"ס הנ"ל.

5. ושם: "וכבר ת"ל פלפלתי בזה עם כמה
מקובלים הראשונים אשר המציאו הנוגות מן ספר
זההרע"פטעם שלזהרו והוציאו מכלל המשמעות".

6. כ"ה בנדפס, וכנ"ל לידיו.

7. ושם: "כתב הבית יוסף (בפירושו על הטור
סכ"ה ד"ה ובירך) בשם האגור על פי זהור שלא
לברך על התפילין כי אם ברכה אחת ואנו תהלה
לאיל הארכנו והוכחנו שדעת זהור לברך שתי
ברכות ולאו בפירוש איתמר דברי האגור בזוהר,
אלא משמע כן מן הטעם שאמר תפילין של יד
ותפילין של ראש הם נגד זכור ושמור. מזה הטעם
אמר ומה זכור ושמור ברכה אחת וכו'."

ובאמת לא דמי כלל אפילו בדרך פשוט כי שם
[זכור ושמור] שניהם מצוה אחת מתרי"ג ובאן הם
שני מצות. אבל גם על פי הסוד הוכחנו שדעת
זהור לברך שתי ברכות, כי לא נאמר זהה בפירוש
בזוהר רק לפי הטעם הוכיחו כן".

ב"ה, יום ג' כ"ב סיון ה'תש"ד

כבוד הרה"ג והרה"ח הו"ח אי"א
ורוב פעלים מורה משפט לייעקב¹
מוחרא"א שי' הכהן²

שלום וברכה!

בחביבה מיוחדת הנני מוחזר לכת"ר את
הס' "עשה טוב"³ ות"ח על השאלה.
ראייתי שם דברים תמהימים ביותר על
שיטת כו"⁴ וגדרה התמי" בפרט אחרי

1. ע"פ לשון הכתוב ברכה לג, י (ברכת מרע"ה,
לכהנים משפט לו).

2. הרוב אפרים אליעזר הכהן יאלעס זצ"ל
(תרנו"א-תשמ"ט). גאב"ד סאמבור, הרוב הרומי
ואב"ד בפילדלפי.

3. להרה"צ רבי צבי הירש מודיעישוב זצ"ל.
נדפס לראשונה בלבוכתקצ"ב (ראה הקדמת המול'
למהדרה החדשה, הוצאה "אמת" (ירושלים,
תשנ"ז)). טופס ממנו נמצא בספריית ליבאויטש.
הספר נועד לעורר אודות השקידה בלימוד
ספר הזהר, וכן להזק את לימוד כתבי הארייז'ל.

4. ראה שם דף ח, א (דפנאים בספר) בהגאה:
"לא כמו שנדרפס בספר אחד גדול אי' בזמנינו
מפורסם והסביר זה וקרא שמו בשם שער היהוד*
ותאמין לי אחוי כי כל דרכיו לא דרך ישכון או
בחקרות ומשלים לא נהנים ולא מועלים וכבר
הרוחתך אחוי מזה לעיל כי כל דרכיו מזה בחזקת
סכנה שומר נפשו ירחק מהם ואיל אלוקים ה'
הוא היודע ועוד כי אשר לא לכבודי אני אומר
הדברים אבל להרוחיק החברים מן קריות כאלה
המתועבים עם קריות לפילוסופיות, ודי בזה".

וראה אגרות-קדושים כ"ק אדרמור זי"ע ח"ב

* כוונתו לאודה"ז, או לאדם"ר האמצעי (אשר גם שער היהוד שלו נדפס קודם להופעת ועשה טוב).

ב) עוד ב' שם הוכחנו שדעת הזהר¹³ לבירך שתי ברכות (בתפילהין) וצ"ע: א בתז"ח קרוב לסוףו (ברפום וילנא תרכ"ז הוא דף מו, ב¹⁴) משמע דס"ל דהוא

ב' על שאלה א' – דמכיון שזכור הוא מ"ע דקידוש היום ושמור הוא איסור עשייה מלאכה – הרי מובן שזכור הוא מ"ע ושמור הוא מל"ת והרי זה כבר השאלה הא.

ב) מה הפירוש "ודעין צ"ע שהרי זכור הוא מ"ע" (הרי ידעין שזכור הוא מ"ע ואיך קשה מכאן על כך ששמור הוא מצוה אחת עם זכור?) ג' לכארוי הקטע שבשוה"ג (שמוסב על המלה זכור שבשאלה ב') מתאים יותר בתוכנו להיות מוסב על המלה זכור שב) שאלת א' שהרי שם מדבר על כך ששמור הוא מל"ת ובמילא שם לכארוי מתאימה השקועט אם שומר הוא מל"ת.

ואולי ייל' דסדר השאלה ג' באה לאbara את הטעם והצורך בהוספה שאלה ב': דאפי' את"ל (دلא קשה קושיא הא' מכיוון) דשומר אינו מצות ל"ת עדין יי' קשה מכין שתוכנים (של זכור ושמור) שונה לחלוטין ובמילא א"א להשוותם "מצוה אחת מתיריג". ועל האת"ל (שמור אוינו מצות ל"ת) מצין רבינו בהערה, שיש מקור לסבירה "את"ל" זו והוא – בהגחות על הסמ"ג. אמן – מוסיף רבינו – עדין צ"ע שהרי זכור הוא [בלבד] (היינו שבכ"מ כמשמעותם מ"ע זו לא מוסיפים גם את שמור] – מ"ע" ואם שתיהם מצוה אחת, הי' צריך להיות שתיהם יחד מ"ע, היינו שהי' צ"ל כתוב ע"ד "מ"ע .. שנאמר זכור את וגרא' ונאמר שומר את וגרא'. ובכ"מ כמשמעותם מ"ע זו מובא רק הפסוק ד"זכור" ולא ד"שמר". וע"צ"ע בכל הנ"ל. 13. כנראה הכוונה לדעת הזהר שנזכר לעיל הערכה 7 (חובא בטור בשם האגורו). אך כבר העירו ע"כ שבזהר שלפנינו ליתא, כנראה הכוונה לתקוני זהר תכ"א. ושם (ג, סע"א): "תפלין דרישא לקלבל זכור, תפלין DID לקלבל שמור".

14. בתקוני זהר חדש שם (מו, ב): "וכד תפילין דראש ודיד אתחילין בי' אתקראיו תפילין

ועשה אחד הוא" (וצ"ע שהרי א) זכור הוא מ"ע ושמור מל"ת (וראה רמב"ן עה"ת שמות ב, ח⁸) ואיך אפשר שיחיו מצוה אחת במנין תרי"ג, ב) זכור* מ"ע דקדושה היום בדבר או על הין (מ"ע קנ"ה בסהמ"צ להרמב"ס⁹) ושמור הוא איסור עשיית מלאכה (רש"י ד"ה בשמירה ברכות ב, ב¹⁰) אלא שלא ממנה בפ"ע כיון דמנו לא תעשה כל מלאכה (מל"ת ש').

*) בהגחות על הסמ"ג¹¹ מחלק בין "שמור" ו"השמר" ודוקא ל' אחרון הוא מל"ת – ויל"ע בוה – ועדין צ"ע שהרי זכור הוא – מ"ע¹².

8. כ"ה בנדפס וככ"ל ח. ושם: "ורבותינו אמרו בוה זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו .. והכוונה להם ויל', כי זכור מ"ע .. ושמור מל"ת".

9. ושם: "צונו לקdash את השבת ולאמר דברים נזכיר בהם יציאת מצרים וקדושה היום ומעתלו .. והוא אמרו יתברך זכור את יום השבת לקדרשו כלומר זכרהו וקדשו בברכה ובבאור אמרו זכרהו על הין".

10. ראה ברכות שם (ובפרש"י): "אמר רב אדא בר אהבה נשים חייבות בקדושה היום דבר תורה, (ומק' הגמ'): אמא' מצות עשה שהזמן גרמא הוא וכל מצות עשה שהזמן גרמא נשים פטורות .. אמר רבא אמר קרא זכור (יתרו כ, ח) ושמור (ואתחנן ה, יב) כל שישנו בזכירה ישנו בשמירה (دلא תעשה מלאכה)".

11. אולי הכוונה להגחות מהרש"ל שכ': "פי ר"ת זכור עשה ושמור לא תעשה. لكن אמר שהכל עשה אחד הוא והTEM לפי דשمر לחוד ושמור לחוד ובפרט מאחר שכבר כתוב בפי זכור שהוא עשה ומ"מ שמר אינו אלא מאזהרת מלאכה כמו שמספרה הספר כל שישנו בשמירה כו. ומאחר שניהם עשה אחד אם כן יליין מהධדי כל שישנו בשמירה כי' ודז"ק".

12. לכארוי צריך להבין: א) מה מוסיפה שאלה

פה בתו"¹⁸ לרביינו הוזקן) אבל בפ"ח ש' התפילין פי'¹⁹ איתא "פ"א .. ולא יברך על ש"ר אם לא שפסק בדיבור" וקשה לומר שהי' כ' כנ' אם כי דעת הזוהר להיפך, ועיין מ"ח מס' הנחת תפילין פ"ג מ"ד²⁰ ובשער

עולם האצליות האמנם בעניין הברכה (של תש"ר) יש מחלוקת, לפי שמר סבר כי גם בעולם האצליות צריך לעשות ע"י מעשינו אוור מקיף שלו, וכן צריך לברך גם על תשיר לעשו או"מ אליו ומר סבר דאו"מ דיעולם האצליות .. אינו נעשה על ידינו, ומעצמו הוא נעשה כי אין לנו כח לעשותתו". וממשיך בדורות ג': "ע"י התש"י נתקנים ג'ת דבריה וועל ידי הברכה נתכן אורה"מ [אוור המקיף] שלהם .. אח"כ ע"י תשיר נתקנים ג' אחרונותיהם .. צריכה לברך עלי' לפיא שאו"מ שלחם נעשה מאלוינו ואינו נעשה על ידינו. אך סברת חכמי אשכנז המברכים גם על התשיר לפיא שהם סוברים שגם אורה"מ שלחם .. הנה הוא נעשה על ידינו".

18. ושם (nb, טע"ב): "ולבן בחש"ר נחלקו הספרדים והאשכנזים אם יברכו עלי' ברכה מיויחדת מפני שהמקיף דתש"ר גובה מאר ע"כ מנוג ספריד שלא לברך דס"ל שא"א להמשיך המקיף ההוא כו'. והאשכנזים ס"ל דיכולים להמשיך ***.

19. =פרק י.

20. ושם (משנת חסידים פ"ג משנה ד'): "ולתקן אוור המקיף דנה"י האמור כי יש אומרים

פלוגתת הבעלי והיירושלמי והבעלי¹⁵ ס"ל דאין מברך אלא אחת (וכפרש"י) ומוסים שם "ומיסיטרא דעתו דעמדו דאמצעיתא - לא צריך אלא ברכתה חדא" ויעוין ביאוהגר"א שו"ע או"ח סכ"ה¹⁶. ב) אף אשר בש' הכוונות דרושי תפלה השתר דרוש ב' וג' הביא ב' הדיעות וביאורם ע"ד הקבלה¹⁷ (נזכר בד"ה ויאמר' אליו מי שם

וב' אינן פקדא חדא ולא צריך לאפסק, כמה DAOקומה סח בין תפלה לחפלה עבריה היא בידו והאי אייה עיקרה דגמרא* [ביבלן] (מנחות לו, א) ואlein דעבדין לי תרי פיקודין דירושלמי (ברכות פ"ב ה"ג) אייה מימינה ושמאלא דתמן ענפין מתחפרדין ובגין דMASTERIA דימינה וشمאלא שתים דבר אלקדים צריך לברכה עלייהו תרין בוכאן חד להניח תפילין על של יד וחד על מצות תפילין על של ראש ואם סח בינתיהם מברך על של ראש שתים אבל MASTERIA דעתו דאמצעיתא עלייהו אמר דבר אלקדים ולא צריך אלא ברכתה חדא".

15. דהឡטה כוותי.

16. ושם (ד"ה ויא"כ כר): "פסק הרמב"ם בפ"א מהל' מעשות הלכה זו שאם הפריש מעשר ות"מ ומ"ע ומ"ש בכת אחת ולא סח בינהן מברך ברכה אחת .. הרי דיכול לברך ברכה אחת אפי' לכמה מצות שלוקים כ"א בפ"ע ולא שם אחד להם רק אם לא הפסיק".

17. ובשער הכוונות שם: "ע"י תשיר נתкан

* וראה גם ביאור הגרא"א לתז"ח שם (ד"ה "וכד תפילין"): "ר"ל בעניין פלוגתת של הברכות לברך על שתיהן ב' ברכות או ברכה א' .. שנחלקו הגם' והיירושלמי שלגמ' בבעלי הוא מצוה אחת ולירושלמי שתי מצות".

**) במשנת חסידים מס' הנחת תפילין פ"ג מ"ג מבואר זהינו נה"י דאצליות (אגורות-קודש כ"ק אדמו"ר זי"ע ח"ב ע'נו).

***) ראה אגורות-קודש שם: "אבל האמת אינו כן וגם להספרדים נמושן המקיף אלא דס' לדאין ביכולת מעשה התחתונים להמשיכו, כי אם נמושן הוא מעצמו .. וכן אין מברכים. והאשכנזים ס"ל דבמקרים אוור מקיף זה אתדל"ת מגעתת ולבן צריך לברך" (ראה ליקמן ע' 55 ואילך מכתב זה בשלימוטו).

...

הכולל (להרא"ד לאוואט ש"ב²¹ סק"ז²²).

ברכת לאלתר לתשובה - לאלתר
לגאולה
הרבות מנחם שניאורסאהן

רשב"י ע"ה כי תפילין של יד ושל ראש כנגד
וכור ושמור בדייבור אחד נאמרו כך ברכה אחת
לשתייהן".

יש כח בידנו לעשותו חיבטים הסוברים כן לברך
עליהם (=על תפלין של ראש דרש"י ור"ת) ובפרט
בஹותם מנחים שני הזוגות יחד".

21. נראה הכוונה לשער תפלה (שהיא מהרו"ק דשער הכולל) ושם הוא שער ב' (סק"ה).
22. ושם (עמ"ש אדה"ז בסידורו, אחר ברכת תש"י "ויכוין לפטור גם את של ראש") : "דקלות

ביאור בעניין המשכנת אור המקיף ע"י תפילין ראש

שאלה. בתורה אור או רביינו חזקון פ' שמות ד"ה ויאמר אליו ד' מי שם פה ס"ו³ כתוב: .. ע"י הברכה של המצויה נמשך בח"י המקיף⁴ וע"י המצויה עצמה נמשך האור פנימי .. ולכן בתפилиין של ראש נחלקו הספרדים והאשכנזים - (טוש"ע או"ח סי' כ"ח ס"ה ונ"ב) - אם יברכו עליו ברכה מיוחדת מפני שהמקיף דתש"ר גבוחה מאד ע"כ מנהג ספרד שלא לברך דס"ל שא"א להמשיך המקיף ההוא כו' והאשכנזים ס"ל דיכולים להמשיך, עכ"ל.

וצ"ע, ע"פ זה, איך יתבאר הידיןadam שהבין תפילה לתפלה יברך על של ראש, adam א"א להמשיך האור, הרי גם אם שהאי אפשר לברך.

**רב יצחק דובאו ש"ב
מאנצ'סטר, אנגלי**

◇ ◇

3. נב, סע"ב.

4. מקיף - אין הפירוש סובב ומকיף למעלה בכחיו מקום ח"ו כי לא שייך כלל בח"י מקום ברוחניות אלא ר"ל סובב ומקייף מלמעלה לענן בח"י גilio השפעה .. ההשפעה שאינה בכחיו גילוי אלא בהסתדר והעלם ואין העולמות ממשיגים אותה אינה נקראת מתלבשת אלא מקפת וסובכת תנייא פמ"ת. וראה תו"א ד"ה ת"ד מצות נ"ח ס"ו) הערתת כ"ק אדרמו"ר באגרות-קדוש שם.

ב"ה, יט אלול, תש"ה

ברוקליין

כבד הו"ח אי"א נ"מ וכו' התמים מהחרר"י שי' ש"ב
שלום וברכה!

מכתב זה זמן רב שנתקבל, והוא רוב הסליחה על אישור תשובה כ"ב, מפני רבוי הטרדות, ובאה כאן התשובה, לפען"⁵, באיזה פרטים בארתי גם מזה שלדידי ולדכוטי אין צורך, והוא למען תאים לסגנון הקובץ, המפורסם גם לאלו שאין להם אלא ידיעה קלה ברא"ח, ומטובו לאשר קבלת מכ' זה, ולפלא שאינם משתתפים במחלקה שלום אחיהם.

פ"ש מכל הנעשהפה יקבלו ע"י יידידנו אי"א נ"ג מר מנידל שי".

הפו"ש כל אנ"ש וחותם בברכת כוח"ט
לאלתר לתשובה לאלתר לנואלה

**הרב מנחם שנייאורסאהן
יו"ר ועד הפועל**

1. הרב יצחק דובאו ע"ה.

2. הכוונה לרוב ניסין מינידל ע"ה, שנסע לאחר תום המלחמה, לאירופה בכלל ולאנגליה בפרט. ראה אגדות-קדושים כ"ק אדרמו"ר מהוריין"צ נ"ע, ח"ח ע' תרנט-תרסב. ח"ט ע' לח, ובנסמן בהערות שם.

בנחי' החיצונית כי הפנימית אין צורך כלל כי אפילו בפנימית הבראה לא יש אחיזה לקליפות וגם אור מקיף של חיצונית א"צ לתקנו ומאליו נעשה ולכנן א"צ לבורך עליהם, ויש חולקים בפסקים ואומרים שנ"כ צריך לברך עליהם על התפלה של ראש להמשיך או"מ עלי ידינו ויש בידנו כח להמשיך עכ"ל.

- ויל' אשר ג' עניינים אלו תלויים זה בזוה, כי אור והשפעה כזו, אשר יש בידנו להמשיך, הינו שמעשה התחתונים יש לו חשיבות שם ותופס מקום. וכיון שמעשה טוב תופס מקום למעליותא, הרי עבריה ועון, מעשה רע, ממשיך ההשפעה למקום הרע, הינו שנורם ייקה לחיצוניים. והעדר מעשה גורם העדר המשכה -

והנה ב' סוגים בעניינים הבאים באתערותא דלעילא מצד עצמה: א) עניינים הבאים באתעדל"ע מצד עצמה ונושאים בכלל מקום בין מוכשר בין אינו מוכשר.

והודגמא בזוה: הרהורי תשובה הנופלים לאדם kali כל התכוונות והכנה מצדוו ונופלים הם לאדם רשע ג"כ.

ב) עניינים הבאים באתעדל"ע מצד עצמה אבל בכלל זאת אינם נושאים אלא באתר שלים.

באגרות-קדוש שם.

תשובה. פתרון השאלה י"ל בהקרים תוספת ביאור בחלוקת הספרדים והאשכנזים.

דנהנה לכארה יש לפרש דעתם, דהאשכנזים ס"ל דמכרכים על תש"ר ועי"ז ממשיכים המקייף, והספרדים ס"ל דאין יכולתנו להמשיך המקייף, ולכן אין לבורך דין המקייף נמשך.

אבל האמת אינו כן, וגם להספרדים נמשך המקייף, אלא דס"ל דין יכולת מעשה התחתונים להמשיכו, כי אם נמשך הוא עצמו באתערותא דלעילא, כי הוא אור גבהה כ"כ שאין אתערותא דלתתא מגעת שם, ולכן אין מברכים. והאשכנזים ס"ל דבמקום אור מקיף זה אtradlt"ת מגעת, ולכן צריך לברך.

ומפורש הדבר בשער הכוונות (דרושי תפלה השחר דרוש ב) זו"ל: ע"י תש"ר נתkan עולם האצילות. האמן בעניין הברכה (של תש"ר) יש מחלוקת לפיה שמר סבר כי גם בעולם האצילות צריך לעשות ע"י מעשנו אור מקיף שלו, لكن צרייך לברך גם על תש"ר לעשותו או"מ אליו ומור סבר Dao"מ בעולם האצילות .. אינו נעשה על ידינו ועצמם הוא נעשה כי אין לנו כח לעשותו.

וביתר ביאור בפ"ח ש' התפלה רפ"ה: ע"י תש"ר (נתkan) ג' תחתונות דאצלות⁵

5. במשנת חסידים מס' הנחת תפlein פ"ג מ"ג מבואר דהינו נה"י דאצלות - הערה כ"ק אדרמו"ר

מובן אשר שלימות זו שעל ידה אפשר שיחול או רקייף זה, צריך שהיה להஇזה שיותות לו, כיוון שהוא דוקא מאפשרת שיחול האו"ם (וכמו בעניין הנבואה צ"ל שיכוננו דעתם ומתבודדים ומבקשים הנבואה).

והיינו מה שקדם מברך על התפלה של יד שע"ז ממשיך או רקייף דיעולם הבריאה (כמ"ש בכתהאריז"ל שם) שהוא הסמוך לעולם האצילות (בדוגמת יכוונו דעתם ומתבודדים הנ"ל) ומכoon ברכנתו גם על התש"ר, היינו שכונתו שאו"ם הבריאה יהיה הכנה להשתראת או"ם האצילות (בדוגמת ומקשים הנבואה) - צ"ז הוא מעין ושיק לאר או רקייף האצילות הנמשך מעצמו אחר כך.

וכל זה בשלא שבח בין תפלה לתפלה, אבל אם הפסיק בין תש"י לתש"ר או כשיין לו אלא תפלה של ראש, שאו חסירה שלימות. אז צריך לברך על התש"ר. ואין הכוונה שע"ז יכירה את או רקייף האצילות לירך, כי, לדעת הספרדים, אין זה בכהנו, אלא שע"ז ברכה זו בא השלימות ויוכל או רקייף לחול אה"כ.

ואין השלימות מカリיה שiomשך עניין זה - (כמו שבענינו הברכה על התפלה של יד מカリיה, בכיוול, המשכת או רקייף דבריה) - אלא רק זאת שע"ז השלימות אפשר שיחול שם העניין, וכשהוא חל ה"ז בדרך מתנה ולא בדרך הכרה⁶ - דוגמא לדבר: עניין הנבואה לפ"ז דעת הרמב"ם שכטב (הלו' יסוח"ת פ"ז ה"ד-ה): כל הנביים אין מתנבאים בכל עת שירצוי אלא מכובנים דעתם כו' ומתבודדים כו' והם מבקשים הנבואה כו' ואע"פ שמוכונים דעתם אפשר שתשרה שכינה עליהם ואפשר שלא תשרה עכ"ל.

והנה או רקייף האצילות אף שכ"ל, נמשך הוא מעצמו לדעת הספרדים, ככל זה אינו נמשך אלא ע"ז שאיש היישראלי מניה תש"ר, שモזה הוכחה שהוא מהעניינים מסוג השני, היינו שאינם נמשכים אלא באתר שלים.

6. ראה ע"ד כל זה בלקור"ת שה"ש ד"ה להבין עניין הטעם למה שהאטדל"ת ס"ה - הערת כ"ק אדמו"ר באגורות-קדוש שם.

7. ועיימ"ש בלח"מ שם ה"א ובמור"ח"ב פל"ב - הערת כ"ק אדמו"ר באגורות-קדוש שם.

הערות בספר לב ארייה החדש

התשורה, ונשען על מרז'ל (ב"מ פ"ד⁴ סוף ע"א) כי הוי אמיינא מילטא הוה מקישי לי כ"ד קושייתא כו', אטו לא ידענא דשפיר קאמיניא, הנני בזה בהחפי באיזה העורות עכ"פ, ובאו בשולי מכתבי.

שבובות האחרוניים⁵ הו"ל – נפעם הראשונה בארצוה"ב, ובכלל בחצי כדור התחתון – את ספר התניא (הנקרא בהסכמה רבני קראקא⁶ הם תניא קדרישא) והוריתי לשלו לכהדר"ג שליט"א, יחד עם הקונטרטס⁷ בו מבאר ב"ק מו"ח אדמור"ר

4. ושם (ע' פד, א), שר"י ביטל מי שסייע לדבורי – "אטו לא ידענא כו'", והעדיף את השגותיו של ר"ל, כיוון שמדובר אzo, ע"י השקועט, "רווחה שמעתה".

5. בפתח דבר לתניא הוצאה ראשונה דארה"ב נרשם התאריך כי מנ"א תש"ג. בפתח דבר לס' המפתחות לתניא (שייל באותה שעה) נרשם התאריך ג' כסלו תש"ד*. ואילו במכ' לרשי' זווין מ"ד טבת תש"ד משמע שעדיין התניא לא נדפס. ובמכ' מכ"א טבת אותה שנה כותב רבינו: "ג.ב. האב איך געבעטען שיין איין דעתנן וועלכער איך אפגעדרוקט געוווארין צום ערשותן מאין אמריקא".

אבל יל"ע (ובכל כיו"ב) אם הנ"ב. נכתב באותו תאריך שבראש המכתב, או ניתוסף מאוחר יותר.

6. נעתקה בס' תורה ח"ד בביבליוגרפיות – תניא ע' 42.

7. קונטרס נח (ייל לחג השבועות תש"ח. נדפס בסה"מ תש"ח ע' 199).

ב"ה, י"ז שבט, תש"ד
ברוקלין.

ש"ב' הרה"ג הרה"ח והרה"צ
בנש"ק גזע תרשישים הו"ב
כהדר"ג מו"ה"ר יהודה ארי
שליט"א
שלום וברכה!

מאשר הנני קיבל המכתב מיום ד'. כן נתקבלו שני הספרים לב ארי החדש ח"א וה"ב³. ות"ח ת"ח על תשורתו יקרה זו. ולהכיבותא דמלתא, וככהודאה על

1. הרה"צ ר' יהודה ארי פרלוב זצ"ל, אדמור"ר מנובומינסק (תרל"ז-תתש"א). נישא לבתו של הרה"צ ר' דוד טברסקי, נכדו של ר' נחום מקروب, אחיו של ר' יעקב ישראל מטשערקס (חנתנו של כ"ק אדמור"ר האמצעי ואבי זקנו של כ"ק אדמור"ר הררי"צ). וכנראה שלכן מכונה במאכט "שר' בשרי".

2. בר' טבת תש"ד נפטרה זוגתו של הרה"צ מנובומינסק, ובט' טבת בא אליז' רבינו ל"ניחסם אלבים", בין הדיבורים החטעניין רבינו אודות ספרי חדש-יחורה שלו, וכשהשיב שחיבר את הספרים "קול יהודה" ו"לב ארי", אמר רבינו שיש מה לקחת את ספריו, והואוסיף שהספרים שייגיעו לידי בודאי יבואו לשימוש, ולכן מוטב שייגיעו לידי משישארו מיותרים ללא תועלת ("תורת מנחם – מנחם ציון" ח"ב ע' 346-347, ובהערה 12).

3. דרכונים עה"ת, גمرا, זהר ועוד, ע"ד החסידות והמוסר (ירושלים, תרצ"ג).

* להעיר שהתאריך בפתח דבר לתניא כים הוא י"ד כסלו (ומושמע שייל ג' באיזה שנה).

וזעם כ"ז הסדר דשכט הוא מונה ששה ימים תחליה ומקדש שביעי (שבט סט, ב¹³ ובטושו"ע או"חס'י שד"מ). ועד"ז הואג"ב קדושת ישראל אשר קדושים תהיו בודאי כי, ס"ס, לא יריח ממנה נדח¹⁴, ולהחליפם באומה אחרת אי אפשר¹⁵. אבל היו לא כתיב, כי מונה תחליה ששה ימים, הענינים דשיות אלף שני¹⁶, שהם ב' אלפיים מהו, ב"א תורה וב"א ימוה"מ, ולבסוף ב"א אלו הוא תום' מחול על הקודש, יום הז' ש"ק, אלף הז', וכפ"י הרמב"ן עה"ת (בראשית ב, ג)¹⁷ ואוז קדושים תהיו.

13. רשם: "הרי מהלך (בדרך א) במדבר ואני יודיע אימתי שבת מונה ששה ימים ומשמר יום אחד. וראה לקו"ש ח"ח ע' 52 ואילך. ושם, שקדם לכל שבת, צ"ל מנין ר' ימים". ע"ש.

14. ע"פ לשון הכתוב ש"ב יד, יד.

15. רות רבח פתיחתא ג.

16. ראה סנהדרין צז, סע"א (ובפרש"י): "תנאו דברי אליהו ששת אלפיים שנה הוא עולם, שני אלפיים מהו (תחת שלא ניתנה עדין תורה והי העולם כתהו) שני אלפיים תורה (מן הנפש אשר עשו בחורן, עד אלפיים שנوت המשיח) שני אלפיים ימות המשיח (שלאחר שני אלפיים תורה הווה דין שיבוא משיח)".

17. ושם - לאחר שמקביל את ששת ימי בראשית לשית אלף שניין: "ביום השישי בפרק תוכזא הארץ נפש חי' למינה בהמה ורמש וחיתו ארץ למינה והיתה בריאותה קודם זורת המשמש כענין שנאמר תורה המשמש יאספון ואל מעונתם ירכזון ואוז (בזריחת המשמש) נברא האדם בצלם אלוקים .. והוא האלף השישי [כפי] בתחילה יմשו בו החיים הם המלכיות

צוקלה"ה ננג"מ זי"ע פתגם רבינו הזקן בעל התניא שבחצי כדורי התחתון לא הי מתן תורה⁸. ובטה ע"י עושי רצונו יאשרו קבלתם.

בהתורה וכבוד וברכה כרו"ע, ש"ב.

ג.ב.

...

ג) בחלק החידושים על הזהר ה' עמוד רצ"ב¹⁰. במ"ש בזוהר יתרו וקדושים (ח"ב פט, א. ח"ג פא, א) זכור את יום השבת לקדשו וכתיב קדושים תהיו כ' היו לא כתיב כ' תהיו ודאי.

לכאורה י"ל הפירוש, דהחילוק דקדושת שבת ויו"ט הוא, דשבת מקדשא וקיימה¹¹ ואינה תלוי בחתונות כלל, ויו"ט הרי תחתונות מקדשי לזמןנים¹².

8. ראה שם בהוספה ע' 232. אגרות-קדוש כ"ק אדרמור'ר מוהריי"צ נ"ע, ח"ב ע' תצב. אגרות-קדוש כ"ק אדרמור'ר מוהרש"ב, ח"א ע' כסא.

9. = כרומ ערכו.

10. רשם: "אמיר ר' יהודה הבי הוא וראי ועד כתיב זכור את יום השבת לקדשו וכתיב קדושים ט, ב) קדושים תהיו. ובפ' קדושים אומר הזה"ק קדושים היו לא כתיב, אלא תהיו, תהיו ודאי. להבין ביאור דברי הזה"ק מה פירוש ודאי". ומאריך לבאר עד הפלפול בענין חזקה המבררת ספק דהוא מטעם "ודאי", ע"ש באריכות.

11. ראה ביצה יז, א.

12. ראה ברכות מט, א: "ישראל דקשיינחו לזמןנים".

* התיבות המובאות במוסגר ניתו בסוף רק בדףים מאוחרים (- ע"פ (הוצאת שעוועל מכת"ז ירושלים תש"ט)) ובנרא אין הראי דוקא מהנזכר במוסגר.

בתח לא נעלם מכחדר"ג מה שעמדו ע"ז במפרשי הזהר¹⁹ וצינו לשער חדש ס' העיתור הלכות תפילין²⁰ ר מבאר זהה למעט עבד עברי מתפלין. וצינו ג"כ למס' קדושים כ"ב ע"ב²¹, ירושלמי שם פרק א' סוף הלכה ב'²², ירושלמי ברכות פ"ג הלכה ג'²³, ספר זכר יהוסף לחגינה ד'

האדון עולם, ואו יקנה גופו למגרי לעבודת התורה והמצות, ויקיים הכל כדת וכדין".

19. נראה החוכמה לנוצחי זהר שם (שציין לכל הבאים לקמן).

20. ובעיתור שם: "נשים ועבדים וקטנים פטוריין מן הק"ש ומן התפלין. וגרסינן בגדרא (ירושלמי ברכות פ"ג ח"ג) נשים ועבדים מנין שנאמר (ואתחנן ו, ד) שמע ישראל ה' אלוקינו ה' אחד מי שאין לו אלא אדון אחד יצא עבד שיש לו אדון אחר".

ובשער חדש על העיתור שם: "ומՃנתן טעם מי שאין לו אלא אדון אחד, א"כ אימעיט מינה אף מי שחציו עבד וחציו בן חורין, כדאי' בראש חגיגה (ד, א) עיין בسنנות אללי' שם. ואני כתבתי בחיי (ס' מי השלח) לברכות ד"ל דאימעיט מינה אף עבד עברי, וכדעת זהה"ק בפה בהר ח"ג ק"ח א' ועייש' היטיב ובהז נאה שקטה תלונת המערערים על הזהה"ק בזה".

וראה לקו"ש ח"ז ע' 179 הערה 29.

21. ושם: "אוון ששמעה קולי על הר סיני, בשעה שאמרתי (בחור כה, נה) כי לי בני עבדים ולא עבדים לעבדים, והלן זה וננה אדון לעצמו ירצה".

22. ושם: "אוון ששמעה מהר סיני (יתרו כ, ג) לא יהיה לך אלקים אחרים על פני ופירקה מעלי' על מלכותם שמים וקיבלה עלי' על בשר ודם".

23. הובא בהערה 19 בדברי העיתור.

ד) ובמה שהעיר בזהר בהר דף ק"ח ע"א, דעבדין פטורין מעול מלכותא דלעילא.¹⁸

אשר לא יידעו את ה' אחרי עשייתו כשייעור הנץ החמה ליום * י בא הגואל .. ויהי ק"ח אחר חמשת אלפים לכלות דבר ה' מפני דניאל .. ונראה משינוי הימים משרץ הימים והעופר לחית הארץ, כי בתחלת האלף השישי תתחדש מלכות אומה יותר ואימתני ותקיפה יתרה, ומתקרבת אל האמת יותר משכולו שבת ומנוחה לחוי העולמים". – ומדובר משמע שינוי (יכולת ל)חוספת מהול על הקודש.

18. ושם (ע' רצחה): "זהה"ק אמר בזה"ל ת"ח עבדים פטוריין מעול מלכותא דלעילא ודעל דא פטוריין מן המצוות, וזה עניין יצא לחפשי חنم, דהא עבד הוא וכל מה דעבד חنم הוא بلا עול מלכות שמים, וע"ד עבדין פטוריין מעול מלכות שמים Mai עול מלכות שמים כהאי תורא דיבין עליו עול בקדמיה בGIN לאפקא מנוי טב לעלמא ואי לא קביל עלי' עול בקדמיה לא עבד מיד הци נמי אצטריך ב"ג לקלала עלי' עול בקדמיה .. וזה המאמר סתום ונעלם איך יחנן לומר דבריהם פטוריין מן המצוות הלא הפסוק יצא לחפשי חنم מייררי בעבד עברי ועבד עברי חייב במצוות .. וזה נראה לי לבאר דברי הזהה"ק, דזהה"ק סובר כשיתר הרמב"ם ז"ל דהמקובל עליו דבר שאינו קצוב אין החוויל כל עליו כלל .. ואין הפרוש דפטוריים מן המצוות, הלא הם עבדים עבריים והם ישראלים גמורים, אלא כוונתו דמי שהוא עבד נאמן להשיות הקנה את גופו ממש וועשה אפילו כל הגדרים והסיגים שהוסיפו חז"ל. אבל העבד עברי – אומר הזהה"ק – דשביק עול מלכותא דלעילא ונטיל עול דמאי' הבשר ודם וכין דהאדם נעשה עבד לאדם או חז"ויל' האדם בדרך זה, אשר אם הדברים שהוסיף חז"ל בתקנותם הויל דבר שאינו קצוב ולא חיל החוויל. ממשום זה צוין האדם להיות עבד נאמן להשיות

*) ראה פסחים כד, א: "עובי של רקיע אחד מעשורה ביום". ומבייא שם ראי' ע"פ מסך זמן הילוך השם משועלות השחר עד הנץ החמה.

ועוד²⁶.

סוף ע"א²⁴, ספר יקר תפארת להרדרב"ז על
הל' עבדים פרק א' הלכה א'²⁵.

מעול מלכותה דלעילא וע"ד פטורין מן המצוות – יצא לחפשי חנוך דהא עבדה הוה וכל מה שעבד, חנוך הווא בלא עול מלכות שמים" – ע"ש. ומדברי הזהר שהביא הכתוב ובשביעית יצא לחפשי חנוך מבואר דבעבד עברי מירי. אבל ראיתי בספר נפש דוד על הזהר מהדריל (שנדפס עם הספר אור יהל להגר"א) שנראה מדבריו שמספרש דברי הזהר עבד כנעני ע"ש, וע"ע בתחולות אדם להגר"ז פ"ח, שתמה מאורע על דברי הזהר. ואדמו"ח מרגן בזה"ל: העיקר בדברי הזהה"ק על דרך המבוואר בספריו (דברים יא, ייח) ושמחתם את דברי אלה, ע"פ שאני מגלה אתכם מן הארץ לחו"ל הווא מצוינים במצוות, שכשאתם חווים לא יהיו לכם חדשים .. ויוצא מהך דעתך הו"ל לא היו ישראל מחוייבים במצוות רק מטעם שסוף יבאו לא"י, והטעם נראה כמ"ש שלחי כתובות (קי, ב) כל הדור בחו"ל דומה כמו שאין לו אלוק, וכדברי הזהה"ק דבלא עול מ"ש אין עול מצות ורק מפני שעמידים ישראל להיות בא"י פועל התקשרותם זו בארץם כאלו נמצאים תמיד בא"י, והוא מה שאמרה תורה נתת להם ארץ כנען והייתם לכם לאלוקים .. וכמו כן עבד מצד העבדות שלו איןנו בר מצוהUPI שאי"י קיבל מלכות שמים. ומה שחיבר במצוות זהו מצד שיווצא לחירות בסוף שיש או ביבול .. מצד העבדות שבו איננו מחוייב במצוות כיישראל, וחיבורו רק מצד החירות העתיד לבוא עליו".

26. ראה לקו"ש שם ע' 179 ואילך (וש"נ).

24. ושם (מח, ב): "ראיתי להעיר שדברי הזהר פ' בהר שע"ע פטור מק"ש .. ובאמת הזהה"ק נפלא .. ורך דרך שיחה שמעתי .. מפני מרחותני הגאון שאולי אף"ל כמו דקייל (ברכות טז, א) האומני קוריין בראש האילן שהוא ביטול למלאכתן, ומציינו (שם) דחתן פטור מק"ש דעוסק במלאכתו, וاع"ג דאומן נמי מצוה קעיביד לעסוק במלאכתו בעה"ב באמונה, ורך אילן שהוא יכול להסביר עצמו להפיקע מעליו חיוב עולוי ית"ש. וא"כ ניתן לומר דעת"ע כיון שלא הוא המפיקע מעליו, רק ב"ד מכורחו והמצוה לעבוד ביום ובלילה והותר גם בשפהה מטעה", וא"כ פטור מק"ש מטעמא דעוסק במצויה דלא גרע מחתן דפטור, הרי דביטול הוא למלאכתו, וכך אם ירצה מורי כ"ע שלא שיין להחמיר ע"ע דליך בעה"ב הוא כאן".

25. ביקר תפארת שם הקשה עמ"ש הרמב"ם, שישראל שהעני ביחסו, נתנה לו תורה ורותם למכור א"ע: "ואית כיון שמוכר עצמו אין רבו מוסר לו שפחה כנענית (רמב"ם שם פ"ג ה"ג), מהו הרשות שנתנה לה, וכי לא יכול אדם להסביר את עצמו לכל מי שירצה .. ויל' ע"ג שהוא מפקיע את עצמו ממקצת מצות עשה שאינו יכול לקיים בעודו עבד נתנה לו רשות תורה למכור את עצמו כיון שאין לו מה יأكل".

وبהערות המו"ל שם כתוב (מהדורות ורנה, ירושלים תש"ה (תש"נ)): "וידידי .. העירני לדברי הזהר ר"פ בהר (דף קח, א) "ת"ח עבדין פטורין

הערות לספר טהרת יום טוב

עליכם מים טהורים וטהרתם וגו' וישבתם
בארץ וגו'.⁵

אשר הא בהא תלייא, כי טהרה מביאה
וכו' לידי חסידות וחסידות וכו' לידי רוח
הקדש וכו' ואלי' הנביא, הוא הוא מבשר
הגאולה.

ולמרות ריבוי הטרדות, רצון כת"ר
אםלא⁶ לבוא עכ"פ באיזהו הערות בספר
זרע יצחק⁷ שהו"ל ובספריו הוא.

ויהי רצון מהחונן לאדם דעת, שיחננו

ב"ה, נר ראשון דחנוכה, תשכ"א
ברוקלין.

הרה"ג זוז"ח אי"א נו"נבעל מרדץ
ורוב פעילים מו"ה חיל⁸ שליט"א
שלום וברכה!

בערב ימי חנוכה קבלתי מכתבו מיום
הראשון, בו כותב אשר הולך ונגמר ברופס
חלק העשירי מספרו טהרת יום טוב.
והרי גם בזה יש למצוא סמיכות לימים
אלו

[וכמודגש בתורת הבعش"ט⁹, אין
שכל עניין ופרט, בהשנה פרטית הוא
מהashi"ת, המשגיח על כאו"א] וכנוסח
דועל הנשים, מסרת טמאים בידי טהורים
וכו' וטהרת את מקדשך והדרליך נרות וכו'。
מתאים לדברי הנביא¹⁰, בנאלה העתידה
הקרובה האמיתית והשלימה, זורקתי

-
5. ראה יב, י.
  6. ראה סוטה בסופה.
  7. רשי"י בחוקותי כו, מב. וראה גם תיב"ע וארא
ו, ית. יל"ש ריש פרשת פנחס. רמב"ם הל' מלכים
פי"ב ה"ב.
  8. ראה אגדות-קדוש כ"ק אדמו"ר זי"ע חט"ז ע'
עה למחבר הספר (ימים י"ח מריחון תש"ח):
"אודות הערות לספריו לחקלים האחרונים
והבאים, הנה מה עשה שאין זמני ברשותי
מן רוב הטרדות, ואף כמו שכחתי מאז, שלא
נתיאשתי ח"ו אשר סוו"ס אוכל לעבור בהם עכ"פ
- בחפותה, אבל במדה שהיא מקום לאיזה הערות
עכ"פ .. אבל לע"ע אני יודע ממי יבוא מצב זה,
וליה התשועה".
  9. רעד"ז בחיז"ז ע' קה (ימים י"ז איר תש"ח):
"עד הערות לספריו - והנה מה עשה וטרדות
רכות סבוני, ומתקיים גם דבר המשנה אל תאמר
לכשאפנה כו' שמא לא תפנה".
  10. פי' למשנה למזה"ר יצחק חיות (ג. תש"ב).

1. הרה"ג וכורי חנני' יום טוב ליפא דיטיש ע"ה,
הרבי מהעלמיין, קליוולנד (תרס"ה(?)-תשנ"א).
2. ס' טהרת יו"ט (ט"ז חלקיים ג. תש"ח-
תשכ"ב), הוא פיי וליקוט משאר ספרים ע"ס יסוד
יוסף - בענייני שמירת הברית - למזה"ר יוסף
דרשן.
3. ראה בארוכה כש"ט הוספות סקי"ט ואליך.
וש"ג.
4. חזקאל לו, כה.

ג.ב.

לעשות רצונו חפצת⁸ ומוסתק בהז איזו
הערות על הספר זרע יצחק שהו"ל, וכן על
ספר טהורת יום טוב - החקקים שקבלתי
לאחרונה, וככפי רישון הזמן - בחפהה.

...

ח"ח בתחנות. עוד מתיקוני קרי להיות
זהיר למצות תפילין¹⁶. - להעיר מדרוז"ל
מגלה (טז, ב) ויקר אלו תפליין. ובגהות
הרוח"ז לzech"ב קצז, ב: הטיפה נק' יקר.
ובמאורי אור מערכת ק' סמ"ז: הטפה
נמשכת כו' וכשהלכה לנוק' דנוגה נעשה
במקום יק"ר קר"י. וראה מאמר אדמו"ר
הצ"צ ד"ה ויפגע במקום (בם' אור התורה
פ' ויצא)¹⁷.

בתוכני כלל ישראל חכמה בינה ו דעת¹⁰
לلمוד תורה הנגלה והפנימית, שבדורנו
נתגלתה בתורת החסידות, אשר ייחדו
יהלכו¹¹, כי תורה אחת היא¹², למד
וללמוד לשמר לעשות¹³ ולקיים באהבה
וכמצوها علينا בשמהה ובטוב לבב¹⁴.

בכבוד ובברכת הצלחה במפעלי
להרבנות הטהרה וב敖פן דמוסיף והולך
כהוראת ימים אלו דהלהנה כבית הלל¹⁵.

מ. שני ארסאהן

10. ע"פ נוסח ברכת "אתה חונן" בתפלת
שמור"ע.

11. ראה אגרות-קדוש כ"ק אדמו"ר מוהרבי"ץ
נ"ע חי"א עמוד ד (משיחת כ"ק אדמו"ר נ"ע
שםח"ת תרנ"ט): להיות תורה ה', תורה הנגלית
ותורת החסידות תמיימה.

12. זה"ג קnb, א.

13. ע"פ נוסח "אהבת עולם".

14. ע"פ לשון הכתוב תבואה, כח, מז. רמב"ם
סוף הלוות לולב. וראה של"ה ס"פ תבואה שפו, א.

15. ראה שו"ע סתרע"ז ס"ה.

16. עוד מתיקוני קרי להיות נזהר למצות תפילין
כפי אותן הנאמר באלו שקול כאות ברית ושמירת
שבת ויום טוב*.
17. ח"א קעג, ב' אות ג ואילך.

*) ראה תקוני זהר תכ"א (נו, סע"א): ושבת אלהו אותן ברית סילה, אותן דתפלין, מען דמחיל לא כלו
מחיל דא.

ו

מפתח פללי מופעננה ומבואר

**פיענוחים וביאורים משלבים
בהערות כ"ק אדמו"ר למכתב
העסק במתנות של מצות תפילהין**

מבוא

לקראת חג הפסח תשכ"ח, כתב רביינו 'מכתב כללי', כדרכו בקודש, מאז עלותנו על כס הנשיאות, לכתחזוקה ולשלוח מכתב כללי לפני לפני כל חג ויום דפגרא.

סקירה רחבה על מהותם של מכתבים אלו, על עבודתו הרבה של רביינו ועד כמה הש퀴 עצמו בכתיבתם, העורותיהם העיוניות ועוד, ראה ב"מבוא" בספר "אגרות מלך" (כפר חב"ד, תשנ"ב), עמוד 33 ואילך.

המכתב שלפניינו נכתב כמנה לאחר שכ"ק אדרמור זי"ע יצא בקריאה ל"מבצע תפילהין" (ראה לקמן ע' 78 ואילך). ובמבוा לאגירות-קדוש כ"ק אדרמור זי"ע, חכ"ד ע' 15 ואילך), ואולי זו הסיבה לכך שנושא מכתב זה עוסק במצבות תפילהין (ב"ימי מלך" (ח"ב ע' 596), מסופר בשם המזchter הרב יהודה ליב שי' גראנער, שרבינו אמר שאת המכתבים הכלליים הוא שולח לאלו המעוניינים לדעת במה הוא עוסק בהלחת התקופת שיגור המכתב ("אין וואס קאָר אַיר זיך יעצעט").

וancock, בהთועדות אחרון-של-פסח שנה זו, הזכיר רבינו (תורת-מנחם חנ"ב ע' 286): "יש להפעיל השבדות מיוחדת כדי לקרב רוחקים למצאות תפילהין, וכן לכל המצאות - שהוקשה כל התורה כולה לתפילהין", נושא שנדון באחת מהערות המכתב דלקמן.

כפי שנייתן לראות גם מקריאה שטחית, המכתב כמעט ולא עוסק במהותו של חג הפסח על שלל היבטים, אלא בעיקר במצבות תפילהין (שהינה מתקיימת בחג הפסח), וכיידך היא מבטא את היציאה ממצרים.

דרךו של רבינו להוסיף על גופו המכתב - שהינו עניין בפני עצמו - העורות תורניות רבות, ציונים, מראים-מקומות, ועוד לחידושים תורניים הקשורים להבנת הרעיונות שבמכתב.

פעמים רבות הנושאים שבהערות מסתעפים מעבר לתוכנו המקורי של המכתב. ההערות נכתבו בקיצור רב, כדרךו של רבינו בכתיבתו, ולפעמים רבות, היה נשאל שאלות על הנכתב בהערות.

לעתים, היה רבינו מתייחס לכך בהთועדות הסמכות לכתיבת המכתב, ופעמים אחרות היה עונה בכתב לשואלים. התיחסותיו הכתובות של רבינו שולבו לאחר מכן (כשהמכתבים יוצאו בסדרת אגרות-קדוש) בשולי הגליון של המכתב, תחת הערה הרלוונטית.

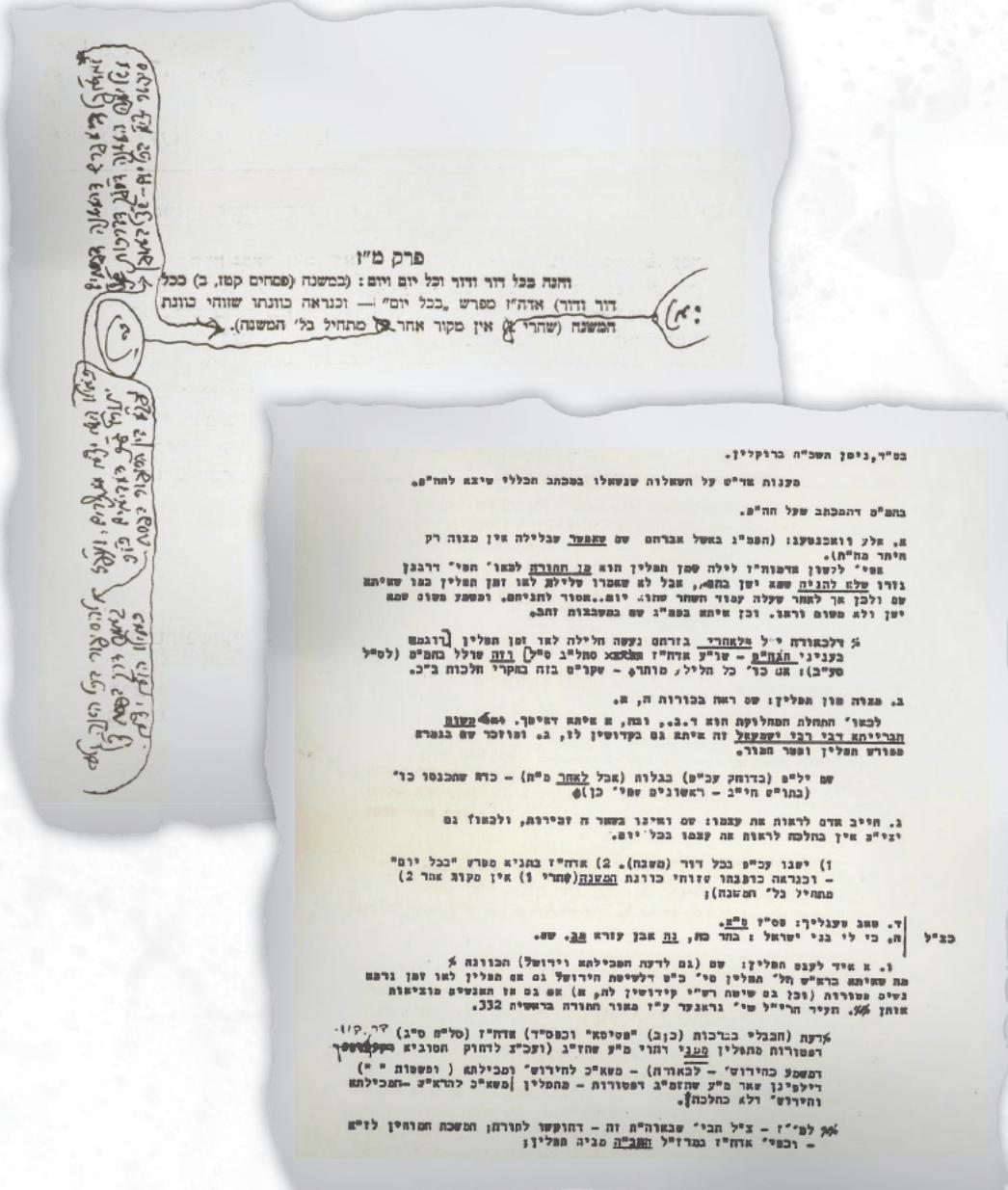
במכtab שלפנינו, נעשה פענווח ראשון מסוגו כדלהלן:

- שולבו תשובות רביינו שעונה לשואלים אותו על המכtab, כחלק מגוף העערה עצמה עליה נסובה השאלה והתשובה (ולא כי שנדרפס באגרות-קודש – כהערה בשולי הגליאן, להערה המקורית).
- הובאו כלשונן כל המקורות המצויינים בהערות, לפעם בתוספת ביאור קצרה וباءו באות שונה.
- בגין הערות שולבו בין 'אותיות הרב', ביאורים ומילות קישור בגין שונה לענ"ד בלבד, זאת בכדי לננות להבהיר כוונת רביינו שנכתבה בקיצור נמרץ.
- נדפס בזה – בפעם הראשונה – מענה רביינו משנת תשכ"ח על שאלה במכtab שלפנינו. מענה זה שלא נדפס באגרות קודש, שולב ופוענה במכtab דלקמן (הערה 17).

לחביבותא דמלתא מובה כאן צילום המענות כפי שפורסם בחודש ניסן תשכ"ח ומשם ההוספה דן.

צילום כתבי יד קודש כ"ק אדמור - נדפס לקמן העלה 6. הערה זו הינה על הספר "ליקוטי ביאורים בספר התניא" (קארכף) ח"א ע' רפח. ומשם - כנראה - הוועתקה לאגרת שלפנינו. ▼

▲ מענות רבינו לשאלות על המכתב כללי דלקמן. בהוצאה שלפנינו המענות שולבו בגוף העורות כנ"ל. כמו כן שילבנו - לראשונה - מענה שלא נדפס באגרות- קודש (ובאגרות-מלך).

משعبد גשמי לרוחני ע"י התפילהין

באוח"ח: פשט הדברים הו, שכונתו להגדיל עוצם שביהם שהיו בארץ מצרים, מקום שאסרו לא פתח וגורו... ועוד שהיו שם בגדר עבדים, והוציאנו ה' (עיי"ש באריכות דבריו).

בספרונו: בפעולות מתנגדות לפועלות כל אמצעי שם הטבע והמערכת.

בכל יקר: הזכיר להם הדבר אשר ראו בעיניהם .. להזכיר כי אם הטובות אשר היטיב להם כי בעבורם הם חיימים לעובדו.

וראה זה"ג קת, א: זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חنم (בhaulothך יא, ה), שלא ברכה. שלא הוה עלנא במצרים על דלעילא. תא חז, עבדין פטורין מעול מלכותה דלעילא, וע"ד פטורין מן המזות. Mai על, מלכות שמים. אלא, כהא תורא דיבבין עליה על בקדמיה, בגין לאפקא מניה טב לעלמא .. ה"ג אצטריך ליה לב"ג לקלא עליה על בקדמיה, ולบทור דיפלח בה בכל מה דאצטריך, ואי לא קביל עליה האי בקדמיה, לא יכול למפלח.

[=זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חنم בל' ברכה. שלא היה עליינו במצרים על שלמעלה, באו וראה, עבדים פטוריים מעול מלכות שלמעלה, ועל כן פטוריים מן המזות. מהו על מלכות שמים. הוא כאוטו השור שנותנים עליו תחילת על כדי להוציאו ממנה טוב לעולם .. כך צריך האדם לקבל עליו על בתקילה ואח"כ יעבד בו כל מה שצורך, ואם איןנו מקבל עליו על זה בתחילת, איןנו יכול לעברך].

וראה לעיל ע' 55 ביאור בדברי זהר זה.
ותניא פמ"ז: בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאילו הוא יצא היום מצרים. והוא יציאת נפש האלקית ממאסר הגוף, משכא דחויא, ליכל בלבד אויר א"ס ב"ה, ע"י עסק התורה והמצות בכלל, ובפרט בקבלת מלכות

ב"ה, י"א ניסן, ה'תשכ"ח

ברוקלין, ני.

אל בני ובנות ישראל אשר בכל

מקום ומקום

ה' עליהם ייחז

שלום וברכה!

כל דבר, ואפילו פרט שבתורה, וכל שכן
פרט מתוך עניין כללי כייצאת מצרים¹,

1. ראה מכילתא יתרו סוף פ"ה (הובא ברש"י עה"פ יתרו כ, ב): עבדים למלכים היו ולא עבדים לעבדים (ובמכילתא דרש"י עה"פ: אפילו אין לי עליך אלא שהוציאתך מארץ מצרים כדאי).

וראה ומפרשיה התורה בקשרו שני העניינים "אנכי ה"ג אשר הוציאתך מארם"צ":

בראכ"ע: הזכיר למשכיל אנסי ה', והוסיך אשר הוציאתיך שיבין המשכיל ושאינו משכיל. ואמר אלקין, כי אתה חייב בעבר שהוציאתיך מבית עבדים להיות לך לעבד שהעבדני ותהייה לך עם ואני אהיה לך לאקלים. ומה שפירש זה בפי כי ישאלך בנק, כי טעם השאלה למה אנו חייבים לעשות מצות בשם יותר מכל האדם, והלא ברא אחד לכוכלנו .. עבדים היינו לפרטעה, והוא עשה לנו זאת הטובה הגדולה, ע"כ אנו חייבין לשמר כל מה שייצנו אפילו לא היינו יודעים טעם מצותינו.

ברמב"ז: ואמר אשר הוציאתיך מארץ מצרים, כי הוציאתם משם תורה על המזיאות ועל החפץ, כי בידיעה ובחשגה ממנו יצאו משם, וגם תורה על החידוש .. ותורה על היכולת, והיכולת תורה על ההידוח .. וזה טעם אשר הוציאתיך, כי הם הידועים ועדים בכל אלה.

מכיל משמעות מיוחדת והוראות מיוחדות.

- זו מצות תפילהן.³

אפילו הן עליו כל הלילה מותר. ובמ"מ מצין לדעת רב אשיה במנחות שם, שס"ל דלילה זמן תפילהן הוא. שקו"ט בזה בחקורי הלבות ג"כ ח"ה (ברוקלין, תשכ"ה) עמוד ל ואילך). וראה שאג"א סימנים מאמו.

3. יש לעיין אם נתחיכבו בתפילהן (מדנרו ומילא גם ב)טו בניסן לאחרי צאתם מצרים כלשון הפסוק (בא יג, ג; טז) "זוכר את היום הזה אשר יצאתם מצרים .. והוא לאו על ירך גוי" - ראה בכורות ח, א. וzechownה להבריתא דברי רבי ישמעאל: "עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ", שימושו שהניחו תפילהן בטרם נכנסו לא"י, אף שזה איתא גם בקידושין (לו, ב), ושם מפורש דבתפילהן קאי ("ביה דכתיב רחמנא גבי תפילהן ליל .. לכדרתנא דבר ר' ישמעאל עשה מצוה זו שבשבילה תכנס לארץ") מ"מ בקידושין שם יש לפירוש (בדוחק עכ"פ שמדובר על הזמן שהוא בגלות לאחר כניסה לארץ, כדאיתא בספר יעקב (הובא ברש"י עה"פ עקב יא, יח) אף לאחר שתגלו .. הניחו תפילהן. כדי שלא יהיו לכם חדשים כשתחזרו" (אבל רק לאחר מ"ת) וזה על מנת - כדי שתתכנסו כ' לארץ. וזה דוחק גדול לומר, דכוונתו על זמן הגלות שלאחרי ביאתם לארץ. (בתו"ש ח"ב ע' רמת ואילך - מובאים ראשונים שפי' כן - ראה רב"ן שהובא שם ועוד].

וראה סדר"ר פכ"ז סי"ט: כשהיו ישראל במדבר .. וימצאו איש מקوشע עצים ביום השבת .. אל הקב"ה למשה אני אומר לך כי בכל ששת ימי חול יש לו לישראל תפילהן בראשו ובורונו וכו'. הובא גם ביל"ש שלח רמו תש"ג.

ובח"י הרשב"א מנהhot לד, א (בדוק"ס מבוא לברכות ע' 80, הביא דזהו Tos' ר"ד ומיווחס בטעות לרשב"א): קשיא אכן הוה ילפין פסח מצרים מפרש שמע עדין לא נכתבה. ויל' אכן מוקדם ומאוחר בתורה, ואע"פ שלא נאמרה עדין, ניתנה לידרש. אי נמי ע"כ נראה שנאמרה שמע והיה אם שמוע בשעת פסח מצרים, ואעפ"י

התורה מספרת לנו שעוד לפני יצאו בני ישראל מצרים נתן להם הקב"ה מצות שונות: חלק מהן היה עליהם לקיים עוד בהיותם מצרים וחלק מהן - לאחר מכן.

בין המצוות בהן נצטו במצרים ישנה מצוה המצטיינת בכך שנעודה לשמש "אות" וזכרן מיוחדת ליציאת מצרים, ולא רק בזמן מסוים בשנה, כי אם בכל ימות החול² של השנה,

שמים בק"ש, שבה מקבל וממשיך עליו יהודו ית' בפירוש.

ראאה לקמן הערכה 6 ביאור לתניא זה 2. דיקוק הלשון "בכל ימות החול" הוא: להביא הלילות. וגם מדרבנןليلת זמן תפליין הווא (ואה ש"ע או"ח רס"ל: אם הניחם קודם שתשകע החמה וחשכה עליו, אפילו הם עליו כל הלילה מותר, ואין מוריין כן, ובמג"א (ד"ה שמא): אבל מדאוריתא מותר להניחם. ובשוע"ר שם: לילה זמן תפליין הווא מן התורה).

دلכואורה י"ל דלאחרי נורתם נעשה הלילה לאו זמן תפליין, כפסק הרמב"ם (הלי' תפליין פ"ד ה"י): זמן הנחת התפליין ביום ולא בלילה. ובכ"מ העלה דס"ל להרמב"ם כמ"ד (מנחות לו, ב) לילה לאו זמן תפליין. ע"ש.

[ויל' דוגמא לכך שגזרה מדרבנן פועלת שנייה במצוה דאוריתא - בענייני חה"פ. ראה ש"ע אדרה"ז סטל"ג ס"ל, לגבי ביטול חמץ שנפלת עליו מפולת, מה"ה יכול להפליל עליו מפולת, אבל מד"ס אפי' נפלת מלאו, צריך לבטלן, גירעה שמא يتגללה החמצן, ואו עברו לבב"י ובב"י מהתורה] וענין זה שולל אדרה"ז בהמ"מ (לס"ל סע"ב) זו"ל: אם הניחן קודם צאת הכוכבים כו'

לכין יציאת מצרים הוא נרחב ועמוק ביותר⁴. כך אפילו ביחס לחג הפסח על כל פרטיו⁵ – שהרי הלו ישם רק בימי הפסח, ואילו זכירת וחווית יציאת מצרים⁶

4. אף ש"בָא לנו מצות רבות ע"ז (זכר ליצי"מ) מ"ע ומצוות ל"ת" (חינוך מצוה כא), מ"מ למצות תפילין יש קשר עמוק יותר לעניין "יציאת מצרים".

5. אלא שחה"פ ופרטיו הם עצם העניין דיצי"מ, ותפלין וכיו"ב – הם רק אות כו' זכר ליצי"מ). ויל' דהא בהא תלייא שרוב המצוות צרכות להיות באופן יומיומי, ב כדי "לזכרו את יצי"מ", משא"כ חג הפסח שמצוות רק פעם בשנה. ואכ"מ.

6. עיין משנה פסחים (פ"י, מ"ה) חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא מצרים כו' ואינו נמצא בשאר הזכירות שהובאו בשו"ע אדרה"ז ס"ס ס"ד (שכתב שש זכירות, ואף מעשה העגל).

אף שלכאוד יש לומר שא"ז חייב בכל יום – מ"מ ייל': 1) ישנו עכ"פ חייב לזכרו בכל דור (לשון המשנה). 2) אדרה"ז בתניא (פמ"ז, שהובא לעיל הערא) ופרש"כ כל يوم".

וכנראה כוונתו שזהי כוונת המשנה (שהרי: א) אין מקור אחר בו נזכר "חייב אדם לאותה את עצמו", ב) מתחילה בלבד המשנה וכוונתו שזהו הפירוש במשנה). ואופ"ל דادرה"ז מפרש, דהמשנה דפסחים משילימה המשנה דספ"ק דברות (משנה ה) שצ"ל סיוף יצי"מ בכל יום ("למען תוכרו את יומ צאתך מארץ מצרים כל ימי חיקך (ראה טז, ג)ימי חיקם הימים, כל ימי חיק להבאה הלילות") – שצ"ל לא רק זכירה בעלמא, אלא **באופן כאילו הוא יצא מצרים**.

ועפ"ז יתרוך ג"ב דמביאים נ"ב נפק"מ בין אופן הסיוף ביצי"מ בלבד חג הפסח להסיפור בכל השנה, ולא כאמור דרך בפסח צ"ל כאילו הוא יצא, משא"כ בשאר ימות השנה אין צ"ל

מובן מכאן שהקשר בין מצות תפילין

שנכתבה במשנה תורה שהרי קדרש והיה כי יביאך נאמרו בשעת יציאת מצרים, וככתוב בהם "והיה לאות על ייך ולטוטפות בין עיניך", אלא מהזuir או הקב"ה על התפילין, והתפילין הם געשים מרובע פרשיות הללו. א"כ היה צריך שנאמרו אז בשעת יציאת מצרים.

[וראה מכילתא (בשלח פרשה ו; יד, כח) מי גרים להם לישראל להנצל מימים ומשמאלם .. מימים זו מזוודה שעתיידין ישראל לעשות, ומשמאלם זו תפליין.]

ועד"ז הוא בזוהר (הشمאות לח"א – יד, א): ריתנצלו בני ישראל את Unidos מהר חורב (תשא לג, ו), והוא עדי עלה, תפליין דרישא ודדורעא, דשוין ביד כהה, אעדיאו מנהון. וראה עקרה שער נג. ולהעיר, שבදעת זקנים עה"פ (יד, כט) פירשו: ואמר למים שבשמאלם – הזהרו בישראל שעתיידין להניח תפlein בשמאל. אבל בפיורש לפرشת שלח (טו, לב), הביאו המדרש מסדראי דלעיל, ומשמע שבנבי הניחו תפליין במדבר. ואולי ייל' דכוונתם בפרשת בשלח "עתידיין", הוא לאחר מ"ת וכיו"ב.] ובשו"ת בשם רаш (כסא דהורנסא סכ"ד) העלה שבודאי לא היו בתפליין במדבר אלא רק ב' הפרשיות "קדש"; "והיה כי יביאך", אבל נשאר בז"ע שדווח לומר שלא היו כ"א ב' פרשיות.

וראה לקו"ש ח"ט ע' 52 ובהערות. תור"מ ח"מ ע' 178.

לכללות עניין זה – ראה בית אלוקים (להמבי"ט), שער היסודות פרק לו, שהאריך בחקרותו לגבי קיום המצאות במדבר. תורה שלימה חי"ב שם. ויש להוסיף שהטעם שנצטו על מצות תפילין דוקא עוד בהיותם במצרים, שהתפלין פועלות העניין של "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו מך" (חכובה כת, י), ולכן הרי זה נוגע לנארות מצרים – שאילו צכו היה זה גאולה שלימה, וגם עתה, הרי זה המקור והשורש על כל הגאולות שלח"ז עד לגאולה האמיתית והשלימה ע"פ שיחת י' שבת תשכ"ט סכ"ד (נמצא ברפוסט).]

כפי שאומר הקב"ה¹⁰: "בנימ את לה' אלקיכם" משפט המכוון לא רק לנשמה כפי שהוא בטרם רדתה לעולם זה אלא גם ליהודי כפי שהוא בעולם הזה - נשמה וגוף על כל תוכנותיהם.

משמעות המושג "בנימ למקומ" היא בין השאר שכם שהקב"ה מושל ושולט על העולם וכל אשר בו, כך צריך יהודי להיות - בכל העניינים הקשורים בדבר והוא יהודי - שליט על העולם לא רק "בזהותן חנויות" אלא אף בחיי הימים שלו, והדבר צריך להתבטא בפועל ממשי, בצורה מעשית וגולית, ככלומר: לא זו בלבד שיהודי אינו צריך להתרשם ולהיות מושפע מן העולם שמסביבו, כי אם, אדרבה, עליו לשלוט ולמושל - בכל הקשור ליהדות - על כל ענייני העולם¹¹.

- כאן מתעוררת שאלה פשוטה, אך חזקה: איך אפשר לדרשו זאת מכל יהודי,

10. ראה יד, א.

11. כי אין הקב"ה בא בטרוניא עם בריוותו (ע"ז ג, סע"א), וע"כ לכל אחד יש את הזכות והחובה לקיים את ציווי הקב"ה. ומה שמצוינו שם ארע לו אונס (מצד ענייני עולם ולא שאנס עצמו בדעתו הרעה - ראה רמב"ם הל' גירושין ספ"ב הלכה כ) דפטור הוא, הרי רחמנא פטרין (נדרים בז, א), והיינו שזהו מדיננו המצוות, עד שיל שלא מיחסב לעבירה. ראה בcz - בית האוצר מערכת כלל כה. וראה אגרות-קדושים כ"ק אדרמור"ר ח"א ע' רלו הערא א.

צריכה להיות יומיומית⁷, דבר שמצוינים אותו "לאות על ידך ולזכרו בין עיניך"⁸ (בכל ימי החול של כל השנה) - באמצעות התפילין.

כמו לכל ענייני התורה והמצוות יש גם למצאות המיוחדת של מצות תפילה הסברים רבים, שעל אחד מהם עומד בזה.

יציאת מצרים הייתה שחרור מעבדות, החל במשמעותו הפשטה של מושג זה: מעבודת פרך פיסית - ועד למצאות העמוקה ביותר של حرות רוחנית⁹, השתחררות "מצרים" (במובן מציר וגובול) מכל ההגבשות והצמצומים הכוונים את הנשמה, עד שמתגלגה עצם המהות של היהודי הן כיחיד והן כעם, והרי עצם מהותו של יהודי הוא,

---

"כאי לו יצא", וזה מפני שהוא חייב שישנו בכל השנה. ראה בcz - "הגודה של פסח עם לקוטי טעים ומנהגים" לרביבנו, ע' טו ד"ה "ואף שמצווה".

7. ראה רמב"ם הל' ק"ש פ"א ה"ג: ומצוות להזכיר יציאת מצרים ביום ובלילה. שו"ע אדרח"ז סט"ז ס"א: מצוות עשה מן התורה לזכור יציאת מצרים בכל יום, ביום ובלילה. תנייא רפמ"ז הובא לעיל הערא 1.

8. בא יג, ט.

9. ואדרבה דוקא זה נתחדר בפסח, כי עכודה בטלת מאבותינו בר"ה (ר"ה יא, א), וברש"י (ד"ה בטלת): שהחדרים לפני גואלם פסק השבעוד.

באשר ל"נמשל" – העובדה שבני ישראל הם בניים למקום – יש לדבר זה צביון עמוק יותר בהרבה, כפי שמסביר אדרמור' הזקן בעל התניא והשלוחן-ערוך¹³, שבמשל על בניים והורם מהווים בכלל-זאת הבנים מציאות מיוחדת לעצםם, אם כי קשורים בקשר הדוק ועמוק אל הוריהם, ואילו ב"נמשל" – היהות היהודים בניים למקום – אין בני ישראל מהווים מציאות נפרדת לעצםם, כי אם תמיד – ובאמצעות התורה

יצי"מ, שאז נעשית אצל בני המציאות ד"עברי הם" והמציאות ד"בני הם" בגינויו, ללא ההעמלות וההסתירויות שמאzxן פרעה, ואדרבה: פרעיה فعل עילי אצל בניי, כמוroz"ל על הפסוק יופרעיה הקרייב", ש"הקריב את ישראל לאביהם שבשמיים". ביצי"מ היו בניי בדוגמה ג"ר שנתגיר", ש"קטן שנולד דמי", והרי קטן שנולד הוא בדוגמה גרעין, שעוד לפני שצומח לאילן שלו, יש בו כבר בעולם כל הענייניםшибואו אח"כ בפועל, וכמו"כ אצל קטן ישנס בחיעם כל הענייניםшибואו לידי פועל ממשן כל ימי חייו. וענין זה נפעל – כאמור – ביצי"מ.

ומובן, שענין זה ישבו גם בכל יום, כיוון שבכל يوم ישבו העניין דיצי"מ, שהרי "בכל דור ודור וכל יום ויום חייב אדם לראות עצמו כאלו הוא יצא היום ממצרים" (משיחת אהש"פ תשכ"ח בשינויים קלים – תני"ם חנ"ב ע' 290-289]).

13. לקו"תדברים ר"ה שהמ"מ (שיר המעלות עמוקים) (סב, ד): ולא כמו הבן שנלקח ממוה לבנו, אך איינו שווה לכל נפש, יש בן שיכל למסור נפשו בשבייל אהבת ابوו, ויש בן שאין לו מס"ג .. וזה מחמת שהוא נהיה מהות בפ"ע. אך הנשמה אינו כך, רק כולא חד ואני נפרדת ממנו יתי כלל .. לכן מוכrho להיות לה אהבה .. וזה אהבה .. יש בכל אחד ואחד בישראל.

וכיצד יכול הוא להגיע לכך?

- התשובה פשוטה גם היא: כיוון שהוא בן להקב"ה, העניק הקב"ה כחות אלקיים ועל טבעיות,

שהרי אף בבנים והורם, המשמשים לנו משל, אנו רואים שהבנים מקבלים, באופן טבעי, תוכנות וקייד-אופי של הוריהם, והורם מנהילים אותם לצאצאייהם¹².

12. ראה עדות פ"ב מ"ט: האב זוכה לבן בניו ובכח .. ובחכמה ובশנים. ובבר"ב כתוב – לפי שקרובطبع הבן להיות דומה לטבע האב. והניסי והכח והחכמה והשנים אדם זוכה בהן מתחילה יצרתו כפי טבעו. ובפיה"מ: לפי שכשהוא קרוב לו במזגו .. ולאלה הדברים נהגים על הרוב.

ולכאורה היה צ"ל כתוב בסדר הפוך, שההורים מעבירים זאת לילדיים, ולאחר מכן מקבלים זאת הילדים בדרך מלאה?

ויל' שעניןאים אלו נמשכים לבנים באופן שאינו תלוי ברצון ההורים (אפשר אם האב אינו רוצה בכך); וכמו"כ אין זה תלוי במצבו של הבן (וע"ד שאפילו תינוק בן יומו יורש כל נכס אביו). לאידך גיסא יש עניינים שההורים משתדרים בכל מואדם בוגר לחינוך והנagation ילדיהם (בדוגמה רב שמשתדר ללמידה ולהנאה את התלמיד). בהוספה על העניינים שהאב מורייש לבנו ע"פ תורה. ב' עניינים אלו הם בטבע העולם, אבל יש מעלה באותו עניינים שהتورה פוסקת שהאב זוכה לבן, שאינם תלויים ברצון האב, וגם אם אין רצונו בכך, הרי זה כמו "מתנה על מה שכתוב בתורה", שדבריו בטלים.

ובהתאם לכך הוא סדר הדברים: לכל בראש העניינים שהילדים מקבלים מההורים בדרך מלאה, באופן שאינו תלוי ברצון האב, ונוסף לזה – העניינים שההורים מעניקים לילדים ע"י השתדרותם.

וענין זה – ביחס לבניי והקב"ה – נפעל בשעת

כאשר יהודי מניה תפילין¹⁷ עליו לכוון

שנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו שהם מורים על יהודו ואשר לו הכה והמשלה לעשוות בעליונים ובתחנותים רצונו וישعبد להקב"ה הנשמה שהיא במוחו וגם תאות ומחשבות לבו לעבוזתו יתרוך וע"י הנחת תפילין יזכיר את הבורא יתרוך וימיעט הנאותיו.

בשו"ע המחבר (ס"ה): יכוין בהנחות שצונו הקב"ה להניח ארבע פרשיות אלו שיש בהם יהוד שמו ויציאת מצרים על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח כדי שנזכור נסים ונפלאות שעשה עמנו שהם מורים על יהודו ואשר לו הכה והמשלה בעליונים ובתחנותים לעשוות בהם רצונו וישعبد להקב"ה הנשמה שהיא במוחו וגם הלב שהוא עיקר התאות ומחשבות ובזה יזכיר הבורא וימיעט הנאותיו.

ובכיסידורו כתב אדה"ז באופן קרוב יותר מהמחבר: יכוין בהנחות שצונו הקב"ה לנחות ד' פרשיות אלו שיש בהם יהוד שמו ויציאת מצרים כדי שנזכיר נסים ונפלאות שעשה עמנו שהם מורים על יהודו ואשר לו הכה והמשלה לעשוות בעליונים ובתחנותים רצונו. וצונו להניח על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח כדי שנשעבד הנשמה שהיא במוחו וגם תאות ומחשבות לבנו לעבוזתו יתרוך שע"י הנחת תפילין יזכיר את הבורא וימיעט הנאותיו.]

[וראה לקמן ע' 105, ש"ת רביינו עם הגראי' הוטנר (סוף מכתב ו) - דיקוק לשון אדה"ז לכתוב].

7. **ונשים שפטורות ממצוות תפילין, כדאיתא בגמ' (קדושיםין לד, א):** מצוות עשה שהזמן גרם נשים פטורות, מילן? גמר מתפלין, מה תפליין נשים פטורות אף כל מצוות עשה שהזמן נשים פטורות, הרי (גם לדעת המכילתא ס"פ בא פרשה זו - למען תהיה תורה היא בפין, לא אמרתי אלא במני שהוא חייב בת"ת. מכאן אמרו הכל חייבין בתפליין חוץ מנשים וכו'. ועד"ז בירוש' ברכות פ"ג ה"ג: נשים ועבדים וקטנים פטוריין .. ומן התפליין. נשים מניין, ולמדתם אותם את

והמצוות אף בא הדבר לידי גילוי - הם בטלים לנMRI לנבי הקב"ה, כל מציאותם היא ביצוע רצון הקב"ה, כעבד וכבן.¹⁴

יציאת מצרים הררי ביתאה ונילתה גם כי לי בני ישראל עבדים עברי הם אשר הוציאתי אותם מארץ מצרים¹⁵.

- וכשאיש ישראל מוציא לפועל את כוחותיו האלקטריים האמורים במדה מלאה, עד שהם מקיפים את כל מציאותו, לא רק את מעשיו כי אם גם את דבריו ומחשבתו - נתן לו דבר זה את האפשרות לשלוט ולמשול על כל ענייני העולם שמסביבו.

זה תוכנה שלמצוות תפילין, כפי שהוא מוסבר במקומות רבים ובצורה ברורה ותמציתית ב"שלוחן-ערוך":

14. ראה זה"ג קייא, ב: אקרון ישראל לקב"ה עבדים, דכתיב עברי הם (בהר כה, נה). ואקרון בניהם דכתיב (ראה יד, א) בנם אתם לה'. ע"ש באורך. **תניא פמ"א:** שכל אדם צ"ל בשתי חי ומדרגות, והן בח"י עבר ובח"י בן.

15. בהר כה, נה. ראה פירוש האבן עוזרא שם מב: כי אני קניתים מבית עבדים. משא"ב במעלת בניהם שבפטוק (שמות ד, כב) בני בכורי ישראל, פי' הראב"ע: זה הגוי שעבדוני אבותם בתחלה, ואני חומל עליו כאשר יחמול איש על בני העובר אותו.

16. לרבנו הוזקן האו"ח סכ"ה סי"א. ועיין בהשינויים מל' ש"ע דהמחבר (השינויים נסמו בב' המקורות). בשו"ע אדה"ז: יכוין בהנחת התפליין שצונו הקב"ה לנחות ד' פרשיות אלו שיש בהם יהוד שמו ויציאת מצרים ולהניח על הזרוע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח כדי

שהקב"ה ציונו להנחת תפילין על היד,

פטורות מתפלין משמע כהירושלמי -
לכארה, ולמסקנתו הגמ' הפטור נשים פטורות ממ"ע שהז"ג נלמד מראה, וע"כ א"צ להגיע ללימוד הראשון דסיבת הפטור הוא מההקש של תפילין לת"ת (עי' רשי"ד מהן שמעת ליה).

ב. משא"ב להירושלמי ומיכילתא (ופשטות דקדושין) דילפינו שאר מ"ע שהזומ"ג נשים פטורות - מתפלין, ופטור זה הוא מטעם אחר ולא מחמת שהזמן גרמא. וכן פסק אדרה"ז סי"ז ס"א. (משא"ב להרא"ש (חל' תפילין סי' כת) דהביא ב' הדעות: נשים .. פטอรין מן התפלין משום דה"ל מצות עשה שהזמן גרמא. ובירושלמי משמע נשים ועבדים פטורים .. נשים מנין ת"ל ולמדתם אותם את בניכם. - אבל דעתו אל' מהמיכילתא והירושלמי דלא בהלהה).

ולהעיר שmb' הדעות הנ"ל מתකבלת נפקא מינה כדלהלן: מצינו בברכות (יז, סע"א, ובפרש"י) נשים במאי זכיין באקרזוי בנייהו לבי כנישתא (תינוקות של בית רבנן היו רגילין להיות למדים לפני רבנן בבית הכנסת) ובאתנווי גברייהו כי רבנן (בית המדרש שם שונים משנה וגمرا), ונטרין לגברייהו עד דאותו ב' (מתניתות לבעליחן ונוננות להם רשות ללכת ולימוד בעיר אחרת) - ומדברי הגמ' עולה, שאף שפטורות מלימוד תורה מ"מ מקובלות שכר בנווגע לסייע לדילמוד הת"ת של בנייהם ובבעליחן - ועד"ז י"ל גם בתפלין כשהן נשים יטרחו על בניהן שיקיימו מצות תפילין וכו' יקבלו שכר בנווגע להנחת התפלין דבניהם (כי אם יקימו בעצמן, אין שכרן רב כ"כ; ראה פרש"י סוטה כא, א (ד"ה הא לא מפרקא): וכיון דaina מצויה אין שכרה גדול כמצוות וועשה). וראה בברכות (שם): גדולה הבטחה שהבטיחן הקב"ה לנשים יותר מן האננים - זכיין וכו' (ע"פ פנ' יהושע).

בניכם (עקב יא, יט), את בניכם ולא את בנותיכם. ובפני משה: מה תלמוד תורה נשים פטורות .. אף תפילין נשים פטורות. ומדבריהם עולה להסבירה שפטורות מתפלין הוא מדפטורות בת"ת ולא משום דהורי מ"ע שהזומ"ג.

מ"מ י"ל דסוכ"ס נפסק להלכה דתפלין) هو מ"ע שהזמן גרמא, ובמציאות אלו "בעשות הזכר את המצווה אין מהצורך שגם הנשים תעשינה לבראה כי כבר נכללה עמו בעת שעושה אותה המצווה" (לקוטי תורה להאריז"ל פ' בראשית בטעמי המצאות שם: הטעם למלה נשים פטורות מצות עשה שהזמן גרמא .. דנוקבא אחכילת בדורא וכור' כנ"ל, וראה גם שער מאמרי הרשב"י - להאר"י -

בפי' על חתיקונים שבתחלה: נקראים מצות עשה שהזמן גרמא, כי יש בו שיתוף אל הזכר והנקבה .. ומכיון שכבר הזכר עושה המצווה .. אין צורך אל הנקבה לעשותה גם היא, כי גם היא

נכלה ב', בעת שהוא עושה את המצווה ההיא) ולהעיר מאור-התורה לאדרמור' הצע' (בראשית ח"א ע' קסו, ב - ד"ה "להבין מאמר זההר") : ולכן הנשים פטורות ממ"ע שהזומ"ג וכן הם פטורות מת"ת - שהיא המשכמת מוחין, כי הז"א ממשיך המוחין לו, וממנו להנוקבא, ואין חיבור המשכחה זו על הנשים אלא האנשים מוציאות אותן. שלפ"ז צ"ל שהבי' שכואה"ת זה - הוא לדפטורות מתפלין משום שהוקשו ל תורה; וע"פ דא"ח עניינה הוא המשכמת המוחין לו"א - וכפирוש אדרה"ז במרז"ל הקב"ה מניה תפליין (תורה מוחין מא"א הנמשכים לו. ע"ש.

ויש להזכיר - דמצינו כנ"ל ב' טעמי לפטור הנשים מתפלין:

א. דעת (הרבלי בברכות (ב, ב) "פשיטה (דנשים פטורות מן התפלין)" וכן פס"ד) אדרה"ז (סל"ח ס"ג) נשים פטורות מתפלין מפני דהוי מ"ע שהז"ג: נשים .. פטורים מתפלין מפני שהוא מצות עשה שהזמן גרמא. (ועכ"צ לדוחוק פשוט הסוגיא דקדושים דזה שנשים

ונכה להחרות האמיתית והמלאה מן הגלות העכשוית, גלות הגוף ונגולת הנשמה, בחסד וברחמים, בשובנה ונחת¹⁹, ע"י מישיח צדקנו בקרוב ממש.

בברכת חג הפסח כשר ושם,

מנחם שנייאורסאהן

19. ישע', ל, טנ. וראה סנה' צז, סע"ב שמשמעותו זה דרשין שיגלו בחסד וברחמים, ולא כהפסוקים שהובאו לפניו^z בגם. ובאור התורה לאדרמו"ר ר' הツ"פ צס"פ בא (ע' שה ואילך) מקשה אמראי לעת"ל "לא בחפazon תצאו", והרי צ"ל "זריזין מקידמין למצות", ובואר, דמעשה המצווה עצמו צ"ל בשובנה ונחת, הייך חפוזן, כגון נ"ד דבורי חממים בנחת נשמעין" (קהלת ט, יז). וראה גם המשך וככה הגדול בסיוומו: מבאר ד"שובה" הוא תשובה, ו"נחת" הוא שבת. ומקשה שלכאורה שבת הוא ע' החשובה. ומבאר דיש כי דרגות בשבת ("שבת דמעלי שבתא", ו"שבתא דיוםא"), וזהו נגד שובה ונחת - העלה מלמטלמ"ע, והמשכה מלמעלמ"ט. ולעתיד לבוא - יום שכולו שבת - יהיה בשובה ונחת, בישוב הדעת ולא בחפוזן. תורה שמואל תרל"ז ח"ב (קה"ת תשע"ג) ע' תשכח-יכז אות קלה).

כנגד הלב, ועל הראש, כנגד המוח, "כדי שנזכיר נסائم ונפלאות שעשה עמו .. .. ואשר לו הכוח והמושלה לעשות בעליונים ובתחתוניים כרצונו", "וישעך להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם תאות ומחשבות לבו לעבודתו יתרוך", שכן המוח (השכל) והלב (הרנטה) מנהינים את כל מעשיין, דיבוריו ומחשבותיו של האדם. אז - "עבד מלך כמלך"¹⁸, ובאמצעות עבד ובן המלך מתבטאים בפועל "הכוח והמושלה לעשות בעליונים ובתחתוניים כרצונו" למעלה מכל ההגבשות: יציאת מצרים במלוא המדה.

יתן ה' שע"י קיום עניין יציאת מצרים ב חג הפסח ובכל ימי השנה כולה, כאמור

ראה בכל הניל: לקו"ש חל"א ע' 96 ואילך. רשימות חוברת י. לקו"ש חי"ד ע' 37 ואילך. ע' 154-5, 149

18. **שבועות מז, ב.** ובדק"ס: עבד מלך מלך. עד"ז בפרש"י (דברים א, ז): עבד מלך מלך.

ד

הרשות

התן ברץ המזווה

**בענין "מצות תפילין במדבר",
mbosst ul ureha mhamctav hcalli**

הקדמה

לפנינו דרשת חתן בר-המצווה כפי שנאמרה על ידו בעת חגיון בר-המצווה.

הרעין דלקמן, מבוסס על המקורות הבאים:

- הערכה אחת מהמחטב כללית דלעיל (הערה 3).
- לקטוי שיחות חלק ט' עמוד 52 ובהערות.
- תורה מנחם חלק מ' עמוד 178.

על מקורות אלו הוספנו עוד מקורות על מנת לשפוך אור על סוגיא מורתקת זו. הבא לקמן נכתב לענ"ד בלבד, אך הוא מהוועה דוגמא כיצד נמצאים בתורת רבינו עניינים מופלאים שלא שזפתם עין.

פלפול לבר-מצואה, י"ב שבט ה'תשע"ה

- הנחת תפילין ע"י בני ישראל במדבר -

- א -

מצוות תפילין נזכرت בתורה ארבע פעמים. פעמיים בפרשת בא שבחומר שמות. ופעמיים בחומר דברים - בפרשות ואתחנן ועקב.

הציווי שבפרשת בא נאמר ביום ט"ו בניסן, יום יציאת וגואלת בני ישראל מצרים, כמו שכתו בפסוקים שבפרשה (יג, ג; טז): "זכור את היום הזה אשר יצאת ממצרים מבית עבדים .. היום אתם יצאים .. והיה לאות על ידך, וולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד, הוציאנו ה' ממצרים".

הוא אומר, שכבר ביום יציאת מצרים, נצטו בני ישראל להנחת תפילין.

ויש לברר, כיצד הניחו בני ישראל תפילין בעת היותם במדבר? שחרי, ביום ט"ו ניסן, יום בו הקב"ה ציווה את בני ישראל להנחת תפילין, נאמרו ע"י משה רבינו רק שתי פרשיות: א. "קדש ליכל בכור". ב. "והיה כי יביאר". ואילו שתי הפרשיות הנוספות, "שמע" ו"והיה אם שמווע", נאמרו ע"י משה רבינו רק בסוף שנת הארבעים לצאתם מצרים! שהרי את חומר דברים מתחילה משה רבינו להגיד בראש חודש שבט של שנת הארבעים, חדש ושבוע לפני פטירתו ב' אדר!

ואם כן, צריך להבין כיצד הניחו בני ישראל תפילין מיום זה ואילך, שחרי בתפילין ישים 4 פרשיות, ואם חסרה פרשיה אחת, ועאכ"כ שני פרשיות, הרי בדברי המשנה במסכת מנחות (כת, א) "ד' פרשיות שבתפelin מעכbin זו את זו".

- ב -

היה מקום לומר שאנו בני ישראל נצטו להנחת תפילין בט"ו בניסן, אך לא קיימו את המצואה באופן מיידי. ורק לאחר שנאמרו שני הפרשיות הנוספות - בסוף שנת הארבעים - כאמור לעיל, או אז נוצרה האפשרות להנחת תפילין.

המבי"ט (רבי משה בר יוסף מטראני, בן דורו וחברו של רבי יוסף קארו), בספרו 'בית אלוקים' (שער היסודות פרק לו), חוקר אודות חלק מהמצאות שנצטו בני ישראל במדבר, ועפ"כ לא קיימו אותם. כגון, ברית מילה, קרבן פסח, סוכה, קריית שמע, מזוזה, תפילין ועוד - ועפ"י דבריו, לכוארה היה מקום לומר שבני ישראל אכן לא הניחו תפילין כל זמן היותם במדבר - אבל מסקנת דבריו:

"שכל המצוות שנזכרו בחומש דברים - משנה תורה - ואפילו אותן שלא הוזכרו כלל בספרים הקודמים [כמו מצוות תפילהן], כולם נאמרו בסיני ובאהל מועד". וሩך מפרש המבוי"ט את הפסוק (דברים א, ה) בתחילה חומר דברים "הוזעיל משה, באר את התורה הזאת": "לא בא לבאר אלא מה שנזכר לו קודם".

וכוונת הדברים, שבעצם, על כל המצוות נצטו כבר בסיני ובזמן הסמור לו. אלא, שבסוף שנת הארבעים, משה רבינו ע"ה, שנה וביאר את מה שכבר ציווה ולימד לבני ישראל בשנים שלפני כן.

וכן היא דעת הרמב"ן, בתחילת פירושו לחומר דברים ז"ל: "ועוד יוסיף בספר זהה קצר מצוות שלא נזכרו כלל .. וכבר נאמר לו כולם בסיני או באהל מועד בשנה הראשונה קודם המרגלים .. אבל לא נכתבו המצוות בספרים הראשונים שידבר עמו יוצאי מצרים, כי אולי לא נהגו באותו זמן רק בארץ". ע"ש (ועוד'ז כתוב בטעמי המצוות להאריך פ' האזינו: "משנה תורה שחזר וכולל כל מה שבחומרם הראשונים").

ועוד מתרץ המבוי"ט: "ואפשר לומר כי גם שלא נהגו באותו זמן רק בארץ .. עם כל זה היו עוסקים בכל התורה כולה בדור המדבר, ויחידי סוגלה מהם תפשו אומנות אבותם לשמר כל התורה וחוקיה, [כמו] אברהם אבינו, שמצוינו שעשה את כל התורה כולה עד שלא ניתנה .. בנבואה נאמרה לו כל התורה כולה, כמו שכתוב (תולדות כו, ה) "עקב אשר שמע אברהם בקולי", והוא קול הנבואה ע"י מלאך .. ומשניתנו عشرת הדברים על פי האל יתברך, ידעו והשכilio כל התורה בעשרת הדברים אשר בהם נכללות כל משפטי התורה וחוקיה, כפי הרמזים שיש באותוites עשרה הדברים, שהם תרי"ג [אותיות], המורים על תרי"ג מצות".

וכן מצינו בפירוש במדרש 'סדר אליהו רבה' (פרק ז סי' ט): כשהיו ישראל במדבר .. וימצא איש מקושש עצים ביום השבת .. אל הקב"ה למשה אני אומר לך כי בכל ששת ימי חול יש לו לישראל תפילה בראשו וזרועו וכו'.

ועוד'ז הוא בזהר (השפטות לח"א - יד, א): על הפסוק (תשא לג, ו) "ויתנצלו בני ישראל את עדים מהר חורב" - "ההוא עד עליאה, תפlein דרישא ודדרועא, דשוין ביד כהה, אעדיאו מנהון". הרי שכבר בזמן הקרוב למtan תורה, הניחו בני ישראל תפילהן.

ופשטות הדברים שכבר בהיותם במדבר, הניחו בני ישראל תפילהן.

אבל גם לאחר דברי המבוי"ט, ודברי המדרש, צריך להבין אלו פרשיות נכתבו על ידי בני ישראל במדבר. לפי התירוץ הראשון ניתן לומר שכבר בסיני נאמרו

פרשיות "שמע" ו"והיה אם שמע", אבל לפי תירצחו השני, יש להבין כנ"ל, אלו פרשיות היו כתובות בתפילין של בני ישראל במדבר?

- ג -

היו שרצו לתרץ (שו"ת בשמי רаш, כסא דהרנסא סכ"ד): "דכל אותן מ"מ שנה עדין לא נאמר, ובוודאי שלא הניחו כי אם **שתי פרשיות**". אבל, בסוף דבריו כותב שהדברים צ"ע ו"קשה בעניין לומר שלא היה אלא שתי פרשיות בלבד".

והנה, לפי דברי המב"ט שהובאו לעיל, וגם לפי דברי הבשימים ראש, תירצנו שבנקודת זמן מסוימת, הסמוכה בזמן "מתן תורה", כתבו בני ישראל את כל ארבע הפרשיות וכן קיימו מצוות תפילה בשילומתה.

ארעדין צריך להבין, שהרי אם הציווי שנאמר לבני ישראל, כפי שהוזכר לעיל, היה ביום ט"ו ניסן, צריך לומר בפשטות הדברים, שכבר אז ביום ט"ו ניסן, קיימו את מצוות תפילין.

וביתר יוקשה, מצינו מפורש במכילתא (בשלח פרשה ו, יד, כח) "מי גرم להם לישראל להנצל? מימיינם ומשמאלם! .. מימיינם - זו מזווה שעתידין ישראל לעשות, ומשמאלם - זו תפליין. ומזה שהמדרש אינו אומר לגבי תפילין "שעתידין" משמע, שכבר אז - כשבוע לאחר יציאת מצרים - היו מנים תפילין.

קושיא זו, ניתן לתרץ על פי דברי הרשב"א במסכת מנוחות.

זה לשונו: "נראה שנאמרה שמע והיה אם שמע בשעת פסח מצרים, ואעפ"י שנכתבה במשנה תורה, שהרי חדש והיה כי יביאר נאמרו בשעת יציאת מצרים, כתוב בהם "והיה לאות על ידך ולטוטפות בין עיניך", אלמא זההיר אז הקב"ה על התפילין, והתפליין הם נעשים מאربع פרשיות הללו. א"כ היה צריך שנאמרו אז בשעת יציאת מצרים".

ובדיו בורורים ומתrzיכים את הקושיא, בדומה לדברי המב"ט כנ"ל, אלא שהרשב"א מוסיף ומה חדש שכבר בעת יציאת מצרים, אמר משה רבינו לבני" את כל ארבעת הפרשיות, וכך יכולו לכתוב ולהניח תפילין, ולקיים את המצווה כפי שהיא בשילומתה.

אנו נמצאים ביום הסמוכים לי' שבט, יום הילולא של כ"ק אדמו"ר מוהרבי"ץ נ"ע ויום קבלת הנשיאות של כ"ק אדמו"ר ז"ע.

לפני ארבעים ושש שנים, בהתווידות י' שבט בשנת תשכ"ט, דיבר רבינו בעניין זה, והסביר נקודה נוספת – מהי הסיבה לכך שהקב"ה ציווה את בני ישראל על מצוות תפילין עוד בהיותם במצרים.

ותוכן דבריו הקדושים:

שהטעם שנצטו על מצוות תפילין דוקא עוד בהיותם במצרים, הוא מפני שהתפילין פועלות את העניין של "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך" (תבוא כה, י), ולכן הרי זה נוגע לגאולת מצרים – שאליו זכו הייתה זו גאולה שלימה.

וגם עתה, הרי זה המקור והשורש על כל הגאולות שלאח"ז עד לגאולה האמיתית והשלימה תיכף ומיד ממש.

ה

שׁוּת מֵאָת כַּיִק אַדְמוֹר זִיּוּעַ

וְרֱב יִצְחָק הַוְטָנֶר זֶל
בְּעֵינָיו כוֹנוֹת הַמְצֻוֹה בְּקִיּוֹם מְצֻוֹת תְּפִילִין

מבוא

בחודש איר תשכ"ז הכריז כ"ק רבינו על "מבצע תפליין", בקשר עם מלחמת ששת הימים, ובפרט אחרי הנסים והנצחון.

במשך שלחי הקיץ קיבל רבינו שאלות קושיות וטענות שונות נגד המבצע. ובהתוויעות שבת בראשית תשכ"ח, הרחיב רבינו בביורו פרטיה המבצע והשיב לשאלות וטענות שקיבל. השיחה הוגה ונדרסה אז במתכונת שאלת ותשובה בקונטרס בפני עצמו, הקונטרס פותח במילים: "בבויות שהגינו אליו כמה שאלות ו"טענות" בוגר להעתורות מבצע תפליין, ובבויות אשר טענות אלו יכולים לפועל ח'ז'ו חילשות באלו העוסקים נזהה, لكن אף שאין דרכי להכנס בויכוחים, הנני נזהה להסביר על השאלות".

עם פרסום השו"ת הזה, הגיע עותק שלו לידי הרב הגאון רבי יצחק הוטנר ע"ה, ראש ישיבת רבנו חיים ברלין, ובעל ה"פחד יצחק".

אחרי שהרב הוטנר עבר על הקונטרס, פנה במכותב אל רבינו, בו כתוב את הנראה לו, שבהכרח צרייך להודיע לאנשים שמניחים להם תפליין, שבתוורם הבתים של התפליין נמצאות פרשיות (מכותב א דלקמן).

1. לאחר מכן נדפס במקומות הבאים: א. "הפרדס" (חוברת ג, כסלול תשכ"ח ע' 7). ב. לקוטי שיחות חלק ו' (ברוקלין, תשל"ג) ע' 271. ג. תורה מנחם (חנ"א (ברוקלין, תשע"ג) ע' 229-221).

להשלמת התמונה, ראוי לציין שב"הפרדס" נדפסה הערכה-קדמה לשיחה זו (מ"אחד השומעים", ויתכן שהוא עצמו, הרה"ג וכור' הרב שמחה עלברג ז"ל), וזה לשונה:

לא כל כך קל ופשוט הוא הענין למסור, אפילו לצורך המצומצמת ביותר, את שיחתו הארוכה של האדמו"ר מלובאויטש, בשכת בראשית, תשכ"ח, שארכה כשב-שבע שעות. לו הואلتி למסור הכל הרי או תקצר כל החוברת הזאת, ואיפלו בקיצור נידן למסור את התמצית ג"כ קשה.

הרעיונות, המחשבות, ההברקות ולפידיו הѓגות במתכונת חב"ד שהושמעו או - בכדי לחשוף ולהכלילן צרייך השומע להיות מאד קרוב לאוצר ולמעין-החאים הלזה הנקרה חב"ד.

אמנם ההסברת החריפה והצלולה שניתנה בשיחה מקילה על השומע לתפוס משחו, ברום מי זה יהיה לומר שירד אל גינת הבושים הזאת שכולה נטיות של תורה, הלהכה קבלה וחסידות, חקירה ופילוסופיה.

אי לוזת החלטתי להציגם לעניין אחד, היינו "מבצע התפליין" שהרבה מן גדולי אדרויים וגדולי ישראל שכא"י קראו ותבעו לעוזר בכל היכולת במבצע זה. וכיון שאחדים עוררו ספיקות לגבי יעילתה של מבצע זה, מוצא אני לנוחן למסור את תשובתו המקיפה של האדמו"ר מלובאויטש בעניין זה.

באوها שעה התקיים נס שנתי של חברי הנהלת אגודת ישראל, שבמהשכה דבר אחד הנואמים נגד כ"ק אדמו"ר וחסידות ליבאואויטש, וקיים זאת עם יצחק אבינו, שאהב את עשו כי ציד בפיו.

רבינו הגיב לדברים האלו בהתוועדות ש"פ תולדות תשכ"ח ושלאחריה.²

כשנודע הדבר אל הרב הוטנר, כתב שוב אל רבינו בהתנצלות, והודיע כי הוא לא השתתף באותו נס, והוסיף לבקש שלא יחשוד בו רבינו, שמה שהוא כתב במאמריו הראשון הוא כעין המשר לביקורת הנ"ל נגד כ"ק אדמו"ר וחסידות ליבאואויטש (מכtab ב' דלקמן).

ושוב כתב, שאם יש הקפדה על מכתב א הנ"ל, מבקש להודיע לו מהי הקפדה (מכtab ג' דלקמן).

רבינו השיב לו בארכיות על מכתבו הראשון הנ"ל, שאין זה ובכיו"ב כל חשש, לומר שלו שאין יודעים אודות הפרשיות שבתוך הבתים לא יצאו ידי חובת מצות תפליין (מכtab ד דלקמן). את המענה זהה כתב כ"ק אדמו"ר בכת"ק - על גבי גוף מכתבו של הרב הוטנר, ואח"כ נמסר למזכירות להעתיקו במכונת כתיבה, ושוב חזר והגיריו רבינו בכת"ק.

הרבי הוטנר חזר וכותב בזה בשנית, לחזק את דבריו (מכtab ה), ורבינו השיב לו בשנית שאין כל חשש בזה (מכtab ו), ואילו הרבי הוטנר חזר שוב וביאר דעתו בזה (מכtab ז).

ראוי לציין, שעל אף אוירת ה"דיתחה אוריינית" העולה מחלוקת מכתבים זו, הרי שיש חוסך הכבד של הרב הוטנר אל רבינו, וכן של רבינו אליו, עולה וניכר מבין הכתובים. כך למשל חותם הרב הוטנר את אחד מכתביו "בתודה פניםית, ובצפוי" عمוקה להתברך". ואילו רבינו משיב לו בכם עין התנצלות מדוע תשובהו התעכבה זמן מה, זאת בגלל ש"דין הוא שמענה למעשה קודם". והיות והיה צריך להשיב לשואלים אותו שאלות מעשיות, עיכב את תשובהו.

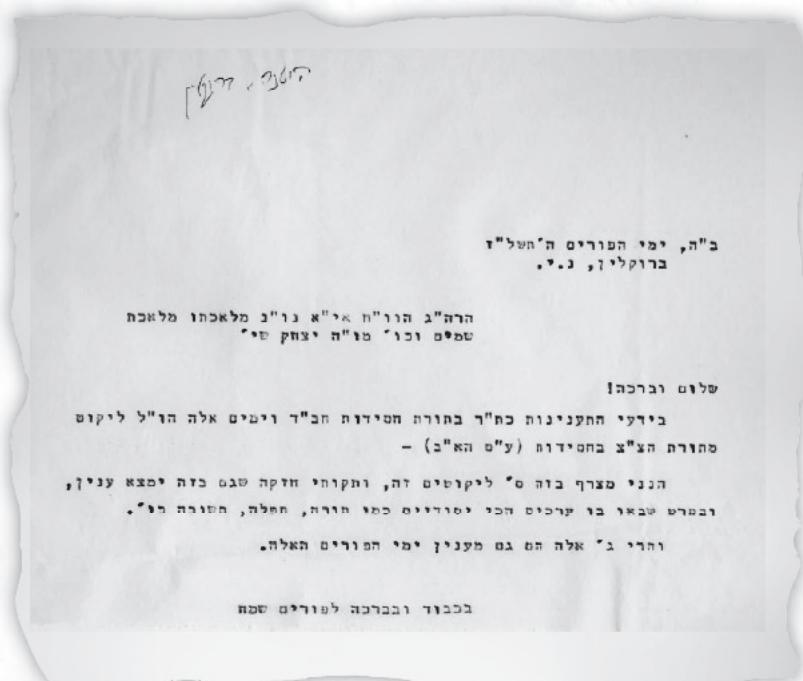
במקביל לשוו"ת זה, מגלים אנו הכתבות נוספות באותו ימים בין רבינו והרי"ה בענייני דא"ח – אודות "זיווג להולדת נשמות בשמע"ץ" (צויין בהערות דלקמן).

---

2. תומ' חנ"א ע' 270 ואילך. ועמ"ר 287 ואילך.

במשך השנים הרבה הותנו לחתוכב עם כ"ק אדמו"ר ז"ע בדברי הלכה, חסידות וקבלה. וכן הגיעו מספר פעמים ליחידות, במהלכם שוחחו באricsות. חלק ממכתבי רבניו אליו נדפסו בסדרת אגרות-קובץ.³

- ◀
- מכתב רבניו**
  - אל הרב הוטנר**
  - "בידי"**
  - התענינות**
  - כת"ר בתורת**
  - חסידות חב"ד**

על יחסיו הייחודי של הרב הוטנר לתורת ומשנת חב"ד תעיד גם התכתובות הבאה:⁴

לקראת חג הפורים תשל"ז, יצא לאור הכרך נוסף מסדרת הספרים "ספר הליקוטים" לכ"ק אדמו"ר הצמח-צדק.

כ"ק רבניו שלח אל הרב הוטנר ז"ל את הכרך החדש, ובמכתב שצירף כתוב:

"בידי התענינות כת"ר בתורת חסידות חב"ד .. הנני מצורף בזה ס' ליקוטים זה, ותקומי חזקה שגה ימצא עניין."

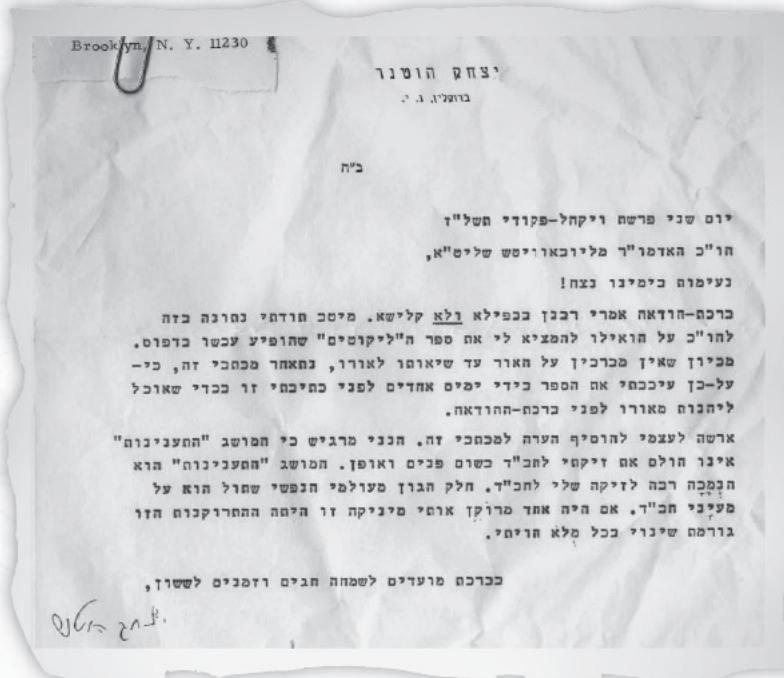
3. ח"ז אגרות א'תתק"ט. א'תתק"ט. ב'ינד. ב'יעז. חי"ב אגרות ג'תתל"ג, ד'קטו. חי"ד אגרות ד'תתק"ה. חי"ה אגרות ותתק"ב. חכ"ה אגרות ט'שצ'ר. חכ"ו אגרות ט'תתק"ו.

4. החזילומים המתפרסמים כאן – מכתב רבניו ומכתב החשובה של הרב הוטנר – באדיבות 'היכל הבעש"ט' היובל ע"י "היכל מנחם" ניו יורק, ותודתנו נתונה להם.

שׁו"ת בעניין מצות צריכות כזונה

הרב הוטנר במאמרתו הודה לרביינו על שליחת הספר, והוסיף שהמתין עם מכתב תשובהתו, עד לאחר שעיין בספר, או אז השיב לרביינו:

"הנני מרגניש כי המושג "התעניות", אינו חולם את זיקתי ל'ח'ד' בשום פנים ואופן. המושג "התעניות" הוא הנמוכה רבה לזיקה שלי ל'ח'ד'. חלק הגון מעולמי הנפשי שתול הוא על מעוני ח'ד'. אם היה אחד מרוקן אותו מיניקה זו, הייתה ההתרוקנות הזו גורמת שינוי בכל מלא הוית".

◀
מכתב הרב
הוטנר אל רביינו

"התעניות"
הוא הנמוכה
רבה לזיקה שלי
לח'ד ..
אם היה אחד
מרוקן אותו
מיניקה זו, הייתה
ההתרוקנות הזו
גורמת שינוי בכל
מלא הוית".

כהקדמה לחייבת המכתבים בין כ"ק אדמו"ר ז"ע והרב הוטנר, הדפסנו את הקונטרס-שו"ת המذובר לעיל, כפי שהוא נדפס ב"תורת מנחים" (חנ"א ע' 221-228), עם הוספות והגבות רביינו.

שיחת ש"פ בראשית, מברכים החודש חדש חזון ה'תשכ"ח הבאה لكمן, הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר, ונדפסה בלקו"ש ח"ו ע' 271 ואילך. במהדורה זו ניתוספו כמה תיקונים שתיקון כ"ק אדמו"ר על העתק השיחה המודפסת, וכן ניתוספו עוד איזה ציוני מ"מ, וכמה פרטים מהנהה בלתי מוגה.

כאן המקום להודות להר"ג והרה"ת הרב שלום דובער לויין שי', מנהל ספריית ליבאוויטש בניו יורק, על עזרתו הרבה בסוגיא זו. ההערות למכתבים דלקמן הינן מתוך ספרו " מבית הגנים " (ברוקלין, תש"ע), שם נדפס לראשונה ש"ת זה, ועליהם נוספו עוד הערות וצינויים.

... בהיותם שהגיעו אליו כמה שאלות טענו בוגבע להתחזרותו דבבגע
הפלין, ובחיות אשר בפערת פערת בפערת בפערת בפערת בפערת בפערת טענו אלן דריין זיילס
יכולים לפעול חיו חלישות באלו העוסקים זהה, שכן הנכני בזה לחשב על
כל השאלות, על-

שאלה א': מדויע בוחנה מכל החריג מזווע-פצעות הפלין דורך
מעבון א) בוחילה התחזרותו עד"ז. הדרשת בפערת התחזרותו זיילס
ב) אפקה הנקה הפלין בפערת מייסדה ה"א על פערת ג"ל (ברכות ז.א. וש"ג)

"וראו כל עמי הארץ כי שם הוא נקרה עלייך ויראו מך בו" אלו הפלין שבבגע
ומכיזון, אשר הנתקה איז (בחihil הוזן ואיז דבבגע הפלין) לפערת, יראות עומרים זילס
עמץ הארץ, שלא ידרשו חיו לירושאל, לכן הנתקה איז. ואבמור, איז ניסוץ
זה הדוחשי בפערת מיד בחילה התחזרות, אפקה [בAMILA], לפערת, פה השאלת עד"ז.
אפקה לידוך ביהו:

כל מזווע ומצעה, בפערת עיקר ענינה שחיה צייזי הקב"ה (וצריך לקיימת
פערת זילס הקלין זילס הקלין זילס) בפערת זילס זילס. וכאשר איז זילס
במיוחד לאיזה ענין, מהש הוא בפערת ושתדל הו בידוך באותה המצה
שיש בה סגולה זו זילס ג"ה. פערת ג"ה, זילס זילס זילס (האומר טעו זו לא דרך
במיוחד שיחי, בגין כו' הרי זו דרך גבור. ולכארה, מה נתקה דרך דורך דורך
-זילס זילס זילס זילס זילס זילס זילס (כון זילס זילס זילס -זילס) -פערת
וחוגיגין בזאת, במיוחד שיחי, בגין כו' מחדל הו טפחת זילס זילס זילס
שיש בה סגולה זו, במיוחד אדקמה אמרו ר"ל (גראנאט איסטן) אמר הקב"ה, נפשו
של עמי היה מפרנסת לאחמי מן הרעב ונכח לו פרנסה ומחיה אותו כו', לפהו
בנד או בתר באין לזרע צולוי ולזרע מיתה כו', ומצל אני אונם מן הפתעה כו',
ולבן בשערה שיחי בגין, בחר בקיום אפקה הגדלה.
וביה בנדוד"ד, מכיוון שהזקוק במיוחד לפעול על עמי הארץ שיראו
זילס זילס זילס זילס זילס זילס זילס, כישראל, לפערת הנתקה על הנתקה לזקוק איז ישראל במצוות הפלין,
במיוחד קידום מצה זו הנתקה על הנתקה זילס זילס זילס זילס זילס זילס זילס זילס זילס

הגאה ראשונה של רבינו על הש"ת דלקמן - " בהיות שהגיעו אליו כמה שאלות
ו"טענות" בוגע להתחזרות דבבגע תפילין "

שו"ת מ"ב"ק אדמו"ר זי"ע בעניין "מצבע תפילין" והמסתעך

מענה³:

א) בתקילת ההתעוררויות עד⁴, הדשתי כפירוש שהטעם להתעוררויות במיוחד עד מצות הנחת תפילין⁵, מיסודו הוא על דברי ר' רצ'ל⁶ "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עלייך ויראו מפרק... אלוי תפילין שבראש". ומכיון, אשר דרישת השעה או (בתחלת הזמן רמצבע תפילין) הייתה במיוחד שתפקיד עליהם אימתה ופחד בו', יראת עמי הארץ מפני בניי, שלא ירעו ח' זו לישראל, וכן עורתי אודות מצוה

3. כ"ק אדמו"ר הקדים, שבמוקם לשאל ולמה בחור במצוות תפילין דוקא - יבחר פב"פ לעורר אודות מצוה אחרת משאר תרי"ב מצות, ולפועל, ישב בביתו ואני עושה מאומה, ורק שואל שאלות...

אלא זהו עד שמצוינו בנוגע למשה רבינו^{*} שכשכעס שכח הלכה (ספריו ופרש"י מטוט לא, כא), וכן בנדוו"ד, שמצד הкус שכח את דברי הגمرا דלקמן בפנים (מהנחה בלתי מוגה).

4. ראה תור"מ חמ"ט ע' 429 ואילך. ועוד.

5. נוסף לכך שיש להתחילה במצוות שנקל יותר לפועל קיומה**, והרי נקל יותר לפועל קיום מצות תפילין מאשר מצות אחרות, כמו כשרות, שצרכיים לפועל שיטסים לקנות כלים חדשים, וכן שມירת שבת, ש"ל במשך כל היום כולם, ועד"ז בכמה מצות (מהנחה בלתי מוגה).

6. ברכות ו, א. ושם^ג.

7. תפוא כת, יוז"ד.

בהתאם שהגיעו אליו כמה שאלות ו"טענות" בנוגע לההתעוררות דמצבע תפילין, ובהתאם אשר טענות אלו יכולות לפעול ח"ז חלישות באלו העוסקים בה, لكن אף שאין דרכי להכנס בוכוחים⁸, הנה בזה להשיב על השאלות.

שאלת א:

מדוע נבחרה מכל התרי"ג מצות -
מצוות תפילין דוקא?

1. קיבלתי מכתב מיהודי בירושלים, שנקרה הי' כדי לו להוציאו ארכויים אגרורות... בשביב שלוחה המכתב, ובו כותב שהוא יהודי ששומע לדברי חכמים, וכן שואל ומקש ביאור, ואז תישיב בדעתו אולי יתרחיל גם הוא לעסוק זהה! (וסיים בכתישוך:) ברוך השם, שלמרות שלאו שעוסקים במצבע תפילין בירושלים הם בקירוב מקום אליו, ובריחוק מקום ממני (שלכן יש צורך במכtab) - לא נשמעים אליו, אלא אליו!... (מהנחה בלתי מוגה).

2. ובפרט שצורך בירור בנוגע להשואלים - האם הם מחפשים את האמת, או שהחליטו מלכתחילה שכיוון שפלוני אומר כך, צריכים לומר להיפך!... וכפי שהיו אמורים פעמי עד' החזות (ראה גם לקו"ש חכ"ה ע' 166 הערכה 57), שכאשר שני היהודים נפגשים יחד, צריכים להראות שאין דיעותיהם שותה" (ראה ברכות נה, א. סנהדרין לח, א), וכן, כשאחד אומר "שלום עלייכם", עונה השני להיפך: "עליכם שלום..." (מהנחה בלתי מוגה).

*) ובמילא אין זו פגיעה בכבוד, שהרי אף אחד אינו מחזיק את עצמו גדול יותר ממשה רבינו!...

**) ועד' הענינים שהם " מפני תקנת השבטים" (ראה ב'ק סו, סע' ב. ושם^ג).

והחיתה אותו כו' למשך בנו או בתך בגין לידיו חוליל ולידי מיתה כו' ומציל אני אותם מן המיתה כו'', ולכן, כשרוצה שיחי' בנו, בחר בקיום מצות הצדקה.

וכ"ה בנדוד', מכיוון שהוזקקו במינוחם לפועל על עמי הארץ שייראו מישראל, לכן בקשתי ועורתתי ועורתתי עזה¹⁰ פועזה¹¹ על ההשתדלות לזכות את ישראל במצוות תפילהן, כי הובטחנו שע"י קיום מצוה זו יהיה "ויראו ממך".

ומכיוון ש"כל ישראל ערבים זה בזה"¹⁰ (בנוגע לעונש), ומכ"ש – בנוגע לשכר, כי מרובה מודה טוביה ממדת פורענות¹¹, וראה لكمן שאלה ב'), לכן הכרזתי על ההשתדלות לקיום מצוה זו, לא רק בין בני הנקראים באה"ק טובב"א הוקקים במינוחך ל"ויראו ממך", אלא גם בין בני הנמצאים בחו"ל, כי קיום מצות תפילהן של כל אחד מישראל, בכל מקום שהוא, בכחה לפועל "ויראו ממך" בנוגע לכל ישראל.

ובפרט בנדוד' – שיראת או"ה שהתנצלו להאה"ק – תלוי היהתה בהיראה מפני בני של או"ה שבמדינות אחרות. וק"ל.

ב) זמנה של המלחמה, שאז הייתה ההתקערות דמציע תפילהן, הי' ימים אחדים לפני זמן מ"ת. ובהתאם אשר בכל

זו. וכאמור, נימוק זה הוגשתי בפירוש מיד בתחום התתעוררויות, ובמיוחד, לפלא השאלה עד"ז.

וליתר ביאור:

כל מצוה ומצוה, נוסף על עיקר עניינה שהיא ציווי הקב"ה (צריך לקיימה מצד קבלת עול מלכות שמים, וכנוסח ברכת המצוות: "ברוך כו' מלך העולמים כו' וציוונו כו"), יש בה גם סגולה מיוחדת. כאשר אדם זוקק לאיזה עניין במינוח, מתחפש הוא ומשתרל הוא יותר באותה המצווה שיש בה סגולה זו הזוקקה לו.

וأت"ל, הרי מפורש הוא בחז"ל:
"האומר סלע זו לזרקה בשביל שיחי' בני כו' הרי זה צדיק גמור". ולכאורה למה פרט במחז"ל זה – המצווה, והול"ל האומר אקיים מצוה זו בשביל כו', ולמה נקט מצות זרקה דוקא?

[אין לומר שרק במצוות צדקה "האומר בשביל כו' ה"ז צדיק גמור" (כיוון שלהענין אין נפק"מ) – כדמות ברש"י ותוס' שימושזה להכל המצוות].

אלא מכיוון שרוצה הוא "שיחי' בני", משתרל הוא באותה המצווה שיש בה סגולה זו – שבמצוות צדקה אמרו ר"ל:
"אמר הקב"ה נפשו של עני היהת מפרנסת ליצאת מן הרעב ונתת לו פרנסה

8. פסחים ח, סע"א. וש"ג.

9. תנחות מא משפטים טו.

10. סנהדרין כז, סע"ב. וש"ג.

11. יומא עו, א. וש"ג.

למצות התורה¹⁸, עי"ש), ועד שלפין מהיקש זה הלבות ודיניהם בדומה וכמה מצות.

(ואף שגם בעוד מצות מצינו עד"ז, וכמו במצוות ציצית, שאמרו רוז"¹⁹ ל' שכולה היא כנגד כל המצוות כולן, וכן בצדקה²⁰, שבת²¹ וכו' – הרי אינו דומה שכולה להוקשה. והוא דומה כשכנ"ל, מההיקש למדין הלכה למעשה כמצוות תפילין).

שאלת ב:

מהו גודל התועלת כשייכות המשתדר יהודי אחד יניח תפילין פעם אחת, והכى בשביל הנחת תפילין פעם אחת, כדי להשתרל בהשתדרות גדולה?

מענה:

א) אדרבא – ישתרל עם רבים מבני ורבות פעמים.

ב) פסק דין מפורש ברמב"ס²²: "צריך כל אדם שיראה עצמו כו' כאילו חציו זכאי וחציו חייב כו', עשה מצווה אחת הרי הכריע את

18. ראה גם תומ' חמ"ט ריש ע' 189. ושם^ג.

19. מנוחות מג. ב.

20. ב"ב ט, א.

21. ירושלמי נדרים ספ"ג.

22. הל' תשובה פ"ג ח"ד.

שנה ושנה, כל הענינים חזורים וניעורים מעין שהיו בפעם הראשונה¹², הרי מובן אשר גם בשנה זו, בהימים הסמוכים לו זמן מ"ת, צ"ל מתעורר במיוחד העניין והחיבוד לדילמוד התורה¹³. ובמצוות תפילין אמרו רוז"¹⁴ "קיימו מצות תפילין ומעלת אני עליכם כאילו אתם יגעים בתורה יומם ולילה".

ג) בזמן מ"ת – נצטוו בכל המצאות¹⁵ וקבלו עליהם בהקדמת נעשה לנשמע¹⁶. ובמצוות תפילין אמרו רוז"¹⁷ "hooksha כל התורה כולה לתפילין" (שהכוונה הוא

12. ראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת' בס' לב דוד (להחיד"א) פ"כ"ט.

13. והיינו, שבתוור הינה למ"ת צריך כל אחד להשתרל להיות באלהה של תורה לגמרי – כמו בזמן מ"ת, שאז היו כל בניי במדבר שם לא היו צריכים לעסוק בחירisha וזרעה כו', וכמאزو"ל (מכילתא ר"פ בשלחת. שם טז, ר) "לא ניתנה תורה כו' אלא לאוכלי המן", כן, שככל בניי היבר מצב של שבט ישכר, וכך נקראים "דור דעה" (ראה ויק"ר פ"ט, א. במדבר פ"ט, ג. ושם), כיוון שככל ענינים היי לימוד התורה (מהנהה בלתי מוגה).

14. מדרש תהילים בתחילתו.

15. ומה מובן שבתוור הינה למ"ת צריך להיות העניין ד"תמים תהי עם ה' אלקיך" (פ' שופטים יח, יג) שנעשה ע"י קיום כל המצוות (ראה לkur'ת נצבים מה, ג), וכך יש מעלה מיוחדת במצוות תפילין שהוקשו לה כל המצוות שבתורה (מהנהה בלתי מוגה).

16. שבת פח, א.

17. קדושין לה, א. ושם^ג.

שאלה ג:

לכארה אסור להשתדרל עם החפשים להניח תפילין, כיוון שתפילין צ"ל גוף נקי ויזהר מהרהורים כו²⁸, ואמרו ר' ל' כל שלוש עבירות אין אדם ניצול מהם בכלל יום הרהורי עבירה כו?

מענה:

א) אין שום יסוד לומר ולהשוש אשר אלו הרחוקים לע"ע מקיום התומ"צ, וכشمוציאים להם ומקשים אותם מניהם תפילין – הנה דוקא ברגעים אלו ירהורו כו.

ב) אפילו אם ה"י איזה מקום להשוש עד"ז, הרי פירש המג"א, ואדרמו"ר חזקן הביאו לפסק הלכה³⁰: "זהו שידוע לו בודאי שא"א שלא יהרר, אבל מספק לא ימנע מצות תפילין".

ג) אמרו חז"ל אשר מطبع האדם שדבר חדש הכל רצין לקרואתו³¹, ופוק חז' Mai עמא דברך³². שמה מובן שכשרואה אדם חידוש, וכפרת בשבעצמו עושה דבר אשר חידוש הוא אצלו – בעת מעשה עכ"פ כל מהשנתו הוא בהחידוש. ואלו שאין רגילים למצות תפילין, פשוט הוא

עצמו ואת כל העולם כולו לכף זכות ונרגם לו ולهم תשועה והצלחה כו".ומי שמקבל עליו פס"ד הרמב"ם נזה – בטח ישתרל באופן המתאים לפעה המכריעה את כל העולם כולו לנכף זכות ונרגמת תשועה והצלחה כו.

(ג) ק רקפה דלא מנה תפילין, יש לו דין מיוחד²³. ופס"ד ברור ברמב"ס²⁴, רהינו שלא הניח מעולם. ז.א. שע"י שמניה תפילין פעמי אחת יוצא הוא מסוג זה. ואף שבכמה ראשונים הלשון ק רקפה דלא מנה תפילין (סתם – בלי תיבת מעולם), ומפרשים באופן אחר, הרי כנ"ל – בנוגע לדינה – פס"ד ברור הוא ברמב"ס – "מעולם" (וכנראה שכן הוא נירסתו בש"ס). וכן הוא בר"ח, ר"ף (אבל ראה שם בראש), בעיתור²⁵ בשם תשוכות הגאנונים ועוד.

(ד) דבר משנה הוא²⁶ "מצוה גוררת מצווה". וע"י שפועלים שייהודי יניח תפילין פעמי אחת, הרי מצווה זו גוררת עוד מצווה וכו'. וכל הטועה בדבר משנה, אין כאן דין כלל (ואפילו הם רבים ומומחים²⁷).

23. ר' ה' י"ז, א.

24. הל' תשובה פ"ג ה"ה.

25. הל' תפילין חלק חז', ובהערות שער החדש אות צז.

26. אבות פ"ד מ"ב.

27. טושו"ע חו"מ רסכ"ה.

28. שו"ע או"ח סל"ח.

29. ב"ב קסיד, ב.

30. שם ס"ד.

31. ספרדי ואותנן, ג.

32. ברכות מה, רע"א. וש"ג.

- עפ"י הכלל בדין ובהלכה למעשה
- אשר "מעשה רב"³⁶, מעשה הסמ"ג
בעצמו אשר דרש בנוגע לתפילין והוכחה
ודיבר "בגלוות ישראל" "בספרד ובשאר
ארצות", ולפניהם אלו שركע י"ד דבריו קבלו
מצוות תפילין מזוזות וציצית.

בעת שהכרזתי ע"ד מבצע תפילין, לא
רציתי להביא דברי הסמ"ג בכלל, וכן לא
מש"ב שם "יותר חפש הקב"ה באדם רשות
שינוי תפילין מאדם צדיק, ועיקר תפילין
נוצטו להיות זכרון לרשותם ולישרם דרך
טובה כו" – כי אין זה שייך כ"כ לנדו"ד.
כי בזמןנו רוכם נcols של אלו הרחוקים
לע"ע מתומ"ץ הם בסוג גדר תינוק
שנסבה כו'.

(ה) כתוב החינוך³⁷: "המחמירים בקדושת
המצווה (תפילין) ומniaין לב ההמון
בדבריהם מהתעסק בה, אולי כוונתם
לטובה, אבל כו' היא רעה רבה, ואם ידעת
כי יסמכו כו' על מעשה שנזכר בירושלמי
כו', לא כן ביתי כו', מצווה גוררת מצווה
כו", עי"ש.

36. שבת כא, א. ושם ג.

37. מצווה תא.

אשר מוחשבת בעת מעשה היה ע"ד
התפילין³³.

ד) כתוב הסמ"ג³⁴: "אין לך רשות שלא יהיה
ראוי לתפילין"³⁵, ק"ו מס"ת שהוא מקודש
יתרנו, והכל אוחזין בס"ת בשעת תפלה,
שהכל יכולין להתנהג בטהרה בשעת
תפלה". ואין לפרש שהסמ"ג מדבר
בנוגע לרשות בענינים מיוחדים, שהרי
מפרש ש"אין לך רשות שלא כו". וכן
מוכח בלשונו שם לקמן עי"ש. כן ברורה
כוונתו מהרא"י שמביא "ק"ו מס"ת כו'
שהכל אוחזין בה כו" – והוא מונם ימצא מי
שיאסר למי שהוא מבני" – הרוצה זה –
לאחוז בס"ת?!

נוגע במילוי לעניינו מוש"ב הסמ"ג

33. ובפרט לאחרי הקדמת אמרת הברכה:
"אשר קדשנו במצוותיו וצונו", באופן שמבינים
מה שאומרים, שכן, אצל יוצאי הツבא – שבשליהם
היתה עיקר התチュוררות ד מבצע תפילין – הרי זו
השפה המדוברת (mahnaha blati mogha).

34. מ"ע ג'.

35. בעניין זה נזכר גם שבמעמד הר סיני עמדו
כל בניי יחד עם משה רבינו, ובבינהם הי' גם נושא
פסל מיכה! ... ולאחר מכן הטע העגל השתדל משה
רבינו עברו החוטאים – עובדי ע"ז בಗלו – אמרו
"ועתה אם תשא חטאיהם ואם אין מחייבנא מספרך
אשר כתבת" (תשא לב, לב), ועכשו"כ בימינו,
שאפילו גויים אינם עובדי ע"ז, ועכשו"כ בניי
mahnaha blati mogha).

ולא עוד אלא בודאי ובודאי שכרו גדול, כי מצوها הוא עושה.

ואל תחתה על הלשון דעתך ז' וכו' – כי גדרולה מזה מצינו בכ"מ, מלשון המשנה⁴¹ "לא יצא ידי חובתו"⁴², ועד ללשון אדרמו"ר האמציע⁴³ "ולא די במעשה הטבילה (במקורה) עצמה בלתי כוונה בביטול"⁴⁴ רוחני דהינו במשמעותו⁴⁵, אף שמשנה מפורשת היא בכך שאנفة תברתה וטבלה טהורה, ובתרומה נמי אכללה⁴⁶.

ב) מדיק המוג"⁴⁷ ברבiri השו"ע שם, והביאו אדרמו"ר חזקן לפס"ד⁴⁸, דלחומרא

41. פסחים פ"י מ"ה.

42. עי"ש בר"ן.

43. דריש כוונת המקווה – השני – בסופו (סידור עם דא"ח – קנט, סע"ד).

44. שזו עניין הטבילה, ומרמז בכך ש"בטבילה" אותיות "הבטיל" (מהנחה בלתי מוגה).

45. ועד"ז בנדוד – שם"ש בבאר מים חיים (لتלמידיו של הבעש"ט) אינו מדובר בנוגע להלכה, אלא בנוגע לדרגות בעבודת ה', וכמו פרטיה הכוונות מצות תפילין שנთארו בספרי קבלה וחסידות, שאינם שייכים רקתן שירודע לשמור תפilio וחיב אביו לקנות לו תפילין לחנכו במצוות (שו"ע אדרה"ז או"ח סוסל"ז, וש"נ), ואפלו לא לבן י"ג שנה שבודאי חייב בהנחת תפילין – שהרי בעזה"ר לא לומדים חסידות בגיל י"ג שנה, אלא לומדים רק ב"ק וב"מ וכו' (ז' המסתחות שלומדים בישיבות), ועד שאפלו הכוונות שנזכרו בשו"ע, יש ככלו שאינם יודעים אותם (מהנחה בלתי מוגה).

46. נהג יג. ב. חולין לא, סע"ב.

47. או"ח סוף ס"ד.

48. שם סי"ב.

שאלת ד:

כתב העט³⁸ – לאחר שביאר כוונת מצות תפילין ממש"כ בשו"ע שם ובזהר – "אם אין יודע הכוונה, נמצא התפילין במוח ובזרוע כמו אבני ח"ז". וא"כ מה תועלת להשתדל בהנחת תפילין ע"י אלה שאין יודעים הכוונה?

משמעות:

א) מפורש בשו"ע³⁹ דהארכומות צריכות כווננה, ואם לאו לא יצא, הינו כוונה ליצאת ידי חובתו בעשיית אותה מצוה, ותו לא. ופשיטה שאין העט ז' חולק על כהן"ל (והרי מוכרא הוא בסוגיות הש"ס ומפורש בראש"י וכו') וח"ז לומר דاشתמייתי כ"ז.

וכוונתו –-Decioן שאינו יודע הכוונה (שהיא תוכן הכתוב בפרשיות תפילין) והרמזים שבהם וכו'), הרי זה (בנוגע אליו) כאילו הייתה מצות תפילין כאבני ח"ז. [עד"ז ממש"כ בבאר מים חיים⁴⁰ דמי שאינו מכוזן במחשבתו ה"ה כמנוחים על הכותל והגנז – כי אז (בלי מחשבת האדם) היד והראש הם בדוגמת כותל וגג, ולא הווה קיום מצוה בשלימות]. אבל, כנ"ל, פשיטה שאין כוונתם לומרשמי שאינו יודע הכוונה אינו מחייב במצוות תפילין,

38. או"ח רסכ"ה.

39. או"ח ס"ס ס"ד. וראה שם ס"ה. סס"ג ס"ה. שו"ע אדרמה"ז שם. ועוד.

40. פ' שופטים.

עד כאן התשובה על הטענות שקבלתי. ובנוגע לעצם העניין, הרי כל טענות הנ"ל הרי הם בnder חשש, וא"א לדוחות מושום חשש מצות עשה של תורה ("הוכחה תוכיה את עמידת"⁵⁴) שספקה לחומרא⁵⁵. ומצוה זו הרי כל אחד מישראל מחייב בה, ואפילו מאה פעמים באיש אחד, להשתדר אשר גם הוא ילמוד תורה ויקיים מצוות. ואמרו רוז'לו⁵⁶ "כל ישראל ערבים זה בזה".

ואלו הטענים ומנתנצלים על העדר הפעולה בהן⁵⁷, כי לדעתם ספק אם תועיל השתדרותם - כמה תשובה בדרכו:

א) המצוה לר"ז הוכחה תוכיה את עמידת⁵⁸ עניינה הוא - עצם ההוכחה וה השתדרות שקיים תומ"ץ. גם אם לא תפעול ההשתדרות שלו, הרי בעצם מעשה ההוכחה קיימ את המצוה (וע"ד בדיקת חמץ, אשר גם כשאינו מוצא חמץ, יצא מצות הבדיקה⁵⁹). וכשאינו משתדר - ביטל מ"ע של תורה. ולא עוד אלא שהמצוה היא אפילו כשבודאי יודע שלא ישמע לו⁶⁰.

ב) אפילו באם עניינה של ההוכחה הייתה

54. קדושים יט, יג.

55. ביצה ג, ב.

56. ראה שו"ע אדה"ז או"ח סתלא"ב סי"א. ורש"ג.

57. שו"ע או"ח סתר"ח. ובשו"ע אדה"ז שם. ועוד.

אמרינן מצות אין צריכות כוונה. ועפ"ז, אפילו באם היה מציאות שידעו ברור שגמ' הכוונה כללית לשיטת מצוה לא יתכוון, מהוייבים להשתדר شيئا' תפילה. ומכם"ב וכק"ז מצוה (תפילין) שבמעשה מספה"ע (דבי' קעסיק המג"א) שהוא בדיבור.

ג) באו"ח⁴⁹ ישנו פס"ד הלכה למעשה בנוגע לתפלה, שצריך לחשוב "באילו שכינה כנדvo כו" ויחשוב⁵⁰ קודם התפלה מרוממות האיל' יתعلاה ובשלות האדם, ויסיר כל תענגוי האדם מלבו" [ובעה"ר אין איש מרעיש ואפילו לא מעורר עד"ז, ורק אנשים מעטם עושים כן ג"פ בכל יום, קודם תפלה שחരית מנהה וערבית⁵¹]. והכי יעלה על לב מי שהוא למנוע בשביל כך מהשתדרות במצוות התפלה ח"ז?!?! – אף שפס"ד הנ"ל מקורו המשנה⁵² ולשונה "אין עומדין להתפלל אלא מתוך כובד ראש" (دلאו לכתילה משמע⁵³).

49. ס"ח ס"א.

50. באופן של התבוננות כו', כלשון הרמב"ם (היל' יסוחית רפ"ב): "היאך היא הדרך לאחבותו ויראתו, בשעה שתבונן האדם כו'". – אלא שענינים אלו לא נתבררו בז' המסכתות שלומדים בישיבות, ובשביל זה יש צורך בלימוד מיוחד. וכן שא' אפשר לדעת משוו"ע או"ח את הדינים שנתבארו ביר"ד, וכן להיפך, ומן, שאין זה חסרן בחלק מסוימים, כיון שיש עניין מיוחד לכל חלק בתורה (מהנחה בלתי מוגה).

51. ראה גם שיחת יום שמח"ת תשכ"ו ס"ז (תור"ם חמ"ה ע' 119). ושם.

52. ברכות רפ"ה.

53. ראה תוד"ה מתני' – מנהות פג, ב.

בתום"צ⁶³), העניין דיראה את העולם כולו שקול ומזכה אחת תכريع לכפ' זכות ותביא תשועה והצלחה, כנ"ל פס"ד הרמב"ם – הרי כמו אמר רוז"⁶⁴ "יותר ממה שבעה" ב' עושה עם העני העני עושה עם בעה"ב", ראו במוחש אשר ההשתדרות לזכות בני' במצות תפילין, הוסיפה חיות ואור באלו שהשתדרו בחביבות מצוה וטרחתה בכלל ובמצות תפילין בפרט.

ויהי רצון אשר מהם יראו וכן יעשו רכבים וגם שלמים, אשר כא"א ישתחף במעשה תפילין⁶⁵, ובכל פעם שעוד אחד מבני' יניח תפילין, יכריע עי"ז את כל העולם כולו לכפ' זכות, ויקרב קצתינו ויחיש נואלתנו,

(ראה מדרש תהילים⁶⁶ עה"פ⁶⁷ "ננטקה את מוסרותיהם ונשליכם ממן עבותיהם", שקיי על תפילין שי' ותפילה ש"ר – כי כאשר "רגשו גויים ולאומים יהנו ריק"⁶⁸, צריכים התחזקות יתרה במצות תפילין), גאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, בקרוב ממש.

רק כשמצליח ע"י הוכחתו⁵⁸, מ"מ, הרי אינו ודאי שלא יצלה, ואפשר שע"י השתדרותו יצלה, ומכיון ש"הוכחה תוכיה את עמייתך" היא מ"ע מודאוריתא, הרי ספיקא דאוריתא לחומרא⁵⁹.

ג) כל טענה זו הייתה לה מקום רק עד תחילת ההשתדרות במצות תפילין. אבל כשהעבר יום הראשון דפעולה זו, וראוי במוחש אשר מאות אנשים שדברו אתם שיניחו תפילין, נענו ככלם למצזה זו, ורק מתי מעתסירבו, הרי יצאה העניינ' מגדרסק. [אפילו את"ל דמצות הוכחה הוא רק בנוגע לעמייתך שאruk בתום"צ, ולא רק בנוגע לאונאתו תנאי הוא (וצע"ג בזה⁵⁹) – הרי מפורש בשבת⁶⁰, אפילו צדיקים גמורים מהווים למוחות (תוכחה⁶¹) ברשעים גמורים, ועד כדי כך – שנתפסים כו' אם לא מיהו].

– נוסף לקיום מצות "הוכחה תוכיה את עמייתך", העניין דערבות, מצות "ואהבת לרעך כמוך" (שאינו דוקא במני שאruk

.63. עיין תנאי פל"ב.

.64. ויק"ר פל"ד, ח.

.65. שאז יתוספו אלפי יהודים מניהו תפילין, וברור הדבר שעי"ז יתוסוף גם בקיים שאר מצות מהנחה בלתי מוגה).

.66. ומובן עפ"י זה"ג רלח, א. רפג, א.

.67. תהילים ב, ג.

.68. שם, א.

.58. ראה הגמ"י הל' דעתות פ"ו ה"ז.

.59. וראה רמב"ם הל' דעתות פ"ו. שוו"ע אורח סתר"ה. חוו"מ סרכ"ח. שו"ע אדה"ז או"ח שם והל' אונאה. הଘות הצע"צ לתניא פל"ב. ועוד. ואכ"מ.

.60. נה, א.

.61. פירש"י.

.62. קדושים יט, יח.

שׁוֹת בְּעַנִּין יִדְיעָת וּכְזֹונֶת מְצֹות תְּפִילִין בֵּין כֶּק אַדְמוֹר מַלְיוֹבָאוּיטָשׁ צְוֹקְלָה"ה נְבָגָ"מ זַיְ"ע וְהַרְהָ"ג וּכוֹ רַבִּי יִצְחָק הַוְטָנָר זְצָ"ל

שהليلة הזאת הוא ליל ט"ז בניסן, והוא מתעסך), ופשט דהוּה הדין אם מניח תפlein וכסבירו שהנינה על ראשו חפש אחר איןו יוצא במצאות תפlein כל עיקר. ומכיון שמצוות תפlein היא בתים ופרשיות¹, הרי המנינה תפlein כשרים, וכסבירו שהבתים הסרייקים ואין בהם פרשיות, הוא מתעסך גמור אצל תפlein, והרי הפרשיות מונחות על ראשו דרך מתעסך. וזה ברור לדינא.

והנה ידוע לי מן הנטיון שסבירוי גדול מלאה ה"תינוקות שנשכו", שהנינה תפlein ע"י השתרדותם של המתנדבים, לא היה להם שום מושג שאיזה דבר מונח בפנים הבתים הללו.

滿יילא לפִי הנראה היה רצוי מאד להורות למתנדבים, שיודיעו לכל אחד הנעה לבקשתם שבפנים הבתים הללו מונחות פרשיות של תורה. וכמודמי שדי בזה (МОבן מאליו שם שמה שהמשתרל אומר להמניה, שתפלין הללו בשירים הם, אין זה מועיל כלל לעניין דקימין בה).

**בצפיה לזכוי הרבים,
יצחק הוטנר**

6. ראה לקמן מכתב רבינו (סוף מכתב ד), כי מצאות תפlein, היא "בתים" ו"פרשיות", או רק "פרשיות", או שמא רק "בתים".

א

בָּה אָור לַיּוֹם ב' פ' וַיֵּשֶׁב תְּשִׁבְתָּח
הָוד כְּבוֹד אַדְמוֹר מַלְיוֹבָאוּיטָשׁ
שְׁלִיטָ"א!

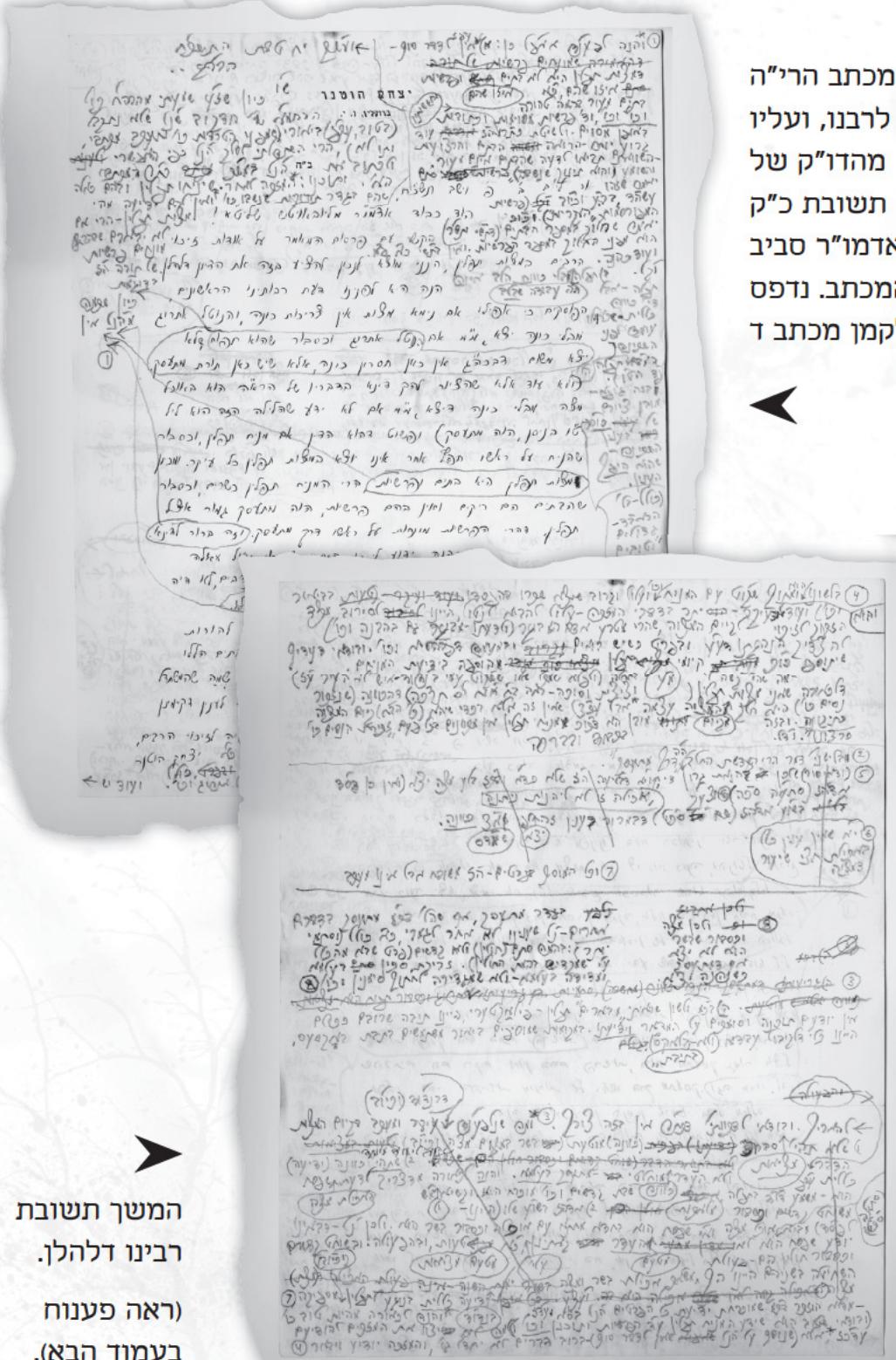
בקשר עם פרסום המאמר על אודות זיכוי הרבים במצוות תפlein, הנני מוצא לנכון להזכיר בזה את הדינן דלהלן.

הנה היא לפניינו דעת רבותינו הראשונים, הפסקים כי אפילו אם נימא למצות אין צריכות כונה², והנותל אתרגן מבלי כונה יצא³, מ"מ אם נטל אתרגן וכסבירו שהוא תפוח, שלא יצא משום דברכה⁴ אין כאן חסרונו כונה, אלא שיש כאן תורה מתעסך (ולא עוד אלא שהציר להר דין באדרbio של הראה⁵ הואائقל מצה מבלי כונה דיצה, מ"מ אם לא ידע

1. נדפס לעיל עמוד 83 ואילך.
2. מחולקת הפסקים בזה נתבארה בשוע"ר סי' ס"ה, וש"ג.
3. ראה סי' תרנא ט"ז ס"ק ה ומ"א ס"ק יב. שוע"ר סי' תעעה סכ"ח.
4. ראה שוע"ר שם ושם, שמברא מחולקת הניל לעניין מתעסך.

5 הובא בר"ן ר"ה פ"ג (ז, ב) ד"ה גרסין: אבל כסיבור חול הוא ואכל מצה או כסיבור לאכול בשור ואכל מצה ודאי לא יצא. הובא בשוע"ר סי' תעעה סכ"ח.

שוו"ת בעניין מצות צריכות כוונה

פיענוח

להלן פיענוח החלק עליו העביר רבינו את קולמוסו - ראה צילום בעמוד הקודם. (ועוד חזון למועד לבאר את אשר כתוב, והנראה לומר מודיע מחקו)

הינו הר' משא"כ אכילתבשר, ומזה בשאר ימות השנה - אינה פעלת האכילה ד(מצח) מצוה (ודאיסור), שלכן בהנאת גרון די, אכילה זו לא ליהנות ניתנה, ו"א"דבליעה ה"ז שלא כר"א, ובכ"ז בלע מצחה יצא (ואין כו פס"ד אדרה"ז (סתעה סכ"ה). י"א שאין שעניין כלל באכילת חצי שיעור מצחה. דאכילה גסה לאו שמה אכילה הוא באה.

וצ"ק בשו"ע אדרה"ז (שם סכ"ט) דבמרור בעניין זה יצא לפי שמור"ס א"צ כוונה.

בנדר מתעסק, אף שהל' בכ"מ מתעסק בדברים אחרים - נ"ל שענינו לא אחר לנגורי, כ"א כולל (וסתמי יותר): בהמה סתם (חולין) ולא קדשים (פרט שבא מהכלל ע"י שמקדיש בהמת החולין). זריקת סכין בעלמא, ומירידה בעלמא - ולא שמנדרירה לחתוך סימנים וכו'. ולכון מצחה וכסbor שבשר הוא לא יצא, אף דמתעסק כשנהנה יצא.

ומה שנלפען"ד דבנדוד (וכיו"ב) עיקר ומעכב בקיום המצות 1) שלא תהי מציאות סבורה (כוונה) מוטעת (בשר במקום מצחה וכיו"ב) טעות במציאות הדבר והפעולה ולא בתואר הדבר (שהוחט קדשים וכסbor חולין) הם שכשר שהוא לימוד מיוחד. 2) שתהי' כוונה (ידיעה) כללית עכ"פ ולא העדר כוונה מוחלטי - מתחיק בעלמא.

והנה לנארה מצריך לדעת באכילת מצחה שפסח הוא - משמע דל"ד בתפלה, מלאכות שבת, קדשים וכו' מוכrhoה הוא, וקשה 1) מ"ש משוחט קדשים וכסbor חולין הוא. 2) אדרה"ז בשו"ע שלו (הינו - לפס"ד מביא (סתעה סכ"ט) אוכל מצחה וא"י שפסח הוא בחדא מחתא עם אוכלה וכסbor בשר הוא.

ולכן נ"ל - דבאיינו יודע שפסח הוא לא מטעם העדר Katain על', כ"א מטעם מציאות טעות, ובהפעולה, וכשוחט (וכיו"ב) השחיטה בשניהם

משתיך באיזה אופן להנ"ל. באתי זהה, אפוא, להודיע כי אין דרכי להשתחף בקָאנווענשָׂן, ומעולם לא הייתה בשום קָאנווענשָׂן, אף זו האחרונה בכלל, וכל הספרות הַנְּלִיְהָה היה בהעלם דבר ממש.

מכתבו משתיך אך ורק להמאמר שנדרס בעניין זה. מכתבו הוא פרטי וऐשי בהחלט. ואם אמונם נכון הדבר כי למרות רצוני ומהשบทי נחפר המכתב לגורם של צער, הנני זהה מבקש סליחה מעומקא דלייבאי. ואני מצטער מאד על שיצא מכם[ו]ל מתחת ידי, ואני מתחרט על כתיבת המכתב, אע"פ שתוכן המכתב הוא דברי תורה ממש, המופקעים מכל השבונות וחישובים, וממיילא לא ניתנו להרטה.

**בצפי' להתרברך,
ישראל בן חנה**

ב

ב"ה יומן א' ויחי תשכ"ח

הוד כבוד אדמו"ר מליאוואריטש
שליט"א

שלשם ביום ע"ק שמעתי מפיו של הרב ר' זלמן גוראריה נ"י, על אודות הדברים והדברים שנותחו מוה"קָאנווענשָׂן⁸ ותוצאותיה⁹. בשמי את כל זה נתעורר חשש לבבי, פן ואולי תעלה חלילה מוחשכה, כי מכתבו האחרון

7. הרה"ח הרה"ת הרב שניואר זלמן גוראריה ע"ה. ראה אודותיו בספר 'בכל ביתך נאמן הו' אה"ק, תשע"א).

8. אסיפה. וראה הערת הבהא.
9. אודות הדיבורים שם על ליואוואריטש, ראה שיחת ש"פтолדיות תשכ"ח, והתוועדות של אחריה.

הוד כבוד אדמו"ר מליאוואריטש שליט"א,

שלשם ביום ע"ק אמרתי פניו של הרב ר' זלמן גוראריה נ"י, על אודות הדברים והדברים שנותחו מוה"קָאנווענשָׂן ותוצאותיהם, במשמעותם או בלאוואריטש, במשמעותם או בלאוואריטש, פה וואריל מוקלה חיללה, משבב, כי מכתבו האחרון שחיין באיזה אופן להנ"ל, באתי, באיזה וושם קָאנווענשָׂן, ואך זו האחדונה בכלל. וכך חפסוד חיזיון וושם קָאנווענשָׂן, ואך זו האחדונה בכלל. וכך חפסוד חניל היה בהעלם דבר פסנץ, מכתבו ששחיין אך ורק לתהמוד שנדפס ונענין זה, מכתבו הוא פרטוי ואישוי בהמלט, ואך אפונם נכון חובר כי לפירות רצוני ומחשבתי נחפר מכתב לוגדים של צער ----- הנני וזה סבוך פליחה מוגמpta דלייבאי, ואני מצטער סאך פגיא צפשל סחתה ידי, ואני מחרה על כתיבת הסכתב, אע"פ שתוכנן בכתב הוא דברי תורה מס' המומפעים סכלחובנזה ויחסובים, וממיילא לא ניתן לחרמתו.

באמת, לאחרברך,

33 חנוך

מכתבו של
הרי"ה אל רבינו.

**לסלק הנ"ל כפי האפשרי ולכתוב את הנ"ל
במש"כ כת"ר במאמרתו הא'. ותוכנו:**

הmozcha לאחרים שנינחו תפליין וביהם
כאלה שהם בגדר תינוקות שנשנו כו' ואין
לهم ידיעה מהי מצות תפליין - הרי אם
לא יבואם שבhabתים מונחים פרשיות של
תורה ה"ז בדוגמת הנוטל אטרוג וככבר
שהוא תפוח, שלא יצא משום דברכה"ג
אין כאן חסרון כונה, אלא שיש כאן תורה
מתעסק. כיון שכמה מהן"ל אין להם שום
מושג שאיזה דבר מונח בפניים הפתים
הלו, וממצות תפליין היא בתים ופרשיות,
זה ברור לדינה.

והנה לפען"ד אפא"ל כו:

א) עפ"ז אין לדבר סוף - דמצות תפליין
היא לא בתים איזו שם ופרשיות איזו
שם, כ"א בתים מעור בהמה טהורה וכו'
וכו', וד' פרשיות מסויימות וכנותם באופן
מסויים. ולשיטת כת"ר וחששותיו¹³ ה"ז
עוד גרווע יותר - הרואה בתים והרצעות
השווותם תביאו לדעה שהhabתים אינם
מעור. והשומע (והוא תינוק שנשנה)
"פרשיות"¹⁴ סתם יאמר שהו עשה"ר,
בראשית תוכו ע"ד ברה"¹⁵ ע"ז וכיו"ב (פרשיות

13. ראה לקמן מאמר הר"ה (מאמר ה).
ומכתב רבינו (מאמר ו) סעיף ד', כוונת הדברים
ב"חששותיו".

14. במאמרתו כתב הר"ה (מאמר א): "פרשיות
של תורה".

15. = בריאות העולם.

ג

ב"ה ט"ז טבת תשכ"ח

הוד כבוד אדמו"ר מליאבאויטש
שליט"א

בקשתך שטוחה בזה לעשות עמי חסד
ולהודיעני את נקודת ההקפדה.
 יצחק הוטנר

ד

ב"ה, וע"ק ייח טבת, ה'תשכ"ח
ברוקלין, ני.

הרה"ג הו"ח אי"א נו"ג עוסק
בצ"ץ כו' מו"ה יצחק שי'

שלום וברכה!

כיון שז"ע שמעתי מהרה"ח כו'
הרחמן"א שי' חדוקוב¹⁰ שנ"ל שלא נתקבל
(בטוב, עכ"פ) ביאורי (שמפני הטרדות כו'
נתעככ מכתבי*, ותו לא), הרי השתרדלתי

*) והרי דינה הוא שמענה למעשה קודם
(שו"ע יו"ד סרמ"ז סי"ד¹¹), (ובמילא - טרא
הקשרורה בזה). אלא שעתה נתוסף העניין
דויהיתם נקיים גו' (שקלים פ"ג מ"ב¹²).

10. הרב חיים מרדכי אייזיק חדוקוב ע"ה
(תרס"ב-תשנ"ג). מזכירו של כ"ק אדמו"ר זי"ע.

11. שניים ששאלו אחד שאל בעניין ואחד שאל
שלא בעניין נזקקים לבעניין, מעשה ושאינו מעשה
נזקקים למעשה.

12. אין התורם נכנס לא בפרgor חפות ..
שנאמר והייתם נקיים מה' ומיישראל.

(ידיעת) הבעלים מבשאר מצות. וצע"ג האם רוב הבעלים יודעים שב"תוך הbhמה" שמקדשה מונח "חלב גו' על הכלילות"²¹ וכו' (עיקר הקרבן²²) – שהרי אין העניין שידע ע"דحملת החלבכו', כ"א ע"ד החלב עצמו²³, ובילשוני דמר הרי הקדשת החלב ה"ה" דרך מתעסק"²⁴.

ד) לא אשטעמי בכ"מ, כולל האחرونנים שדרכם לפרש – לפרט פרטי כו"ב מצות, שבאליה"ב הוא כנוטל אתרוג וכו'。²⁵

עוד יש להאריך. ובודאי לדכוותי אין זה צורך.

ה) בכ"מ ולשון שראיתי "מבאים"

21. ויקרא ג, ד.

22. אמן פשטות הלשון בכ"מ בש"ס היה שעיקר הכפירה הוא ע"י זריקת הדם. ראה יומא, ה, א: "והלא אין כפירה אלא בדם". אבל י"ל שכוננות הדברים כאן בפשטות היא לעצם ההקרבה על המזבח, וזהו החלב והכלילות. וראה לקמן מכתב ר' סעיף ה.

23. ככלומר, ע"פ שבפסקוק נכתוב "חלב גו' על הכלילות", מ"מ אין צורך שהאדם המקיריב בהמה ידע את שם החלק הקרוב על המזבח – חלב. אלא עליו לדעת חלק מסוים קרוב על המזבח, גם אם איינו יודע את שמו.

24. כוונת הדברים, כשם שבעת הקרבת הקרבן, האדם איינו צריך לדעת אודות החלב שבಗורף הbhמה, עד"ז המניה תפילין א"צ לדעת בעת קיום מצוות תפילין אודות הפרשיות וכו' שבתוכן, וע"כ אין זה נקרא "מתעסק".

25. בהמשך למה שכח הר"יה לעיל מכתב א – "אם נטל אתרוג וכסבורי שהוא תפוח, שלא יצא", וע"ז כוחב רבינו שלא מzin בפוסקים וכו', שמספרתים פרטי מצות המעכבים את האדם.

המפורסמות "העקריות"). וכוכ"ב יאמר¹⁶ שהחילוק במספר הכתמים (רתש"י ותש"ר) הוא מפני החילוק במספר הפרשיות, ואין בתש"י כ"א פ"א. ועוד כהנה. וק"ל.

ב) תפלה¹⁷ ה"ה עכודה שבלב וכלי כוונת הלב אינה תפלה – אבל ד"י כוונה כללית – שכאילו עומד לפניה השכינה (רמב"ם הל' תפלה פ"ד הט"ז). ובזה גופא – מזבח ציורים של כו"ב (כולל – בל' הראב"ד¹⁸ – "גדולים וטובים ממננו") בעניין השכינה – שהוא היפך העניין¹⁹.

ג) בקדושים המחשבה עיקר (אלא שבנוגע לעבודה – הולכת אחר העובד (זבחים מז, א²⁰) – ולכאורה עפ"ז (ולשיטתי) – צ"ל יותר נוגע מחשבת

16. אוצ"ל; וכמו"כ יאמר. או: וכוכ"ב יאמרו.

17. בהבא לקמן – ראה חידושי הגרא"ח על הרמב"ם, הולכות תפילה בתחילת. ולקו"ש חכ"ב ע' 118 הערכה 36. וש"ג.

18. הל' תשובה פ"ג ה"ז (על מ"ש הרמב"ם): האומר שיש שם רבוין אחד אבל שהוא גוף ובצל תמונה .. הוא מין): ולמה קרא זהה מין, וכמה גדולים וטובים ממננו הלכו בווע המחשבה, לפי מה שהם ראו בנסיבות, יותר מה שראו בדברי האגדות המשבשות את הדעתות.

19. יתכן וכוונת הדברים בדברי ובינו "היפך העניין" – היפך מדברי הר"יה דלעיל, שידיעה כללית בתפילה נק' "מתעסק". והוכחת רבינו מכך שבתפילה מספקה ידיעה כללית, להוציא את המתפלל מכלל "מתעסק" הינה ראייה לסתור לדברי הר"יה. (ואולי י"ל בעניין אחר – היפך העניין בתפילה).

20. מנין למתעסק בקדושים שהוא פסול .. שאין המחשבה הולכת אלא אחר העובד.

הוא ומתו שקו"ט עם המניה וכו', ועלול וקרוב שיצא שכרו בהפסדו (טעות בכיאור וכו'). ועוד והוא העיקר - יתר בדברי המזוכה - עלול להביא לניטול, הינו לסרוב מצד הזכוק לו יכול לקיים המצוה, שהרי מטבח אדם המבוגר (ולדעתו - מבוגר גם בהבנה וכו') להציק הנהגתו דע"ע ובפרט כשיש רואים ובמעמד דפרהסיא וכו'. וכודאי דעתך שתתוספו כו"כ קיומי מ"ע דתפלין מהוספה בידיעת המנויות.

- מה שי"י קשה לי בתחילת (ולפלא שיכל אלו שקו"ט עמי בנדו"ד - איש לא הזכיר ע"ז), דלאורה שאני מצות תפלין³³ (וציצית³⁴ וסוכה³⁵) - ראה ב"ח או"ח ר"ס תרכ"ה³⁶ דהគונה (שנזכר נסים וכו') היא חלק מקיום המצוה עצמה,

33. ש"ע סי' כה ס"ח: יכוין בהנחות שצונו הקב"ה להניח ארבע פרשיות אלו .. כדי שנזכור ניסים ונפלאות שעשה עמו .. ואשר לו הכה והמשלה בעליונים ובתחתונים לעשות בהם כרצונו.

34. ש"ע סי' ח ס"ח: יכוין בתעתпро שצונו הקב"ה .. כדי שנזכיר כל מצותיו לעשותם.

35. ראה שוע"ר סי' תרכה: צירך כל אדם לכוין בישיבתו בסוכה שיווש בה כדי לקיים וכו'. אבל בשו"ע המחבר לא הביא כוונה זו כלל. וראה בכ"ז לקו"ש חל"ב ע' 140 ואילך.

36. וזה: לא קיים המצוה כתיקונה אם לא ידע כוונה המצאות הסוכה כפי פשוטה, ולכן ביאר לפי הפשט דעתך הכוונה בישיבת הסוכה שיזכור יציאת מצרים, וזה הטעם בעצמו לרביינו ז"ל במ"ש בהל', ציצית בסימן ח' ויכוין בתעתпро שצונו המקומות וכו', וכן בהל' תפלין בס"י כ"ה כתוב ויכוין בהנחות שצונו המקום להניח כדי כן.

תפלין - פילאקטורי²⁶, הינו תיבה שרוכם ככולם אין יודעים תוכנה וסמכים על המבואר וידיעתו. במקומות מסוימים ביאור - משתמשים בתיבת באקסעס²⁷, הינו כלי דלקיבול עבידה (ולא - בתיבת "בלאקס"²⁸).

ולכן נ"ל שבנדוד ידיעה כללית בונגע לתפלין (וכיו"ב) מספיקה, וכל המוסף בפרטם - ה"ז משובה אבל אין מעכבר - מדלא הזכר בכ"מ שモכרחת ידיעת כל הפרטים הנ"ל בס"א ועד"ז.

והנה לכארה מהיות טוב²⁹ כו' (ובודאי שטוב הוא שידע המניה תפלין עד' הפרשיות ותוכנן וכו') ולמה לא יצו את המזוכים להודיעם עדכ"ז³⁰,

אלא (שנוסף על הנ"ל שאין לדבר סוף) - ברוב דברים לא ייחדר³¹ גו' (מעין זבחים ב, ב³²), שהמזוכה יודיע ויבאר בלשונו

26. Phylactery, המילה הלועזית לתפלין.

27. קופסאות = Boxes.

28. Blocks, שמשמעותו גוש אחד. להעיר שככתי"ק שנדרפס לעיל ע' 93 כתוב כ"ק אדרמור'ר את התיבה "גולם" לאחר תיבת "בלאקס", והعبر עליה קולמוסו.

29. לשון הש"ס ב"ק פא, ב.

30. כפי שאלה הרו"ה לעיל מכתב א.

31. משלוי י, יט.

32. לשם ששה דברים הזכה נזבח .. א"ר יוסי אף מי שלא היה בלבו לשם אחת מכל אלו כשר שתנאי ב"ד הוא, אתנו ב"ד שלא למא לשם, דילמאأتي למייר שלא לשם. וראה לקמן מכתב הרו"ה.

או רק הכתבים – שהם הטוטפות והתקשרות והפואר, דאמר קרא⁴² בפי.

לפלא שאין בכתב מר כל מ"מ, והרי ע"י מ"מ – (לפעמים רבות) ברורה יותר כוונת הכותב, מקל על הקורא, (במשך הזמן) תועלת גם להכותב, ומילנו גדול כהרבמ"ס וכידוע כתבו זהה⁴³ (קובץ תשובות הרמב"ס ואגרותיו ח"א סק"מ הובא בסע"ס היד שולזינגר (לוטקי).⁴⁴

42. בא יג, טז ("טוטפות"). רשי"י עירובין צה, סע"ב ד"ה ורבע גמליאל ("ולכולי עלמא תכשיט הנז"). וראה גם הנסמך במאמר ד"ה "וחזקת והיות האיש" תשכ"ח (ספר המאמרים מלוקט – ע"ס חודשי השנה – ח"ג ע' קח) בנוגע לתקשיט. יחזקאל כד, יז ("פאר"). וראה ברכות, יא, א.

43. זויל שם: תמיד אני בצער מזה שיבא השואל וישאל היכן נאמרו דברים אלו, פעמים אני אומר לו מיד במקומות פלוני ופעמים לא, וחיק לא אזכיר מקום עד שנחפש אחריהן, ועל זה אני מצטרע הרבה, שאני אומר הרי אני המחבר ויתעלם ממי מקום דבר זה, מה יעשה שאר בני אדם.

44. ברמב"ס הוצאת שולזינגר (גנ. תש"ז), נוסף בסוף החלק האחרון קוונטרש שנערך ע"י ה"ר משה לוטקי, פרקים מספר משנה תורה שנכתבו בעצם כי"ק של הרמב"ס, ובמהשך להם ב"אחרית דבר", בפרק השני שם מביא תשובה הניל של הרמב"ס.

אבל עצ"ל שאין זה אלא בכדי שייא (כל' הב"ח) קיום המצוה מתיקונה.³⁷ ובזה מובן האדכו"ב ממניח תפלין אין מכונים בכל פעם "זכירת הנשים כו' כרצונו" (ושא"כ להפרמ"ג – סכ"ה א"א סק"ז – צ"ל דיזאנין רק בדיעבד).

בכבוד ובברכה,

ג.ב.

בעיקר מצות תפלין צ"ע אם זהו הכתבים והפרשיות גם יחד כמש"כ בכתביהם, או רק הפרשיות – כפשתות ל' השו"ע (סכ"ה ס"ה. ובשו"ע אדרה"ז הוסיף גם הכתיבה³⁹ – וכ"מ מל' הרמב"ס ריש הל' תפלין⁴⁰ – וזה⁴¹ מוסיף עוד תוקף בהעתת כת"ר] –

37. ראה חי"א-דם "הלכות זהירות מצוה", כלל ס"ט שכותב עד"ז. וראה ביאור הלכה ס"ס, ס"ד.

38. ומיהו אם לא כיוון רק לשם מצוה בלבד יצא בדיעבד.

39. סי' כה סי"א: יכוין בהנחה התפלין שצונו הקב"ה לכתחוו ד' פרשיות אלו .. ולהניחן. וראה לעיל ע' 68 הערכה 16.

40. ארבע פרשיות אלו כו' ומחfine אותן בעור ונקראין תפלין.

41. לנראה הכוונה – שמדובר הרמב"ס וראייה לחיזוק דברי הרראי, שטען שהמותות התפלין הם הפרשיות. שטא"כ בשו"ע עוסק בכוונת מצות תפלין, ושם אם לא כיוון יצא ידי"ח כנ"ל.

מכתבי הנוכחי, ובשם אופן איןני רוצה להכביר חילילה אף בכל-שהוא, ואני מוכן לא להיות נוענה על דברי הפעם. אלא שמל כל מקום אין ברצוני לעבור על "אם לא גיד"⁴⁸, ורק מתוך כך הנסי בא בזה בדיעון על דברי הוד כבודו שליט"א.

זה לשון הוד כבודו שליט"א: "על פי זה אין לדבר סוף, כי מצות תפליין היא לא בתים איזה שם ופרשיות איזה שם, כי אם בתים מעור בהמה טהורה וכו' וכו'", עד כאן דברי הוד כבודו שליט"א. הנה לפיה הטענה זו של אין לדבר סוף, נפל פיתא בכירא⁴⁹, ואזיל ליה דין השו"ע שנפסק בסתמא או"ח סי' תע"ה שאם לא ידע שהואائق מצה וכסביר שאוכל מאכל אחר לא יצא, והרי גם כאן אין לדבר סוף, דמצות מצה אינה מצה איזה שהיא, אלא שצורך להיות מצה שמורה, וראויו לשבעה, ומשל תבואה מותקנה וכו' וכו'. ע"כ שיש לדבר סוף, והסוף הואadam הידיעה על עצם המצוות של החפツא דמצוה נעדרת ממנו, הרי זה מתעסק ולא יצא. והפרשיות דתפליין הם גוף החפツא דמצות תפליין, לא פחות מאשר הצעית מצה הוא גוף החפツא דמצות מצה.

תמייחני שהוד כבודו שליט"א, קורא להטעה שליב בשם חששא⁵⁰. הנה ההבדל

ה

ב"ה יום ה' וארא תשכ"ח

הוד כבוד אדמו"ר מליבאוויטש שליט"א

פתח דברי יאיר⁴⁵ בהכרת טוביה והבעת תודה על המכתב ועל דבריו. והני רואה חובה לעצמי להבהיר נקודה אחת. יודע אני היטב, כי מצויה היא מערכת של סבות אשר בידה לנגורם איחור מענה על מכתביו הראשונים. ומדובר לא היה עולה על דעתו, כי ישנו איזו נימוק מיוחד לאיחור זה, מלבד הטרדות והטרחות וצרבי השעה של מצוה עוברת. ורק בנוגע לאייחור התשובה על מכתבי השני הוא שעלה בראטי החשש ונזכר במכתבי השלישי, מפני שתוכן מכתבי השני היה בקשה סליחה, וכל בקשה סליחה כוללת בתוכה את הבקשה המctrפה: "השמי עני סלחתי"⁴⁶, ומניינת ההשמעה של התיבה האחת זו, בודאי שהוא יוצרת חשש שיד הקפדה באמצעות, השוללת את גוף הסליחה, ולכל הפחות את המשמעת הסליחה.

רחוק אני מאד מלאמור "קבלו דעת"⁴⁷. והני מוסר מודעה בזה שאין כוונתי כלל להטריה ולהטריד בכתב ממנה על

48. ויקרא ה, א.

49. ברכות נו, א.

50. ראה לעיל ס"א במכתב רבינו. וראה לקמן מכתב ו.

45. ע"פ תהילים קיט, קל.

46. ע"פ רש"י תהילים נא, י: נשמי עני ששון ושמחה – סליחת החטא.

47. אבות פ"ד מ"ח.

של הפרשיות אין כאן ידיעה כללית בנוגע לתפלין, אלא שארבא יש כאן העלמה כללית בנוגע לתפלין, דין שום הבדל בין היודע על מציאות הבתים, ואין יודע על מציאות הפרשיות, לבין היודע על מציאות הפרשיות ואינו יודע על מציאות הבתים, הגם זו תקרה ידיעה כללית?

מרגניש אני חותת התנצלות על שחרורי כמה פעמים על התיבה "דעת" בלשון ייחד, והסיבה להה היא שמטעם חשש החלשת העניין, הנני מחזק את דעתך זו בסוד, וכמה פעמים הייתה לי הזדמנות בכתב ובבעל פה להציג את דעתך לנ góלי הוראה שבדורנו, ומגעתי את עצמי מזה מפני הנימוק הנ"ל. ומפני כך, מוכחה אני להשתמש בלשון יחיד, אף על פי שאין זה לפי טעמי.

ננתני מאי מון הרמו לסוניא דובחין⁵¹ בקשר לרבי דברים של המשתדרים בשעת השתרדות, ואכן יש בזה הלכתא רבתא בהנהגת זכוי הרבנים.

בתודה פנימית, ובצפי עמוקה
להתברך,

יצחק בן חנה

51. ראה לעיל ס"ה במאמר רבינו.

בין עיקר הדין לחששא, ידוע היטב, ואני חשוד כלל לנגב חששות בגין דין. כל מה שאמרתי הוא מעיקר הדין ממש. ולפי דעתך אם חסירה הידיעה במציאותן של הפרשיות, הרי זו ברכה לבטלה. בכל אופן, או שאני צודק בראתך, או שאיני צודק, אבל לא על חששא תסובב אמרתך.

כמובן שאמή היה למשל הדין, שהפרשיות צרכות להיות מונחות על יד הבתים ולא בתוכם, כי אז היה הדבר גלויה שהה דומה למי שמחזק בידו לולב וartnerוג, ורק מציאותו של הלולב בידו ידועה היא לו, ואין לו שום ידיעה שגמ האטרוג הוא בידו, שבזה לית דין ולית דין דין כאן קיום המצואה כלל, וכך גם היה גלויה הדין, שאם הפרשיות היו צרכות להיות על יד הבתים, והוא לא יודע על שהפרשיות מונחות לו על ראשו, הלא היה פשוט שאין כאן קיום המצואה כלל. ואם כן, אני מבין למה השתנה הדין על ידי כך שמצוות הפרשיות היא להיותה בתוך הבתים. אתה מה?

אני מבין דבריך הוו כבודו שליט"א שכותב בזה הלשון: "בנידון דין ידיעה כללית בנוגע לתפלין מספיקה, וכל המוסיף בפרטים הרי זה מושבוח".

והלא על מדרוכה זו אנו יושבים. שהרי לפי דעתך, אם אין כאן ידיעה על מציאותן

שוו"ת בעניין מצות צריכות כזונה

יצחק הוטנר

ברוחראיה ג' ג

ב"ה

יום ח' ואדרא תשכ"ח

הרוד כבוד אדמור"ר מלילובאוארויסש שליט"א,

פתח דברי יאיר בהכרמת טרבה והבחמה פרודה על המטבח ועל דבריך. והכגון ראה החבורה לעצמי להזכיר בקדחת אתה. ורודע אמר ביחס, כי מארוחה היא מעדכנית של סכום אשר בידיה לגדולם איחור מענה על מוכבכי דראשון. ומונולם לא היה עוללה על דעתך, כי ישבז איזו גימור פירוח לאיזה רוז, מלבד טרדיות ותרכחות וארכבי השעה של עצורה ערכותה. ורק כבוגע אליהו החשבה על מוכבכי השם הוא שעלם בדעתי החשוב הדבcer מבכבי השילשי. מנג' שתוכנן מוכבci השבוי היה בקשם סליחה. וכל בקשם סליחה כולל מוכבci האחת הדר, המՃרף: "השעוני סליחה". ומכיעס החשמעה של החיבור את המבוקש בודאי שהרי יצירח והשheid קפודה באמצע, השולחת את גופ הסליחה, והוא השמעה המהוות את המשמעה של הסליחה.

חוק אכני פאר מלאמץ "קבלו דעתך". והכגון מודע מודעה בזאת שאין כוונתgi כל להתרים ולהחריד בכתיבת מענה על מוכבci הנוכחית, ובשם אופלה איכגע רוזה להזכיר חילתה אף בבל-שחוא, ואכני מוכן לא להיראות גענה על דברי הפעם. אלא שטכל מוקדם אין בראנדי לעבור על "אם לא יגיד". ורק מחרך בר הכנין בא בזאת בדרכו על דברי הרוד בכבודו שליט"א

וזה לשונו הרוד בכבודו שליט"א: "על פי זה אין לדבר סוף, כי מזרכ טליגו ביא לא בז עיגזה שם ופדרשיות-תירגומן-תירגומן-תירגומן-תירגומן. הרוד בכבודו שליט"א. מאכ ככירה, ואדייל שאמ לא ידע שחווא רדי בס מאן אין אלא שצראן לחיות ה רבו, ורכו, וע"כ המזיאות של החפצא נפרשותה זטפלין חם מצה הו גוף התהפצע

יצחק הוטנר

ברוחראיה ג' ג

ב"ה

- 2 -

כברדרני שאם היה למשל הרין, שהפרשיות אריכות לחיות מוכביהם על יד המבטים ולא בחוכם, כי איז היה הדבר בלורי שזה דומה לימי שמחודין בכבודו לולב ואחרורב, ורק מאיניאו של הלווב בידיו דרעה חייא לו, ואכין לו שם זידעה שבמאנדרוגרו רוא בידו, שבזאת לימת דידי וליה ידין איזין כאן קידום המזגה כלל. וכבר כזון יפה בלורי הרין, שאם הפרשיות היו צראנדיות להיזו על יד הבנים, והויא לא יודע על שהפרשיות מרכחות לו על דרשון, תלא היזה מושטט איזין כאן קיומם מזוכה כלל. ואם כן, איכגע סכני למ' שעננה הרין על ידי כן סבאות הפרשיות היא להיזו בחבור מוכביהם. אנטהנא!

אייכגע מביין דבלי הרוד בכבודו שליט"א ששם בזאת הלשון: "ככידון דידי נידיעה כליה בגבע לטלין מספיקה. וכל המושיע בפרטיהם הרין זה חשובת."

והלא על מדרוכך זו אגד יושבין. שראי לפ' דעתך, אם אין כאן קידום זידעה על מזיאווחן של הפרשיות אין כאן ידיעה כליה בגבע לטלין, אלא שאדרבא יש כאן העלהם כליה בגבע לטלין. איזין שום הכלל בין הרודע על מזיאות המבטים, ואיזין יודע על מזיאות הפרשיות, וכיין הרודע על מזיאות הפרשיות ואיזין יודע על מזיאות המבטים. הגם זו תקרא ידיעה כליה?

מרביש נבי הרום המגלוות על שהזורתי כמה פעמים על החיבור "דעתך" בשלוין ייחיד. ומייבח לדוח חיא שטאטם החש הילשון מחדיק או הזעך זו בסוד. וכמה פעמים היהת לי היזמכוות בכתוב ובבל פה להזכיר אה דעתי לבודיל הוראה שכדרון, ומונעתי אה עצמי מזה מפנוי הכמורות הב"ל. ומנג' שתוכנן בר הכנין להשתמש בלטרון ייחיד, אף על פי שאין זו לפ' טעם.

בחכתי מארן הרמן לסייעי זטחלים בכוגע לרובי דבריהם של המשותדים בשעת השהදות. ואכן ייש בזאת הילשון רכומת הינהגה זכוי הרබרים.

כהודה פכימין,
ובכמי עמו מה להזכיר,

3. ג. ג. מ. מ. מ. מ.

זהו המבטל, ולא חסרונו בידיעה. ובדוגמת החלוקת⁵³ דחסרונו כוונה או מציאות כוונה שלא יצאת.

ב) הקושיא דין לדבר סוף – קשה גם לאוכל מצאה.

- גם לשיטתי' דעתך ר' אין רומה: למצאה – רואה אותה ואוחזה ואוכלה וננהנה⁵⁴ וכו' ואין זוקק בזה להודעה – משא"כ בנוגע לפרשיות שכל מציאותם יזדע לו רק ע"י הودעת אחרים (המצחים) ובמילא – רק זה שירדיעהו.

ג) הפרשיות דתפלין הם גוף החפצא רמצות תפלין, לא פחות מאשר הជית מצאה הוא גוף החפצא רמצות מצאה,

- לשיטתי' דמר צ"ל הודעה שטונחים שם פ' קרש והי' כ"י שמע והא"ש וכו' שהן החפצא (ואין לדבר סוף) – שהרי פשוט שאין התייה קרש או שם הפ' "פ'" קרש" החפצא, כ"א הפרשה מתחילה ועד סופה. וצ"ג כמה מעמא דבר, ואפילו אלו שלא דבר – יודעים (אפילו ה) תוכן דף' קרש והכ"י (ובפרט ענניini בכור אדם ובמה וחמור – שגם בכוונות תפלין שבשו"ע) אינם).

ד) מש"ב הל' חשש⁵⁵ – נתכווני להסבירך דעתך ר' דהמניה תפלין פשיטה לי' שהבית

53. שMOVואר בשועער סי' תפט סי"ב וס"ד.

54. ראה שועער סתע"ה סכ"ח: אפילו לא רצה לאוכל מצאה וכפאוhero נקרים .. יצא ידי חובתו .. כיוון שבעל כרחו נהנה ממנו גופו.

55. ראה לעיל מכתב ד' ס"א.

1

ב"ה, ח' שבט ה'תש"ח
ברוקלין.

הרה"ג הו"ח אי"א נו"ג עוסק
בצ"צ כו' מו"ה יצחק שי'

שלום וברכה!

בمعنى למ"כ מיום ה', ותוכנו (ע"ס
המכتب)

- ובהקדמה דראיוטי (והעיקריות) לא
הגיב עליון (دلא אשטעטיכט בכ"מ, מותפה
וקרבן וכו'):

א) המניה תפלין ואין יודע שבתוכם
נמצאים פרשיות – ה"ז בדוגמת הדין
דשו"ע סתע"ה לאוכל מצאה" שאם לא ידע
שהוא אוכל מצאה וכסבירו שאוכל מאכל
אחר לא יצא".

ולפענ"ד אף"ל כן מטעמי וראיוטי
שבמכתבי הקודם. ולהקושיא ממזה – ז"ל
השו"ע שם: אם סבור .. שאין זו מצאה לא
יצא. וביתר ביאור בשו"ע רבנו חזקון שם
(סכ"ט): אכלת כסיבור שזו בשר לא יצא".⁵²

זאת אומרת שיש כאן ידיעה (موظעת)

52. דלא כמש"כ הריה'ה במכתבו הקודם בנוגע
לאכילת מצאה – "אדם הידועה על עצם המציאות
של החפצא רמצואה נעדרת ממנו, הרי זה מהטעק
ולא יצא", הרי משוי"ע ושועער עליה דרך אם
חוشب שאין זו מצאה, או שזה בשר ולא מצאה או
שהלילה אינו פ██ח ("ידיעה מוטעית" שבמכתב
דן), שאז אינו יוצא י"ח. משא"כ אם אינו מתכוין
ואוכל בדרך אגב, שאז יוצא י"ח.

בנדוד:

א) בלבת הילה - מוסיף על כוונות תפלין
שבשו"ע מהחריגת הכוונה שציוונו הקב"ה
לכתב ד' פרשיות (כו' ולהניחן - ומזה גם
משמע דס"ל דבאו"א שנטוווה להניה
תפלין - נטוווה ג"כ לכתב ד"פ תפלין).
ב) ברייעבר - מיקל באכילת מצה דודוקא
באם "ה'י" סבור לאכול בשר (ל' הראה).
לעתן ר"ן ס"פ ראותו ב"ד⁶³) ונדרמנה לו
מצה ואכלת כסbor שזו בשר לא יצא"
(סתע"ה סכ"ט).

- לעיין פסחים ס, א ושם⁶⁴ -

בתחנת' בעתו המל' בעניין שמע"ץ⁶⁵.

שצנו הקב"ה לכתב ד' פרשיות אלו .. ולהניחן.
בתו"מ חנ"ב ע' 56-57 מבאר חידוש זה דדרה"ז
- דהיות שאין זו מצווה שבגופו, הנה ע"ז שנעשה
שלו בעת קנית התפלין, הרץ' כאלו שכח
את הפרשיות בעצמו. וקשר זה עם עניין "עמל
מלאכה" (המדובר שם בארכיות) והפיקת דבר
הרשות לקדרשה ומצוותה. (שיחת י' שבת תשכ"ח
- יומיים לאחר כתיבת המכתב שלפנינו), וראה גם
לקו"ש חי"ז ע' 188 בשוח"ג.

וראה לעיל "מכות כללי מבואר" ע' 68 הערא 16.
63. ר"ה (ז, ב) ד"ה גרטינן (בשם הראה):
כסbor לאכול בשר ואכל מצה.

64. בפסחים שם עוסקת הגמי' בדיני קרben פ██ח
שוחטולש מושולאל לשם גימיך. ובמהשך הסוגיא
מחלקת הגם' בין מחשבת כפולה זו בעת הקרבת
קרבן הפסח ב"ד ניסן, ובין שאר ימות השנה.
ואורי כוונת רבינו לקשר עניין זה לשיטת דדרה"ז
דודוקא במחשבה מוטעת אינו יוצא י"ח. ועכ"ע.
65. מיום י"ב מריחון תשכ"ח. נדפס באגרות-
קדוש חכ"ה ע' כא. ושם מענה רבינו לשאלת
הריה"ה - על מש"כ בביורוי הוזהר לכ"ק אדרמור'
האמצעי בעניין זה ש"בשミニ עצרת יש זוג
להולדת נשמות".

גולם אחד (בלאך בלע"ז) ואין בתוכו כלום,
ולא בית (שחפצים בתוכו. באקס).

ה) "ירעה כללית נוגע לתפלין"
שבמכתבי - כוונתי כפשיטה שהזו חפץ
מיוחד (ולא מתעסק וחפץ בעלמא -
ואפילו בזה מקום לדון. עיין תוד"ה מנין
זכחים מז, א⁵⁶. אלא שאינו נוגע לנדו"ד
- שכ"ע רואים שהזו חפץ מיוחד),
וכשאוחזו ומניחו על ידו ועל ראשו
מקיים בזה מצווה - ותו לא (אף שהסר
כל ידיעה נוגע לפרטי החפץ). ומה
שמכריחני לומר כן, הוא (כמו"כ במכתבי
הקודם) א) שלא אשטעט בכ"מ כו', ב)
מה שבתפלה יוצא כמשמעותם של "

התינוק"⁵⁷ ובקרבנו אף שאינו יודע שבתוכו

"חלב ודם"⁵⁸, ובआתרוג - אינו יודע שהוא

דר באילנו⁵⁹ כו' או שהוא הדר⁶⁰, ובמצח -
שנעשה מהמשת המינין⁶¹ וכו'.

ובclud שלא יהי' סבור - היינו מציאות
ירעה ברורה האצל - בנסיבות שהוא באשרו⁶²,
בכבוד ובכרכחה.

להעיר מפס"ד מחודשים דרבנו הזקן⁶³

56. פריש בקונטרס כגון מתעסק בסכינו
להגביהו ולזרוקו .. ונראה האי מתעסק רקדים
היינו מתכוון לחתיכת סימני ולא לשם זביחה.

57. שורית ריב"ש סי' קמן, בשם רב שמשון
מקינון. הובא בדרך מצויתך קיה, א.

58. ראה לעיל מכתב ד' סעיף ג ובהערה.

59. סוכה לה, א.

60. אמרור בג, מ.

61. שוע"ר סtan"gs"א: המצוה שאדם חייב לאכול
בליל ט"ז צריכה להיות מאהר מהמשת מני דגן.

62. בשור"ע שלו סי' כה סי"א: יכוין בהנחת התפלין

ואף זה לא נאמר אלא לענין אכילת חלב, שיש חלב מהותך, כפי רישום רשות רשות⁷⁰, אבל בדבר גוש בודאי שציר אדם שאינו יודע שהוא אוכל הוא קשה מאד). אבל לדינא, אין שום נדרן ספק דאוכל מצה, בודאי לו שום ידיעה על אודות אכילתו, בודאי שלא יצא. והוא עוד גורע ממי שיודע שהוא אוכל אלא שסוג המאכל נתחלף לו. וחסרונו הידיעה הוא הוא המבטל, ולא הידיעה במוטעת. ומלהטא דא פשוטא לי טובא. ולפי שעיה עולמים הם בזכרוני דברי רבותינו מגדורלי הפוסקים⁷¹, שהיתה פשוטא להו שם אחד מוצא בביתו חמץ בפסח, אינו נקרא שהוא עוכבר עכירה בשונג, אלא שהוא ממתעסק, מפני שהחיסורה לו כל עיקר הידיעה על אודות מציאות החמצ, כמובן כל זה בהדריא בתשובה רע"א סימן ח⁷², שנם הוא ונם החותות דעת⁷³, תפסו זה כמושכל ראשון. אבל שבמהלך העניין שהם דנין עליו נחלקו זה על זה. אבל שהסרונו הידיעה על מציאות החמצ

70. שם ד"ה ואבוי: קסביר רוק הוא שהיה חלב נימוח ובלעו.

71. ראה תוס' פסחים כא, א ד"ה ואי: ואין זה מצוי כיון שאין יודע היכן הוא. וראה שועיר סי' תלג קו"א ס"ק ג, דלא קי"ל הci.

72. וראיתי לידי ר' בעל חוות דעת, בספריו מקור חיים הקשה – בלי ידע שחמצ בביתו אמר אני נקטו הפסיקים דהוי שגגת עכירה, הא הוא ממתעסק דלא ידע כלל לחמצ בביתו, ונדחק לחלק בין עכירה שיש בה מעשה לאין בה מעשה. ולענ"ד עיקר דמתעסק מקרי ג"כ עכירה, אלא דלא חייבה התורה חטא עליו. ע"ש באורך דבריו.

73. בהקומה לדיני בדיקה וביטול סימן תל"א.

ז

ב"ה י"ג שבט תשכ"ח

הוד כבוד אדמו"ר מליבאוויטש
שליט"א

אפרילון נמטיה⁷⁴ על הויאלז להופיע בדרכות שנויות⁷⁵, והפעם אני קורא על עצמי כל העוסה על דעת הראשונה הוא עושה⁷⁶, והרי מכתב זה נכתב עדעתא של ה"מסירת מודעה" שנתפרשה במכתבי הקודם. והנני על סדר דבריו של הود כבודו שליט"א.

א) זה לשון הוד כבודו שליט"א: "זכיתר ביאור בשלהן ערוץ רבנו חזקון: "אכלה כסבור שהוא בשר לא יצא". זאת אומרת, שיש כאן ידיעה מוטעת, וזהו המבטל, ולא חסרונו בידיעה". עד כאן לשון הוד כבודו שליט"א.

הנה לדידי פשוטא לי שזה הלשון שנקטו בשלהן ערוץ רב במסבורי שאכל בשר, הוא אך ורק מצד המילוי-dealma, שקשה לציר אדם שאוכל ואינו יודע שאוכל (בגמרא⁷⁷ נמצא ציר זה לענין ממתעסק בשבת ע"ג דאוכל וכסביר שבלו רוק,

66. ב"ק קיט, א. וברש"י (ד"ה קמיה): יקבל חן מהתנו על דבר זה.

67. ראה כליל יקר יתרו כ, ח (ד"ה ומה שנאמר). אבל בגם' ב"ק ספ"ה (נד, ב. נה, א) הלשון "דברות האחרונות".

68. משנה כתובות פט, ב: על מנת כתובה הראשונה מהזירה.

69. שבת עג, א: כסיבור רוק הוא ובלעו.

אין כאן מעשה מצוה, ממיילא גם עכשו הנם שהמציאות העובדתית היא כשרה למצוה, לא יצא ידי חובתו, מפני שהוא הולכים אחר ציור המציאות בדעתו, בין למציאות ובין באיסורים, והאוכל הלב וכסbor שומן היה פטור מהחטא, אילולא שבחלבים ועריות ליכא לדינה דמתעסק⁷⁵. וכמו כן, האוכל מצה וכסbor בשר אינו יוצא, מפני שלפי ציור המציאות בדעתו אין כאן מעשה מצות. ועל כן כשהאדם המניח תפלין יודע שבנתים נמצאות פרשיות של תורה, הרי נמצא שעל כל פרשה ופרשאה אכן לספק שما הוא הינה המונחת בנתים, אף הארבע פרשיות רתתפלין ננסים בכלל הספק, וממיילא גם ציור המציאות בדעתו אינו סותר להמציאות העובדתית, כי כל ההבדל ביניהם אינו אלא בין ציור של ספק למציאות של ודאי.

ולמדתי עניין זה מדברים המאים של רבנו הזקן בקונטרא אחרון בשו"ע או"ח סימן רע"ז⁷⁶, שבירר שם מחולקת הראשונים בספק פסיק רישא, יע"ש דברים עמוקים. וחוזין שלא פליני אלא בדיינא דאינו מתכוין, דאפילו לדעת רמב"ן וט"ז⁷⁷ בספק פסיק רישא מותר לנMRI

75. כרויות יט, ב. וכיה לעניין קיום מצוה, כאמור בשוע"ר סי' תעה סכ"ח.

76. ס"ק א. בהמשך למש"כ בשוע"ר שם ס"א: נר דולק שהוא מונה קרוב אל הדלת .. בעניין שכשפתחו הדלת יוכל לכבות אם ישב הרוח מכחוץ, אסור לפתח הדלת נגדו שמא יכבנו הרוח.

77. הובאו בקו"א שם.

עשה אותו למתעסק, הוא יסוד מוסד. וכן הוא גם בתוס' שבת י"א⁷⁸ שם החיית אינו יודע שהמחט הוא בגיןו אין זה שוגג אלא מתעסק. ולהלא דין המתעסק באיסורים ובמצוות דין אחד הוא, שקל שם היה זדונו כרת היה פטור מהחטא ממשום שאין כאן שוגג אלא מתעסק, אם אירע דבר כזה למצאות לא יצא ידי חובתו. ושוב בונגע לדידן, הרי הוא פשוט שם היה ציור שהייב כרת על הנחת תפלין, והוא מניח בתים מבלי ידיעה על הפרשיות, בודאי שלא היה חייב חטא, דין זה שוגג אלא מתעסק, וממיילא בכח"ג למצואה אין כאן מעשה מצוה כל עיקר, ולא יצא כמו שנפסק בש"ע.

ב) בונגע לאות ב' וג' במכתבו של הود כבודו שליט"א, הנה במכתבי הראשון שבו באו דברי במצומים גדולים כתבתי שציריך להודיעו שבפניהם הכתמים מונחים פרשיות של תורה, ועל זה סימתי ודי בכך. וכל הרואה ישבט מישראל, כי הסיום הזה של "ידי בך" בא להוציא מידי כל הטענות הללו של הורעת תוכן הפרשיות וגנו. והנני בזה לפרש שיחתי.

כל עיקרה של טענתי הוא מדינא דמתעסק. ועניינו של מתעסק בא לאמר שם לפי ציור המציאות אשר בדעתו

74. ע"א ד"ה שם: דאפילו יצא ליכא איסור DAOYIITA, כדאיתא בפ"ב ד"ב (דף כו:) הכיר בה ושכחה, לעניין שבת פטור מלائب מחשבת אסורה תורה. הובא בשוע"ר סי' רנב סי"ז.

בשנת יומם כפור הייב בחטא, ומלהא דא צריכא עיונא. ונראה מוכחה משיטת הרא"ה דלענין ידיעת ידי חובת מצוה, לא שני בציור של שגנת עבירה, אלא דאינו יוצא ידי מצוה רק באופן שם הייתה זו עבירה היה זה ציור של מזיד. ולכן באוכל מצה ואינו יודע שהוא ליל ט"ז, הרי גם בכח"ג לעניין עבירה לא היה כאן מזיד מAMILא לא יצא ידי חובת מצוה. ואם כן הוא הרבה, הלא אין זה ציריך כלל לפנים, דבנידון דידן לא יצא ידי חובתו.

ב) ועל אודות זה שמתפלל על דעת התינוק, – הנה בודאי כל מתפלל שלא נמצא בנפשו הציר שהוא עומד לפני השם, בודאי שאין תפלו כולם. מפני שבתפלה יש דין מתעסק, וכל מתעסק מבטל את המעשה, ואין כאן מעשה תפלה כלפי. ואין זה חסרון כונה, שזה הוא עניין אחר לגמרי. והמתפלל על דעת התינוק, הינו בנוגע לכונות, ויהודים, והשנות, ומדרגות הדבקות, ומדרגות התפשטות הנשימות וכדומה, אבל לא בנוגע לנוגף מעשה התפלה, שבלי הציר של עמידה לפני השם, הרי זה כמודבר אל הכותל. ד) ועל אודות המקדיש שור, ואינו יודע שנמצא בתוכו חלב, הנה כל המקדיש שור מקדיש כל מה שבתוכו, ומAMILא אין הוא צריך לדעת מה נמצא בתוכו. כיון שדעתו על כל מיili. ואמנם אם ימצא לנו איש שחושב, שאין בו בשור רק עורו, ובתוך העור הוארק החלeric, – בודאי שההקדש יהיה הקדרש טעות, ואין בהקדשו כלום,

הינו רק לעניין אינו מתכוין, דין טעם ההיתר של אינו מתכוין משום טעות, ובזה שפיר סבירא להו להנץ רבוזטא, דכל שאינו המציאות ברורה לו, אי אפשר לומר שהוא מתכוין לאותה מציאות, אבל בדיינה דמתעסק דעיקר עניינו הוא משום טעות, בודאי דכל שגמ לפוי ציור דעתו יש מקום להסתפק, שוב אין כאן טעות, וממילא נפיק ליה מתרות מתעסק. וזה הוא מה שישimiתי דברי "ודי בכר", כלומר, כל שהוא מכניםים בדיינו ציור מציאות כזו שיש בה מקום להסתפק גם על הד' פרשיות, נפיק מתרות מתעסק, ורק את זה אנו מבקשים.

ומכיוון שהתחלתי לפреш שיחתי, הני ממשיך בזה ואומר:

במכתביו הראשון הזכרתי את שיטתו של הרא"ה הנפסק בשו"ע בסתמא, שם לא ידע שהיום הוא ט"ז בניסן, לא יצא ידי חובתו, משום שאין זה חסרון כונה אלא שהוא מתעסק, כך היה נראה לאורה מדהביה בשו"ע אני תרי דיני שאין יודע שהוא ליל ט"ז וכסביר שאלל בשר בהדי הדדי. אלא שדבר זה הוא מוקשה מאד, דהרי הלבנה רוחחת היא דשגנת שבת מהייבת בחטא⁷⁸, ואם כן בודאי לאו מתעסק הוא, ומה חילוק יש בין החושב שהיום אינו יומ השבעי, ובין החושב שהיום אינו ט"ז בניסן. ואפילו אם יעלה בידינו להמציא איזה חילוק דק בין שבת וו"ט, מכל מקום לא יועיל, דהרי גם

78. משנה שבת סז, ב. גمرا שם ע, ב.

ואני חוזר על דברי, שאין אני חשוד כלל לעשות בכאן מעשה חידודים.

**ביקרא דאוריתא,
צחיק הוטנר**

נ.ב. המכתב בעניין שמיini עצרת⁴⁶ נתקבל בזמןנו וקיבלו נתאשרה על ידי במכותב מיויחד באותה שעה. האומנם לא הגיע מכתב למטרתו?

נ.ב. אולי כדאילוסיפ' כיוזה מקרובספר לי הרוב זלמןוב נ"י שראה תינוקות שנשבו שהגיגשו שתי ידייהם להנחתת תפליין.

ורק זה החיזיר הוא הדוגמא לנידון דין.

ה) כותב הוד כבודו שליט"א "מה שכותבי בלשון חשש נתכוונתי להסברא דעתך" רהמניה תפליין פשוטה ליה שאין בתוכו כלום. במתותא מיניה דמר, אין זו סברא דידי, וכותבי זה מפורש תיכף במכותבי הראשון, ואני יודע עוד, מפי הניסיון שדברתי עם הרבה תינוקות שנשבו, ונוכחתי לדעת, שלא עלה על דעתם מעולם, שישנם דברים גנויזים בתוך הבתים. ואם להוד כבודו שליט"א יש בזה סטטיסטיקה אחרת, בודאי שככל השקלאוטריא שלנו אינה אלא לחידודה.

ג) ספט האשב"ה

הוד כבוד אדר"ו מליאוכאורהיטש שליט"א

אפרידן במשמעותה על הוואילו להופיע בדבריהם שנידונה. והפעם אבוי קורא על עזמי כל העושה על דעת הראשונה הרא עושא, והרי מחייב זה בכוכב דודעמה של ה"מסדרת וודעה" שנחפרשה במקומבי הקודם. והבנוי עלי סדר דבריו של הוד כבודו שליט"א.

א) זה לשון הוד כבודו שליט"א: "זובייחם כיודר בשלחן ערוץ רבכגו זקן": "אללה בסבורי שהוא כשר לא יצא". זאת אומרת, שיש כאן ידיעת מושחת, וזהו המכבי, ולא סברוא בידיעת. עד כאן לשון הוד כבודו שליט"א. הנה לדיין פשפטן לשוחה תלשון שבקדר בשלחן ערוץ דבסבורי שאכל בשיד, הוא אך רדק מצד המיליל-דעלמא, שקשה לומר לכך אדם שאוכל ואילו יידע אדר'אול. (בגמרא נמצאו צידר כה שגדען מחעט בשכבות חלב, ואילו יידע לא ליעטן) אכילה של רוק, ואך דה לא אמר דבר לא לבוכר ברכב גוש ברודאי שגייר אדם שאילו יידע שהוא רוכבל הוא קsha האדר.). אבל לדינא, אין שום בבדוד ספק דאוכל מה, ואין לו שום דעתך שחוואר או כל לא שוכב כבודאי שלא יצא. ומהו עדר בדרע מפי שיזרע שחוואר או כל לא שוכב האוכל נחלף לו. והסדרון הידיעת הרא מרבא מרכיב, ולא הידיעת המרטען, ומולחן אן דשיטו דזיכרוני רבראי. ריבוי שיח עליה עילו ריבוי בדוראי בדוראי בדוראי בדוראי, שיטה משיטא-לטאותו שאמ אחד מרבאי בליך חמצ בפסח, אילו נקרא שהוא עובר עבירה בשוגג, אלא שהוא ממעסיק, מפצע שומרה לוד עלייך הידיעת על אורחות מזירות התהום. ככבאו, כל זה הגדילא בחשיבותה רע"א סימן ח' שבם הרא ובם חזרה דהו, ומפסז זה כמושבל העזון. אלו שבמלוך העזון שם דבידי עלי רחקלוך זה על זה. אבל שסדרון הידיעת הרא מרבאי ריבוי שיח עלה אחותו למתחעם, והוא יסוד רוסד. וכן הוא גם ביחסו. שבם לא א' שאמ חדים אדר'ו רודע טהנתה הוו כבודו אין זה שגב אל ממעסיק. וללא דין זה הסהעס באסוריים ובכטוריים דין אחד הרא. שלל שם היה זדבון ברה היה פטור מהענאה מושום שיזן און שגב אל ממעסיק, — אם אירע דבר כהה בנסיבות לא ייא' גדי הורובן. רישוב בדורע לדין, הרי הרא פשיט אמן היה איזור שחמייכ' ברה על הנקמת תפליין, והוא מנגח ביחס מילל הידיעת על פתרונות, כבודאי שלא היה חילב מטהום, דאיין דה שגבגאלא ממעסיק, וממלא בכח"ג בנסיבות אכן מעשה מצוה כל עיקר, ולא יגא במינו שנטוף בש"ע.

ב) ברכבע לאורה ב', וב', במכחכו של הוד כבודו שליט"א, הנה במכחכי הראשו שבר באו דברי במציאות גדרל מחייב שאריך להרדיין שטפנחים הטעמים, מוכחים פרשיות של רוחם רעל' ג'ג'ה' ג'ג'ה' ג'ג'ה' ובל דראא' שפט קישלום, כל האלום הזה שר' רעל' ג'ג'ה' ג'ג'ה' ג'ג'ה' בבל בבל הטענזורת היללו של הדרעת תוכן הפרשיות ובוותם. והבנוי בזה לפרש שיחחה.

**מכותבו
האחרון של
הר"ה אל
רבינו.**

שׁוֹת בְּעֵנִין מִצּוֹת צָרִיכּוֹת כּוֹזֶנה

צַחַק חֹטֶן

בּוֹאַלְיָה גִּינְזְּבָּר

בְּגִיא

- 2 -

כל עיקרת של טענות הורא מדינה דמהעט. ועבידתו של ממעט בא אמר שום לפ' ציור המזיאות אשר כדעתן אין מעשה מוגה, -- מללא גם עכשן הגם שהמזיאות העודתית היא כשרה למאורה, לא יא צדי חרבון. מפני שזה הווא הילכה דמהעט, דאגה הרולדים אחר ציור המזיאות כדעתן, בין בצרות ובין באיסוריהם. והאובל הלב וכוכבך שומרה פסורה, אילולא שבחלבים ועריהם לבא לדינה דמהעט. וכמו כן, האובל מהו וכוכבך בשאר איננו יוציא, מפני שמי שמי בדשו אין כאן מעשה מוגה. ועל כן כשאומת אתייה מפלין יוציא בעבוקם גמאות פרשיות של פורה. הרי נמא שעיל פרשה ופרשא אילא יסוק שמא היא מאובחת בכחות, ואף הארבע דרשויות דעהו אילא יסוק. הספק. ומפניו גם צייר המזיאות דעהו אילא יסוק להמציאות בכלל כי כל החבדל ביןיהם אילו אלא בין צייר של ספק למציאות של ודאי.

ולפדיי עביך זה מדבריו המאיידים של רבינו חזק בקונטרס אחדרון כשו"ע או ר' לוי סילון ר' עוז, שבירר שם מחלוקת הרשאניים בטענה דישא. וגו"ש דבריהם פרושים. וחידון דלא פלבי אלא בדינה אידיון פסיק דישא. ואמליך לדעת ר' מאץ וס"ז ספק פסיק דישא מוחדר לשאר איננו רק לעניין אילו מבקרים, ואין טעם החדר לשאר מוכרים מושום שיעוט, ובזאת שפיר סבירה הרבה לאחר לבוך ברוחות, וכל שאר המזיאות ברורה לו, אי אפשר לאמר שהוא מוכריין לאוthon מזיאות. אבל בדינה דמהעט דעתך דעתך עניבנו הור משפט פונה, בדאי אבל שבם לפ' ציור דעהו יש מקומ להספק, שוב איין כאן טעות, ומספריא בפיק ליה מחרות מטעיק. וזה הוא מושם שסימלהו דברך "הנתקה". בלומר שמי שמי איזה צייר שמי שמי. ורק אם לא

ר' אומר:

קם בשׁוֹעַע בסממן,
חוּבָּמוֹן. מושם דאיַן
אוֹרוֹת פְּדוֹתְבִּיאָ בְּשׁוֹעַע
שְׁאַבְּלָ כְּסָרָ בְּתְדִּיאָ
רוּוּתָ הַיָּאָ דְּשְׁבָגָתָ
אָ. וְמֵה חִילּוֹק יְשָׁ
שְׁדִים אַיְכָו טָרָ
לְזָקָ דָק בֵּין שְׁבָתָ
כְּפָרָד חִילּוֹק כְּחַטָּאתָ.
וְהַ דְּלִיעָדָן גִּילְיאָם
איַן דְּאַיְכָו יְזָא יְדָיָ
שְׁלָמְדָד. וְלֹכְן
בְּכָה"ג לְעַבְּדָן עֲבִירָה
וְאַם בְּן הָרָא דְבָרָרָ,
יאַן יְדָי חַרְבָּרָ.

צַחַק חֹטֶן

בּוֹאַלְיָה גִּינְזְּבָּר

בְּגִיא

- 3 -

ב) ועל אורודום זה שמחפל על דעת המביבוק, -- הנה בודאי כל מהפלל שלא נמנא בקשרו האזרור השוא עמד לפניו השם, בודאי שאין מפלתו כלום. מפני שגן קפללה יש דין מעה שפה כל בערך. ואין כאן מעשה קפללה כל בערך. ובכל מעתם מבלתי אם המשעה, והוא עביך אחר לבומר. והמפלל על דעת המביבוק, בודאי בכרובע לכרכובות, ויחידים, רחשנות, ומדרגות דרכיביות, ומדרגרה התפשטות הבשניות ובדוחה. אבל לא בכרובע לעשה הפללה, שבלאי האיזור של עמידה לפניו השם, הרי זה בפדר אל הכרמל.

ד) ועל אורודום המקודיש שרד, ואילו גודע שנמנא בחורכו חלב, -- הנה כל המקודיש שוד מקודיש כל מה שברכו, ומפליא אין הור צריך לדעת מה מפצעו בחרבו. כיון שדעתו על מיל'ו. ואמנם אם מפצע אליש שחרש, שאין בו שור רך עירר, ובפדר העור או רך חיל ריך, -- בודאי שהקדש יתבה הקדש טעה. ואין בהקדש כילום. ורק זאת האיזור הור הדובגא לא בקידון זידן.

ה) כוונת הגדוד' בבודו שליט'א מה שכתבתי בלשון חיש בקורנו לא להסביר וכות'ה דההמיה פלוי' פשטי' ליה שאין כהיר לילון". בפירושו מילון. ואין זר בפרא דידי'. ובהבחין זה מפירוש מילון במכחבי הרשאון. ואנכי ידע נעד, מפני הנסידן שדרותי עט דעתם מילון, שישם בדרים וגדרים בחורם כבתרם. ואם חדור בבודו שליט'א יש זה מיטלטיק אורה, בודאי שבל השילוא ובריא שלו איזה אל לא תחרור. ואנכי חדור על דברי, שאין אבוי חדור כלל לעשרה בכך מעשה חידודים.

בִּיקְרָא דָאוּרִיְמָה,

וְגִיאָה בְּגִיאָה

כ. ב. המכח בענין שמי עזרה נמקבל בזמנו וקבלו במאורה על ידי במכח מירוחד באומה שעה. האורובם לא הביע מכחלי למפרהו?

כ. ב. ארלי כודאי להרים פ' כי זה מקרוב ספר לר' דלפנום נ"י שראה תיבורות שמשם שהגישו שתי ידייהם להנחתת פלגן.

הוספה

בירחון 'הפרדס' מחודש טבת תשכ"ח (חוברת ד', ע' 40-39), אנו מוצאים מאמר מרתק של הרב י. חננאל מירושלים תחת הכותרת "ייחודה של מצות תפילין", בקשר עם התעוררות הרוחנית שנגרמה כתוצאה מ"מבצע תפילין". המאמר מובא כאן בכתביו וככלשונו.

ייחודה של מצות תפילין

קריאתו של כ"ק האדמו"ר מליבאוויטש שליט"א לפועל ולהפעיל במלוא המרצ' לקיום מצות הנחת תפילין ע"י כל בני ישראל, זכתה להיענות נלהבת, וצורות של פעילים הועמדו למטרה זו בנקודות מרכזיות בכל רחבי תבל, ובמיוחד בארץ הקודש.

طبعי ומובן, שבראש פעילות ברוכה זו נוטלים חלק אנשי חב"ד שמלאכת קדש זו הועמدة בראש דאגתם ועיסוקם, ולא ליאוט עסוקים הם להצלחת המבצע.

עפ"י הוראת הרבי מליבאוויטש שליט"א, ניתנה זכות קדימה במבצע זה למבקרי "הכוטל המערבי" ויתר המקומות הקדושים, על מנת להגשים מיד את התעוררות והשראת המקום לשפט המעשה, בקיום מצות מעשיות. ואכן, מאות אלפי איש, שותפו כבר במבצע זה ליד הכותל הקדוש, ומהם שלא ראו תפילין لنגד עיניהם וזה עשרות שנים, וכך צאו מ כלל "קרקפתא דלא מנה תפילין" (כמו בא בפוסקים בשם הר"ף).

מחזה מרהיב ומרטט אחד, הוא לראות, יהודים שע"התרחקו" במשך הזמן, מלטפים בחיבה חפץ קדוש זה כshedmoות ניגרות מעיניהם, והחליטם של חלק לא מבוטל מהם אף נחשוה, להמשיך בקיום מצוה ושכמותיה - גם להבא.

לדברי האדמו"ר מליבאוויטש שליט"א, גדרה חשיבותה של מצות תפילין ביחס בימינו אלה, עת שרים אנו בעיצומה של מערכת כבדה נגד שונאיינו. שכן בכוחה של מצוה גדולה זו ליצור פחד ובהלה בקרב הגויים, וכما אמרו של רב אליעזר הגדול (מנחות ל"ה): וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו מכם - אלו תפילין שבראש. וכפי שהוכח אף בידי המלחמה, שלא ספק, חלק של התעוררות הגודלה שהלה בקרב חיילי צה"ל להנחת תפילין - היה רב בניסים הגודלים שהתחוללו לעינינו.

בעידן המפנה הגדול, לו זכינו, של גל התהעורות והшибה למסורת אבות – יש לראות במיוחד במצבות התפיליםן, מכשיר רב תועלת ואמצעי להעברתם של בעלי הרגשות לח'י תורה וממצאות מעשיות, ולטיהור ההנחות הקודומות בכל הקשור זהה.

וכדי לחתט בקשר זה את דברי הרא"ה ב"ספר החינוך", מצוה תכ"א: "כי כל אדם ואפילו טמא ובעל עבירות מהויב במצוות תפילין .. ואולי מתו רהתמדתו במצוות התפילין שמהן הזכרון גדול במלכות שמים, ישב מדרכו הרעה ויתהר מכל גלוליו .. ומזה יש להבין שדעת רבותינו ז"ל להיות כל אדם מחזיק במצוות זו ורגיל בה, כי היא עיקר גדול ושמירה רבה מן העבירות, וסולם חזק עמה להכנס בעבודת הבורא ב"ה. והמחמירים בקדושה המצוה ומניין לב ההמון בדבורייהם מהתעסק בה, אולי כוונתם לטובה; אבל באמת יש זהה מניעה לבני אדם בכמה מצות והיא רעה רבה".

מפלאים לא פחות, הם דברי רבינו משה מקוצי בספר המצוות (סמ"ג) מ"ע ג: "עוד זאת דרשתי להם, כי מה שאמרו רבותינו תפילין צריכין גופ נקי וכו', זהו באדם שמניחם כל היום כלו במצבותן, פון ישכחים עליהם ויעשה בהם דבר שאיןו הגון. אבל בשעת תפלה אין לך רשות שלא יהיה ראוי לתפילין .. עוד זאת דרשתי להם כי יותר חפץ הקב"ה באדם רשות שנייה תפילין מאדם צדיק. ועicker תפילין נצטו להיות זכרון לרשעים ולישראל דרך טוביה ויתר הם צריכין זכר וחיזוק יותר מאותם שגדלו ביראת שמים .. ועוד אמרו רבותינו כל המניה תפילין, מאיריך ימים שנאמר ה' עליהם יחיו".

דברי פוסק הדורות אלו, הובאו גם בספרי הגאנונים שלאחריו, כשהם מחריכים – מחייבים אחריו. ראה: מהרי"ק שורש קע"ד, ראשית חכמה שער הקדושה פ"ו, ספר הגן בתחילתו, ברכי יוסף להרב חי"א בפסקיו להל' תפילין ועוד. יסודם של החינוך והסמ"ג, לפיו מסוגלים התפilians להרחיק את האדם מן הרע, שימוש גם נושא לספרות הדורשית והחסידית (ראה ר"ח שם, יערות דבר ש"ב דרשה ב', לקוטי תורה לאדמו"ר הוזן בעל התניא, פ' מסע'י ועוד).

עד כמה הולמים דברים קדש אלו של החינוך והסמ"ג, את המציגות, ייעידו העובדות המעניות המתרכחות לעיניינו, يوم יום, לפיהן הנחת תפילין חד-פעמיית, גוררת אחריה, התקרובות שלימה לח'י תורה"צ. כדוגמא אצין מה ששמעתי מפי הרה"צ ר' שמואל הומינר שליט"א, משגיח רוחני בישיבת עץ חיים ומגדלן בעלי המוסר דעתיה"ק, שבאותה מפעולותיו במעשה הנחת תפילין, נתקל באחד שסרב להניח, רק לאחר השתדלות מרובה הסכים לקיים מצוה זו.

צער זה שהיה ידוע לכל מכיריו, לאוכל נו"ט [=נבלות וטריפות] רח"ל - הפסיק משום מה, לתמהון כל חבירו לאכול מאכלים בלתי כשרים, כי "לבו לא נתן לו..." ובזומה לזה סיפר הרב הגאון ר' הלל שלזינגר שליט"א, מראשי הנהלת העדה החרדית, שתוך כדי עבודתו במתן הכהרים, נשתומם לראות אחד מראשי מפעלי התעשייה בירושלים שחוובש כובע בראשו. לשאלתו, הסביר, שלאחר המלחמה הניה תפילין ע"י צעירים חב"ד ליד הכותל המערבי, ומماzahl החלטת לשומר על תורה ומצוות... וכהנה רבות.

מעניינים דבריו של כ"ק האדמו"ר שליט"א מליבאוויטש בשמח"ת האחרון, לפיהם לא ראה עניין להזכיר את דברי הסמ"ג אף שהרבה לאחרונה בנוואה זה, כי אינו רגיל בלשון של "היפר צדיקים", ומה גם כי בדורנו אין מדובר ברשעים (ובלשונו הק: "היפר צדיקים") אלא בתינוקות שנשבו, והרי הדבר ק"ג, ומה בדורו של הסמ"ג שהיה כאלו שהוא הסמ"ג ברוב צדקתו הוכחה לכנעתם בשם זה של היפר צדיקים. דורנו זה על אחת כמה וכמה.

כמו מאפיינים דברי קדש אלו את אהבם ורועם של ישראל, כ"ק האדמו"ר מליבאוויטש שליט"א.

שער
"הפרדס"
בו התפרסם
המאמר

ט

אפרת-קודש בעמץ עבודת הבכורות

ברכה לרגל בר מצוה לבכור,
העוסקת בעבודת הבכורות בבית המקדש

עובדת בבכורות מאב

בכבוד ונברכת הצלחה בעבו"ה"ק בתו"³
וכהפצת המיעינות.

במה שהעיר בשו"ע לארה"ז חאו"ח
סקכ"ח ס"י דס"ל דכשicityה עבודה
בבכורות - ה"ז גם בכור לאב בלבד⁴.

מן"ל הא, והרי לא מצינו קדושה אלא
בפטר רחים.

ומהוורתא מכל - דמקורו הוא
מסתיימות ל' המשנה (זבחים קיב, ב)
և בעודה בבכורות⁵. וכ"ה בתרגומים

3. ישיבת תורה אמרת בירושלים, שהנ"ל עמד
בראשה.

4) ושם (היל' נשיאת כפים): נוהגים שהלוי יצוק
מים על ידי הכהנים... ואם אין שם לוי יצוק בכור
פטר רחים שהלוי הוא קדוש על ידו. אבל בכור
לאב בלבד אין בו קדושה עכשו שנטל העבודה
מכורות*. ודברי משמע דכשicityה עבודה
בבכורות, הייתה קדושה גם בכור לאב בלבד.
וע"ז העיר הרמא"ל מנא ל' לרבני הזקן.

5. ובזבחים שם: עד שלא הוקם המשכן היו
ה神圣ות מותרות ועובדת בבכורות. וברש"י (ד"ה
עובדת): כדכתיב (משפטים כד, ה) וישלח את נעריו
בני ישראל וגורי (ברש"י עה"פ שם - שהיו בכורות),
ומסתימות הלשון "עובדת בבכורות", משמע
כל בכור, גם בכור לאב בלבד.

ב"ה, ה' אדר"ש, תש"ט
ברוקלין, ני.

הרה"ג והריה"ח אי"א נו"נוכו
מו"ה משה ארלי ליב שי"

שלום וברכה!

בمعנה על הודעתו מהכנסת נכו מנחם
שי' לניל מוצאות,

הנה יה"ר מהש"ת אשר מבן שלש
עשרה למוצאות ינדל לבן המשנה עשר וככו'
כפסק המשנה (انبוט פרק ה²) ו يوسف
התמדה ושקידה בלימודו בתורה בתורת
הנגלה וכן בתורת החסידות ויהודר בקיום
המצאות. והש"ת יצליחו להיות חסיד ירא
שמות ולמדן,

וירוחו ממנה ומכל יו"ח שיחיו רוב נחת
חסידותי.

1. שפירא, ירושת זו. ראש-ישיבת תורה-אמת.
בעל מח"ס "נמיoki מלב"ס" (ירושלים, תש"ז)
וتبיעות זהב (ירושלים, תשט"ז; תשכ"ב). ראה
אורdotio כפר חב"ד, גליון 765.

2. מכ"ב.

* י"ל ההילוק בין בכור לאב לבין בכור פטר רחים - זביבור פטר רחים קדוש (נוסף על קדושת בכור) מחלוקת
שנפוצה. ولكن, האידנא ענ"פ דיליכא עבודה בבכורות מ"מ קדוש הו. משא"כ בכור לאב דרך כאשר היה
עובדת בבכורות הייתה בו קדושה מוחמת הייתה בכור (ולא מוחמת שנפוצה בכור פטר רחים), لكن עכשו אין
בו קדושה (ראה מחזה"ש שו"ע שם). וראה או"ת שהובא לקמן העירה 19.

של דן גד ויוסף¹¹. ועוד למה ניטלה מהם¹². – זלה עיר שע"פ התנחותם ותרגם ירושלמי (שם) "כהונה גדולה"¹³ י"ל דא"א בשנים¹⁴.

ג' רבעה"ת (בס' הדרזקנים) ר"פ תולדות עה"פ ויעקב נתנו, דבעד הירושה נתנו יעקב לעשו ממון רב, ומקרה ביום הוא בונגע לעובודה "וזאת האיך רימה יעקב כו' ויל' דמן הדין כי יעקב בכור כו' טפה ראשונה" – והרי פטר רחם כי עשו¹⁵. – ובכ"ז כי

11. כלומר: אם נאמר שהכהונה תלולה ב"פטר רחם" – מה הייתה הכהונה של ראובן דווקא, ולא של דן (פטר רחם של בלחה), גד (פ"ר של Dolphus) וויסף (פ"ר של רחל).
עוד: למה ניטלה הכהונה מהם (דן, גד וויסף), הרי רק וראובן חטא ולא הם. ועכ"ל שמעלת ראובן בעניין הכהונה היא להיווט בכור לאב.

12. להעיר, שבלקו"ש שם מבאר דעתית הכהורה מרואובן היא רק בונגע "לענין השבטים". אבל עניין הכהורה לגבי עבדה לא ניטלה ממנה (שהרי נאמר תצא כא, טז) "לא יוכל לבקר גור". עי"ש בארכוה.

13. בתנחותם שם (באבער. יא) עה"פ "כחיה וראשית אוניה" – שלך היה כהונה גדולה, ואין שאת אלא כהונה גדולה.

ובתרגם ירושלמי: ועל דחתיית ראוון בר, איתתיה באה .. כהונתך רבתה לשפטה לוי.

14. כלומר: דלפי התנחותם ותרגם ירושלמי, אין מקום לקושיא הניל' (מדוע ניטלה הכהורה רק מרואובן, ולא גם מדון וכוכו) – כיון דמדובר בכהונה גדולה, שרק אדם אחד יכול לכהן בה.

15. ושם (ד"ה ויעקב): וכי סלקא דעתך

לשמות כד, ה⁶. (וצע"ק מבכורות – ד, ב – דמקשר זה עם מש"נ קדש לי כל בכור דכפרט רחם קאי⁷, ויל'ל⁸).

ב⁹ בכ"ר (פצ"ח, ד) ברואובן דהכהונה הייתה שלו וכשחתא ניתנה ללו¹⁰. וא"ת דתלייא בפרט רחם – ה"ה גם

6. בתרגום אונקלוס (וכ"ה בתיב"ע) עה"פ "וישלח את נערי בני ישראל ויעלו עלות ויזבחו זבחים .. לה"י" – "ושלח ית בוכרי בני ישראל".

7. במכורות שם: איתמר ר' יוחנן אומר קדשו בכורות בדבר, ר' יוחנן אמר קדשו בכורות בכורות בדבר, ר' יוחנן אמר ליקדשו כדכתיב (בא יג, ב) קדש לי כל בכור, וריש לקיש אמר לא קדשו בכורות בדבר כדכתיב (שם, יא) והי כי יביאך וכתיב בתראי" (שם, יב) והעברת, מכלל דמעירא פטר רחם. איתיבי" רבי יוחנן לריש לקיש עד שלא הוקם המשכן היו במות מותרות ועובדת בכורות, אמר לי" באותן שייצאו מצרים.

8. או"ל, דהगמ' בזבחים ס"ל כר"ל ש"יעבודה בכורות" קאי רק על אותן שיצאו מצרים, ובאותן שיצאו מצרים" היו גם בכורות שאינן פטר רחם, דציוו הקב"ה (בא שם) "קדש לי כל בכור*" הוא מפני ש"קניתים ע"י שהחתי בכורי מצרים" (רש"י שם). וראה גם רש"י בהעלותך ח, ז: שלך היה הכהורות .. שהגנתי עליהם בגין בכורי מצרים, ומכת בכורות היהת בכל הכהורות, גם כאלו שאינם "פטר רחם" (ראה רש"י בא יב, לד"ה כי אין). וראה פנוי משה לירושלמי (שבהערה 22) ד"ה מן הדין.

9. בהבא לקמן (בונגע לבכורה וכהונה, והחילוק ביןיהם) ראה לקו"ש חט"ו ע' 439 ואילך.

10. ושם עה"פ (ויחימט, ג) "יתר שאות ויתר עז" – הכהונה הייתה שלך .. ועכשו שחתאתנה .. ללוי.

*) אמן הפסוק שם מדבר בפרט רחם, אבל קדשות הכהורות באה כתוצאה מזה שהקב"ה הגן עליהם מבכורי מצרים (ואמן בהעלותך שם סתימת הלשון היא – "כי לי כל בכור בבן"י").

בפרש"י שם עה"פ ואחרי כן¹⁸.

ד) במודכ"ר פ"ד, ח משמע דעבורה בכורות פ"י בגודלים וחובבים, ול"ד בכור¹⁹, ועאכו"כ שאין בדוקא פטר רחם.

ובכל אופן לכאורה צע"ג מאוה"ת להצ"ץ בראשית (שמג, ב ווילך. קנע, א.

18. ברש"י שם (ד"ה ואחרי): שמעתי מדרש-agdra הדורש לפי פשטו, בדין הי' אווחז בו לעכבר. יעקב נוצר מטיפה ראשונה ועשוי מן השני. צא ולמד משופורת וכו'. ומסיים - יעקב שנוצר ראשונה בא לעכבר שיהא ראשון לדייה כראישן לצירזה ויפטור את רחמה ויטול את הבכורה מן הדין.

- הינו לדעתה בעה"ת יעקב הי' בכור מן הדין כיון דנכנס ראשונה לכך יצא לאחרונה. מא"כ לדעת המדרש שהביא רשי - בדין הי' אווחז לעכבר שלא יצא. אבל בפועל זה שיצא ראשון (עה"ז) הוא הבכור.

دمכאין (עוד) ראי' לדברי אהה"ז, היה ובעoulder יעקב לא הי' "פטר רחם", ואם כל זה הי' בכור כמו שכח רבעה"ת - "מן דין הי' יעקב בכור". דומה למדים אלו א) דמציאות בכור אינה תלוי בפרטות רחם האם. ב) גם בכור שאינו פטר רחם יכול לשמש בעבודה.

19. ושם: תדע לך שהו הבכורות מקריבים עד שלא עמד שבטו של לוי .. אדם הראשון הי' בכורו של עולם וכיון שקרוב קרבנו .. לבש בגדי כהונה גדרלה .. עמד נח והקריב קרבן .. מת נח ומtron לשם. וכי שם הי' בכור והלווא יפת הי' בכור .. מה שם (ו) מסורה לאברהם. וכי אברהם הי' בכור .. עמד יצחק ומסירה ליעקב. וכי יעקב בכור הי' וכור).

זוקק למכירת עשו, דמי יאמינו שהי' טפה ראשונה, רה"י בזה פלא גדול²⁰ (בח"י ס"פ תולדות. וראה יבמות צח, רע"א²¹).

ורבעה"ת פליג בזה על מדרש שהובא

עשהו כל כך שוטה שמכר בכורתו ששווה דבר גדול בשביל דבר מועט, דנהי שהעבורה שהיתה בכורות היא קלה מ"מ יודע הוא שהוא בכור לירש ממן רב והוא מכיר הכל .. ויל"ל דיעקב נתן לו ממון הרובה בעבר הבכורה, אך הלחים והנגיד לא הי' אלא לקיים המכירה בדרך שעושין המוכרים ולוקחים וזה מזה ונונתנים פשטו* או שנים ליין. וא"ת האיך רימה יעקב עשו הלא הצדיקים גנותם לעשות מרמה, ויל"ל דין הדין הי' יעקב בכור. مثل אם נוחן אדם שני אבני בצלוחית .. מה שהושם אחרון יצא תחלה, כך יעקב הי' טפה ראשונה ולכך יצא אחרונה.

16. ראה העדה הבאה כוונת הדברים בזה.

17. בבח"י (ד"ה ועל דרך): ידווע כי שני בני הנולדים תאומים כל אחד ואחד הוא נוצר מפני עצמו בשליא אחת שיש לו לכל אחד ואחד. אבל יעקב ועשוי הי' הפלא הגדול כי יצירת שניהם הייתה בשליא אחת.

וביבמות: שני אחים תאומים דטפה אחת הי' ונחלקה לשתיים.

לכאורה ה"פלא הגדול" הווא - כפי שכח הבח"י ש"יצירת שניהם הייתה בשליא אחת". ואע"פ שביבמות משמע שתאותמים מתחווים מטיפה אחת (בלבד - אלא שנחלקה לשתיים) - וא"כקשהames"כ רשי" ורבעה"ת במשל של שתי אבניים וכו'. מ"מ או"יל דהא בהא תלייא, בתאותמים ע"ד הרגיל שמתהווים כל-אחד בשליא בפ"ע. הוא מפני שנוצרו מטפה אחת שנחלקה לשתיים. מא"כ ביעקב ועשוי, התהווים הייתה משתית טפה (ולכן) ובשליא אחת, וזה הפלא הגדול. ועכ"ע.

*) מטבח קטן. ראה הנסמן באגורות-קדוש כ"ק אדמור ז"ע ח"ב ע' סא הערה ב (ונעפ"ז, יש טkor להגירסה פשוט בוא"ו ולא ביו"ד. עי"ש).

(פ"א, ה"א)²². ס' היגנולים פכ"ג, לד²³.

22. בקה"ע שם (ד"ה שהי) קאי אמש"כ שם שיעקב הי' כה"ג – "שלא הי' אלא כהן אחד והוא ה' ממנה כהן אחר תחתיו. א"ג הגדול שבבניו אפי' אינו בכור הוא ה' משמש תחתיו". – דמכךן חזין שעבודה הרכות (אפי' כהונה גדולה) היא לאו דוקא בכור, אלא גם בגודל.

23. בפכ"ג שם: ולעתיד לבוא כל הנשומות שם מן הגבורות .. יהיו כהנים .. בתקילה ה' העבודה הרכות שהם מחייב הגבורות ואח"כ נטלה העבודה מהם וננה אל הכהנים שהם מצד החסדים ולעתיד כשיתוקנו הגבורות יחוزو העבודה אל הרכות שהם הלויים.

בפל"ד (ובפכ"ג) מבאר שע"י שיעקב אחז בעקב אחיו עשו – נטל ממנו חלק הקדושה שבו, ועי"ז את בכורותיו (של עשו) ואת הכהונה. – ונרמז בתיבת "שאת" (ע"י"ש הקשר בין יעקב וקין, שבו נאמרה תיבה זו) ואותיות "שאת" שהיא המלכות שנך' יעקב, וגם הכהונה נק' "שאת", כמ"ש וייש אהרן, וקשר זה עם מ"ש בתרגום אונקלוס עה"פ ריחי מט, ג) "יתר שאת ויתר עז" – "הו הוז למייסב .. בכירותא כהונתא". עי"ש בארכיה.

קסו, א)²⁰. זאoli אפ"ל דבואה"ת מפרש לדעת המדרש שברשי' ה"ל²¹ ודוחק.

להעיר גם מקה"ע בירושלים מגילה

20. באורה"ת שם (שמג, ב (ח"ב)) קדושת הבכור תלוי ונמשך מהאמ דהינו מה שהוא בכור לאמו .. וاع"פ שיש בכור לנחלת שתלי ג"כ בהאב דוקא ולא בהאמ .. ה"ז רק בכור לנחלת אבל קדושת הבכור לעניין עבודה תלוי בהאמ.

ובע' קנז, א (ח"א) העבודה ה' איז ברכות שם .. בכור לאם.

ובע' קסו, א (ח"א) שעיקר עניין הבכור, פטר רחם לאם.

– דלא כמ"ש אדה"ז שזהו גם בכור לאב.

21. הובא לעיל הערא 18. וכונרא כוונת הדברים היא – לדעת בעה"ת בכור לאב הוא – נוסף על פי הפשט – כבמשל "מה שהושם אחרון (מהאב) יצא תחלה". דהיינו יעקב בכור מן הדין, וזהו מקורו של אדה"ז. משא"כ הצע שחולק ע"ז, ס"ל שכור מן האם הוא כבמשל שברשי' – שרק "ראשון לילדיה (מן האם) נוטל את הבכורה מן הדין".

מצות תפילהין בעולם של אמן

האמן חיים יעקב (ז'אך) ליפשיץ,
קשריו עם כ"ק אדמו"ר,
חזרתו בתשובה ושמירתו על מצות תפילין

סקירה

המכتب הבא נכתב ע"י רבינו בפורים קטן תש"ט, לאמן והפסל היהודי חיים יעקב ליפשיץ ע"ה. להלן מעט מקורות חיוו, וכייד התקשר אל כ"ק רבינו, דבר שיפור אוור על מכתב לא שגרתי זה.

חيم יעקב ליפשיץ, או בשמו המוכר בעולם ז'אק ליפשיץ, נולד בעיירה הליטאית הקטנה דרוסקיןיאקי (Druskininkai) בשנת תרנ"א (1891). כשהתברג עבר לפאריס, שינה את שמו לז'אק, והחל בלימודי אמנויות. שם התידד ולמד אצל גדולי האמנים של התקופה.

גם באותה ימים נראה שהוא מתרכך מאורה החיים היהודי, הזרה כיהודי באמרו - "אני נימול, ולכן אני יהודי, ואני יהודית. אני מאמין ותמיד אהיה כזה". לאחר פטירתו של אביו, נzag ללבת הכנסת לומר קדיש לעילוי נשמתו. ליפשיץ חי חיים אופייניים לתחילת המאה ה-20 באירופה, חוות אנטישמיות בראשונה בגיל חמיש ומאוחר יותר חוות ושרד את זועות הנאצים בצרפת תחת הכיבוש הגרמני.

חוויות קשות אלו השפיעו על עבודתו ופסליו. מאוחר יותר בחיו, גם השמירה על תורה ומצוות חיזקה את זהותו היהודית, והייתה לכך השפעה גדולה יותר על העבודה שלו.

בשנת 1941 לאחר כיבוש צרפת על ידי הנאצים נמלט לארה"ב. תוך שהוא זונח מאחוריו רבות מעבודותיו הגמורות והלא-גמרות. ליפשיץ השתקע בניו יורק, שם חי כמעט עד סוף חייו.

בשנת 1946, לאחר המלחמה, ליפשיץ נתקבש לקיים תערוכה בפריז. הוא השתמש בזה כתירוץ כדי לראות מה קרה עם ביתו, הסטודיו שלו ואוסף האמנויות. בבוקר ה-20 בנובמבר 1958, ליפשיץ קם כרגע כבכל יום קצר לפני השעה שש בבוקר, כשהוא מרגיש מאד לא טוב. הוא קם וגרר את עצמו אל הדלת, שם נפל כשהוא מדרם. בתו התקשרה לרופא, שאמר לה לא להזיז אותו.

כאשר התעורר בבית הרפואה "הר סיני" ספירה לו אישתו שיש לו סרטן הקיבה, ושהרופאים ניתחו אותו בKİBERTON.

בעצמו של אחיה, פנחה אישתו אל הרב, שקיבלה ליחידות הקשב לסיפור

שלה, ואמר: לכى לביתך, אל תדאגי, הוא יחייה. כשהיצא בעל מבית הרפואה, תאמר לו להגיע אליו.

וכך קרה. לאחר שיצא מבית הרפואה ועבר תקופת שיקום והתאוששות, ז'אך התחיל להתכתב עם הרב, ובמהמשך לכך נקבע לו תאריך ליחידות ליום חמישי ג' תמוז תש"ט (לאחר שביקש להקדים את התאריך המקורי). ז'אך הגיע אל הרב, כשהוא נערז במקל הליכה ובמצב בריאותי ירוד.

ביחידות סיפר לרבי את כל הקורות איתו, גם את הצדדים הפחות יפים של חייו הרוחניים. הרב לא התייחס לאשומות שנental על עצמו ז'אך, וביקש ממנו שני דברים בלבד: להניח תפילין בכל יום. וכן, تحت גט לאישתו הראשונה, ממנו נפרד ללא גט, ולהנשא לאישתו הנוכחית בחופה וקידושין כדת וכדין.

כפי שאנו קוראים במכتب שלפניינו, רביינו שלח אליו זוג תפילין. ואכן, לפישען החל להניח תפילין בגיל 67, דבר שהפסיק לעשות בגיל 18, עת הגיע לפאריס.

כשנשאל מדוע לדעתו הרב בחר דוקא במצבה זו, ענה:

"אני לא יכול לדבר בשמו, אך אני יודע שהרב עשה משהו חשוב מאוד עברוי, יותר לא אוכל להגיד מבלתיekiים זאת. מאוז, אני מתפלל בכל בוקר וזה אכן עוזר לי. עצת הרב בעניין הייתה מיוחדת במיוחד. אני לא עושה פסיעה אחת בבוקר אלא שאתפלל קודם לכן".

"נעשינו חברים טובים", אמר לפישען על מערכת היחסים שלו עם הרב, "הוא אדם נפלא ומיסטי. אנחנו שומרים על קשר ואני אוהב אותו מאוד".

מאوها תקופה נוצר קשר מיוחד במינו, כשחיים יעקב לפישען, נשאב לעולמם של תורה ומצוות אתatty בחזרה. ייעדו על כך שירות מכתבי רביינו אליו, שחילקם פורסמו בbumot שונות ואף תורגמו לעברית, בהם נפרשת מסכת מיוחדת של אב רחים לבנו.

במכتب מכ"ט שבט תש"כ, כשנה לאחר כתיבת המכתב דנו, שלח רביינו מכתב אל האמן בו כותב (בתרגום מאנגלית):

"נהייתי לקרוא בו שהמצב המשפטי נפתר בצורה משכעית רצון על ידי רב אורתודוקסי, שעשה עלייך רושם עמוק.

יתן לך שההתפתחות משכעית רצון זו תبشر על הצלחות אחרות בכל ענייןך, בהתאם לתורה, תורה חיים, כולל, כמובן, מצב הבריאות. מאוחר, כפי שאתה יודע, המורה הגדול

הרמב"ם פסק שדאגה לבריאות הנשנית היא חלק מדרך החיים הרותית שלנו. זה מודגש יותר בתורת החסידות, שלימדה אותנו שככל ההיבטים היומיומיים של החיים הנשנים, כולל אכילה, שתיה, וכדומה, ובודאי ההיבטים הקשורים עם רגשות כמו אמנות וכדומה, יכולים ואמורים להתעלות לדרגה רוחנית נעלית יותר אם יעשו בהתאם לתורת משה, כפי שהזכיר במאמרך, מתוך שמחה פנימית וטוב לבב".

בהקשר זה, ראוי לייחד כמה מיללים, אודות עוסקו של האמן לפישץ, דעת ההלכה על כר, וכן דעת רבינו בנזון זה.

במכתבו אליו מתיחס רבינו באופן הבא (מיום י"ב אדר תש"כ – תרגום מאנגלית):
"אני מציף עותק של מכתב הקודם למשפ' זווילס בנוגע לנושא הפיסול, והייתי שמה
לקבל את השקפותיך ותגובותיך על הנושא"

להלן חלק מהעתוק שהרבי שלח אל מր לפישץ בנוגע לעניין הפיסול בהתאם להלכה (תרגום מאנגלית):

"זהו אישור קבלה למכתבכם מ-28 לפברואר, עם התיאחות נוספת לנושא הפיסול בהתאם ל תורה .. כאמור לעיל, שהتورה שבכתב הייתה מלאה בתורה נרחבת בעל-פה, בחרלט מתקיים על הדעת באופן חוק יותר, כי לעשרות הדיברות, שסימנו את פתיחתה של התורה, היה הסבר מניה את הדעת. וכך, כאשר נאמר בתורה, "לא יהיה לך אלילים אחרים על פני .. פסל וכל תמונה" .. בזודאי נאמר לאם באופן חד משמעי למה המכונה במיללים אלו. קל וחומר, לאחר שזה עתה השתררו ממזרים, בה עבדות אלילים הייתה כה נפוצה, וכתוות שונות סגדו לכל כך הרבה אלילים ופסלים, אלילים ותמונה מכל הסוגים, בפיסול, בציור, בתבליטים וכו', המיצגנים צורות בני אדם, בעלי חיים, צמחים, חרקים, וכו', כפי שידוע לנו מפפירוסים, חפירות, וכדומה. במיללים אחרות, דזוקא בתחום זה היו הוראות מפורטות ביותר מה אסורה ומה לא.

מכל האמור לעיל, ברור שהפרשנות המסורתית של התורה צריכה להתකבל כאווננטית, ואם חלק מהפרטים שלו נראים בלתי מובנים, אנו עשויים לחפש אחר הסבר, אבל אין זה הצדוק להחשיב את הפרשנות עצמה כפגומה.

אני מרגניש את הנקודה הזו, כי הנושא הנדון הוא אמנות הקשורה באיסור הבסיסי של עבודה זרה, אך מצד שני, באם היא מנוצלת בדרך העולה בקנה אחד עם התורה, היא יכולה להשפיע באופן חזק על עולם הרגשות של המתבונן הרגינש ולעורר אותו. בך, עיקרונו ידוע בתרתנו תורה חיים, שהמטרה אינה מקדשת את האמצעים. לאחר שייעודה של אמנות הפיסול הוא לעורר את הרגשות הגבוהים ביותר, ניתן להציג זאת באופן הטוב ביותר כאשר השיטות מותאמות במידה המירבית לתורה.

הניסיונו שלי במקומות דומים, אם כי לא בתחום הפיסול, שכנע אותי שכאשר האנשים שהتلכדו הכירו לפि הנחיות התורה, מצאו את דרכם קלה הרבה יותר מהצפוי וזה הביא להם יותר שלום ושלוחה ממה שהם חשבו שאפשרי".

ע"כ חלק ממכתבו של כ"ק אדומו"ר.

וכבר נפסק בשולחן ערור י"ד סימן קמ"א, סעיף ז: "יש מי שאומר שלא אסור בצורת אדם .. אלא דוקא בצורה שלימה בכל איבריה. אבל צורת ראש או גוף אלא ראש, אין בה שום איסור לא במוצאו ולא בעושה". וברמ"א כתוב: "וכן נהגין".

על יחסו המיחודה של רבינו אל האמן, עיד קטע מהמכתב הבא שנכתב באסרו חג הפסח (כ"ד ניסן), תשכ"ז. וכך כותב רבינו אל האמן (בתרגום מאנגלית):

"אני רוצה להביע גם בכתב עד כמה מרוצה ושם היה לי לראות אותן בתוצאות. שמחתי הייתה בעלת פנים רבות. ראשית כל, שמחתי לראות אותן במרץ מלא, כפי שהיא ברור מההופעה החיצונית שלה, שלא ספק משקפת גם מרצני .. שניית, הייתה שבע רצון מכך שהייתה לך הזדמנות לראות במודעינו את האוירה ששורה בתוצאות. לאור השואה האומה שעמננו סבל בימינו אלה, והחומרניות והסגידת לדולר השוררות בארץות הברית".

זה היה צורך להיות הכى תגליתי והכى מרענן לראות התכניות נדולות, ברובה של הדור הצעיר יותר, שרובם נולדו בארצות הברית הפרוגמטית והחומרנית, ובכל זאת הם הדורים בתעוזרות פנימית אמיתית שנוצרת מהחג שמצוין מאורע שהתרחש לפני אלף שנים - היציאה המשמחת של עם הארץ שהייתה המדינה cocci תרבותית והכى מתרבותת באותה תקופה .. אני מעז לומר, עם מידה מסוימת של וודאות, שמה שאתה ראה ושמעת הזכיר לך בהכרח את הילדות שלך בפולין העתיקה.

יתירה מזו, הייתה כאן הפגנה של יכולת הקיום הנצחית של עמנו, ואף על פי שהדודות פולין אינה קיימת עוד, ויהודות ליטא אינה קיימת עוד, הרי העם היהודי קיים (עם ישראל ח) וכי באמות במלוא החיים שהוא קיבל מ מלאקים חיים בהר סיני ..

ונוחותך עורהו ATI לומר עניין מיוחד על גורלו של האדם על האדמה לחשוף את החיים שבכל חלקי הארץ, כולל (ובעצם, במיוחד) בדמות cocci נמווכות - החפצים הדוממים; או, אם להביע זאת במונחים של החסידות: לעשות אותם כלים לאלוקות ולהכיר את האחדות של האלוקים והבורא שלנו, במובן האמתי של "שמע ישראל, ה' אלוקינו, ה' אחד". זהו המקום שבו פסל כМОך הוא בעל זכות יתר באופן מיוחד, כפי שגם

גיליתי בכמה מהיצירות שלך, אף על פי שאני כלל לא מומחה בשטח זה. השם ייתן לך עוד הרבה הרבה שנים של עבודה יצירתייה בכיוון זה וברוח זאת, מתוך בריאות טובה, ומצב רוח שמה".

ואכן, בשיחת קודש של אחרון של פסח תשכ"ז (תורת-מנחם חמ"ט ע' 361, סט"ז ואילך) מוצאים אנו את הקטע הבא (חלק משיחת ארוכה בעניין):

"ועפ"ז יובן הסיפור אודות כ"ק אדרמו"ר (מוהרשר"ב) נ"ע, שהקדיש זמן רב להתבוננות בציורים, ולמד מהם הוראות בדרכי ה' וכעבודת ה'. והיינו, שאף שהציורים נעשו מימי הצומת, ולמטה מזה, מימי הדוםם,Auf"כ למד אדרמו"ר נ"ע גם מצירות אלו עניות שיש בהם כדי לעורר את בני להוסיף בעבודתם לבוראים, ועד להוראות כאלו שלולי הציור לא הי' מגיע אליהם".

וכללות העניין בהזאת - שתכלית הכוונה היא לאחד את כל ד' הענינים דצח"מ בעבודת ה', ולהסיר את המהיצות שביניהם".

נסים רשיימה קצרה זו, בסיפור מיוחד המאפיין את הקשר הלא שגרתי של רבינו עם חיים יעקב ליפשיץ.

מספר מזכירו של הרב, הרה"ח הרה"ת ר' חיים יהודה קריינסקי שי':
זמן קצר לאחר פטירתו הפתאומית של ז'אק בכ"ד אייר תשל"ג (26 במאי 1973), הגיעה אלמנתו ליחידות אצל הרב.

במהלך היחידות gab' ליפשיץ הזכרה שכאשר בעלה נפטר הוא היה לקרהת סיום של פסל גדול של הפניקס (עוף החול), בסגנון מופשט, עבודה שהוזמנה על ידי ארגון הנשים "הוזסה" עבור המרכז הרפואי הדסה שעלה הר הצופים בירושלים.

כאמון ובתור פסלת בזכות עצמה, gab' ליפשיץ אמרה שהיא הייתה רוצה לסיים את היצירה שבעה לא סיים, אבל – כך היא אמרה לרבי – מנהיגים יהודים אמרו לה שעוף החול הוא סמל לא יהודי, ואם כן, כיצד ניתן להציג יצירה כזו בירושלים? עמדתי ליד דלת חדרו של הרב אותו לילה. בתגובה לדבריה, הרב קרא לי ובקש ממני להביא לו את ספר איוב מארון הספרים שלו, וכך עשית.

הרבי פנה לפפרק כ"ט, פסוק י"ח, וцитטו: "וְאָמַר עִם קִנֵּי אֲגֹעַ וְכָחֶל אַרְבָּה יָמִים", והוסיף וחזר באזני gab' ליפשיץ את פירושו רשי' על הפסוק: "וכחול ארבה ימים – עוף ושמו חול ולא נקנסה עליו מיתה, שלא טעם מען הדעת, ולבסוף אלף שנה מתחדש וחזור לנערותו", וכפי שמבואר במדרשיים שהעוף כמ' לתחיה מתור אפרו לאחר שנשרף.

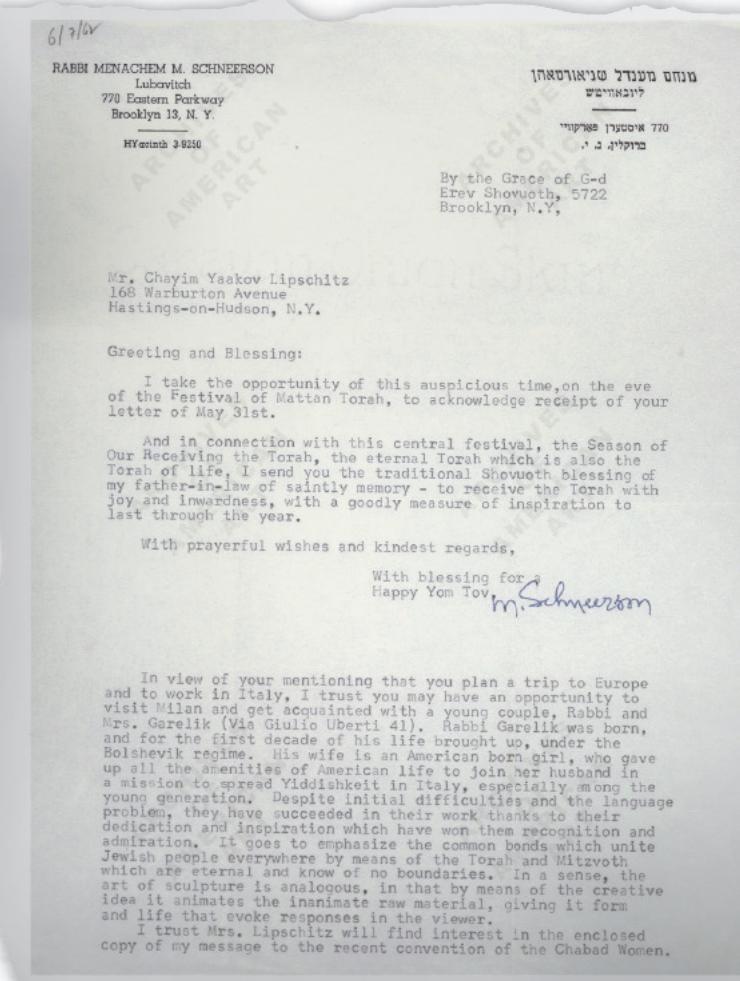
מצות תפילה בעולמו של אמן

ואם כן, סיכם הרב, ברור שזה סימן יהודי.

גב' ליפשיץ התלהבה מאוד מהתשובה של הרב והפרוייקט נשלם זמן קצר אחר כך.

כמה אופייני הוסיף הרב קריינסקי, שהרב הבית על הצד החיווי שבדבר, בעוד אחרים הבינו על הצד השלילי.

במבט רחב יותר, ההשווואה לתקומה מתווך אף מתאימה להפליא, שכן באמצעותה הרב - בדרכו המיחודת, המעוורת השראה - הביא תקווה חדשה לאלמנה השבורה. בעצם, זה מה שהרב עשה לרווחו של העם היהודי כולם, אותו הקים מחדש מאפר השואה לחים חדשים.

מכתב כ"ק
אדמו"ר ז"ע
- בפרסום
ראשון -
אל הפסל
חיבים יעקב
לייפשיץ,
מערב חג
השבועות
תשכ"ב.

במכתב זה לאחר שմברך אותו לרגל החג בנוסח המקובל "לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות", מוסיף כ"ק אדמו"ר בשולי המכתב את הדברים הבאים. ומעניין כיצד רביינו מנצל כל הזדמנות, למצוא הקבלות בין עולמו של האמן (פייסול, אמנות וכו'), לענייני תורה ומצוות (תרגום חופשי מאנגלית):

"לאור האזכור במאמרך שהן מתכנן נסעה לאירופה ולעבוד באיטליה, אני מאמין שתהייה לך הזדמנות לבקר במילאנו ולערוך הכירות עם הזוג הצעיר, הרב ומרת גארליק (רחוב ג'וליו אוברטி 4).

הרב גארליק נולד, וב时候ו הראשוני היה גם גדול, תחת המשטר הבולשביקי. זונתו הינה ילירת אמריקה, שווייתה על כל הנוחיות של החיים האמריקניים כדי להצטרף לבעה במשימתו - הפצת היהדות באיטליה, במיוחד בקרב הדור הצעיר.

למרות הקשיים ההתחלתיים ומוגבלות השפה, הם הצליחו בעבודתם הדורות למסירותם והתלהבותם, אשר זיכתה אותם בהערכה והוקרה. דבר זה מדגיש את הזיקה המשותפת המאהדת את בני ישראל בכל מקום שם ע"י תורה ומצוות, שהם נצחים ואינם יודעים נבולות.

במיוחד מסוימת, אמנות הפייסול משמשת כאנלוגיה, בכך שהיא מציאות רעיונות יצירתיים - מוחים את חומרי הגלם הדרומיים, ומעניקים להם צורה וחיה, המעוררים תגונה אצל האדם הצופה בהם".

צווין, שכאשר ז'אך ליפשיץ נפטר באי קאפרי שבאיטליה, שלח כ"ק אדמו"ר את השlich הרב גרשון מענדל גארליק שי', מAMILANO, יחד עם אנשי חברה-קדישא לטפל בכל סיורי ההלוויה.

(mobossum על ספרו של הרב דוד זקליקובסקי "Dear Rebbe")
שנמצא בדף, מכתבי רביינו, ואחר Chabad.org

מצות תפילה בעולמו של אמן

Tel. HYacinth 3-9250

Cables: LUBAVITCH NEWYORK

מִזְכָּרָה

**ב"ק אדר מ"ד מנהל שליט"א שני אודסאהן
ליוב אונויטש**

><

**SECRETARIAT of RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
the Lubavitcher Rabbi**

770 EASTERN PARKWAY, BROOKLYN 13, N. Y.

By the Grace of G-d

June 28, 1959

Mr. Jacques Lipchitz
168 Warburton Ave
Hastings-on-Hudson, N.Y.

Dear Mr. Lipchitz:

In accordance with your request,
your appointment to see the Rabbi *mark*
has been changed for Thursday, July
9th, at about 8.30 p.m.

Sincerely yours,
Menachem Schneerson
Secretary

מכتب מזכירות רביינו אל ז'אק ליפשיץ המודיע לו
שביקשتو לשנות את תאריך היחידות התקבלה.
"בהתאם לבקשתך, פגישתך עם הרבי שליט"א שונתה
لتאריך יומ חמישי 9 ביולי בסביבות השעה 8.30 בערב".

de tout ça de vive voix, si je n'avais
pas peur de prendre toute trop si
précipitée. Mais si Vous voulez
m'honorer de Votre audience, je
serai heureux de venir Vous voir
pour discuter cette question.

En attendant ce plaisir, je me
récommande à vos prières pour
que la Lumière Divine descend
sur moi pour me guider dans la
tâche passionnante qui est la prière

Votre humble serviteur

ארון אגסי

חתימתו של האמן חיים יעקוב ליפשיץ בלשון הקודש,
בסיום מכתבו (בצורתית) אל רביינו.

מכتب זה עוסק בסוגיות הקמת "גן פסלים" בירושלים,
אליה התנגד בתוכף כ"ק אדמור" בחליפת מכתבים שקיים
עם האמן

הפיقت החומרית לרוזחני ע"י מצות תפילהן

חשיבותה של התפילהן היא מרחיקת-לכת, בכך שהיא מצוה שכוללת הכל⁴ וקשורה לכל האישיות של היהודי.

דבר זה משתקף בשני החלקים של התפילהן, שאת האחד מניחים על החלק העליון של הזורע השמאלי, כנגד הלב⁵ – מקום משכנו של הרגש, ואת الآخر על הראש, כנגד המוח – מקום משכנו של השכל⁶. בכך מביע היהודי את העובדה שבשני התחומים – הן מבחינה-scalית, והן מבחינה רגשית, שמהווים את כל האדם – הוא מונע על ידי הרעיון של היכנענות לסמכות העליונה, הבורא והמנaging של העולם, ועל ידי קיום הרצון האלקי ועיצוב החיים שלו בהתאם לכך, הוא מתעלה מעבר לפער שבין הבורא והנברא ומתחדר אליו, ובו-זמנן הוא מרים את העולם הנשמי שבו הוא חי.

---

4. ראה שוע"ר סל"ז ס"א: שאין לך גדולה בכל מצות עשה שבתורה יותר מצות תפילהן שהוקשה כל התורה כולה לתפילהן.

5. ראה שוע"ר סכ"ז ס"ב: צריך להניחה בגובה הבשר שברך הזורע שבין המרפך .. להכתר .. צריכה שתהא שימה כנגד הלב.

6. ראה שוע"ר סכ"ה סי"א: יכוין בהנחת התפילהן .. ולהניחן על הזורע כנגד הלב ועל הראש כנגד המוח .. וישעבד להקב"ה הנשמה שהיא במוח וגם תאות ומחשבות לבו לעבודתו

יתברך

ב"ה, י"ד אדר ראשון (פורים קטן), תש"ט ברוקלין, ני.

מר חיים יעקב ליפשיץ¹, 1968 ורוברטון אוניל², הסטיננסון-הרסון, ני.

שלום וברכה:

הריני לאשר את קבלתך מכתבך, ותודות רכבות גם על הספר "ז'אק ליפשיץ" בעריכת מורים ריאנאלי³, ועל השחוור של האופוס שלך "הנס"³ אשר הגיע אליו בזמןנו.

לאחר שהבחןתי בכתבך שלך במכבתך, הדבר מאפשר לי לקיים את הבטחתי ולשלוח לך את התפילהן, ואני בטוח שתשתמש בהן בכל יום חול, מתוך בריאות טובה במשך השנים הש מהות ורבות שיבואו.

כפי שהוזכר במהלך השיחה שלנו,

1. ראה לעיל ע' 122 ואילך קורות חייו.
2. חוברת מהודרת ואיכותית אודוט ז'אק ליפשיץ, עם תצלומים של ורכות מעבודותיו, מהדורה מצומצמת, שנדפסה על נייר איכוטי, בכתיבתו של מבקר האמנויות Maurice Raynal (פאריס, 1947).

3. פסל בשם "הנס", וככל הנראה נשאר באירופה הנازית וושוחרר ע"י האמן.

והיצירתיות של היחיד, ולא חשוב באיזו רמה, אם ברמה האנושית – כמו במקרה של המורה והתלמיד, או ברמה של חיים ארגניים – כמו בתרבות של מין חי וחוותה, או ברמה של חומר לא ארגני – כמו במקרה של האמן היצירתי, ועוד יותר מזה אצל הפסל היצירתי – יצירתיות נזאת יש יחס גומלין מועילים, שמרומים את האדם היצירתי לרמה גבוהה יותר מזו שלפני כן.

ברמה הכי גבוהה מכלן, שם היהודי הופך חומר לדבר שהוא עילאי וקדושים⁷, ההדריות מובעת על ידי חכמיינו ז"ל בקביעה שלהם⁸ ש"מצוות גוררת מצואה" בשרשראת, ו"שכר מצואה הוא המצואה עצמה"⁹, – החתירה המתמדת אחר הקדושה והרוחניות, על ידי קיום הציורים האלוקים, ובמיוחד מצואה כל-כך חזורת כמו תפילין.

בائحולים לבנים לביראות טובה ולשםחה, ובתקווה לשם מפרק בשורות טובות.

**ברכה
מ. שני אורסאנו**

-
- בין מוצק וחחל, ואולי גם לזה הכוונה במכtab. 11. חפצא של מצואה. וראה לקו"ש חט"ז ע' 213, שמציאות זו התחדשה רק לאחר מתניתתורה. 12. אבות פ"ד מ"ב. 13. אבות שם. לקוטי-אמרים תניא פל"ז בתחילתו.

בעצם, דבר זה הוא המשמעות העמוקה יותר של כל הציורים האלוקים, והמודעות לכך, מאפשרת לאדם להתרה בהתמדה לעליונות של המוח על החומר ולהפוך את החומר הגם לרוחני>.

הפסל ואמנותו מציעים דבר דומה מן המוכן. שכן, הפסל אפילו יותר מאשר האמן שמציאר, נוטל חתיכה חסרת צורה של חומר גס, בין אם זה אבן, עץ או מתכת, ונוטן להן צורה ורעיון ששעיר כל-כלו לתהום הרוחני, ובכך מהדריר רוחניות וחיות לתוך דבר שלפני כן היה לא יותר מאשר גוש של חומר.¹⁰

היצירתיות של העם היהודי היא בעלת קווים דומים, ולא רק בתור אדם פרטני, אלא גם בתור בן שנהיה – עם קבלת התורה בסיני – "מלכת כהנים וגוי קדוש"⁹, נושאי הקדושה והרוחניות בקרבת אומות העולם.

כל דבר בעולם יש יחס גומלין¹⁰,

7. ראה "היום יום" ז' כסלו: הגברת הצורה על החומר .. לגלות או קדושת חביבן עוזו ית'. וראה אגרות-קדוש כ"ק אדמורי מוהררי"ץ נ"ע, חי"ד ע' טזין.

8. ראה פיטוט לליל יום הכהפורים: כי הנה בחומר בידי היוצר, ברצונו מרחיב וברצותו מקצר.

9. יתרו יט, ג.

10. מושג מתחום הבiology, שימושיו קשורים בין יצורים החיים יחד בסביבה זהה, המשפעים זה על זה. בתקופת כתיבת המכתב הנמען עסק בפיטול יצירות בהן ניסה לבטא את יחס הgomlin

לכתב אלי בצרפתית.

ג.ב. התפילין נשלחו אליו על ידי
שליח מיוחד, ואני מקווה שהגיעו בזמן.

ג.ב. אין בזיכרונות שלי שירותים
לכתוב בצרפתית, ולכן המכתב הוא
באנגלית. עם זאת, אתה יכול גם בעתיד

יא

לקט יהודיות לנער בرمצתה

יהודיות פרטיות
בענייני הנחת תפילה,
בר מצוה ועוד

יחידות לקראת בר מצוה

באஸרו חג השבעות או ר' ליום ט' בסיוון ה'תשל"ז, נכנסו ל"יחידות' אל כ"ק אדמו"ר זי"ע הרה"ת הרה"ח ר' שמואל לו ש', שליח כ"ק אדמו"ר באנגליה, עם זוגתו תחיה, עם בנו בכורו הרה"ת ר' יוסף יצחק שי' (כיום שליח בפי' טרי סיטי, ג'ורג'יה, ארה"ב) ועם בניו הקטנים שי'.

חתן הבר מצוה כתוב בפ"ג, שמקבש ברכה לקראת יום הבר מצוה שיחול ביום שלישי י"ד סיון תשל"ז (זאת בנוסף למכתב סבו הרב זלמן יפה ע"ה, שכתב באופן אישי לרבי על בר המצוה של נכדו). – הרץ יפה, היה כותב אל רבינו בעת שהותו ב"בית חינו", מכתב בכל יום, וمعدכו מהקורה אליו ומשפחתו).

לאחר שהגישו ההורים וחתן בר המצוה את הפ"ג לרבי, פנה הרבי אל הילדים הקטנים, ושאל האם גם להם יש פתק. לאחר מכן פנה אל חתן הבר מצוה ואמר.

כ"ק אדמו"ר זי"ע: הקב"ה יברך אותך שתצליח לסיים את ההכנות לקראת הבר המצוה באופן חסידי. שתקבל על עצמן על תורה ועל מצות, ושתהיה חסיד, ירא- שמים ולמדן², והוריך ירשו ממך רוב נתח חסידי.

עליך לחתן צדקה ביום הבר מצוה מכספר הפרטיז³, לפניו תפילה שחരית, ולפניה תפילה מנחה⁴. כמו כן, עליך ללמוד את פרק י"ד בתהילים.⁵

לאחר מכן פנה כ"ק אדמו"ר אל אב החתן בר מצוה ואמר:

שתהיה לך הצלחה בעבודתך הפרטית והכללית, בשמיota וברוחניות גם יחד. שנkdirתם הפנימית – לגדל כל ילד באופן פרטיז, ואת כל הילדים יחד לתורה, להופה ולמעשים טובים מתוך הרחבה ושמהה.

לאחר מכן הוסיף כ"ק אדמו"ר:

היות שמדוברים על צדקה, אתן לכל אחד מכם לחתן צדקה.

1. אבות פ"ג מ"ה. וראה לעיל ע' 26 הערכה.

2. ראה לעיל ע' 21 ביאור לנוסח זה השגור בפי רבינו.

3. ראה לקורא'ש ח"כ ע' 577.

4. ראה ב"ב י, א: ר"א י�יב פרוטה לעני והדר מצלי. וראה אגה"ק ס"ח. הקדמת אדה"ז לסייעו.

5. ראה "מנaggiי יום הולדת" – ספר השיחות תשמ"ח ע' 406. ושם. וראה שם (ס"ד), מנהג ללימוד מזמור תהילים החדש, וכן ללימוד בכל ר"ח פרק התהילים.

לאחר מכן חילק רביינו צדקה לכל אחד מבני המשפחה, וכשנתן לחתן הבר מצוה אמר:
תתן ביום הבר-מצוה.

בתור הוספה, בא כאן קטע מיומן הימים הנ"ל, שבו סיפוריים קצרים מסב חתן הבר מצוה, הרה"ח ר' זלמן יפה ע"ה, ומחתן הבר מצוה כפי שכותב בעצמו, במיוחד לתשורה זו.

יום שבת קודש, פרשת נשא י"א סיון תשל"ז: בשעה 1.30 נכנס הרב להתוועדות. בשיחה ג' דיבר בענין "בניו עורבים אותנו" שהייתה העARBות למתן תורה - וציווה שהילדים יאמרו לחיים וישירו Shir שקשור בתורה ומצוותיה. וגם אלה שעברו את גיל 13 (עכ"פ לפ"י הפספורט) - יצטרפו. הילדים שהיו באותה שעה בהתוועדות אמרו לחיים, והרב חיך מאד. ואח"כ שאל אם כל הילדים כבר אמרו לחיים.

לאחר מאמר ד"ה "וזיבר אלוקים את כל הוברים וגו", ביאר פרשי בענין 'ברכה גו' וישمرך. ואמר לר' זלמן יפה שישpor את הקושיות. ובאמצע שאל אותו הרב איפה אוחזים...

בஹמשך ההתוועדות מזג הרב משקה לחתני בר-מצוה ולעוד מספר אנשים. בין הניגשים היו חתן הבר מצוה הר"י ואביו הר"ש שי' לו, שניגשו עם קנקן משקה לכבוד הבר מצוה כנהוג. החתן ניגש לפניו אביו שי', והושיט את ידו עם כוס. הרב פנה קודם לאביו ומזג לו משקה. לאחר מכן, פנה הרב אל החתן וחזר על מה שאמר לו ביחסות (לעיל): "זאלסט ענדיקען די הכנות צו דיין בר מצוה אין אַחסידישען אוָפָן. זאלסט זיין אַחסיד ירא שםים אָונֵן לְמִדּוֹן" [=תצליח לסייע את ההכנות לקראת בר-המצוה באופן חסידי. ושתהיה חסיד, ירא-שםים ולמדן]. והוסיף עוד ברכות.

לאחר תפילה מנוחה, חיך הרב לר' זלמן יפה ועוזדו בידו ה'ק'. ר' זלמן יפה התחיל לשיר "נייעט נייעט ניקאואָ".

יום ה' ט"ז סיון תשל"ז: ר' זלמן יפה נכנס ליחידות ובקש מהרב שיתוועד בשבת פר' בהעלותך. הרב ענה לו שלפי קביעות שנה זו, לא נמצא לא בנגלה

ולא בספרי חסידות, ואף' לא בכתביהם טעם להתוועד בשבת זו. אף שלפעמים מתוועדים בשבת פרשת בהูลותר, זהו דוקא כשחל מיד אחרי שבועות ולא בקביעות שנה זו. הוסיף הרבי ואמר – אדרבה שיאמר הוא טעם להתוועדי

ענה הרז": לכבוד ר' ש.ל. שהוא שליח. ע"ז ענה הרבי שככל פעם מגיעים לכאן שלוחים וא"א להתוועד רק עבورو. הרז"י הוסיף ואמר לרבי שתלמידי ישיבת מורייסטאון בקשו ממנו שיבקש התוועדות. הרבי הגיב בידו הק' בתנועת ביטול, ואכן לא התקיימה התוועדות בשבת פרשת בהูลותר.

לפני נסיעת הרז"י לאנגליה שאל אותו הרבי (בג"ע התחתון) האם התירוץ שקבל בכתב על שאלה ששאל בפרש"י בפ' בהูลותר מספק אותו, וענה שלא כ"כ. הרבי הגיב ואמר: מאחר ויש לך כמה שעות עד נסיעתך יש לך זמן להתבונן בתירוץ ולהביןו. עוד על אירוני הימים הללו עם הרב זלמן יפה ומשפחתו במחיצת הרבי, ראו בסדרת ספריו הימים הללו עם הרב זלמן יפה ומשפחתו במחיצת הרבי, ראו תשל"ז.

ייחידות לרגל תחילת הנחת תפילהין

במושאי שבת קודש פרשת נשא אור ליום ט"ו בסיוון ה'תש"יב, נכנסו ל'יחידות' אל כ"ק אדמו"ר ז"ע הרב שמואל זלמןוב ז"ל, ממקורבי בית הרב, עם בנו – יבדליך"א – הרה"ת ישראל יוסף שי' (כיום בפתח תקווה). ייחידות זו התקיימה לרגל תחילת הנחת תפילהין של הבן.

עוד לפני כן נתן הרב לר"ש זלמןוב את המאמר "שורש מצוות התפילה"¹ כדי שילמד כמה פרקים ממנו עם בנו חתן המצווה. משנכנסו ליחידות החל דו שית:

כ"ק אדמו"ר ז"ע (פנה אל הנער ושאל): עד היכן למדת?
הנער: עד פרק ז'.

כ"ק אדמו"ר ז"ע: בלי עין הרע. האם הבנת?
הנער: כן.

כ"ק אדמו"ר ז"ע: האם למדת חסידות? והמשיך ואמר בזודאי ("מסתמא") תניא.
הנער: קצת תניא, ומאמר מותוך המאמרים באידיש שיננטיבעל-פה.

כ"ק אדמו"ר ז"ע: איזה מאמר?
הנער: דיבור המתחיל "מה טובו".

אחר כך החל הרב לברך את הנער ואומרו:

שייהה בהצלחה רבה. תניה תפליין בשעה טובה ומוסחלת, ושתהיה זו התחלת טובה, שתנסה את עצמך ("דו זאלסט זיך משנה זיין") – שזהו ההבדל בין תורה לתפילה: תפילה עניינה לשנות וכפי שאנו אומרים "ברך עליינו ה' אלוקינו את השנה הזאת לטובה", בקשתיינו שהשנה תשנה לטובה – כך תנסה אף אתה את הנגנתך, והעיקר הוא אחר הבר מצוה.

---

1. לאדמו"ר הצמח צדק, אשר גם הוא עצמו העניקו לבנו אדמו"ר מהר"ש לפניו חבר מצויה שלו. וראה ספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת, תשמ"ו) עמוד 21.

הנער: ברכוני לשאול איך לנורא רצונות התפילה – על צד אחד (של הבית²) או על שני הצדדים.

כ"ק אדרמו"ר זי"ע: על שני הצדדים – על שני "כנפי יונה"³ – וכן⁴ היה נהוג כ"ק מו"ח אדרמו"ר בזמן שהיה כורך התפילה בעצמו⁵.

הרב שמואל זלמןוב: האם מותר לנשך התפילה בפה?

כ"ק אדרמו"ר זי"ע: מותר לנשך התפילה בפה⁶.

– ואולי י"ל בטעם אלה שאינם נהגים כן⁷, מפני שהוחששים שמא בשעה שנשך התפילה ייכנס לפיו צבע ואחר-כך ירוק אותו.

הנער (כהמשך לשאלת הקודמת): האם מותר לנורא רצונות על הקשיים?

כ"ק אדרמו"ר זי"ע: בשל ראש – אסור, אלא מניחים את הקשר באמצעות. ו בשל יד אין מדרקים.

יודע⁸ שעיל דרך שנאמר⁹ "לא יזה החושן מעל האפור", אך לא יזה ה"יו"ד" מעל התפילה, ועל כן נהגים רוב העולם¹⁰ לחתוך בתיבת הכיסוי ("שידיל") של התפילה – שליד פינה מיוחדת לחבר (של ה"יו"ד), וכן הוא בתפילה שלו. – אך בתפילה של

2. בשו"ע אדרה"ז סכ"ח ס"ז: כשהמקפלין לא יכרוך רצונות על הבתים אלא על הצדדים... וכשכוורת על צדי התפילה וכו'.

3. שו"ע אדרה"ז שם: ויש נהגים לכורכן ככפניהם ע"ש כנפי יונה. וראה מג"א סכ"ה ס"ד. שבת מט, א.

4. ראה גם ספר ימי מלך (קה"ת תש"ג) ח"ג ע' 986.

5. באחרונים הובא שראוי לקפל התפילה בעצמו דוקא (ראה שו"ע הקצר (ויס) ח"א ע' 86 הערכה 102 וש"ג). ואולי מכאן אפשר להוכיח שאין מחייב בזה (כמנהג כו"כ שהובאו שם), ומайдך י"ל להיפך דלא כוארה יש לחלק (שכ"ק אדרמו"ר מוהריי"ץ נ"ע לא קיפל התפילה, מצד מצב בריאותו).

6. ראה שו"ע אדרה"ז שם ס"י: מנהג החכמים לנשך התפילה בשעת לבישתן ובשעת חליצתן. וראה גם חסר לאלפים שם סק"ה. יפה ללב שם ס"א.

7. כ"ה במנהגי בעליוז (אה"ק, תשל"ד) ע' ח – שלא היה מנשך אלא קירב אותו לפיו דרך חיבת. וראה בס' עדות לישראל (הענקן) ע' 154, מנהג ספרדים במדינות קווקז שלא לנשך (ושם גם ד' טעמיים).

8. ראה זה ג' רלו, ב, הובא בשו"ע או"כ סכ"ז ס"ב ובשו"ר שם ס"ה.

9. תצוה כת, כח.

10. ראה שו"ע הקצר (הנ"ל חע' 5) ח"א ע' 77 הערכות 41-42. וש"ג.

כ"ק מ"ח אדרמו"ר לא ראייתי כן¹¹. בשעת הסרת התפילהין – יש להביט ולעין באותיות ה"שין"¹².

כ"ק אדרמו"ר זי"ע: הצעתי שתלמיד ותשנן הדינים שנוגעים לכך ב"קיצור שלוחן ערוך" – שכן מזדמן ונמצאים בדרך, וצרכיהם לדעת איך לנוהג. כ"ק אדרמו"ר (מהורש"ב) נ"ע היה¹³ כל כך בקי ב"שלוחן ערוך" עד שנהייו אבריו רגילים – בדרך כלל – לעשות¹⁴ כפי שפסקו ה"שלוחן ערוך" מורים לנוהג.

11. ראה אגרות-קדושים כ"ק אדרמו"ר זי"ע ח"ב ע' תלג: "ובמ"ש אודות לשים תיק התפילהין של יד על החפילין כל משך זמן התפללה בכדי לשמר הפינות. – הנה כן אני נהוג, ומוכן שהנחתן בהתקיק החלק שכנגד הי"ד בכדי שלא יוזה הי"ד מן הבית מתאים לדברי הזוהר הק".

אבל בתפילהין של כ"ק מ"ח אדרמו"ר חלק זה (שכנגד הי"ד) בשלימות הוא, שモזה מוכן שלא hei שםתיק במשך זמן התפללה, ובוודאי שגם כ"ק אדרמו"ר (אבריו) נהג כן".

12. יש לעין בדיקת הדברים, כי הוראה זו מופיעה בזוהר ח"ג רעד, א רק לפני ההנחה, הובא בכרף-חחים סי' כה ס"ק לה (וכי שם ע"פ הרוח הי"ו שיש להסתכל בש"ין של ד' ראשין תחילתה, ובaban יקרה על ש"ע הזוהר שם ס"ק כד חולק). ולהעיר ממשית ש"פ בא תש"ד (סעיף יי"ד – ס' השיחות תש"ד עמי' 60. בתרגום ללה"ק עמי' נז) ושם מסופר שר' זלמן מאורשה סיפר לכ"ק אדרמו"ר מהורי"ץ נ"ע בילדותו, שבחיותו כאברך אצל כ"ק אדרמו"ר הצמח צדק בשמות האחרונות לפני הסתלקותו, ראה פעמי' את הורבי דון סדק בדלת, ובשעה שהצמח צדק חלץ את התפילהין של'ראש, אוחז את התפילהין בידי הקדושה, הסתכל עליון משך זמן מבט חזק וחודר, ולאחר מכן נשקן. וסימן "וממחזה זה העמיד אותו על הרגליים". אמונה יש לעין האם אמן כ"ק אדרמו"ר הצמח צדק הביט על התפילהין בכללות או (גם) על הש"ין (הרבי יש. גינזבורג שליט"א – גלגולן התקשרות תש"ג ע' 15 ובהערות).

13. ראה לקוטי דבראים ח"ב רעד, א.

14. וע"ד "כי מטה למודים מנפשי" כרע" – ירושלמי ברכות פ"ב סוף ה"ה. תור"ה עיון – שבת קית, ב.

יחידות לרגל הבר-מצוה – מנהגי בר מצוה –

א. כ"ק אדרמו"ר זי"ע: מחר בלילה אתה נהיה בן י"ג שנה יום אחד.

איתא¹ ש"יום אחד" הכוונה אפילו לשעה אחת אחר שנמלאו י"ג שנה – "זמה שאמרו י"ג שנה ויום א' לא שצרי יום א' יותר על י"ג שנה, אלא לומר שצרי י"ג שנה שלימוט מיום אל יום ולא שיום א' בשנת י"ג נחشب שנה" – או כמו שמצוינו בכמה מקומות² של' יום בשנה נחسبין שנה – אבל מיד שהגיע כניסה היום שנולד בו וככלו בו י"ג שנה שלימוט הרי מקטת כניסה היום זה נחسب כיוםשלם, והרי הוא בן י"ג יום א' וא"צ י"ג שנה מעלה³.

ב. הרבה שמואל זלמנוב: כמודומני מובא בשיחה⁴ שאדרמו"ר הוזקן הורה לבנו אדרמו"ר האמצעי – כאשר נהי' בר מצוה – שיעלה ל תורה במנחת שבת-קידוש, זוקני החסידים התפללו בין עצם בטעם הדבר, והוא שסבירו משום שאיש הוא בן י"ג שנה ויום אחד דוקא.

כ"ק אדרמו"ר זי"ע: באotta שיחה⁵ מובא שאדרמו"ר הוזקן ביאר הוראה זו מטעם אחר [כאן הורה כ"ק אדרמו"ר זי"ע למשה, שהtan בר-המצוה יעלת ל תורה – ביום חמישי – יום הכרם"צ – וגם בשבת קדש בתפילה מנהה (וביאר הטעם)]
– משום שהוא עת רצון למעלה⁶.

ג. הרבה שמואל זלמנוב: רצוני שהוא יעלת במנין של כ"ק אדרמו"ר, וממיila הוא יצטרך לעלות ל תורה במקום כהן.

1. שאז הוא "גמר ועיקר כניסה נפש הקדשה באדם .. שלכן נתחייבו אז במצוות מן התורה ונעשה בני עונשים" – שוע"ר (מהדרות) הלכות השכמת הבוקר ס"ד ס"ב.

2. שוע"ר סנ"ג סי"ד (מב"ח ומג"א). וראה אנציק' תלמודית ערך בר-מצוה – הזמן (פרק ד' ע' קסוד), ושם ג.

3. ראה ר"ה י, ב, ובכ"מ.

4. לקוטי דברורים ח"ב ע' רסו ואילך.

5. שם ע' רסוד ואילך.

6. בשיחה שם: הקראה דשנו וחמשי היא עת רצון למעלה כמו כלות הזמן דמנחת שבת, והקראייה דמנחת ש"ק היא המדרישה הנעלית ורואה דכל רועין (ראה זח"ב פח, סע"ב. המשך טرس"ז ע' תקמג ואילך. ועוד)... אומרים או ואני תפלי לך ה' עת רצון, הזמן דתפילה מנהה הוא זמן דעת רצון. וראה התווועדיות תשמ"ז ח"ד ע' 83 ואילך.

כ"ק אדמו"ר זי"ע: הוא יכול לקבל עליה נאן. אך מספר דקות קודם לכך תארגונו מניין נפרד, בו – אם יהיה כדי חלוקה – תעלו אתם לתורה [או שתקבלו עליה בבית הכנסת אחר]. בכל אופן, לא בזה אחר זה שהרי אב ובן אין עולמים לתורה בזה אחר זה⁸ (מלבד בשמחת תורה).

ד. הרב שמואל זלמנוב: ברכת "ברוך שפטני" האמ מברכים בשם וממלכות או בלי שם וממלכות?

כ"ק אדמו"ר זי"ע: שאלה זו צריכים להפנות אליו [הכוונה לנער הבר מצוה], הוא הרי בקי ב"היום יום". אך כמדומני מפורש שם⁹ שאומרים בלי שם וממלכות! פעם¹⁰ שאלו מכ"ק מו"ח אדמו"ר על הוראה זו (שב"היום יום") – ממה שנאמר בשיחה¹¹. שכן אמרו [נשייאי חב"ד] בשם וממלכות?

והשיב על-כך שבמאורע אודותיו מזכיר בשיחה היה זה עניין פרטי, אך ברבים שייעשו ללא שם וממלכות.

ה. הרב שמואל זלמנוב: متى צריך לברך ברכה זו – כאשר אני עולה או כאשר הבן עולה לתורה?

כ"ק אדמו"ר זי"ע: כאשר הוא עולה לתורה.¹².

ג. [הרב שמואל זלמנוב סיפר כי הוא נזכר שכאשר נכנס לכ"ק אדמו"ר מוהריי"ץ נ"ע להזמין לו ל"ברית מילה של בנו שי" בלוזית אביו¹³ וחותנו, ובקשו את ברכתו הך', והודיעו לו על תפילותתו.

7. ראה שווע"ר סקכ"ח ס"ס. ועוד.

8. ראה שו"ע סקמ"א ס"ג.

9. "היום יום" ייב כסלゴ. וראה במקומות שנਸמו בהעתה רבינו, אגרות קודש ח"ז ע' רכח. אנציק' תלמודית ערך ברמ"ץ – ברכת האב (כרך ד ע' קסז) הערכות 25-27.

10. ראה אגרות קודש שם: בעניין ברכת שפטני מעונש הלזה, אם לברך בשם וממלכות, הנה כמדומה שכבר נדפס, לברך בלי שם וממלכות, וכן נדפס כן בסידור תחלת הי' רוסטוב, המדייק ומה שברכו הנשיאים בשם וממלכות, כמוوبا בשיחת כי"ק מו"ח אדמו"ר, הנה אין זה הוראה לרובים. כן שמעתי מכ"ק מו"ח אדמו"ר.

11. שבהערה 4, לקו"ד שם ע' 528. וראה סה"ש תרצ"ו (קה"ת תשמ"ט) ע' 89 הערה 65.

12. ראה לשון אדה"ז בסידורו: "אם קראו לס"ת נער שנעשה בר מצוה .. אביו יאמר זה". וראה אנציק' תלמודית שם והערות 29-28. ולהעיר מלקו"ד (וסה"ש) שבהערה הקודמת.

13. ראה ספר ימי מלך ח"א (קה"ת תשמ"ט) ע' 446-774.

אמר כ"ק אדרמו"ר מוהריי"צ נ"ע – שלא בכוחותיו שלו فعل את הדבר, אלא בזכות אמונה הצדיקים שהיתה להם. ומספר או שאל הרה"ק רם"מ מהורדוק בעל"פריה הארץ" באו פעמיין זוג להיוושע בזחוי"ק ופנה ואמר: "רבונו של עולם, בזכות אמונתם בלבד – ברוך אתם בגין זכר".

חותני התבטה אז: הנה עתה יתוסף על חתני [הרבי שמואל זלמןוב] מוצאות "ולמדתם אותם את בניכם"¹⁴ והרבנן הגיב ואמר: "הוא יהיה בעל חושים טובים".

אח"כ כאשר אם הילד נכנס עמו לפרידה – בהיותו בן חצי שנה – נטלו הרבנן על ידיו החק' ואמור:

יש לי חלק בו – אני שפכתי כמה דמעות!...

ואמר כ"ק אדרמו"ר זי"ע: חלק מעצם הוא הכל העצם, כמו אמר הבעש"ט¹⁵ שכשאתה תופס במקצת מן העצם אתה תופס בכלו וכו' –

השי"ת יעוז שהחלק יתפסת אצלך לנמרי, שהוא יהיה הכל העצם]

ז. כ"ק אדרמו"ר זי"ע ביקש שהנתן הבר מצוה יאמר לפני חלק מפלפול בנגלה – שהוא מתכוון לאומרו בעת החגינה¹⁶ – ומקצת ממשamar דא"ח – שהchein לעמוד זה¹⁷, – ובאותו הסדר שבו הוא אומר לאמורם.

הנער החל לחזור על חלק מהדרשה – הקדמה לתשובה רעק"א (פסקים סי' ט).

כ"ק אדרמו"ר זי"ע: מודיע נזקקת לבאר שטעם קידימת התפילין הוא משום שהגוף מותלבש במצבה זו, יכולת לתרץ בפשטות שמצוזה אינה יותר מאשר חובת הדר¹⁸, יוכל הוא להפרק ביתו ולהיפטר ממזוודה, משא"נ תפילין שהיא חובת גברא?

הנער: קושיא זו אכן מקשה ר"ע איגר שם¹⁹ על מה שכותב בס' בית הלל!²⁰

14. יעקב י, יט.

15. כתור שם טוב הוספות סקט"ז (וש"נ). המשך תער"ב ח"א ס"פ ערבע.

16. ראה אגרות קורדש כ"ק אדרמו"ר ח"ז ע' רל. וראה ספר ילקוט בר מצוה (קה"ת תשמ"ג) ע' 7 הערה 5, שכן היא הוראת כ"ק אדרמו"ר זי"ע ביחידות – על מנת לפרסום (להרה"ח ר' ישראל ליבוב ע"ה).

17. ראה לקו"ד שם ע' רשת.

18. ראה יומא יא, ב. ספר החינוך מצווה תכג. נМОק"י סוף הל' מזוודה.

19. תשובה רעק"א ס"ט ד"ה וראיתי, וד"ה ובמהכ"ת.

20. יו"ד סופ"ה.

ת. [אח"כ חזר על מאמר ד"ה איתא במדרש תילים²¹ – שם מבואר עניין השינה דלמעלה, בכיכול וכו'].

כ"ק אדרמו"ר זי"ע: ישנה מצות אחת אשר בתוקפה היא גם בשעת השינה – מצות מזוזה.

מצוות אחרות – בשעת השינה פטורים מהם.

[ולדוגמא: אפילו מצות ציצית אשר כשהוא ישן בהם ביום – מקיים הוא מצות ציצית²², מכל מקום, כיוון שמצוות ציצית חובת גברא היא²³ (אף שאין הכוונה "שהיב כל איש ואיש לknوت לו טלית בת ד' כנפות ולעשות בה ציצית וללבושה"²⁴, ואף אם יש לו בגדי והוא מונח בארון, הרי, "אין חייב להטיל ציצית אלא בטלית שרצו להלבושה .. אבל אם אין רוצה להלבושה אינו חייב להטיל בה ציצית"²⁵. אלא "אם רוצה אדם לבוש ולנסות בגדי שיש בו ד' כנפות, חייב לעשות בו ציצית"²⁶. וזו הכוונה שהיא חובת גברא) ולכן צ"ל בה דעת²⁷, ובשעת השינה הרי הדעת מתקנת²⁸ ואין זה כמו בשעה שהוא ער]

משא"כ מצות מזוזה אינה תלולה כלל אם ישן הוא או לא, ובבעל הדירה מחייב – אף כשהנמצא במדינה הים – קבוע מזוזה בדירתו²⁹ (ומזוזה תלולה בעלות, והבעלות שווה

21. דשנת תרל"ד (סה"מ תרל"ד ע' נג ואילך). ותרנ"ג (סה"מ תרנ"ג ע' רעט. סה"מ תש"ח ע' 271) – כמנג א נ"ש לחזור על ד"ה זה. ראה ספר המנהיגים-חביב"ד ע' 75. לקו"ש חט"ז ע' 499.

22. ראה שו"ע אדרה ז סי"ח ס"ב.

23. שו"ע סי"ט ס"א [וראה ט"ז שם וכפ' החיים סי"ז סק"ו – שאינו בסתירה למ"ש הרמ"א בס"ז ס"ב]. ודלא כמ"ש בכמה ראשונים (ראה הגמ"י הל' ציצית פ"ג ס"ז) שהו חובת הטלית. ואכ"ם.

24. לבוש שם.

25. לשון אדרה ז – סי"ט ס"א.

26. לבוש שם.

27. דקי"ל מצות צריכות כוונה (שו"ע אדרה ז הל' ק"ש ס"ס ס"ה). ואף למ"ד דאין צריכות כוונה, היינו שכוכן לאותה מצוה, מיהיאBei דעת, לדעת לשם מי הוא עושה המצווה, כד"א קטן שידוע למי (לצאת י"ח בעשייה זו) מברcin וכו', חש"ו פטורים משופר (או"ח סתקפ"ט) וכן משאר מצות, מפני שאין בהם דעת. וראה אנציק' תלמודית ערך חשי'ו ועוד. ראה לעיל ע' 92 ואילך שווית כ"ק אדרמו"ר זי"ע עם הר"י הוטנר בנד"ז.

28. ראה זה"א רז, א: "שינתא חד משthin בmittah aiyo vco". ולהעיר מרמב"ם הל' דעתות רפ"ה "החכם ניכר כו"י" שלא הוציא עניין השינה (ומש"כ בפ"ד ה"ד – עניין זה שייך גם לשאיינו חכם שרצה להיות בריאות), וראה רמב"ם הל' חובל ומזיק פ"א הי"א, ואכ"ם. – נתבאר בשיחת ש"פ חולדות תשמ"ה סכ"ב ובשוה"ג שם (התוועדרויות תשמ"ה ח"ב ע' 735).

29. ראה פרט הדעות והדינים – ספר חובת הדר (ירושלים, תשמ"ו), פ"ב ס"א-ס"ב. ושם.

תמיד ללא כל הפרש (בין ער לישן), ולכנן גם בשעת השינה מחייב הוא בمزוזה כבשעה שנייה.

משמעות הדברים ברוחניות:

mezuzah עניינה שמירה³⁰ [וכדאיתא בכתב הארץ]³¹ שהשם ש-די שכותבים על המזוזה הוא ר"ת "שומר דלתות ישראל", עניין השינה (ברוחניות) – הוא עניין הגלות כמו"ש בהר³² עה"³³ פ"ג "אני ישנה ולב עיר" – "אני ישנה בגלותא", וממילא בעניין המזוזה (שמירה) אין הבדל בין ער לישן, ואפילו בשעת השינה – זמן הגלות – גם מחייבים בה. את המזוזה קובעים בדלת, ומכאן שהשמירה³⁵ נחוצה דוקא בדלת – כדיוק הלשון "שומר דלתות ישראל" – מהו זה את החיבור של הפנים והחוץ [שהרי בפנים – א"צ שמירה, שהרי הוא בעה"ב שם, ובחוץ – אין זו רשותו, ולא תועיל השמירה³⁶] – כדי לשמר שהחוץ לא יחדור להפנים, והפנים לא יתבטל בחוץ, ובעניין זה שווים הכל. אתה [פנה כ"ק אדרמו"ר אל חתן הברמ"ץ] – כבר יצא מעונת חינוך ואף מגדר מופלא הסמור לאיש, ואתה נהיה "איש" – מחייב במצאות³⁷, והשי"ת יעוז לך שתהיה לך תמיד מזוזה – כלומר, שמירה: שהחוץ לא ייכנס בפנים, ושהפנים לא יתבטל בחוץ, תהיה חסיד אמיתי, למדן וירא-שמות³⁸.

ותהיה זו התחללה טובה.

הרבות שמואל זלמנוב: האם מן הרואין שחתן בר-המצווה יחוור את המאמר ב"אוהל"? כ"ק אדרמו"ר זי"ע: דבר נכוון מאוד.

30. ראה לקו"ש חי"ט ע' 121 ואילך בארכיות.

31. סידור הארץ"ל (כוונת מזוזה). משנה חסידים מס' מזוזה פ"ג מ"ט.

32. בכלל בו הלי' מזוזה (הובא בדרכי משה י"ד סוף"ח): שומר דירת ישראל.

33. ח"ג צה, א. וראה תקו"ז תס"ט (קה, א).

34. שח"ש ה, ב.

35. ראה אגרות ק dredש כ"ק אדרמו"ר, ח"ח ע' רlarg: ופשיטה אשר אין הכוונה דока על בית גשמי, אלא גם על רשות האדם ועניינו הרוחניים.

36. שכן, גם כשייש מזוזה בפתח החדרו – לא פטר בזה את ביתו – לקו"ש ח"ה ע' 223 הערתה 5.

37. ראה ב"ר פ"פ, יו"ד. רש"י נזר כת, סע"ב. מפרשיו המשנה (ספרה דראות) בן י"ג למצות, מחייב וויטרי שם. ועוד.

38. ראה לעיל ע' 21 ביאור לשונות אלו.

חלק מיחידות של הגאון רבי אפרים אליעזר הכהן יאלעס זצ"ל

כשמחת בר-מצוה ככsmouth מתן-תורה

כsmouthה כבר מצוחה היה עניין נעלם ביותר ומקשרים זה גם עם כsmouthה נשנית², נפס"ד המנג'אברהם³ ש"מצוחה על האדם לעשות סעודה ביום שנעשה בנו בר מצוחה" [CMDובר כמ"פ⁴ מה שמצווא בזוהר מעשה רב⁵ שביום הברמ"ץ של רבי אלעזר עשה רשב"י כsmouthה גדוולה וכו']⁶.

ואין מקום לשאלת, לכוארה הרוי מדובר כאן בעניין רוחני דכניתה ל"על תורה ומצוותיה" ומה טעם יש לקשר זה עם נשימות? – שהרי אדרבה היא הנונתת, כיון שעול תומ"ץ מהיבש כל חי האדם הגשמיים יהיו מכאן ולהבא קשורים וחדורים ומכח רוחניות זו שנשלמה בו⁷ בעת כניסה לברכמ"ץ.

ויל' דוגמא לזה בהלכה:

איתא בגמ': "חכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם. מי טעמא, يوم שניתנה תורה הוא"⁸ ופס"ד ארדה⁹ – מיום¹⁰ על לשון רשות¹¹ – ש"צריך לאכול ולשמוח בו ולהראות שנוח ומקובל לישראל יום שניתנה בו התורה" ודובר (פעם) בהთועדות חג השבעות¹²

1. ראה שווע"ר מהדרית ס"ד ס"ב בסופו: "שגמר ועיקר כניסה נפש הקדושה באדם הוא בי"ג שנים ויום אחד". וראה לקו"ש ח"כ ע' 7-246 ושם^g.

2. ראה לקו"ד ח"ב עמי' רטו, רשת. סה"ש תרצ"ו עמי' 91, 93.

3. סרכ"ה ס"ד.

4. ראה (לדוגמה) תומ' חי"ג ע' 352. וראה גם לקו"ש ח"ב עמי' 568.

5. שבת כא, א ושם^g. וראה ב"ב קל, ב וברש"ם.

6. ראה סה"ש תשמ"ח ח"ב עמי' 403.

7. כנ"ל משוע"ר שהובא בהערה 1. וראה תהילים יהל אור (להצ"ץ) עה"פ ב, ז: והרמ"ז פירש כי בחיותו בין י"ג שנה ויום א' זוכה לנשמה מכנסת ישראל שהוא פנימיות המלכות.

8. פסחים טח, ב.

9. שו"ע או"ח THIRD, יח.

10. ראה לקו"ש חכ"ג ע' 27 ואילך (משיחת יום ב' דחג השבעות תשכ"ד).

11. פסחים שם. אבל ראה לקו"ש שם העלה 7.

12. הנ"ל העלה 10.

שמצוות התורה ופעולתן אינם רק בשבייל הנשמה, אלא (גם ובעיקר) בשבייל הגוף שעליו להיות צורף וחדר בקדושת המצוות.

והוא הדין בעניינו:

יום ה'ברם'צ הוא מעין "יום שניήנה בו תורה ה'ז" ¹³ למי שנעשה אז בן י'ג שנה, ולכן מקשרים יום זה עם שמחה נשמית, וה'ז תחילת הדרך לקרש חייהם. ונודע פתגם כ"ק אדרמו"ר (מוחרש"ב) נ"ע המובא במכתב¹⁴ כ"ק אדרמו"ר מוחריי"צ נ"ע, ש"זזו מעלה נפש השנית, שעם היות רוחנית שברוחנית, פועלת בגשמיות שבגשמיות.¹⁵

13. כאמור כמ"פ. ראה גם ייחידיות לבرم'צ; התווועדיות תשמ"ו ח"ג עמ' 541. התווועדיות תשמ"ז ח"ג ע' 166.

14. אגרות-קדוש שלו ח"ד ע' תדר. וראה מ"מ הగהות והערות קצרות לחניא פ"ב. וש"ג.

15. וראה עד"ז בשו"ת טוב טעם ודעת (להגאון רבי שלמה קלוגר, מהדורה ג' ח"ב) סימן פו: בסעודת בר מצווה דהוי בי שמחה .. דהוי ביום מתן תורה .. כמ"ש חז"ל הכל מודים בעצרת דברענן נמי לכם וכרי, וא"כ מוכח דבריהם מתן תורה יש שמחה .. ולכך .. סעודת בר מצווה דהוי יום הכנסתו לכל מצוה ועשרה, וכך היום הזה ביום מתן תורה .. הוא סעודה שיש בו שמחה .. והו ביום מתן תורה.

יב

"היזומ יומ" י"ב שבט

מכתב עידוד וחיזוק
מכ"ק אדמו"ר מהוררי"צ,
וממנו פתגמו של יומ

הקדמה

ב"לוח היום יומם", הלא הוא "לוח אור זרוע לחסידי חב"ד" - בפתחם של יום י"ב שבט, יום ההולדת ויום בר-המצווה של חתן השמחה - מובא קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע.

כידוע, לוח זה הינו ספרו הראשון של כ"ק אדמו"ר זי"ע שליקט פנינים והוראות בעבודת ה', ובדריכי החסידות, מתוך אגרות ושיחות חותנו כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ. בחרנו להביא את מכתבו של הרבי הריי"צ במילואו, כפי שנודפס באגרות-קודש שלו (ח"ג עמ' קיט-קכא), כדי לשפוך אור על הבנת פtagם זה.

יום שני	יב שבט	ה'תש"ג
שייעורים. חומש: בשלה, שני עם פידיש"י. תהילים: סופח. תניא: כי התהווות . . . יכו, ודקות יותר. השכל וההתקולות שני עולמות הם: עולם קר ומושב, ועולם רוחה ומבוהל. וזאת היא עובdot האדם להברם להיות לאחדרים. ואז הבהלה נחצת לשאיפה, והשכל למורה דרך בחאים של עכודה ופועל.		

פענוח כתבי-יד-קודש כ"ק אדמו"ר

"לוז. טז סיון רצ"ד" = מכתב לחסיד משפחחת חן. מתאריך ט"ז סיון תרצ"ד

על שפטו העשירה של הרבי הריי"צ, מיותר להזכיר מילים, וכל הקורא, ولو מעט מכתביו, מגלה עולם ושפה עשירים.

בעריכת המכתב, ניקדנו את המכתב, ובכך בולט יותר לעין יופי שפטו המליצית של הרבי.

בנוסף, פתחנו את כל ראש-התיבות, הוספנו סימני פיסוק במקומות מסוימים, השלמנו מילים בכמה מקומות בארכיים מרובעים. וכן הוספנו מקורות לשונווטיו ומליצותיו העשירות של כ"ק אדמו"ר הריי"צ.

שתי הפסיקאות המודגשות במכתב, הן הציטוט המובא בהיום יומ (בשינויים ודילוגים קלים).

בפתח כ"ק אדמו"ר זי"ע שכותב לאגרות כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ, מופיע מכתב זה תחת הכותרת **"ההנתנצלות מפני המחסור הגשמי"**. פתגם אדה"ז דו זרגסט קו".

בושן פורים תשמ"ט, מסר רבינו את העותק שברשותו, להרהור ר' מיכאל אהרן זעליגסון שי', עורך סדרת הספרים **"היום יומ – עם הערות וציוונים"**, על מנת שיעתיק את הציונים המופיעים בספר, ככל אחר מכון החזירו לרביינו.

לחביבותא דמלתא, מובא בזה צילום כתיה'ק כ"ק אדמו"ר זי"ע, בו מצין רבינו את המקור לפתגמו של יום זה, הלא הוא המכתב שלפנינו, באדיבותו של הרב זעליגסון שי'.

בשכיל מה אתה דרוז?

ותוצאותיה שעמוס.

ברור לי כבר אשר כל הרהורי
וספקותיו, באים ממעין נרפש² של מורה
שהורה המואסה בתורת חסידות.³

הסבה העיקרית היא עזיבת העברות,
בעברות שבלב⁴ המשירה לפניו בדברי
אלקים חיים בסדר מסדר, לאיש ולאיש
כפי יכלתו מחותו וענינו.

וכיוון שהאדם נטה מדרפו הרואי
לו, הנה לאט לאט הולך ותועה בראבי.
ובתחלת נרמה לו שלפי תנאי הזמן
והמקום אricsים לעשות בכך כמו שהוא
עשה, ובמעבר זמן ראה הנحو כי חס ושלום
נשאר עומד ערום ממנה שהיה לו, ואל
מה ששאף לא הגיע. ואז מתנפלה[ת] עלי⁵
הנפש הבאה בלבוש שק, וממיטר[ה]
עליו חצי מורה שהורה ועצות.

אמת הדבר, כי שאלת המחיה והפלפה
ביבה היא. ועל פי התורה ארייך האדם
לעשות בזה מכל אשר יכולתו, ולהיות
בטוח בחסדו יתברך, כי הוא יתרך יזמין

1. עד דברי המשנה (כתובות נט, ב): בטלת
מכיאה בידי שעמוס.

2. משלו זה, זה.

3. ראה תורה-מנחים חכ"ד ע' 326. ושם.

4. תענית בתקילתה.

5. ספרי עה"פ דברים טו, יח.

ברוך הוא. ט"ז סיוון, תרצ"ד.

וזארשא

ידידי, תלמידנו היקיר, ותיק וחסיד
איש ירא אלקים הרבה .. שיחיה

שלום וברכה!

בمعنى על מכתבו, הנה בלבד, כשהוא
במקום היחד לו, או אפילו כשהוא רק
במקום הרاوي לו, הוא טוב. אבל בשאיינו
במקום הרاوي, הוא חסרונו. וחסרונו כפוף,
כלומר; חסרונו ומהסורה: במקומות שם הוא
אריך להיות הוא חסר, ובמקומות שנמצא
הוא מקלקל.

השכל וההתפעלות שני עולמות הם:
עוולים קר ומישב, ועוולים רותח ו邏輯.
זו את היא עבדות האדם; לחבר שני
העולםות הללו להיות לזרים. שעולים
הקר יתחמש באשו של הרותח, ועוולים
הרותח יתיישב במותינותו של המישב.

ואז בהלה נהפכה לשאייפה, והשכל
למורה דרך בחאים של עבודה ופועל,
במטרה קביעה ישירה ומתונה, אשר
ותוצאותיהם במדה ידועה מענג[ים] את
העובד וגור[מי]ם לו קורת רוח.

אבל התפעלות בלבד, היא אש להחתת
המכלה את הגוף ומעגנת את הנפש

קדושים אֲשֶׁר מִסְרָו נַפְשָׁם הַקְדוֹשָׁה עַל
כָּל יִשְׂרָאֵל לְהַעֲמִידָם בְּקָרְנוֹ אָרוֹהָתָה
וְעַבְדָּה, וּבָמָה אָנוּ עֲסֻוקִים.

צדיקים אֲנָחָנוּ בְּכָל טָעֵנוֹתֵינוּ, וּבוֹדָאי
כִּי פֶל מְלִיאֵץ יִשְׁרָאֵל, חָסֵד וְאַדְקָה, יִתְגַּלְלֵוּ
בְּמִדְתָּה רְחַמִּים עַל דָּוִרְנוּ וְלִפְנֵי כְּסָא מְרוּם
וּקְדוֹשׁ יַלְכּוּ וַיַּכְשׁוּ רְחַמִּים עַל מֶרֶגֶלְנוּ
בְּגָלוֹת הַמֶּרֶב.

אֲבָל אֲנָחָנוּ מָה. הַצָּר וְהַמְצָזָק¹⁵ הַגְּשָׁמִי
- יַרְחַמְנוּ הַשָּׁם - הַנָּנוּ מְרוּגִישִׁים בְּכָל עַזּוֹ
וַתְּקַפּוּ בְּהַרְגֵּשׁ פָּנִימי, לֹא כִּי הַמִּחְסָור
הַרוֹחָנִי.

בָּאוֹנִי מַצְלָאֵל אָתוֹ הַמִּאֵר אֲשֶׁר אָמַר
הַזָּה בְּכָזְבָד קָרְשָׁת מִזְרָנוּ הַגָּדוֹל נְשָׁמָתוּ עַדּוֹ,
בְּעֵת שְׁחָסִיד מִשְׁקָלָאָו¹⁶ הַתָּאוֹנוּ לִפְנֵינוּ
עַל מֶרֶגֶל אַמְצָנוּ וְכִי דָרֹשׁ לוּ לְשָׁלָם חֻבּוֹת,
לְהַשִּׁיא אֶת בְּנוֹתֵינוּ, וְשִׁיחַה לוּ לְחַם חָקוּן.

הַשִּׁיב הַזָּה בְּכָזְבָד קָרְשָׁת מִזְרָנוּ הַגָּדוֹל
נְשָׁמָתוּ עַדּוֹ בְּהַזָּבְדָּקָה קָול קָרְשָׁתוֹ (פָּנוֹדָע
וּמַקְבֵּל אַצְלָ אַנְשֵׁי שְׁלוֹמִימָנוּ שִׁיחַיו שְׁהִיה
מַדְבֵּר בְּקָול בְּגָנוֹן):

"דו זָרְגַּסְט¹⁷ אַלְץ אַוִּיפּ דָּעַם וּוָאַסְדוּ"

15. ע"פ לשון הכתוב תחלים קיט, ק מג.

16. יתכן והכוונה להחסיד ר' יעקב ב"ר יוסף משקלאו – ראה תורה שלום (קה"ת, תשס"ג) ע' 262 סיוף אודותיו בענין כעין הניל.

17. ראה אגרות-קדוש כ"ק אדרמו"ר מורהי"ץ ח"ב ע' קנה שהביא נוסח אחר: זאגסט. "ואפשר שאירוע בעין זה פעמים אחדות" (הערה כ"ק אדרמו"ר זי"ע בסה"מ תש"ח ע' 191). וראה אגרות-קדוש שם ע' תקמא שכותב: "ספר זה

לו פרנסתו ופרנסת ביתו, אבל עם זה
צ'ריך להיות חזק במעמד ומצב העבורה
בעבורת השם.

יקיריי וחביביי תלמידי התלמידים,
השם עליהם ייחיו, במוסתרים תבפה נפשי
על נפילת רוחכם⁸, אֲשֶׁר בעקרבה באה
מהמחסורים הגשמיים. מקרוב ולבעמוק⁹
הנני מתחנן להשם ומעוזר רחמים רבים
לפנוי עברי השם, הוד בבוד קרשת אבותינו
רבותינו הקדושים, זכר צדיקים וקדושים
לברכה לחיי העולם הבא, נשפטתם בגני
מרומים זכורותם יגנו علينا, כי ישאו רנה
ותפללה בעידינו¹⁰, בָּלָנו עם כל אֲשֶׁר לנו
להעמידנו בքרו אורה¹¹ של פרנסת טובה
בגשמיota וברוחניות ובכל לבבי הני מצדיק
אתכם באמרם זכוריום לברכה¹² לחם שאלו
פהנו. אבל עם זה לכבי יכاب¹³ על הקפאון
הנורא.¹⁴

באייה פנים אנו באים לעוזר רחמי אבות

6. לשון הש"ס שבת, קג, ב.

7. ירמיהו יג, יז.

8. ראה פ"י הדריך עה"פ יהושע ב, יא "ולא
כמה עוד רוח" – "נפלה רוחו".

9. ע"פ לשון הכתוב תהילים סד, ז.

10. ע"פ לשון הכתוב ירמיהו ז, טז – "וְאֶל תָּשַׁא
בְּעַד רִנָּה וְתִפְלִילָה".

11. לשון הש"ס ברכות יז, א.

12. יומא עה, רע"ב.

13. ע"פ לשון הכתוב משלידי יד, יג "גם בשחווק
יכאב לב".

14. ע"פ לשון הכתוב יחזקאל א, כב – "הקרח
הנורא".

הבראים הקדושים הללו אינם חס ושלום דברי תוכחה בלבד, אלא דברי תורה גם, דברי חכמה והוראה בתיים¹⁸ הפה.

בשביל מה אתה דרوش ומה שדרوش לך, הם אוחזים וקשורים זה לזה. אם תקימ אותו הדבר למה שאתך דרוש, יהיה לך אותם הרים הרושים לך.

מה שדרוש לך, הנה בראנטה על זה אין בכללך להוציא כלל. ולמה שאתך דרוש – בירך הוא לעשאותו. עשה המטל עלייך לעשותו ואל אלקים הו' צבאות ימלא כל הדרוש לך בגשמיות וברוחניות.

18. ראה זה גג, ב.

בעדרפסט, אויף דעת אויף וואס מען דארפ דיר זרגנטו גאנטייט.

דברי קרש הקדושים הללו אין צרייכים לא באור ולא פרוש. מפרשין ומבראים הפה.

רבנן אומר: "אתה דואג על מה שדרוש לך ואינך דואג בשביל מה אתה דרוש".

שמעתי .. בכמה נוסחאות, כי עניין זה היה עם איזה חסידים בזמנים שונים". וראה ספר השיחות תש"ז (ברוקלין, תשס"א) ע' 126 ובהערות המו"ל. וש"ג.

באגדות-קדושים שם, ע' תלט, הובא סיפור זה באריכות.

ל

לקט רשימות כ"ק אדמז"ר

מחברים, נאומים ופנינים
מאוצר "רשימות" כ"ק אדמו"ר
בענייני בר-מצוה

כח' אלול פט', ריגא

ב"א יקורי חביבי מנחם נ"י!

ליום מלאת לך יג' שנה, ליום ה"ב"מ שלך. חפצי לשוחח מעט עמך, וכאליו יושבים אנו איש אצל רעהו ומדוברים פא"פ. מוכחה הנני עד שנתראה יחד למסור דברי בכתב, ותקותי שבעוד איזה זמן, ותעיין בכל אשר כותב הנני להלן, תענה לי במכ', או בע"פ, כל הנראה לך עד מה שכותב אני, וכל מה' ורעניונתי בזה.

לכואורה, יום ה"ב"מ כשנער יהודי נעשה למחוייב במצבות כגדל שנחשב הוא מאז לאדם, ציריך הי' يوم זה להפטרمامירות "תחנון", להאסר בעשייה מלאכה וכיו"ב, כאחד היוט. שהרי אז בא בו יצח"ט והנער נכנס לכל ישראל. והנה לא כן הוא! אומרים "תחנון", לומדים בכבי' וכו' וכו'.

סבת חזון זה, כי כאו"א מأتנו לא לחג יו"ט נוצר, אלא לעובדה ומלאכה "אדם לעמל يولד". אין העולם بي הלווא, אין האדם אורח הלבוש מלבושים שבת ובא אל משטה, ואין ימי חייו יו"ט ושבתוות. עולם זה, עולם מעשה ועובדת הוא: היום לעשותם, המלאכה מרובה, והאדם

ב"א: בן אחיו (להעיר מיבותיו יז, ב: "אחוה אחוה מלוט דכתיב כי אנשים אחיהם אנחנו", הינו, שגם אחיו האב קרווי "אח").

פ"א"א: פנים אל פנים (עד לשון הכתוב השא לג, יא: "פנים אל פנים .. ידבר איש אל רעהו").

מוחייב במצבות כגדל .. לאדם: ראה אנטיק' תלמודית ערך גדול בתחלו (ע' קלח). וש"ג. וראה (בנוגע להთוארים "איש" ו"אדם") לקו"ש חט"ז ע' 289 ואילך. סה"מ מלוקט ח"ג ע' רقا ואילך.

צוריך .. להפטר ממירות "תחנון": עוד ביאורי רביינו בענין זה — ראה מכתב כ"ד סיון תשכ"ח (לקו"ש חל"ה ע' 276). יוז"ד כסלו תש"מ (נדפס בהיכל מנחם"ח"א ע' מה ואילך). אז בא בו יצח"ט: ראה קה"ר פ"ד, יג: "יצר טוב .. אין מודוג לאדם אלא בגין י"ג שנה ומעלה".

אדם לנעלם يولך: איוב ה, ז. וראה סנהדרין צט, ב.

אי' העולם בי הלווא: ע"פ לשון חז"ל — עירובין נד, א ("חטווף ואכול חטווף ואישתי דעלמא דאולין מני' כהלווא דמי"), אלא שם מדובר אודות "אכול וכו' ואישתי" בנוגע לענייני תומ"ץ (ראה עיון יעקב לע"י שם. ועוד).

היום לעשותם: ס"פ ואתחנן.

המלאכה מרובה: אבות פ"ב מט"ז.

לא נברא אלא לשמש לשמר ולעבד, ואיןו ב"ח להבטל מזה. וכשמתחייב הוא בעול תומ"ץ, לא יו"ט יעשה, אלא יום המעשה ועבדה בפועל.

וה"ב"מ" הראשונה שנזכרה בתורה, הוא "ב"מ" של יצחק אע"ה. ומספרים חז"ל:আא"ה ה' מלך (ב"יר פמ"ב). עבדים וברים היו לו וגם עשיר ה' כי כבוד ה' אברהם במקנה בכסף ובזהב. גם ברית כרותה בין ובין המלכים אשר בסביבותיו. אבל בכ"ז הרבה לעגו לאברהם על דרכו ומנהגיו, אבל הוא ביד רמה פרעם דתו לכל עובר ושב, ונפשות רבות רכש לאמונתו.

ביום הב"מ של בנו יחידו עשה משתה גדול, הזמין מלכים ושרים ושמח שמחה גדולה. וגם בעת המשתה שחקו אחדים מקראו עליו ועל שמחתו, אמרם: לנו הכה ולנו הגבורה! ובaczבענו האחת נוכל להכניעם! אבל אע"ה לא נע ולא צע, וגם לא שת לבו להם. וילך לו בדרךו דרך ד', וישמור אותה לעשות צדקה ומשפט.

וכעבור ימים רבים ו"אלף אלפיים ורבי רבבות יצאו מב"ב של אברהם", ואוthon האנשים שלעגו לו נפלו בידם.

האדם לא נברא אלא לשמש: קידושין בסופה. לשמר ולעבד: עד לשון הכתוב בראשית ב, טו ("לעבדה ולשמרה"). — וראה זה א' צו, א: "לעבדה בפקודין דעשה ולשמירה בפקודין שלא תעשה".

ואינו בן חורין להבטל מזה: אבות ספ"ב ("לא אתה בן חורין להבטל ממנה").

ה"ברימוצה" הראשונה כו': בהבא לקמן — ראה גם "רשימות" חוברת י'. ב"יר פמ"ב: ושם (פיסקא ה): "שמענו אドוני נשיא אלקים אתה בתוכנו, אמרו לו מלך את עליינו וכור'".

עבדים וכו': לך יב, טז. חי שורה כד, לה.

כבד ה' אברהם כו': לך יג, ב ("ויאברם כבוד מאד במקנה בכסף ובזהב"). ברית כרותה כו': וירא כב, כד (עמ' אבימלך).

הרבה לעגו לאברהם כו': ראה מדרש הגadol לך יב, ג.

פרסם דתו לכל עובר ושב: ראה סוטה י"ד, רע"ב: "הקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב".

נפשות רבות רכש כו': ראה לך יב, ה (ובפרש"י): "הנפש אשר עשו בחורן" ("שהכניטן תחת כנפי השכינה"). רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג ("עד שנתקבצו אליו אלפיים ורבבות").

ביום הב"מ .. נעה משתה גדול וכו': ראה ב"יר פנ"ג, י"ד: "ויגדל הילד ויגמל .. שנגמל מיצרו. ויעש אברהם משתה גדול .. משתה גדולים, עוג וכל גדולי עולם וכו'".

באמורם כו': ראה ב"יר שם (ובפ"י מה"כ): "אמר להם (עוג) .. אין יהיה אני אצבע עליי אם אתן אני אצבע עליי) أنا פחש לי'" (פוחס צורתו).

דרך ה' .. צדקה ומשפט: ע"פ וירא יח, יט ("וישמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט"). ו"אלף אלפיים וכו'": ב"יר שם ("אמר לוי הקב"ה (לעוג) .. חיך שאת רואה אלף אלפיים ורבי רבבות יוצאים מבני בנך, ואין סופו של אותו האיש לפול אלא בידך").

וע"ד ב"מ שניי יטופר: **לי יצחק נולדו ב'** בניים עשו ויעקב. שניהם הלו לבייה"ס ושניהם למדו ונתחנכו על ברכי אברהם ויצחק. ויגדלו הנערים וימלא להם יג' שנים. ומיד ויתחיל עשו לבקר בבתי ע"ז. ריהי הולך ונכנס בין הבריות ונושא חן בעיניהם, כי קסם בשפטיו וצד את הבריות בפיו. ויהיו לו בגדים חמודות. ויהי לו גם מאכל ומשתה, וימצא לאחד מראשי הצעיריים ובבעלי מלחה. ובכ"ז ויעקב אחיו הקטן, גם בראותו הצלחת עשו אחיו, גם בשמעו כל הבוז ולעג ששפכו עליו, לא סר מדרכו. ומיום ה"ב"מ נפרד מאחיו. ויהי יעקב איש תם, שוקד על למודיו בבייהם"ד של שם ועבר הזקניט, ועובד בתורה כל ימיו. וילך בדרך החיים.

ויאמר ליעקב: אל תירא יעקב, האלק' יברך אותך ויפרך וירבך. עםים רבים יעבודך ולאומנים לך ישתחוו, כי גביר תהי לאחיך ומלכים מחלץך יצאו. והי באחרית הימים ולא יהיה שריד לבית עשו, ושולח אש בתימן ואכלת ארמנות בצרה. והיית אתה בקרוב עמים רבים כארוי בבהמות יער אשר אין מציל מudio. כי ישיב ד' את גאון יעקב. וקרוב יומם ד'!

שניהם הלו לבייה"ס: ב"ר פס"ג, י"ז. תנומא יצא ד'.
ויגדלו הנערים .. ומיד ויתחיל עשו כר': ע"פ פרש"י תולדות כו, כו ("ויגדלו הנערים ויהי עשו, כל זמן שהיו קטנים וכו', כיון שנעשו בני י"ג שנה זה פירש לבתי מדשנות וזה פירש לע"א").

צד את הבריות בפיו: ב"ר שם.

ויהיו לו בגדים חמודות: ראה תולדות כו, טו (ובפרש"י).

ויהי יעקב איש תם: שם כה, כו.

בביהם"ד של שם ועבר: פרש"י שם ("יושב האלים", "אהלו של שם ואהלו של עבר").

אל תירא יעקב: ע"פ ישע"י מד, ב ("אל תירא עברי יעקב").

האלק' .. וירבך: ע"פ תולדות כה, ג ("ואל שדי יברך אותך ויפרך וירבך").

עמיט .. לאחיך: ע"פ תולדות כו, כט ("יעבדך עמים וישתחוו לך לאומנים הוא גביר לאחיך").

ומלכים מחלץך יצאו: וישלח לה, יא.

ולא יהיה שריד לבית עשו: עובדי א, יח.

ושולח .. בצרה: ע"פ עמוס א, יב ("ושלחתי אש בתימן ואכלת ארמנות בצרה" (מאץ מוואב ונשכה אחר אדום והוא העמידה לו מלך — פרש"י)).

והיית אתה .. מידות: ע"פ מיכה ה, ז ("והי שארית יעקב בגוים בקרוב עמים רבים כארוי בבהמות יער .. אשר אם עבר ורמס וטרף ואין מציל").

ישיב ד' את גאון יעקב: ע"פ נחום ב, ג ("שב ה' את גאון יעקב").

קרוב יומם ד': עובדי א, טו. ועוד.

וכעבור דור אחד גם יעקב חגג "ב"מ" של ב' בניו שמעון ולוי. ואו בחזקה ובאונס הכריחו אותם לשנות מנהיגיהם ולהכנע ולעשות רצון אחרים. והי' בנסוע יעקב מלבן דודו אל יצחק אביו להתראות עמו, ולייעקב אז משפה ועובדיה רבה, וינוחו בדרכם בשכם. וייעקב ובניו ובנותיו וכל אשר לו אנשים מתי מעט, וסבירים הכנעני הפריזי והחמי עט רב ועצום. ולא חפזו בני יעקב להתחערב ביניהם וללמוד מעשיהם. ויקנו להם חלקת שדה, ויטו שם את אהיליהם, ויעבדו את ד' אלק' ישראל. ויחל החמי לדירוש מהם, כי יתאחדו עמו לעם אחד, ולא יהיו עוד גוי אשר לבדי ישכון; ויבטיחם אשר לכן הארץ להם תהיה — והארץ רחבת ידיים היא — ויאתחו בה וישבו אותו. ויגלו בני יעקב את דינה בת יעקב, ותהי בבית שכם וחמור אדוני הארץ. ויראו בני יעקב כי נבלה עשו שכיניהם. ויהר אף שמעון ולוי, ולא חתו מפני כל יושב הארץ, וידעו כי להם הצדקה והאמת וילחמו שנייהם בשכם וכל עמו בחורף נפשם ויכריהם לפיה חרב.

והי' בנסוע וכו': ויצא לא, יזיח ("ויקם יעקב וישא את בניו ואת נשיו גוי את כל מקנהו ואת כל רכשו גוי לבוא אל יצחק אביו").

עובדיה רבה: לשון המכוב תולדות כו, יד (בנוגע ליצחק).

בשבם: וישלח לך, ית.

ויעקב .. מתי מעט: ע"פ וישלח לך, ל ("ויאני מתי מספר". ובפרש"י: "אנשים מועטים"). הכנעני הפריזי והחמי: ראה שם: "bijoshev haarets b'kenuni v'bpirizi". ולכארה, "yoshev haarets" הוא "החמי", כמ"ש (שם, ב) "שכם בן חמור החמי נשיא הארץ".

ויקנו .. אהיליהם: ע"פ וישלח לך, יט ("ויקן את חלקת השדה אשר נתה שם אהלו").

יתאחדו עמו: שם לד, ט ("ויהתחננו אותנו גוי").

לעט אחד: שם, טז.

גוי אשר לבדי ישכון: ע"פ בלק כג, ט ("עם לבדי ישכון").

הארץ להם .. וישבו אותו: ע"פ וישלח שם, יו"ד ("ואתנו תשבו והארץ תהי לפניכם גוי והאחו בה").

והארץ רחבת ידיים: שם, כא.

ויגלו בני החמי .. ותהי בבית שכם וחמור אדוני הארץ: ראה שם, ב ("וירא אותה שכם בן חמור החמי נשיא הארץ ויקח אותה"). וראה אה"ח שם, כה ("כל בני העיר .. היו בעזר שכם לגוזל דינה").

ויראו .. כי נבלה עשו: ע"פ וישלח שם, ז ("ובני יעקב .. כשמי .. כי נבלה עשה גוי").

ויהר אף שמעון ולוי: ע"פ וישלח שם (בנוגע ל"בני יעקב" — "ויהר להם מאד"). ויחי מט,

ו (בנוגע ל"שמעון ולוי" — "כי באפס הרגו איש" (אלו חמור ואנשי שכם — פרש"י)).

וילחמו שנייהם .. לפיה חרב: ע"פ וישלח שם, כה ("ויקחו גוי שמעון ולוי גוי איש חרבו ויבאו על העיר גוי ויהרגו גוי").

ובאמור להם: ולמה לא יראתם מפני החוי והפריזי. ויענו: לא נחת מפני כל כי נבלה עשו בישראל. חרפה היא לנו. וכן לא יעשה. ולשמעון ולוי נמלאו ביוםיהם הם יג' שנה. ויהוגו אז את חג "ב' מ". ומיד ויכללו להלחם נגד כל נבלה, ויגינו בכל כחם ובחרף נפשם על מנהיגיהם וודתם.

ויתן ד' ומיום הב' מ הלך תלך וגдол. תה' נאמן לכל הקדוש לנו ותשמור ותגן על כל מה מדיננו. מופת תה' לרבים בחיך ובדרךך, לשם ותתפארה בתוכנו ולגאון משפחتنا.

הערה.

צ"ע שלכאורה ביג' שנה — רק נגמרה דעתו של אדם, ולא יותר. וממרז"ל שאז נכנס בו יצ"ט ( ) משמע דרך אז כניסה בו יר"ש. בקומו ומעין שرك כניסה הנפה"א אבל מתחלה לפעול כشنמלאו יג"ש.

אולי יש לקשר עם מרוז"ל: אין אדם וכיו' א"כ כניסה בו רוח שוטה. ולהנ"ל אף"ל שככל שעורי חכמים כן הם ( ) אולי

ובאמור להם .. והפריזי: ע"פ ויישלח שם, ל ("ויאמר יעקב אל שמעון ואל לוי עכרתם אותו להביאני ביושב הארץ בכנעני ובפריזי וגורי").
ויענו: שם, לא.

חרפה היא לנו: שם, יד.

וכן לא יעשה: שם, ז.

ולשמעון ולוי נמלאו ביוםיהם הם יג' שנה: ראה רשי' נזיר כת, ב ("גMRI שמעון ולוי בההיא שעתא בני י"ג שנה היו"). וראה בארוכה "רשימות" חוברת כא. מופת תה' לרבים: ע"פ תהילים ע, ז ("כמופת היהתי לרבים"). לשם ולתפארה: ע"פ תבואה כו, יט ("לתחלה ולשם ולתפארת"). צ"ע .. רק נגמרה .. אז כניסה כו: כלומר: הצע' הוא בהגדיר דיב' ג' שנה — אם זה רק גמר ושלימות (גמורה דעתו), או התחלת עניין חדש (כניסת היצ"ט).
וממרז"ל .. יצ"ט: קה"ר שם.

בקומו ומעין כו: ושם (מי"ג פ"ב) — לאחרי שמאර ש"הנה" א נכנס בו כשהוא בן י"ג שנה ויום אחד .. וכדייאתא במד"ר כו": "והגם דבגמי .. אי' נשמה מאימתה ניתנה באדם כו' משעת פקידה .. זהו רק שנינתנה בו, אבל אינה פועלת עד היותו בן י"ג שנה".
יש לקשר עם מרוז"ל .. שוטות: אולי הכוונה לתוך הצע' הנ"ל (אם הגדר דיב' ג' שנה הוא רק גמר הדעת או כניסה היצ"ט (יראת שמים)) — ע"פ מרוז"ל (סוטה ג, א) "אין אדם עובר עבירה א"כ נכנס בו רוח שוטות" — שגם העניין דכניסת היצ"ט קשור עם גמר הדעת, היפך העניין דרוח שוטות.

הטעם שצורך גם ב' שערות וرك או נעשה גדול ולכן אין עושים יוט.

קטן שהגדיל בין ב' פסחים פלוגתא דרבי ור' נ בפסחים ( ).

נאמן להעיד בגודלו מה שראה בקוטנו ( ).

קטן שנתגיר ע"ד ב"ד אם הגדיל ולא מיחה אם צריך עוד הפעם גירות ( ).

ובשו"ע אדה"ז מה"ת סס"ד "גמר ועיקר כניסה נפש הקדושה באדם הוא ביג"ש ויום אחד לזכר ויב לנקבה שלכנ נתחייבו אז במצוות מה"ת ונעשו בני עונשים ותחלת כניסה נפש הקדושה היא בחינוך לתורה ולמצוות שחיבבו חכמים לחנן (גם במצוות מילה ולכן וכו").

צריך גם ב' שערות: ראה נדה מו, א. אנציק' תלמודית שם (ע' קמ ואילך). וראה גם "רשימות" חוברת כא ע' 15.

בפסחים: צג, א ("קטן שהגדיל בין שני פסחים חייב לעשות פסח שני, דברי רבבי. רבבי נתן אומר כל שזוק לראשון זוק לשני כל שאינו זוק לראשון אינו זוק לשני").

נאמן .. בקוטנו: כתובות כה, א ("ויאלו נאמני להעיד בגודלן מה שראו בקוטן וכו"). קטן שנתגיר ע"ד ב"ד וכו': ראה כתובות יא, א. ולהעיר מפלוגת הראשונים אם גירות זו היא מן התורה או רק מדרבנן (ראה אנציק' תלמודית ערך גירות (ע' חמו ואילך)). ואולי בזה תלוי אם צריך עוד הפעם גירות.

ב' כ"ו ניסן [תרצ"א].

יש אצל בכתבי אדנ"ע המאמר — איתא במד"ת¹ — שאמרתי להברמ"ץ שלי, שנthan ל' במתנה, שהוא הוא המאמר שדבר אדנ"ע ביום הברמ"ץ שלו². וישנו אצל ג"כ בכתבי מהרשנ"ע שנthan — להברמ"ץ של אדנ"ע — לאדנ"ע במתנה³.

גם לבرم"ץ של רוז'א כתוב מהרשנ"ע מאמר דא"ח שי אמרנו רוז'א, אבל אח"כ לקחו בחזרה, והוא כרוך בביבס של שנה היא. משא"כ במאמר של אדנ"ע.

בב' המאמרים ניכר שהם בשביל נערמים לאומרים לבرم"ץ. אבל עתה, אין זעכציג יאהר ארום, לאחר שיוודעים דברי ימי חייו של אדנ"ע ורוז'א, רואים ווי עס שפיגעלט זיך אפ בהמאמרים האלו חייו של כאו"א. מלבד זה, אמר גם מהרשנ"ע, חסידות לכל ברם"ץ. לבرم"ץ של אדנ"ע "הוא הי' אומר בן ה' למקרה".

אדנ"ע ורוז'א לבשו להברמ"ץ סיורטוק משי ושליפעס. בני הצ"ץ קילעכדיגע היטלעך ג"כ. שטרנימלעך הי' נושא הצ"ץ, גם מהרשנ"ע (כנראה בעת נשיאותו. הכותב).

אני לבשתי אבנט בשנת נא', אבל באופן שלא יראו. ובאייר נג', שאז התחלתי להניח תפלין בגלי, בגלי.

(1) = במדרש תילם. — נדפס בסה"מ תרל"ד ע' נג ואילך, תרנ"ג ע' רעט ואילך, תש"ח ע' 271 ואילך (וראה הערת רביינו שם בתחילת המאמר).

(2) ראה קונטראס "חנוך לנער" (בעריכת רבינו) ע' 9: "ב' יומם כי מ"ח תרל"ד — חגיגת חבר מצוח .. אמר אז — ברבים — המאמר איתא במדרש תהילים — והוא מאמר אדמור' מוהר"ש וישנו בכתבי"ק".

(3) ראה גם סה"ש תרפ"ז ע' 174.

(4) ב"רשימת מאמרי דא"ח של כ"ק אדמור' מהר"ש נ"ע" שבספר התולדות אדמור' מהר"ש הניל': ד"ה אלה הן מעמדות כו' פנחס תרל"א, בר מצוח של בנו רוז'א; ד"ה הואqui אומר בן ה' שנים כו' פנחס, מאמר בנו רוז'א (ע' 34). ד"ה איתא במדרש תהילים כו' תרל"ד על בר מצוח של בנו אדמור' רשב' שליט"א (ע' 39). ד"ה נעשה אדם כו' ואיזו אדר תר"ם א"א בני מ"מ שי' בסעודת בר מצוח* (ע' 51).

(*) כ"כ בכתבי"ק אדמור' מהר"ש נ"ע נל' מאמר זה. "א"א" — אולי פ"י "אמר אותו" (הערות רבינו שם).

תפלין התחלתי להניח בתמזה נבי⁵. ימים אחדים לחנוך, וביב' Tamoz נבי' בברכה. הנחתיים בחדר אדנ"ע שאיש לא ידע מזה.

מתחלת הייתה רק קורא ק"ש بلا ש"ע בהם, ובאלול נבי' כל התפלה בתפלין. הייתה הולך לביהם"ד, נושק הציצית, עומד לש"ע וככ', אבל בשעת מעשה הייתה אומר פסוד"ז, תהילים ומשניות בע"פ.

באיר נג' התחלתי להניח תפלין גם בפרהסיא.

اما זקנתי — (הרבענית רבקה ע"ה) — קראה אותה נתנה לי במתנה אבנט (אבנט סתם), אמרה אני נותנת לך אבנט כמו שנתנו לך אביך⁸,

— להברם"ץ (או לתחילת הנחת תפלין?). הכותב של מהרשנ"ע אמר הצע' לרבנית מוסיע תי', איך רעכען עם געבען א גארטעל ווי דער זייד האט מיט מיר געטההן. ותשאל אותו הרבענית מפני מה לבניו האחרים לא נתן, ויענה הצע': בא אונז פרעגת מען קיין קשיות ניט און אף אונז פרעגת מען קיין קשיות ניט. להברם"ץ של אדנ"ע נכסתי אל מהרשנ"ע — כי' הוא מדברי הרב' הזקונה זצ"ל — ואמרתי לו עד נתינת אבנט לאדנ"ע. "עס איז א גלייכע זאך" ענה מהרשנ"ע. —

ושאל אצל אביך מה שאמր לו או אביו בשעת הנתינה.

רצתי תומ"י לשאול, אבל בדרך מרוצתי נחתי מההתפעלות, ולא הי' بي די עז להכנס לשאול. הלכתי להמלמד שלמד אתי אז — ר' ניסן שמורי¹⁰, מלמד טוב. הי' לומד ATI גمرا בא' מס' שוננות. אי' עם כל התוס' ובעזון. מס' שני' למיגROS ולא כל התוס' — וספרתי לו מה ספרה לי א"ז. יעצמי שלא אספיר לאיש מזה ושאשא את אדנ"ע.

ועוד סיפר לי — ר' נ הנ"ל — בשם חמיו ר' פסח מלמד דרכקיי⁹

— עם בניו של הצע', ואח'יכ עם בניו של מהרשנ"ע. ולכל ברם"ץ היו

5) במק"א (סה"ש קיין היש"ת ע' 152, סה"מ תש"א ע' 171 ואילך) מסופר שהתחילה להניח תפילין בלבד ביום ר' עש"ק י"א Tamoz תרנ"א, ומיום א' י"ג Tamoz — בברכה.

6) ראה גם סה"ש שם.

7) יומ' א' פ' אחו"ק י"א איר תרנ"ג" (לקו"ד ח"א קוז, ב). וראה גם אגרות-קדוש אדמור' מהוריינ"ץ ח"י ע' קל.

8) המשך הסיפור (לאחרי מאמר המוסגר) — בקטע המתחליל: ושאל אצל אביך כו.

9) ראה גם סה"ש תרצ"ז ע' 114.

10) ראה אודתו סה"ש שם ע' 120. ושם.

11) המשך הסיפור (לאחרי מאמר המוסגר) — בקטע המתחליל (בعمוד הבא): חשבתי לשאול כו.

נותנים לו מתנה עשרה רוא"כ (כנראה, גם אצל הצעץ. הכותב). להברם"צ של אדנ"ע נכנס ר"פ הניל אל מהרשנ"ע, קיבל את י' רוא"כ, ונכנסה גם הרובנית, ויתנו אבנט (או שמהרשנ"ע רק ספר לר"פ שנותן אבנט וכור' ולא הי' בפנוי. הכותב), ויאמר ר"פ למהרשנ"ע: כמו שעשה אביכם עמכם, שעודני זוכר, איך שנתן לכם אבנט להברם"צ, ואמר¹² חgorה בעז מתני', חgorה הוא על הירך, מ'ידארף איצט אין דערוף ניט טראקטען... מיט דער צייט... חgorה חלציו (או חלצים והוא לשון חנוך. מאמר המוסגר של מו"ח אד"ש) חgorה לחלציו¹³. להברם"צ של רוא"א לא חפצתי לשאול, אבל עתה... מפני מה השינוי? "פסח, (וזכורני שבעת ספר לי ר"ג כ"ז נשтомמתי על שקרה אותו מהרשנ"ע בלי ר' אף שהי' רבו. מאמר המוסגר של מו"ח אד"ש) בא אונז פרעגת מען קיין קשיות ניט און אף אונז פרעגת מען קיין קשיות ניט. ווער ספֿאַרְשְׁטִיטִיט — פֿאַרְשְׁטִיטִיט. ווער ספֿאַרְשְׁטִיטִיט ניט — פֿאַרְשְׁטִיטִיט ניט.

[מהברם"צ (?) hei מקפיד מהרשנ"ע שיקראו את בניו וחתנו בר"ת רוא"א וכור']¹⁴. וגם הוא עצמו hei אומר גיט צו רוא"ין, צו רמ"ל¹⁵ וכור'. פעם עמד מהרשנ"ע אצל חלון חדרו ויישמע את רד"צ חן¹⁶ אומר שילך לחזרה אל אדנ"ע, וקראו בשמו בתוספות ר'. ויקראו מהרשנ"ע ויאמר: קום איך וויל א קוק טahan ווער ביסט דו וואס דו רופסט עט וכור'! רד"ץ פרץ בבכי וכור'. מוסגר ממו"ח אד"ש].

ויספר לי ר"ג איך הברם"צ של רוא"א הייתה ברוב פאר. הייתה יט' תמו, ויתחילו לחגוג ימים אחדים קודם י"ז תמו. הסעודה ערכו בגן וכור'. חשבתי לשאול את אדנ"ע עוד באותו לילה. אני לא הייתה אוכל בצהרים, בלבד בש"ק, אותו עוד, כי לא hei מתאים אל סדה¹⁷ שלי. כן

(12) ראה גם ספר התולדות אדמור' מהר"ש הניל ע' 12: "ואמר חgorה בעז מתני", מאמר קצר בענין חgorה חרוכ על ירך גבורו.

(13) ע"כ הוא סייפורו של ר"פ למהר"ש — ע"פ זכרונו מדברי הצעץ בעת נתינת האבנט למהר"ש. ולאח"ז ממשיך ר"פ ואומר למהר"ש שלהברם"צ של רוא"א לא חפצתי לשאול (מדוע לא hei סדר הניל דעתנית האבנט) וכו'.

(14) ראה ספר התולדות אדמור' מהר"ש הניל ע' 22: "אדמור' הצעץ הנה בעת הברית של בניו ונכדיו hei קורא להם ג"כ שם בר"ת (מהרייל, מהר"ש וכור'ב). ויקרא לו: רוא" (וראה גם סה"ש שם ע' 113).

(15) חתנו ר' משה אריה ליב גינזבורג מויטעפסק (בעלה של מרת דבורה לאה).

(16) הרה"ח ר' דוד צבי בן הרה"ח ר' פרץ חן. רב בטשעניגוב, מחסידי אדמור' מהר"ש ואדמור' מהרשב"ב נ"ע. ראה אודתו סה"ש תרצ"ט ע' 298. וש"ג.

(17) = סדר היום.

סעודת הערב לא הייתה אוכל אותו, אבל ממערב הלכנו יחד — כי בימי הספירה היו מתפללים מעריב בצדורה. ואכן עי מאריך הרבה מאד בברכת הספירה ובעצם הספירה. וחוותינו שהזירתנו הביתה עשה תנועות המורים שיש לי לדבר לשאול, וכאשר ישאלני יוסף — והי קוראני יוסף כמעט כתוב ב"שין" — יושף. ולפעמים בשעתא דבדיחותא, בסיבת מאורע אחד, ר' איצ'ל, וואס זאגט ר' איצ'ל וכדומה — מה לך, שאלנו. אבל באותו ערב באו אל החצר כמה בע"ב בד"ת¹⁸ שיפשו בינהם, ולא אסתעיא בידי מילתה. ולמחרתו בברך כשראני מהכח אצל דלת חדרו ושאלני, ספרתי לו עד נתינת האבן. נתרגש מאד ומיד נראה דמעות בעיניו, וישקני על מצחיו.

עוד קודם מלאת לי יג' שנה, היו בידי ב' מתנות מאדן¹⁹ כת"י דא"ח. אמרו "מה רבו מעשיך" — כת"ק אדן²⁰ בעפפון — ו"ת"ר נ"ח" — כת"י ר"ש כותב²¹ עם הג' אדן²² —

"מה רבו מעשיך" נתן לי בשנת נב', אמרו זהו אחסידישע נשיקה ובמשך הימים אספר לך.

ובשנת נו' ספר לי אשר בשנת מד' — ואדן²³ דר או ב' חדרים. חדר המטבח, וחדר שבו ישב אז אדן²⁴ עם ר' מפאלאטווע²⁵ ולמדו. וגם מטבח עמדה שם. זה היה בלילה ויישנתי במטבח. מספרים שהייתי יפה און א ליכטיגער קינד. ויראנני ר' מ' בישני, ויתחילו לדון בינהם, עד בני תמורה²⁶ ע"פ פשוט, ויתור בדקות ע"פ באור דא"ח. ויאמר ר' מ', שמרתה שלי וזו פנוי מורה על טהרת המחשבה וכו'. ונתעורר אז החפץ אצל אדן²⁷ לנשקי. ויעלה ברעינוו איך שבביהם²⁸ מלבד שהיו מביאים

(18) = בעלי-בטים בדיון-תורה.

(19) ר' שמואל סופר — ראש המעתקים בליטוואו-טש במשך שנים רבות" (לשון רבינו בפתח דבר" להמשך והחרים תרל"א).

(20) = הଘות.

(21) נדפס בסה"מ תרמ"ג ע' לה ואילך. — על המאמר רשם כ"ק אדרמו"ר מוהריי"ץ: "המאמר כתוב ידי שמואל סופר, וההגחות כ"ק הוז כ"ק אדרמו"ר הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע. מאמר זה קיבלתיו במתנה חנוכה תרנ"ג* ולמדו עמי שלשה פעמים".

(22) הר"ר יעקב מרדיכי בעופאלאו, רב בפאלאטווע. מחסידי אדרמו"ר מהר"ש ואח"כ אדרמו"ר מהרשי"ב נ"ע. ראה אודתו בהנסמן בסה"ש תרצ"ז ע' 179 הערת 42.

(23) ראה נדרים כ, ב. טושו"ע או"ח ס"ג.

(*) ובסה"ש תש"ב ע' 29: "שבת פרשה לך לך (תרנ"א). דער פאטער האט מיר פאורהערט און האט מיר גונשענקט דעתם מאמר ת"ד נר חנוכה, רמ"ג".

קרבות, הביאו ג"כ כסף, זהב וכוכי לבדה"ב²⁴. והחליט להחליף נשיקה זו בדרא"ח. ויכתוב אוז את המאמר "מה רבו מעשיך" אשר נתנו לי בשנת נב' ²⁵.

כז קיבלתי בשנה זו גם מאמר "תדר נ"ח". זה הי' אחורי חתונת דודתי מושקע תי' ²⁶. אמר לי בחיקון: ביסט א שקץ. ווי קומט א אינגל פון 12 יאהר זיין אויף (שטייען?) א גאנצע נאכט צו חסידות²⁷. אלטע אידען זיינען ניט געוווען. ונתן לי את המאמר במתנה.

"מה רבו מעשיך" למד עמי כ%1 חדשים לפני הברם"צ. בתחילת כלו ואח"כ מעט עד שידעתו לחזרו.

מלבד זה צוה לי ללמוד המאמר לברם"צ رغم שהוא אמרו, וכנ"ל²⁸, ומאמר "הוא הי' אומר".

הברם"צ שלוי הי' ביום ב' ואז עליתי לתורה. כשהיהתי עמו על האול, צוה לי לאמר שם "הוא הי' אומר", ועוד אמר (כמודעה "מה רבו"). הכותב).

בש"ק שלах"ז חזרתי בחדרו "הוא הי' אומר", ועוד אמר (כמודעה שלברם"צ. הכותב), בעמידה, וגם הוא עמד, לבוש בקנילעכדייק היטל. עמדתי ופנוי אל המקום שם ישב תמיד, והוא עמד מן הצד. ה"חזרה" הייתה קשה לי, כי הי' אמר ארוך, ובמקומות אחדים עוד לא הבנתי²⁹.

גם "למודות" בוגלה למדתי בע"פ, אבל לא אמרתי.

(מורשתה ב"ק אדמו"ר ב' ניסן תרצ"א — "רשימות" חוברת ה', ע' 29 ואילך)

(24) = לבדוק הבית.

(25) סיפור זה סייר ובניו בימי השבעה להסתלקות אדרמו"ר מהורי"ץ (ראה גם תורה מנחם — התועודיות ה'ישית' ע' 4, ונתבאר בשיחת יו"ד שבט תשכ"ב).

(26) עם ב"ג ר' משה שי הכהן הארינשטיין — יום ועש"ק תצא י' אלול תרנ"ב.

(27) ראה רשות המאסר (סה"ש טרפ"ז ע' 227): "זוכרתי בהיותי ילד בן י"ב שנה — תחלת שנת השלש עשרה, אלול תרנ"ב — חתונת דודתי .. ובחצי שעה השתים עשרה התחיל הוד ב"ק אדרמו"ר הרה"ק לאמר הדורש כל הננהה".

(28) קטע המתחל ייש אצלי (לעיל בתחילת הרשימה).

(29) עוד ע"ד המאמרים שאמר ביום הבר מצוה שלו — ראה לקו"ד ח"א קד, א ואילך. סה"ש טרפ"ז שבהערה 92. תש"ג ע' 137 ואילך.

כב' סיוון, תש"ב. בר מצווה. קאָזְרַנוּבֶּסְקִי.

[לעין ג"כ במכחוב לבן דודי מנחם מענדל שנייאורסאהן².]

א. בר מצווה, היינו שנכנס בתוך מחנה ישראל, ומקבל עליו כל עול תומ"ץ, ושמחה ומשמחים כל קרוביו ומכיריו.³ וממה ישאב כח ועווז על זה (להכנס בתוך מחנה ישראל ולקבל עליו כל עול תומ"ץ), ובפרט בעת צרה הזאת, שבנ"י דווים וصحابים?⁴

אלא ש"מעשה אבות סימן לבנים"⁵:

במשך אלף שנים חי עם ישראל, הי' זמן ד"איש תחת גפנו גו",⁶ והי' זמן דצורות גדולות, אחרי ש"מנני חטאנו גلينו מארצנו וכו".⁷ והعبر מלמד על העתיד וההווה, וכדלקמן.

ב. ויסופר ע"ד בר מצווה הראשונה⁸, בבית היהודי הראשון

— "אחד הי' אברהם"⁹ — בר מצווה של יצחק:

כתיב¹⁰ "ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את יצחק". ואיתא בב"ר פנ"ג¹¹ — לאחרי שמביא הפירוש ד"ויגמל"

(1) הרה"ת ר' שלמה אהרון קאָזְרַנוּבֶּסְקִי (בר מצווה של בנו).

(2) בנו של הרה"ח ר' שמואל שנייאורסאהן, אחיו של כ"ק הרה"ק וכרי ר' לוי יצחק שנייאורסאן, אביו של רביינו.

המכחוב הוא להבר מצווה של הבן-דוד, והוא מכ"ח אלול תרפ"ט (יל בעזה"י בפ"ע).

(3) ע"ד השמחה דבר מצווה — ראה ז"ח בראשית י"ד, סע"ג. טו, ד. מג"א או"ח סרכ"ה סק"ד. סה"ש תשמ"ח ח"ב ע' 403. ושם¹².

(4) בעיצומה של מלחמת העולם, שרבים מבני נחרגים על קידוש השם כו'.

(5) ראה יבמות מו, א: "ישראל בזמן הזה דווים דחופים ומטורפים ויסורין באים עליהם".

(6) ראה תנחותא לך לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. ועוד.

(7) מא"ה, ה.

(8) נוסח תפלה מוסף די"ט.

(9) ראה גם לקו"ד ח"א פה, סע"ב: "מאמר החכם העבר מלמד ההוה ומורה דרך העתיד".

(10) בהבא לקמן ראה גם — אגרות-קדוש כ"ק אדמו"ר שליט"א ח"ד ע' שמך ואילך. ח"ו ע' קיב ואילך. חי"ב ע' עח.

(11) לשון הכתוב — יחזקאל לג, כד.

(12) וירא כא, ח.

(13) פיסקא י"ד. וראה גם (בהבא לקמן) — לקו"ש ח"א ע' 45 ואילך.

(לדעת ר' הושעיה רבה) ש"נגמר מיצר הרע" (כלומר בן י"ג שנה שאז בא יציר טוב¹⁴) – שעשה אברהם "משתה גדול", "משתה גדולים",-scalable גדול עולם ובפרט עוג הי' שם ("עוג וכל גדולים עמו היו שם").

וממשיק במדרש שם: "אמרו (לו) לעוג לא הייתה אומר אברהם פרדה עקרה ואיןנו מולדיך, אמר להם (עוג), עכשו מתנתנו מה היא, לא שפופה (שפלה ונמוכה¹⁵), אין יהיב אנה אצבעי עליי (אם אתן אני אצבעי עליו¹⁶) אני פחיש לי (פוחס צורתו¹⁷), אמר לי הקב"ה מה אתה מבזה על מתנתנו, חירך שת רואה אלף אלפיים ורבי רכבות יוצאים מבני בניו, ואין סופו של אותו האיש ליפול אלא בידו, שנאמר¹⁸ ויאמר ה' אל משה אל תירא אותו כי בידך נתתי וגורי". ע"כ לשון המדרש.

ג. ויש לבאר תוכן הויוכוה והSKU"ט בנוגע ללידת יצחק – במשתה הבר מצוה, י"ג שנה לאחר שנולד,

[ובהקדמה – שבדוחק י"ל דזה (סיפור המדרש אודות הויוכוה והSKU"ט עם עוג) קאי גם למ"ד ש"נגמר מיצהה"ר", הינו, שמאורע זה hei בעת הבר מצוה, אף שלפי פשט העניין משמע דקאי אזמן שהי יצחק קטן (שאז מתחאיםSKU"ט אודות הפלא בזה שאברהם הוליד), הינו למ"ד ש"נגמר מחלבו¹⁹. ובדבר²⁰ הובא סיפור זה אמר

שה"משתה גדול" hei במלת יצחק²¹],

שאין הדבר אודות היכולת להוליד בן כפשותו – דבר שנתרבר מידי בלידת יצחק, אלא אודות היכולת להוליד (בעיקר) במובן הרוחני, גדול ולהן בן שיימשיך בדרכו ואורה יהיו – דבר שנתרבר בעת הבר מצוה.

ד. וביואר העניין:

כי עוג טען דלו היה אברהם אבינו באמונתו, אבל אין זה עניין

(14) פי" מ"ב. ובפי מהרוזו: "שם"ש ויגדל ויגמל סותרים ז"ז, כי ויגדל ממשמע שנעשה גדול, ויגמל ממשמע שנגמר מחלבו .. וע"כ פי' ויגדל כפשותו, ומ"ש ויגמל, שנגמר מיצהה"ר, בן י"ג, שאז נקרא גדול".

(15) פי" מ"ב.

(16) חוקת כא, לד.

(17) דעת רבנן (וכ"ה בפרש"י עה"פ: "לסוף כ"ד חדש").

(18) ספ"א.

(19) ושם: "ד"א .. בשעה שמיל אברהם את יצחק בנו עשה משתה .. גדול ..-scalable גדול הי' שם אף עוג hei שם, באותו שעה אמרו לו לעוג לא כך הייתה אומר אברהם .. איןנו מולדיך וכור".

לצעירים, דלא ימשכו אח"ז. וזהו שהי' עוג אומר ש"אברהם .. אינו מולד", הינו, שאין בכחו של אברהם לפעול המשך דרכו ואורת חייו, אמונהו וכור', אצל הצעירים.

ובנוגע להקטנים והצעירים — שיטת עוג מפורשת בהמסופר אודוטיו:

"הנה ערשׂוֹ" (דברים ג' יא') — ופי' הרשב"ם עritis'תILD קטן — "ערשׂ ברזול", דהינו שהעיקר הוא בראות הגוף, ללא בסיס ריסוד של רוחניות ואמונה;

ומהמצוות — טוען עוג — ישקיימים רק עניינים שהשכל מחייב, ולא עוד אלא斯基ום צ"ל (לא מצד ציווי הבורא, אלא) מפני שהשכל מחייב²⁰, שכן אמר לאברהם אבינו שילך להציל את לוט בן אחיו (ב"ר פמ"ב. נדה סא²¹) — שזהו עניין שהשכל מחייב.

קואלי אפ"ל להיפך — שאמרתו לאברהם שילך להציל את לוט היא בגלל שאברהם יעשה גם דבר שאין השכל מחייב — שזהו הסמכות בב"ר פמ"ב: "בא (עוג) ומצאת את אברהם יושב ועובד במצוות עוגות (מצוות) .. אמר אברהם זה קוניון (קנאיו) הוא, ועכשו אני אומר לו נשבה בן אחיך והוא יוצא למלחמה ונחרג, ואני נוטל את שרי אשתו" — שכשורה את אברהם אבינו עושק במצוות מצה, מיכלא דמהימנותא²², היפך טעם (הבנה והשגה) דחמצז²³, אמר, אברהם זה קנאי הוא — אינו מוגבל בשכל, ובמילא, כשהוא אומר לו שנשבה לוט, ילך וילחם — אף שע"פ שכל אין צורך לעשות זה, כי זה ה"י מסירת נפש שאין השכל מחייב²⁴ — ויהרג.

(20) היפך האמת, שגם המצוות שהשכל מחייב צריך יהודי לקיים לא מפני חיוב השכל, אלא מפני ציווי הבורא, ולא עוד אלא שכן צ"ל גם אצל אה"ע, כפס"ד הרמב"ם (היל' מלכים ספ"ח) בנווגע לקיים שבע מצוות בני נח ע"י חסידי אומות העולם: "שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שצוה בהן הקב"ה בתורה .. אבל אם עשהן מפני הכרע הדעת .. אינו מהחסידי אומות העולם כו'".

(21) בב"ר שם (ח): "ויבוא הפליט .. הוא עוג .. אמר (עוג) .. אני אומר לו נשבה בן אחיך והוא יוצא למלחמה כו'". ובנדה שם: "ויבוא הפליט ויגד לאברהם העברי .. זה עוג כו'" (ובתור"ה זה — מביא גם הב"ר הנ"ל).

(22) זה ב' קפג, ב. וראה לקו"ת צו יג, ד.

(23) ראה תור"א ויקהל פט, ג. לקו"ת שה"ש יד, ד.

(24) כלומר: הצלת לוט כשלעצמה הו"ע שהשכל מחייב, אבל, בנסיבות כאלה, שפעולות ההצלה קשורה עם יציאה למלחמה נגד ארבעה מלכים ובפרט שהיו גברים כו' (פרש"י לך יד, ט) — ה"ז עניין של מסירת נפש שאין השכל מחייב.

ולהעיר, שכאן רואים שההוֹלֵךְ אחר השכל, יכול לرمות שעושה מצוה, ובאמת כונתו לעניין הפכי, כבנדורי, שכונתו לא הייתה להציג את לוט, אלא שיחרג אברהם ויקח את אשתו.

וממשיך הכתוב (בענינו של עוג) "הנהUrשו גו' הלא היה ברבת בני עמוֹן" – עיר הבירה – שהראוה ל"ערשו Urשו ברזיל" למופת לצורך חנוך בני כרכבים, שילמדו שיטתו שהעיקר הוא בראיות הגוף (ולא עניינים רוחניים), כנ"ל.

וזהו שבעת הבר מצוה של יצחק אמרו לעוג "לא הייתה אומר אברהם .. אינו מולד" – שהרי עכשו רואים הכל שאברהם הצליח לגדל ולחנך את בנו בדרך עד שנעשה בר מצוה וקיבל על תום"ץ.

ועל זה ענה עוג: "מתנתו מה היא", היינו, שזהו (חינוכו של יצחק עד לקבלת על תום"ץ) רק מתנה שבאה מלמעלה ואין הצד המטה, שכן – טוען עוג – אין לו אחיזה בחיים, להיות באופן של זרעה בארץ וצמיחה מזה, ובמילא, לא יהיה לו קיום, ובaczبع קטנה ימיתנו.

ה. ועל זה אמר לו הקב"ה, מה אתה מבזה על מתנתו, תארך ימים²⁴ 25 בידי אלף אלפיים כו' של בני בניו:

כי, גם חזק ובריאות בגשמיות, הוא, רק כ שיש בסיס וייסוד של רוחניות ואמונה, כי, בלאו הци, لماذا לא יחתה הבן וירדוף אחרי מותרות וכו' – דבר שיפגע סועס גם בחזק ובריאות בגשמיות.

כלומר: הצורך בבסיס וייסוד של רוחניות ואמונה הוא לא רק מצד למעלה (שאז יש מקום לטענה שזהו ע"ש מתנה, ואין לה קיום וכו'), אלא גם מצד גדר המטה (גשמיות) גופא, כיוון שלולי בסיס וייסוד של רוחניות ואמונה יבטל גם החזק ובריאות בגשמיות.

וזהו תוכן המענה לעוג – שמולול בדרךו של אברהם בחינוך יצחק בנו שזהו ע"ש מתנה שאין לה קיום וכו' – שادرבה: שיטתו של עוג (בריאות הגוף בלבד) היא זו שאין לה קיום, שכן, סועס יפול עוג ביד בני בניו של יצחק, שדוקא אצלם יהיה גם חזק וגבורה בגשמיות.

---

(25) הלשון "תארך ימים" הוא מב"ר פמ"ב שם: "אל הקב"ה (לעוג) חייך שכר פסיעותיך אתה נוטל שאת מארך ימים בעולם, ועל שחשבת להרוג את הצדיק חייך שאתה רואה אלף ורבי ורכבות בניי בניו וכו'".

**ולכן מלחת עוג (שבה נפל ביד בני בניו של יצחק) הייתה
מלחמה ממש:**

מלחמת עוג הייתה בחרב, ממש"נ בכתב (במלחמת סיחון, ועד"ז
במלחמת עוג, שבנה אמר²⁶ "וועשית לו כאשר עשית לסיחון") "ויכהו
ישראל לפיה חרב"²⁶,

והנס במלחמת עוג — כמסופר בברכות נד:²⁷ — ה'י רק שלא
יכול לזרוק החר על בנ"י, אבל כדי להמיתו, קפץ משה רבינו ע"ה
ומחייב בקרסוליו — פעללה טבעית,

ולא במלחמת יריחו שהיתה (לא מלחמה ממש, באופן טבעי,
אלא) באופן נס, ע"י שופרות כו'²⁸, וכמלחמת סנהריב²⁹, וככ"ג.

وطעם הדבר — כדי להראות שבריאות הגוף, ונצחון גם
בגשמיות (אפילו בטבע), תלוי בבריאות הנשמה, הבא ע"י אמונה
שלימה — עד כדי מס"נ — באלקין עולם.

(מורשתם כ"ק אדו"ר — "רשימות" זוברת ז)

(26) חוקת כא, כד.

(27) ושם: "אמר (עוג) מחנה ישראל כמה הוא תלתא פרסי, איזיל ואיעקר טורא בר תלתא
פרסי ואישדי עלייהו ואיקטילינהו. אול עקר טורא בר תלתא פרסי ואיתיה על רישוי, ואיתיה קב"ה
על"י קמציו (נמלים) ונקבוה ונחית בצוاري" כו". ומשים: "משה .. שקל נרגא בר עשר אמין
שוד עשר אמין ומחייב בקרסוליו וקטלי".

(28) יהושע ז, ד ואילך.

(29) שבנה אמר (מ"ב יט, לה) "ויצא מלאך ה' וירק במחנה אשור גוי וישכימו בבורך והנה
כולם פגרים מתים" (וראה איכ"ר פ"ד, טו: "חזקיהו אמר .. אני ישן על מטהי ואתה —
הקב"ה — עושה וככו").

בר-מצוה של שאול אלכסנדר ביסטריצקי. כגה איר תש"ג.
ראשי-פרקם.

נתאספנו להגיגה של בר-מצוה שתוכנה שמתווסף חבר לעם
בנ"י, הנכנס ומקבל עליו על תורה ומצוות.

והנה, בנ"י שעלייהם נאמר "גוי אחד בארץ", היינו, שככל
מקום וזמן הם אחדות — הרי אצלם גם שמחת הפרט (שמחת של
איש פרט), ובפרט שמחה הקשורה בעניין של תומ"ץ, היא גם שמחת
הכלל, ונוגע לכל הכלל.

ובעומק יותר — שהאחדות היא גם עם כל בנ"י כפי שהם בכל
חלקי הזמן, עבר הווה ועתיד.

ולכן, בתורת גומלין — כשם שנוגע להכלל שמחת היחיד שנכנס
ומקבל עליו על תומ"ץ, כך גם היחיד אי אפשר לו להסתפק בעבודה
לעצמו, כי אם צריך להיות מוכן עד כדי מסירת נפש גם בעד זולתו.
וזהו הוכחה אמיתית על שלימותו בין לבין עצמו.

וזהו רמז עניין הבר-מצוה שאנו מוצאים בדברי רוז'ל² שלמדו
זה מבני יעקב, ששמעון ולוי בעת התנפלוותם על שם היו בני יג'י
שנה, ומזה לומדים שיעור הזמן דבר מצוה — למדנו שלימותו של
יהודי שנכנס ומקבל עליו על תומ"ץ צריכה להיות קשורה עם מסירת
נפשו בעד זולתו, בדוגמת הנהגת שמעון ולוי בעת הבר-מצוה שלהם.

(מורשתם ב"ק אדר"ר — "רשימות" חוברת קג)

1) שמואלב ז, כג. ועוד. וראה תניא אגה"ק רס"ט. ובכ"מ.

2) רשי"י נזר כת, ב. רשי"י ורעד"ב אבות פ"ה מכ"א (וראה בארכיה "רשימות" חוברת כא).

**תכנית, רשימת דברים — לחגיגת בר מצווה.
לא נאמר**

א. אצל בניי — נעשים גדול לי"ג שנה, מלבד כמה פרטיטם שבhem צריך להיות בן יה' או כ' שנה, וגם מי שנה [עיין שו"ע או"ח סנ"ג ס"ז, יוז"ד ס"א ס"ה, הו"מ ס"ז ס"ג — יה' או כ' שנה]. ומי שנה: יוז"ד סרמ"ב סל"א בהגחה — מרש"י ע"ז יט:[], משא"כ בשאר אומות העולם, שנעים גדול לכ' שנה, כא' שנה, וכיו"ב. והטעם בזה — בהקדים החילוק בין בניי לאוה"ע באופן היהודים לעם:

אומות העולם נעשו לעם ע"י שמתחלת מתוישבים על אדמותם — אחרי היוותם תחולת נודדים ורווי צאן, שאז (כשMATIISHBIM על אדמותם) בוחרים להם מלך וכו', ואח"כ מייסדים להם — ע"פ שכלם והבנתם — תורה וחוקים.

אבל אצל בניי הי' הסדר בהיפך: **תיוף כשייצאו מעבדות מצרים, בהיותם "בארץ לא זרועה"**¹ (קודם שהתיישבו על אדמותם) — התחלו בתורה ומצוות, ובזה גופא — בתום"צ שניתנו מהקב"ה **המתחללים בהציווי "אנכי הי' אלקיך גו"**, והידיעה שאינו **"פסל גו"**².

1) בא"ח שם: "אין ממןין (ש"ז) אלא מי שנחטלא זקנו", או "שניכר בו שהגיע לכל שנים שרואו להחטלא זקנו .. הילך בן כי שנה ע"פ שאין לו זקן ממןין אותו". ובהגהת הרמ"א שם: "וכן אם הי' לו זקן אפי' מעט .. אם הוא מבן יה' ולמעלה".

ביו"ד שם (בבגחת הרמ"א) — לעניין שחיתת קטן: "ומקרי קטן לעניין זה עד שנעשה בר מצוה דהינו בן י"ג שנים ויום א', ויש מחמירין שלא ליתן קבלה למי שהוא פחות מבן יה' שנה".

ובחו"מ שם: "י"א שאינו ראוי לדון אלא מבן יה' ולמעלה".

2) בשו"ע שם: "אין אדם להורות עד ארבעים שנה". ומקורו בפרש"י לע"ז שם — "תלמיד שלא הגיע להוראה .. תלמיד שהגיע להוראה .. עד כמה עד ארבעין שניין" — "משנולד" (אבל בתוס' בסוטה כב, ב: "משנה שהתחילה ללימוד עד ארבעים שנה, ולא משנה שנולד").

3) ירמי ב, ב. וראה פרש"י בא ב, לט.

4) יתרו ב, ב.

5) כמ"ש (שם, ד) "לא תעשה לך פסל גו", דקאי (גם) אמר"ש לפנ"ז "אנכי הי' אלקיך" — עד פירוש הזוהרעה"פ (taboa כז, טו) "ארור האיש אשר יעשה פסל גוי ושם בסתר", "בסתור של עולם", הינו, שלא לדמות ולצייר דיווקנא למעלה (ראה נצ"ז לוח"ג קכח, רע"א. וש"נ).

— עניין של אמונה בלבד, ולא שכל והבנה השיך לדברים הנתפסים בה' חושים וכח'ג. ודוקא זה (האמונה של מעלה מהשכל והבנה) הוי יסוד והתחלת היותם לעם.

ולכן: אצל אואה"ע נעשה גדול בן כ', שאז יש בכתו לצאת במלחמה — מלחמת הקיום לצורך הישיבה על ארמותו שבזה נעשה לעם; אבל אצל בניי — לא בן כי' לכח' במלחמת הקיום נעשה גדול, אלא בן יג', כשהוא בר דעתה להבין גודל הוצאות וגודל האחריות שיש עליו ע"י היותו אחד מבניי.

ב. והנה, אצל בניי גופא יש בניי אברהם, ויש בניי יצחק, אשר, עובdotם ואופן חיים שונה, ובמיילא שונה גם סוג הנסיונות שבדרךם, כולל גם הנסיונות בקשר ובשייכות כבר מצוה של בנייהם: אופן חייו של אברהם — הלוך ונסוע בארץות שונות, ועובדתו — השתדרותה שגם ערביים יאמרו "ברוך שאמר והי' העולם"¹⁰; ויכול עם נמרוד ע"ד עבודה זורה ושקלא וטריא עמיי¹¹.

ולכן, כבר מצוה שלו (כשיצחק בנו נעשה בן י"ג שנה), הטענה והנסיוון שלו הם מהרוחקים — כמסופר במדרש¹² אודות הוייה עם עוג בעת המשתה שעשה אברהם כבר מצוה של יצחק — שאומרים "אברהם אינו מולד"¹³, הינו, שאין זה (עובדתו של אברהם המוסדרת על אמונה ה') עניין השיך לקטנים, ואי אפשר שהיהו ילדים ונעור במחנו, כיון שלא ימשכו אח'ז. והמענה הוא — כההמשך במדרש שם — שטוו"ס יפול עוג ביד יוצאי חלציו של יצחק.

אבל יצחק — ה' עולה תמיינה, אסור לו לצאת לחוץ לארץ¹⁴, ולישא שפחה¹⁵, ועובדת זורה אינו יכול לדאות, וכמרוז"¹⁶.

(6) כמ"ש (במדבר א, ג) "מן עשרים שנה ומעלה כל יוצא צבא". וברמב"ן שם: "ואפשר שהיה הטעם בוה בעבר שאינו חזק למלחמה בפחות מעשרים".

(7) ראה רמב"ן שם (עלין החזק למלחמה בגין עשרים): "וכמו שאמרו בן עשרים לרודף".

(8) ראה קונטרס התפללה פ"ה. סה"מ עת"ר ע' קטו. המשך תער"ב ח"ג ע' ארכז.

(9) לשון הזהר — ח"ג (ברע"מ) ריט, רע"א.

(10) ראה סוטה יו"ד, רע"ב. פרש"י וירא כא, לג.

(11) ראה ב"ר פל"ח, יג.

(12) ב"ר פנ"ג, יו"ד.

(13) ראה בארכחה רשימות חוברת יז (ס"ב ואילך).

(14) ב"ר פס"ד, ג. פרש"י תולדות כו, ב.

(15) פרש"י שם כה, כו.

(16) תנחות מא תולדות ת. הובא בפרש"י עה"פ.

על הפסוק¹⁷ "וַיְתַחַן עִינֵּיו מְرָאֹת", בעשן של נשי עשו שהיו מעשנות ומקטרות לע"ז¹⁸, ובמילא, לא התעסק עם עובדי ע"ז וכו'.

ולכן, כבר מצוה של בניו, יעקב ועשו – הטענה והנסيون (של יעקב) אינם מהרחוקים (שאינו מתעסק עמם), אלא מאחיו גופא (מעשו),

וכמרז"ל¹⁹ על הפסוק²⁰ "וַיָּגָדְלוּ הָנֻגְרִים", שנעשו בני י"ג שנה, ועד אז הלא גם עשו לבית-הספר²¹, אבל הסתפק בזה, ומazel שנעשה בן י"ג שנה עזב את בית-הספר ונעשה "אִישׁ יֹדֵעַ צִדְקָה"²² – כמנagger המלכים, וכמ"ש בנמרוד "הוּא הַיִ์ גָבוֹר צִדְקָה"²³ – מעורב עם הבריות וכו',

משא"כ יעקב שהיה גם אח"כ "יושב אוהלים"²⁰, של שם ועבר¹⁹,

[ענינים עד החסידות – ראה אוח"ת תולדות קמה: שקאי על תושב"כ ותוшибע"פ]²³,

שם ועבר היו אנשים בני כמה מאות שנים, ודוקא עליהם התרועע יעקב (דלא כעשו שהיה) מעורב עם הבריות, בני גילו).

ג. ויש להזכיר ולbaar החלוקת העיקרי בשיטות של יעקב ועשו: אודות עשו – מצינו במדרשי חז"ל¹⁹ שהיה שואל איך מעשרים את התבנן.

והענין בזה:

תבן – הוא طفل לגרעין, והוא מאכל לבהמה, שרומו על נפש הבהמית והגוף.

(17) תולדות כז, א.

(18) וראה לקו"ש ח"ה ע' 140, ש"וַיְתַחַן עִינֵּיו מְרָאֹת" לא הי' מצד העשן עצמו (דא"כ הי' צורך להזיק לכל בראש לנשי עשו עצמו), אלא מצד זה שהעשן הי' לע"ז, שלא הי' יכול לסבול עניין של ע"ז, להיותו "טההור עניים מראות ברע".

(19) ב"ר פס"ג, י"ד. הובא בפרש"י עה"פ.

(20) תולדות כה, כו.

(21) ראה ב"ר שם: "כָל שֶׁלַש עֲשָׂרָה שָׁנָה שְׁנֵיהֶם הַוּלָכִים לְבֵית הַסְּפָר וְשְׁנֵיהֶם בָּאים מִבֵּית הַסְּפָר".

(22) נח י"ד, ט.

(23) ושם: "פִּי שֵׁם יַיְל חַשְׁבָּכְעַד כָּל הַתּוֹרָה שְׁמוֹתיו שֶׁל הַקָּבָ"ה .. עַבְרָנְגָר תּוֹשְׁבָעַפְּ .. עַוְבָר הַיְינָנוּ הַמְשִׁכָה לְמַטָּה, וְהַמְשִׁכָת וְגִילְוי הַתּוֹרָה זֶה עַיְיַתּוֹשְׁבָעַפְּ וּכְוּ".

והנה, אף שחלק הbhema שבאדם נוצר לأكلיה ושתיה' ועוד כמה עניינים, אבל, אין זה אלא طفل (תבן), שבתוכו צ"ל תוכן הגרעין (הינו שהענינים הגשמיים אינם אלא בשבייל רוחניות וקדושה כו') – אלא שהוא מנהג יעקב.

משא"כ עשו, שחפץ שייעשרו – ימשיכו קדושה – בתבז'²⁴, הינו, שהיתה לו שייכות לקדושה, וכאמור שבктנותו (עד י"ג שנה) למד גם הוא תורה [دلא כעוג שלא הי' שייך לקדושה כלל, וגם התנגד ללימודם וחינוכם של הקטנים, כנ"ל], אלא שרצה שהשייכות לקדושה תתחטא בהינקה בנווגע להשפעה גשמית בלבד, כיון שאצלו זהו העיקר. ולכן הי' הסוף שוויבו בעינוי את הבכורה²⁵ – בזון בכל עניין אלקי (שנקרא "בכור", להיותו העיקר) – ובמילא בא לעבור על הי' עבירות – שפיכות דמים וכור' – בו ביום²⁶.

משא"כ יעקב – بعد שיטתו (שהענינים הגשמיים אינם אלא בדוגמת תבן, דבר הטפל להרוחניות וקדושה) זכה להיעוד²⁷ "זהי בית יעקב לאש גוי ובית עשו לקש": "בית יעקב לאש" – שנעשה חד עם התורה ("יושב האלים") עלי' נאמר²⁸ "הלא כה דברי כאש" – שישראל את בית עשו שהוא קש (כמו תבן²⁹), שאצלו זהו העיקר, כנ"ל.

ד. ורצוני לברך את הבר מצוה, הוריו ומדריכיו – שעיל ידם ידע גם הוא שהלמוד כו' עד י"ג שנה הוא רק התחלת, וצריך להיות גם אח"כ באחים של שם ועבר, כהנחת יעקב, הנה ע"י התומ"ץ שלו מקרוב העברת ההעלמות והסתורים (תוכן שריפת הקש, שמולים

(24) ראה הוספות לתו"א מג"א קיט, ג: "המורן והתבן פטורים מן המעשר .. מעשר .. הוא בחיי קדר השילון .. הרשות הקדושה במעשר אינה אלא על גוף הפריר ולא על הקליפה והוא המורן .. כי אין בחיי הקדושה בדבר הטפל כמו הקליפה". ובביאו"ז לאדרה אמר"צ וישלח יט, ד: "מורן ותבן .. להיותם מבחי הקליפות .. להיותם שאינם מקבלים רק מבחי אחוריים ופסולות קדושה, כמו מורי ותבן שאין רק פסולות החטה, שכן אין במעשר דמורי ותבן שורה או רה האלקי כלל, כדי שלא יהיה עי"ז תוט' יניקה לחיצונים שנקי מורי ותבן .. ולזה הטעם הי' עשו נתן מעשר ממורן ותבן, כי עשו הי' מסטרוא דקליפה שבמורן ותבן עיקר יניתם וכור'".

(25) חולדות כה, לד.

(26) ב"ב טז, ב.

(27) עובדי א, ית. וראה פרש"י ויצא ל, כה.

(28) ירמי כג, כט. וראה ברכות כב, א.

(29) ראה שמות ה, יב ("קש לתבן"). – וראה לקמן ס"ה.

ומסתיר על הגਊין שבתוכו), עד שיבוא עת "וְלֹא יָכַנֵּף עוֹד מִרְיָךְ גּוֹיִם"³⁰, לאלתר לגאולה³¹, ע"י משיח צדקנו.

*

ה. ויש לבאר גם דיווק הלשון בהאמור לעיל — שעשו שאלה ע"ד מעשר בתבן, "תבן" דיקא, ואילו בהיעדר דלעתיד לבוא נאמר "בית עשו לקש", "קש" דיקא ולא "תבן":

ובהקדם החילוק בין תבן לקש, ע"פ מ"ש בתוס' ר"פ כירה והמקבל (ב"מ קג)³², דתבן הוא הנקרע עם השבולת, והוא הניתן לבהמה, משא"כ קש שנשאר מחובר לקרקע, וגם מאכל לבהמה אינו — אין לו שייכות לשבולת כלל.

ויש לבאר זה ע"ד מ"ש בكونטרס ומעין³³ שבתחלה נמשך לחוטא — مما שהמשיך לסת"א — חלק בראש³⁴, אבל זה רק כל זמן שיש בו עדין הארה מצד הקדושה³⁵ — שזהו בדוגמה "תבן" שנקרע עם (ויש לו שייכות לשבולת), וניתן לבהמה (השפעה לנח"ב); משא"כ "קש", שאין לו שייכות לשבולת כלל — מורה על המעד ומצב סופי סוף נפסקת ההשפעה מהסת"א, וכמ"ש³⁶ "לא יאהה ה' סלוח לו גוי", כיוון שלא נשאר בו הארה מצד הקדושה כלל.

ומזה מובן גם בנוגע לעשו:

כששאל ע"ד מעשר, שענינו המשכת הקדושה (כנ"ל), הינו, שהיתה לו שייכות אל הקדושה — שאל ע"ד מעשר בתבן, בדוגמה תבן ששיך לשבולת,

אבל בנוגע לביטול קליפת עשו לעתיד לבוא, נאמר "בית עשו

(30) ישעי' ל, ב. וראה תניא פל"ז (מו, א).

(31) לשון ה"kol kura" של אדרמור מוהרי"ץ — ראה "הקריה והקדושה" סיון תש"א. אגרות-קדוש שלו ח"ה ע' טהה.

(32) בר"פ כירה (שבת לו, ב): "קש הינו זנבות השבולים שנשאר בשדה .. ותבן הוא הנקרע עם השבולת .. קש משכחת לה במחובר". ובפ' המקובל: "אותו שנקרע עם השבולת קריי תבן, והנשאר בארץ קריי קש .. כדכתיב גם תבן גם מספוא ורב עמו, והוא שנסואר בקרקע אין נוחניין לבהמות לאוכל".

(33) נאמר זו פ"א ואילך.

(34) ראה גם תניא אגה"ת פ"ג.

(35) ראה קונטרס ומעין שם פ"ד: "כאשר כבר אבד ר"ל חלק נשמו וחלק הטוב שבו, ה' ישמרונו, או אינו מקבל עוד מהם שפע חיות".

(36) לשון הכתוב — נצבים כת, יט. וראה קונטרס ומעיןamar יוז"ד פ"א.

לקש", הינו, שהקש שאין לו שייכות לשבולת (קדושה) כלל, והוא אותיות שק, "שְׁקָאשִׁים כְּסֹותֶם"³⁷, לבוש שק שהחיצונים יונקים ממנה³⁸ — יתבטל למגרי לעתיד לבוא; משא"כ התבנן, שמורה על החלק השיך לקדושה — הנה "אֲרֵי כְּבָקָר יַאֲכֵל תְּבַנְּךָ"³⁹ גם לעתיד לבוא.

ו. ויש להזכיר ולברר זה שעשוי שאל **"אבא היה מעשרין כו"**⁴⁰ — ששאל את יצחק דוקא:

ובהקדם הביאור איך הי' עשו חשוב בעיניו של יצחק כ"כ שהיה מרמהו בשאלות איך מעשרין את התבנן כו' — כי יצחק ראה אותו מלמעלה דרך המקייף, ושם קליפה קדמה לפרי (ראה בארכוה: תו"א ואוח"ת תולדות ד"ה ראה ריח בניי⁴¹).

ולכן שאלת עשו איך מעשרין את התבנן הייתה ליצחק דוקא, כי, האפשרות להפיצו של עשו שiomשך להtabן דוקא, שהוא הקליפה שקדמתה להגרעין, אינה אלא כפי שיצחק רואה אותו מצד בח"י המקייף, שם הקליפה קדמה לפרי, כנ"ל.

וזהו גם הטעם לכך שעשוי הקדים בשאלתו **היהך מעשרין את המלח**¹⁹ — שליח הוא בח"י גבורה (עין לקו"ח ביאור דשchorה אני הב' ס"ה. וד"ה לא תשבית וביאורו⁴²) — כי זהו (גבורה) שרשו של

(37) ישע"ג, ג.

(38) ראה תור"א וישלח כד, ג. ואוח"ת וישלח (פרק ה) תחתוג, א.

(39) ישע"ג, ז.

(40) פרשי" שבחערה 19.

(41) ושם (תו"א, ב ווילך. אוח"ת — לשון התור"א עם הגהות — קנא, ב ווילך): "לhabין .. איך הי'" (עשוי) חשוב בעיניו (של יצחק) כ"כ .. שהי' מרמהו בשאלות איך מעשרין את התבנן כו'", וסביר שהקליפות מבלים מבחן המקייף, "ולכן מצד בחינת המקייף עשו שואל איך מעשרין את התבנן", וממשיך ש"הרצוןashi ליצחק להמשיך לעשו .. הוא מפני שראה אותו מלמעלה למטה ע"י .. בח"י המקייף כו".

וראה אוח"ת ויקרא (פרק ג) תשניטס, שהענין דקליפה קדמה לפרי הוא מצד עולם התוויה שהאר הוא בבח"י מוקני*.

(42) בהביאור דשchorה אני (שה"ש יו"ד, א): "הגבורות בשרשם גבוהים מהחסדים .. כמו שליח ממתיק את הבשר .. נתגללה הטעם .. ע"י המלח דוקא שהוא עצמו למטה מהמאכל שהרי אינו ראוי לאכילה, והוא בבחינת גבורות". ובד"ה לא תשבית וביאורו (ויקרא, ג, סע"ד ווילך): "שורש המלח הוא מבח"י גבירות דאבא" (זה שמטעים הבשר הוא לפי שבח"י גבירות

(*). ולהעיר מאוח"ת תולדות ס"ה הקובל קובל יעקב (קמו, טע"ב): "ואפשר כוונת יצחק לברך את עשו שיהי הקליפה שומר לפרי כמו שהוא" קודם חטא נה"ד".

עשו, כדיוע ש"רישי" דעשו בעיטפי' דיזחק⁴³, ולכז בשאלתו ליצחק היאך מעשרין כו' (שבזה רצה לקבל יניקה ממן), הנה בזה גופא הקדים עשו עניין המלח, בח"י הגבורה, שוזהי האפשרות שיומשך לו מרששו. [ויש להעיר בנווגע ל"מעשרין את המלח" — שמעשר הוא מהצומה⁴⁴ ולא מדום, ומלה ממוצע בין דום וצומה, כמו"ש בע"ח שער נ' פ"ב⁴⁵.]

(מורשתות ב"ק אדו"ר — "ירושיות" חוברת ט)

דאבא נעשים חסדים דאייא כו', "שורש של בח"י מלך הוא בח"י בוצינא דקרדוניאתא .. גבורה דעת"י .. שרש כל הגבורות".

ואולי מקדים רביינו הצעון ללקו"ת שה"ש, לפי שם מדבר אודות בירור הניצוצות שנפלו בהקליפה שרשן מקום גבוה יותר כו' — שענין זה שייך יותר להמלח דעשו* (משא"כ בלקו"ת ויקרא מדבר אודות מלך קדושה, בתורה וכו'); ומוסיף גם הצעון ללקו"ת ויקרא, שם נתפרש ש"שורש המלח הוא מבח"י גבורות" (משא"כ בלקו"ת שה"ש הובא רק תוכן העניין).

(43) תיב"ע ויחי ג, ג (בשינוי לשון קצר). וראה תו"א שם: "עשו סוטפיתא דדהבא פסולת הגבורה דיזחק .. ורישא דעשו בעיטפי' דיזחק".

(44) מעשרות פ"א מ"א.

(45) שם: "מאכלוי הדום כגון .. מלך". ובהגהת צמח שם: "בספר הלקוטים איתא כן, שהוא דום. ובדרושים איתא שהוא צומה, כי נעשה מהמים שהם חיים. ובכוננות כתוב שהוא בין דום וצומה" (וממשך שם שיש ג' סוגי מלך). וראה גם שער המצוות וטעמי המצוות פ' עקב: "המלח .. הוא בח"י אמצעי שבין הדום אל הצומה" (שם, שכן החוזב מלך מן המחצב בשבת חייב משום קווץ (ראה שבת עג, ב), אף שאין שם קירה נופל אלא בגידולי קרקע).

ואולי כוונת רביינו, שכין של מלך שייך גם לצומה (שהרי הממוצע שייך לשני הדברים שהוא ממוצע ביניהם), לכן יש מקום להשאלת "היאך מעשרין את המלח".

(*) ובהמשך הענין שם, ש"הטט"א אינו יכול לקבל את הקדושה .. רק בבחינת מקייף", ומציין "ונעמש"ל מהה בפ' תולדות ע"פ ראה ריח בני".

יג' שנה למצות.

א. "בן שלש עשרה למצות", ונלמד ממ"ש בפסוק (בראשית לד' כה') "ויהי ביום השלישי וגו' איש חרבו וגוו'", "ולוи באוטו פרק בן י"ג שנה ה'י, וקרי ל' איש"א — אבות פ"ה מכ"א ובפי הרע"ב.

وعי"ש בתוי"ט, שלאחרי שמאור החשבון שבצאת יעקב מבית לבן ה'י לוи בן י"א שנה, ועוד ב' שנים (ר' חדש שעשה בדרך וי"ח חדש שעשה בסוכות) עד מעשה שכם, כפי שhabi'a מפרש"י — השיג על פירש"י בחומש שלא דיק בפי הפסוק "ויתאבל על בנו ימים רבים" (בראשית לד'), שפירש "כ"ב שנה, כנגד כ"ב שנה שלא קיים יעקב כבוד אב ואם, כי שנה שהי' בבית לבן וב' שנה בדרך .. שנה וחצי בסוכות וששה חדש בבית אל" — שהרי בית אל ה'י אחורי מעשה שכם³, וא"כ, יחסרו שש חדש מיא"ג שנה של לוи במעשה שכם, ועכ"ל שקדם בואו לsuccות שהה בדרך שש חדש, ועפ"ז ה'י לוי בן י"ג שנה במעשה שכם.

ותימא שהשיג בזה על פירש"י, שהרי בן הוא ב מגילה (יז.) להדייא: "יצא מארם נהרים ובא לו לsuccות ועשה שם שמונה עשר חודש .. ובבית אל עשה שש חדש". — שוב ראיית שמקשה בן בתוס' ר' עקיבא איגר לאבות שם⁴.

א) לעין תוי"ט רפ"ב דזבים.

1) בסוף פ"י התוי"ט כאן מצין (בחצאי ריבוע): ועיין רפ"ב דזבים. — ובתי"ט שם, בפי דברי הרע"ב "הכל מטמאן בזוכה, הכל לאחורי תינוק בן יומו מרובי דאייש" — "זהו כעין מיעוט אחר מיעוט שהוא לרבות .. זה האיש ממשמעו בן י"ג שנה, כדתנן בפה דאבות".

2) נראה כוונתו לפירש"י אבות כאן: "וואז ה'י לוי בן שלש עשרה שנה כשתחשוב ב' שנים שעשה יעקב בבית אל", הינו, ב' שנים שהתחשב בדרך עד בואו לבית אל, ועל זה מפרש התוי"ט שהם ר' חדש שעשה בדרך וח"י חדש שעשה בסוכות.

וראה גם מדרש לקח טובעה: "לוи נולד בשנה שלישית (שנתן לבן לאה ליעקב) .. נשארו מן י"ד שנים (שעבד יעקב אצל בן) ה' שנים עם שנת לידת לוי, הרי לך ה' שנים לווי (בסוף י"ד שנה) .. וב' שנים שהי' מקריב זבחים בבית אל .. הרי י"ג לווי".

3) שהרי לאחורי מעשה שכם נאמר (וישלח לה, א-ג ובפרש"י) "קום עליה בית אל", (לפי שאחרות בדרך נענשת ובא לך זאת מבחן), "ויאמר יעקב ג' הסירו את אלה הנקר (שיש בידכם משל שכם) .. ונקומה ונעלמה בית אל".

4) שם — על מ"ש התוי"ט שרשי לא דיק בפי החומש: "זה תמורה דהא להדייא איתא

אבל, עפ"ז צריך להבין: איך יתיישב החשבון שבמעשה שלכם — שהי' לפניו הששה חדשים שעשה בבית אל — ה"י לוי בן י"ג שנה? ווגם: בוגר לפרטיו החשבון עד לידת לוי — כתוב בתורו"ט שם: "כשתהשוו י"ג שנה שעשה יעקב עם לבן אחר שנשא את לאה וילדה לו אחר ב' שנים בקידוב שעלו בהרין לשלת האחים ראובן שמעון ולוי לחשבון שבעה חדשים לכל אחד, נמצא לוי בן י"א שנה כשיצאו ממש, הוסיף עליהם ר' חדשים שעשה בדרך ר' י"ח חדשים שעשה בסוכות וככו". ודבריו עולה שאין החשבון מכוון ("ב' שנים בקידוב .. לשלת האחים .. שבעה חדשים לכל אחד", ולא בדוק), ונדחק בתירוץ.

— בפירוש המioxס לרשות נזיר (כת): ד"ה ור"י: "איש הו מבן י"ג שנה ולא בפחות וכו' וגMRI שמעון ולוי בהיה שעתא בני י"ג שנה היו, והרוצה לחשוב יצא ויחשוב".

ב. ואפ"ל שהחשבון הוא מדויק, ומיום ליום, והוא:

אחרי שנשא יעקב את לאה ובא אליו,

— שמיד מתחילה החשבון העיבור, כיון שביאה ראשונה נולד ראובן, וכמו שאמר יעקב על ראובן "ראשית אוני" (בראשית מט' ג'), שהוא ה"י טפה ראשונה שלו (פירושי על התורה) ב —

(ב) ואף שאין האשה מתעברת מביאה ראשונה [ביב"ר פמ"ה משמע קצת שהוא פלוגתא אם מתעברת מביאה ראשונה], אבל ביבמות (لد. וע"ב) מקשה הש"ס בפרשיותו "זה אין האשה מתעברת וכו'" — הרי,

---

ספ"ק דמגלה יצא מארם נהרים ועשה שם י"ח חדש וכו' ובבית אל עשה ר' חדש, וא"כ אדרבה, פרש"י דהכא (babot) תמורה שהוא נגד הסוגיא הנ"ל".

(5) ראה גם רבינו בחיי (וישלח שם): "לאה ילדה לראובן בז' חדשים ואחריו נולד שמעון לז' חדשים, נמצא כשבירש יעקב מלבן לסוף עשרים שנה ה"י שמעון בן י"ב שנה פחות ב' חדשים, נתעכבר יעקב בסוכות י"ח חדשים ובא לשכם, נמצא שמעון בן י"ג שנה וארכבה חדשים, ולוי בן שתים עשרה שנה וט' חדשים, וקרואן הכהן איש" (וכ"ה בפי מהרו"ז לב"ר פ"פ, יו"ד). ובזאת רענן ליל"ש וישלח רמז קלה: "כשנשע יעקב מבית לבן ה"י בן י"א שנים, שהרי ה"י י"ג שנים בכיתה לבן אחר נישואו לאה, ושנה וממחזה ה"י בסוכות כדאיתא סוף מגילה, א"כ ה"י בן י"ב וממחזה, וא"כ קשה למה קרי ל"י איש, הלא לא היו לו י"ג שלמים. ואפשר דה"ל מופלא הסמוון לאיש".

(6) ועוד"ז במחוזר ויטרי לאבות כאן: "שנה וממחזה או שני שתי שנים לג' עיבורים של ראובן שמעון ולוי שנולדו לשבעה חדשים, וילודת לשבעה يولדת למוקוטעין".

(7) ושם (פיסקא ד'): "ויבוא אל הגר ותהר, ובו לוי בר חייתה אמר מביאה ראשונה נתעברה. אמר רב כי אלעזר לעולם אין האשה מתעברת מביאה ראשונה".

חכה זו ימי המשתה, ואותו עבד שבעה שנים ברוחל, ושש

בן שני (שם) אָתַּמֵּר (על הקושיא "זהא תמר בביאה ראשונה איעברא") ש"תמר באצבע מיעכה (קודם ביה ופתחה פתוח והוו לי' כב' ביאות⁸) דאמיר רבי יצחק כל מועכות של בית רבוי (המשירות בתוליהן באצבעותיה⁹) תמרermen וכור' ע"ש תמר שמייעכה באצבע, וגם כאן שני בן בתוד"ה שלא (יבמות עו), בוגע למ"ש ביעקב "ראשית אוני", ש"נתעברה (לאה) מביאה ראשונה שמייעכה באצבע, כדאמרין בתמר¹⁰.

באור הא אין אשה מתעברת מביאה ראשונה ע"ד הסוד — בלקו"ת להאריז"ל ר"פ וירא¹¹. ושינוי הא דיעקב ושל בית רבוי — בע"ח שט"ז ספ"ה¹².

בנודע ביהודה מהדו"ק אה"ע סכ"ב כתבי¹³, שזה אין אשה מתעברת מביאה ראשונה אינו אלא ע"פ רוב, והש"ס הנ"ל (ביבמות) מתרץ שמייעכה באצבע, כדי שלא נדוחוק לומר שאלה שנתערכו בביאה ראשונה היו מן

(8) פרשי שם.

(9) ראה בארוכה בהשומות ומילאים ל תורה שלמה וחיה מט, ג.

(10) ושם: "זהענן כי האשה אינה يولדת עד שתהא שלמה, כי טרפה אינה يولדת, אמנם כל שלמותה אינה אלא עד שיש בה שם ב"ן .. שהיא נפשה של הנקבה (כמ"ש לפנ"ז), ואז יש בה כח להולד, ואמנם זה הנפש אינו נתן לה עד זוגנא קדמאה דבעלה עמה, ואז יהיב לה נפש, ועי"ז נשאר בחי נפש דבעליה בסוד שללה ("שדי רוחא בגופה"), והוא המעלת אה"כ בכל שאר זיווגים את המ"ג, لكن אין האשה מתעברת בביאה ראשונה, כי בביאה ראשונה עשו אותה כדי שתהיה כל רואי לקבל טפה הזרעית, ולאחר שקיבלה הכליה ההוא שם ואילך מתעבר כו".

(11) ושם: "כבר בארנו שאין האשה מתעברת מביאה ראשונה, רק צריך להכנס ביה תחליה חד רוחא. ואמנם יש בזה פקוק מעניין יעקב שאמרichi וראשית אוני, שנראת שנתעברה לאה מביאה א', וכמו שאריז"ל בביבמות לד"ד ב', שככל מעצות של בית רבוי תמרermen ע"ש שמעכו באצבע, ולא הוציאו אלא ביה ראשונה. והענן הוא, כי .. א"א הוא זכר בלי נזק, לא הוציא לוזה לעשות כל, ומכח זה נמשך אל יעקב, וכלל מעצות של בית רבוי".

(12) וזה: "יגלע"ד שכונת חז"ל שע"פ רוב אינה מתעברת מביאה ראשונה, ולכן הקשו בביבמות דף לד' למה צריך להפרישה (בשנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסה לחופה החליפו כור' שמאפרישין אותן שלשה חדשים שמא מעוברות הן), והוא אין אשה מתעברת ונזיל בתר רובא. וכן הקשה מתמר היאך הפקריה עצמה ליהודה ומהיכא תיתדי דהיא ממיעוט ותתעבר מביאה ראשונה. ובזה יתרוץ קושית מהרש"א לדמה לא הקשה מלאה שנ"כ נתעברה מביאה ראשונה, ואף שהתוס' .. כחבו בלשונם לאה מיעכה באצבע, מ"מ הקשה דלא אסיק אדעתאי ממייעוך באצבע, למה הקשה מתמר ולא הקשה מלאה שקדמה לתמר, אבל לפמ"ש לעיל לך"מ, דלאה מעשה שאינו היה שהיה ממייעוטה שנתעברה מביאה ראשונה, והתוס' שכחטו דמייעכה באצבע הינו למסקנא אין אנו צריכים לדוחוק שהיתה ממייעוטה" (וראה גם שווי"ת שיבת ציון סע"ג).

שנתיים בצען, ואח"כ נס מלבן ذ' ימים, ויום אחד שלן על מעבר יבך, בסוכות ישב יה' חדש, לשכם בא ערב שבת, ולכון חנה מחוץ לעיר, וא"כ על-כרחן הי' שם גם ביום הש"ק, ורק ביום א' יצא דינה, ועוד ב' ימים, ש"ב يوم השלישי בהיותם כוaciים" לכהו שמעון ולוי איש חרבו, ואז נעשה לוי בר מצווה. וכדאיתא כל זה בבראשית כת' לד', מגלה יז, וב"ר פע"ט.¹⁶

המיעות. לעין ר"ן קדושים יי¹³. ובהערות וחידושים להר"ז מזיטאמיר (נדץ הצ"צ)¹⁴ דחה דעת הנודע ביהודה — משותת הר"ף סל"ח¹⁵.

(13) ושם (יו"ד, א), בנוגע ליבום בכח"ג כיון שעשה דוחה לת' — ש"כולה ביאה ראשונה (לא רק תחלת ביאה, אלא גם סוף ביאה) ביאה דמצוה היא ושוויה, דעתך מצות יבום להקים זרע הוא, ובכע ביאה ראוי להקמת זרע. ואע"ג דעת הרוב אין האשעה מתעברת בכיאה ראשונה, זמני דמתעברת כדאיתא החט (יבמות דף לד). ואולי כוונה רבינו במ"ש "לעין" — האם הכוונה במ"ש "זמןין דמתעברת כדאיתא החט" היא (לא להתייחס שם, ב) דמיעה באצבע, אלא שגם קושיית הגمرا היא שנייהית בתור רובא (כפירוש הנוב"ז).

(14) הכוונה להר"ג ר' מרדי שניאור זלמן (בן הרה"ק ר' יוסף יצחק מאורוטש, בנו החמישי) של הצ"צ, رب בזיטאמיר. — "הערות וחידושים" שלו שמזכיר רבינו כאן*, לא מצאנו לע"ע**.

(15) ושם: בمعنى על השאלה "אם הודיית האנושה והمفotta שהיא מעוברת מהאי אונס, יהיו הולך אסור בקרובותיו וראוי לירשו או לא" — ש"שאלת זו אינה צריכה באונס ומפתחה משומש שאמרו אין אשעה מתעברת מביאה ראשונה". ולכאורה הכוונה שם מ"ש "שאלת זו אינה צריכה", מוכחה, שלעולם אין אשעה מתעברת מביאה ראשונה, כי, אם הוא רק ע"פ רוב (כהנודע ביהודה), לא הול"ל שאין שום שאלת בדבר, אלא, שהדין הוא שאין חוששין שלא ישא מקרובותיו (כמו ב"מי שאינה אונסה ומפתחה אם שהוא מפלוני .. יש על הבן, אם הודיעתו אמרו שהוא אביו, שלא ישא מקרובותיו, כמ"ש בהמשך התשובה), כיון שאזולין בתור רובא.

(16) בפ' ויצא: "ויקח את אלה בתו ויבא אותה אליו ויבוא אליו", "וימלא שבוע זאת (שבועתימי המשתה — פרש") ויתן לו את רחל גוי ויעבוד עמו עוד שבע שנים אחרות" (כת, כג-ל), "עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצענק" (לא, מא), "וירברח גוי ויגד ללבן ביום השלישי כי ברוח יעקב גוי וירדרף אחריו דרך שבעת ימים" (שם, כא-כג), ובפ' וישלח: "וילין שם בלילה ההוא גוי ויעבור את מעבר יבך" (לב, יד-כג), "ויעקב נסע סוכתה וגוי" (לג, יז), "ויבוא יעקב .. עיר שכם" (שם, יח), "וותצא דינה וגוי ויהי ביום השלישי גוי ויקחו גוי שמעון ולי גוי איש חרבו גוי".

ובמגילה שם: "בא לו לסתוכות ועשה שם שמונה עשר חודש, שנאמר ויעקב נסע סוכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות" ("ויבן לו בית לימת החורף עשה סוכות ב' פעמיים שני

*) וכן המחבר במק"א ברשימות (ב"הערות לס' צ"צ, נעל משניות): "במ"מ — נצד מזיטומיד — לבירה"ן ציין קו".

**) איזה שותת שלו — נדפסו ב"התמים" ח' ו' לט'ם.

(זהו דלא חשיב ימים אלו היתרים על כ"ב שנה וכ' שנה, הן בפסוק, (לא' מא'), שחייב רק זהה ל' עשרים שנה בביתך" ולא חייב ז' ימי המשתה היתרים, והן ב מגילה (שם), שחייב רק כ"ב שנה (בית לבן עשרין שניין .. אשთהי באורה תרתין שניין"), ולא חייב כל הימים היתרים, ז' ימים שנס מלבן, يوم אחד ד מעבר יבק וכו' — משום שאנו עולה אף לחודש. ו פשוט).

וא"כ, ה'י בסך הכל אחורי הנושאין דלאה עד מעשה שכם: י"ג שנים, י'ח' חדש ועשרה¹⁷ (או כ"א¹⁸) יום.

ולאה ילדה לשבעה חדשים (כדייתא בפדר"¹⁹ א). הובא ביל"²⁰, ואיתא בר"ה (יא) "יולדת לשבעה يولדה למקוטעין" — שם ר' חדשים וב' ימים (עיין בתוד"ה אלא, שם²¹).

וא"כ, נולד לוי יה' חדש וכ' יום אחורי הנושאין (ג' עבורין,

ג) בバイורי הגר"א על המשנה (אבות שם) חשוב ג"כ רק יה' חדש לאי עبورין, כל אחד ר' חדשים.²²

ימות הקין, הרי יה' — פרשי. וכ"ה בפרש"י עה"פ: "שהה שם יה' חודש, קין וחורף וקין, סוכות קין, בית חורף, סוכות קין").

ובב"ר שם (פיסקא ו): "ויחן את פנֵי העיר, נכנס בערב שבת עם דמדומי חמה מבعد יום וקבע תחומין ר'ו".

17) ז' ימי המשתה, ז' ימים שנס מלבן, يوم א' שלן על מעבר יבק, ועוד הר' ימים מערב שבת שבא לשכם עד יום השלישי — הם עשרה ימים.

18) נראה מסתפקו רビינו אם להוטיף עוד يوم יום א' בשביל הדורך מעבר יבק לסוכות (או מסוכות לשכם), שלא נתרפרש בכתב. — ולהעיר, שלפי החשבון דכ"א يوم, נעשה לוי ביום השלישי בן י"ג שנה ויום אחד.

19) פלי' (נסמן לקמן בפנים).

20) ויצא רמו קכח (בסופו).

21) בר"ה שם: "בפסח נולד יצחק, מנין דכתיב למועד אשוב אליך .. דקאי בחג וקאמר לי' בניין. אכן בשהה ירחי מי קא ילדה, תנא אותה שנה מעוברת היהת. סוף סוף כי מדלי מר יומי טומאה (דק"ייל שרה אמנו אותו היום פרסה נדה) בצרי להו, אמר מר זוטרא .. يولדת לשבעה يولדה למקוטעין". ובתוס' שם: "ולמאי דמסקין דיולדת לשבעה يولדה למקוטעין, לא הוה צריך לשינוי שנה מעוברת היהת, דכי מדלית נמי ימי טומאה, טבלה נמי בליל חמישי לחג, ואפשר דילדה ביום אחרון של פסח" — שזו החשבון דר' חדשים וב' ימים.

22) ושם: "י"ג נקרא איש שנאמר ויקחו שמעון ולוי איש וגוי, ויה' שנה שהי' יעקב אצל לבן אחר הנישואין, צא ג' עיבורין של כל א' מוי חדשים, נגד זה שנה ח'י חדשים בדורן, כמ"ש בספר' ד מגילה". — אבל, לא חייב ימי טומאה לידי, וגם לא חייב כי יום הניל.

שכל א' מהם הוא ו' חדשים וב' ימים, הם י"ח חודש וו' יום, ועוד שבועיים טומאת לידה של רואבן ושמעון²³).

ועפ"זأتي החשבון — שבמעשה שכט (שהארע י"ג שנים י"ח חודש וכ' יום אחריו נישואי לאה) hei לוי בן י"ג שנה — מדויק מיום ליום, שדוקא ביום השלישי נעשה לוי בן י"ג שנה²⁴.

ג. ולהעיר:

לכארורה אפשר להביא ראי שעל-כrouch ילדו האמהות לו'
מקוטעים — מהא דנולדו לייעקב במשך ז' שנים י"א בניים ובת²⁵.

ובהקדמה — שmpsחט הכתוב משמע שהוא זה אחר זה, היינו,
שלעולם לא ילדו ד' האמהות באותו פרק זמן, אלא לאחר שילדה לאה
ד' בניים ועמדת מלדת, נתנה רחל את בללה לייעקב וילדה בלהה ב' בניים,
ואה"כ נתנה לאה את זלפה לייעקב וילדה ב' בניים, ורק אה"כ ילדה לאה
עוד ב' בניים ובת. וכן מוכח גם מסדר כתיבתן על האיפוד, דקרי לזה
בקרא²⁶ "כתולדותם", שפירושו סדר שנולדו, היינו שנולדו זה אחר
זה. — ויעוין בזה ספרנו בראשית ל' ח'.

ואי ילדו לו' שלמים, הרי החשבון דכל י"ב הלידות (י"א בניים
ובת), ז' חדשים לכל לידה (לא הפסיק זמן ביןתיים), עולה פ"ד חדשים
שהם ז' שנים, ואיך שמרו טומאת לידה (למן דאמר שם

(23) שבוע לכל אחד, כמ"ש (ר"פ חזירע) "אשה כי תזריע וילדה זכר וטמאה שבעת ימים".

וראה גם חזקוני המובא לקמן בפנים (נעתק בהערה 36).

(24) להעיר, שבמדרשiscal טוב (וישלח שם) מדייק בחשבון הימים, אבל נזח בחשבונו להוציא הפרש שבין שנת החמה לשנת הלבנה, ומסיק שהחשבון די"ג שנה הוא י"ג שנות הלבנה פשוטות", עי"ש.

(25) פדר"א ויל"ש שם. ובפי הרד"ל שם, שהחשבון "מוכח ממ"ש (ויצא ל, כה ואילך) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגוי שלחני וגוי נקבה שכרך גור, ועבדו או אה"כ שש שנים בצאננו, והתחילה לאה להוליד אחר ז' שני עבודה הראשונה, ובשבע שנים השניים עד שהתחילה לעבד בצאננו נולדו כולם".

(26) תוצה כה, י"ד. ובפרש"י: "סדר שנולדו, רואבן שמעון לוי יהודה זן ונפתחי על האחת, ועל השני גדר ואשר ישכר זבולון יוסף ובנימין". — פרט הדעות בזה ראה תורה שלמה במילואים לפ' תוצאה ס"י.

(27) ושם: "הכניתה לאה את זלפה לייעקב בהכרה קודם שיولد נפתחי, כי בו' שנים נולדו ח' שבטים, ר' בני לאה וב' בני זלפה, וכשנחשוב ט' חדשים לכל עברו הם ע"ב חדשים שהם ו' שנים בלבד ט' חדשים עברו זן .. ומכל זה יתחייב שמסרה לאה את זלפה לייעקב קודם לידי נפתחי, כי באופן אחר לא יספק זמן זה' שנים לעבורי כולם, אם לא נאמר שנולדו כולם לו' חדשים, ושתייך שילדו נתבערו, ולא שמרו טומאת לידה".

בחוֹזֵלָרֶץ קיימו האבות כל התורה²⁸) — ועל-כרחך צ"ל שהוא ל'ז' מקוטעין (לכל הפחות ר' חדשים וב' ימים), שאז עולה החשבון ד"יב ל'ידות (לכל הפחות ע"ב חדשים — שהם ו' שנים — וכ"ד ימים) בצירוף השבועות דטומאת לידה שביניהם²⁹ — בתוך שבע שנים.

אלא שזה אינוرأי, שהרי אף"ל שرك לידתם הי' בזה אחר זה, ולא זמן עיבורן, הינו, שאין הכרח לומר שرك לאחרי שילדה אחת מהנשים נתעברה חברתה וילדה בעבר ז' חדשים, אלא יתכן שנתעברה כבר קודם שילדה חברתה וילדה לאחורי' בעבר משך זמן קצר (פחות מ') חדשים, וא"כ אפשר לומר שילדו ל'ז' שלמין.

ולהעיר, שבתרגום יונתן בן עוזיאל מוכח שעכ"פ עיבור דין יוסף הי' בבת אחת (בראשית ל' כא³⁰). וא"כ, יתכן שעוד שבטים מב' אמהות היו בעיבור באותו פרק זמן ורך לידתם הייתה זה לאחורי זה. ועיין ילקוט שמעוני שמota ע"פ "וימת יוסף וגוי" שכח:
ראובן נולד ביד' כסלו וכוכ' שמעון נולד בכח' בטבת וכוכ' (ליי נולד וכוכ').

ד) הוספה לאחר זמן³¹:

בסדר עולם (פרק שני) איתא שנולדו השבטים ל'ז' חדשים. ובראב"ע בראשית (ל' כג') ושמות (ב' ב') פ"ג ג"כ שנולדו לט' והורתה רחל קודם שנולד וכוכ'.

עוד מקומות שבהם נתבאר לכמה נולדו השבטים:

(28) כדמשוע מפרש"י וישלח לב, ה: "עם לבן גורתי (בחורל') .. ותרי"ג מצות שמותי", ודלא כדעת הרמב"ן (תולדותכו, ה) ש"שומרתו אותה הי' בארץ בלבד" (ראה לקו"ש ח"ה ע' 142). וראה באורוכה פרשタ דרכים במחלתו.

(29) ז' שבועות: ג' שבועות דלאה — בין וראובן שמעון לוי ויהודה, שביעי א' דבללה — בין דין לנפתלי, שביעי א' דולפה — בין גד לאשר, ועוד ב' שבועות דלאה — בין יששכר זבולון ודיינה (ומ"ש באוחל יוסף שבהערה 36: "ר' ב' שבועות .. טומאת לידי" — צ"ע).

(30) ושם: "וותקראי שמה דין", "אורום אמרת דין הוא מן קדם ה' דיהון מני פלגות שבטייא ברם מן רחת אחתי יפקון תריין שבטייא היכמא דנקפו מן חדא מן אמהתא ושמי' מן קדם ה' צלותא דלאה ואיתחולפו עובה ריא במעיהון והוא יהיב יוסף במעה דרחל ודינה במעה דלאה".

(31) כן נראה מהכת"ק.

(32) בבראשית (פ' ויצא) שם: "נולדו לע יעקב י"ב בנימ ב' שנים, וכאשר ספרים הקדמוניים מצאים בני ששה חדשים וימים במספר. ויתכן שנתנה לאה שפחתה לע יעקב קודם שנולד לנפתלי, גם הורתה רחל קודם שנולד זבולון" (ובמילא אין הכרח לומר שילדו לששה חדשים וימים מספר). ובשמות שם: "רוبي הנולדים הם סמוכים לתשנה חדשים .. ואין טענה מהשבטים, כי להיותם על הסדר אינה ראי כי .. יתכן שרחול נתנה שפחתה לע יעקב בלבד שמעון, גם נולד ישכר קודם אשר, ודינה בכתן אחת נולדה עם זבולון".

ביר' בניסן וכור' יהודה נולד בטו' בסיוון וכור' דן בט' באלו' וכור' נפתלי

פְּרֹדְרָא פְּלִיּוּ וּבְפִיּוּ הַגְּרָדְלָלֶל³³. לְקַח טֻוב בַּרְאַשִׁית³⁴. מַדְרָשׁ תְּדָשָׁא³⁵.
חוֹזְקוֹנִי וְאַהֲלֵי יוֹסֵף (עַל הַאֲבָן עֹזָרָא) וַיֵּצֵא³⁶. בְּחִי שְׁמוֹת³⁷. וּרְאָא עֲפַשְׁטִיאַן
בְּסֶפֶרוֹ "מִקְדָּמוֹנִיות הַיְהוּדִים"³⁸.

(33) בפְּרֹדְרָא: "מִז' חֲדִשִּׁים יָלְדָה לְאָה אֶת בְּנִי וְלִשְׁבַּע שָׁנִים נָולְדוּ לִיעַקְבִּי" א' שבטים ובת אחת". ובפִיּוּ הַגְּרָדְלָלֶל: "בְּסֶדֶר עֲוֹלָם רְבָה פְּבִכְבִּתְנָא כָּל הַשְּׁבָטִים נָולְדוּ לְז' שָׁנִים כָּאוּי' א' לְדִי" חֲדִשִּׁים. ובאייר הַגְּרָא א' שֵׁם דְּסֶל' שְׁכָלָם נָולְדוּ זָהָז' ז, רְל' שְׁבַּעַת לִידָה בְּלָהָה וְזַלְפָה עַמְּדָה לְאָה מְלָדָת, וְכָאן דְּתַנִּי הַלְּדָה לְז' חֲדִשִּׁים בְּלָהָה, אָפְשָׁר סְל' דְּבָנִי בְּלָהָה וְזַלְפָה נָולְדוּ לְט', כִּי נָולְדוּ תַּוְךְ מִשְׁךְ יְמִי עֲבוּרִי רְחֵל וְלָהָה (או אָוְלִי יָלְדוּ לְאָה וְרְחֵל לְז' מַקּוֹטְעִין, וְאַב' יְשִׁילְכִּין שְׁבָלָה וְזַלְפָה יָלְדוּ לְט' מַקּוֹטְעִין, אָפְיַ שְׁנוֹלְדוּ זָהָז' ז, וַיְעַלְהַ מִשְׁךְ לִידָתָן בְּסֶהָה רְקִז' ז' שָׁנִים"), וּמַסְיִים, שְׁדָבְרֵי פְּרָא וּסְעָרָא אַלְוָוְלְקִין עַל הַאֲגָדָה שְׁהָבִיא בִּילְקָוט שָׁמוֹת וְכָאן וּבִינָו בְּחִי שְׁמַחְיָה בְּשָׁנָה בְּשָׁמֶן מַדְרָשׁ תְּדָשָׁא, שֵׁם מִפְּרָשׁ כָּל אֵי מַהְשָׁבְטִים בְּאֵיזָה חֲדָשָׁן, וּמַשְׁמַעַן שְׁנוֹלֵד כ"א מִהְנָן בְּשָׁנָה אַחַת לְגָמְרִי. וְעַיְן בְּסֶהָה הַיְשָׁר".

(34) וְשֵׁם (וַיֵּצֵא כט, לב): "בְּסֶופְיָה שְׁבַּע שָׁנִים נָתַן לְבָנָאת לְאָה בְּתוֹ לִיעַקְבִּי אַבְינוֹ, וְאַחֲרֵי שְׁבַּע יְמִי הַמְּשַׁתָּחָה נָתַן לוֹ גַם אֶת רְחֵל, וְיַוְסֵּף נָולְדָה בְּסֶופְיָה שְׁבַּע שָׁנִים הַשְׁנִים, נִמְצָא יְאָא' א' שבטים שְׁנוֹלְדוּ בְּשָׁבָע שָׁנִים. כִּיּוֹדָה לְאָה אֶת רְאַוְבָּן בְּשָׁנָה הַרְאָשׁוֹנָה, וְנִתְעַבֵּרָה בְּשָׁמְעוֹן בְּשָׁנִי, וְכַשְׁנַחַתְעַבָּרָה עוֹד בְּשָׁמְעוֹן נִתְקַנְאָה רְחֵל בְּאַחֲרָה וְנִתְהַנֵּה לִיעַקְבִּי אֶת בְּלָהָה שְׁפָחָה, וְנִתְעַבּוֹרָה גַם הֵיא בְּשָׁנָה הַשְׁנִי, וָנָולֵד שְׁמַעַן לְאָה וְזָוֵן בְּלָהָה בְּשָׁנָה הַשְׁנִי. וּבְשְׁלִישִׁית יָלְדָה לְאָה אֶת רְיִוְן וְבְלָהָה אַחֲרֵי נִפְתָּלִי. בְּשָׁנָה הַרְבִּיעִית יָלְדָה לְאָה אֶת יְהוּדָה וְתַעֲמֹוד מְלָדָת, וְיָלְדָה וְזַלְפָה אַתְּ גָּד, וְנִתְעַבּוֹרָה גַם לְאָה עוֹד בְּשָׁנָה הַהוּא, וְיָלְדָה אַתְּ שְׁכָרָן. בְּשָׁנָה הַשְׁשִׁית יָלְדָה לְאָה אַתְּ זְבוֹלָן, וְזַלְפָה אַתְּ אֲשָׁר. בְּשָׁבְעִית יָלְדָה וְרְחֵל אַתְּ יוֹסֵף, וְלָהָה יָלְדָה אַתְּ דִינָה. נִמְצָא שְׁנוֹלְדוּ יְאָא' א' שבטים וְדִינָה בְּשָׁבָע שָׁנִים".

(35) רְאַוְבָּן נָולְדָה בְּיַדְךָ לְחַדְשָׁת הַט' (כטלו) .. שְׁמַעַן נָולְדָה בְּכָא' לְחַדְשָׁת הַי' (טבת) וְכָר' — כְּבִילְשׁוּ המוֹבָא לִקְמָן בְּפָנָים.

(36) בְּחוֹזְקוֹנִי (וַיֵּצֵא ל, כה): "תָּנַן הַתְּמָם בְּסֶדֶר עֲוֹלָם אֶחָד עַשְׂרֵה שבטים וְדִינָה, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְשָׁבָעָה חֲדִשִּׁים, פִּיּוּ לְכָל אֶחָד שְׁחָדִים לְעִיבָּר וְשָׁבָעוֹ לְטוֹמָא, וְהַכִּי קִיְּלָל יְוָלָדָת לְשָׁבָעָה יְוָלָדָת לְמַקּוֹטְעִין". וּבְאַהֲלֵי יוֹסֵף עַל מִשְׁחָה הַרְאָבָ"עַ שֵּׁם שְׁנוֹלְדוּ לְז' שְׁשָׁה שבטים וְיִמְמִים בְּמִסְפָּר": "בְּסֶדֶר עֲוֹלָם וּבְפְּרֹדְרָא כְּתוּב שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד לְשָׁהָה* חֲדִשִּׁים נָולְדָה. זֶה כִּי בְּעַבְרָז' ז' שָׁנִים הַס פְּהָה חֲדִשִּׁים (הַגָּהָה רְלִיל כִּי הַשָּׁנָה יְבִיב חֲדִשִּׁים וְכָל חַדְשָׁת שְׁלֹשִׁים יוֹם. יְבִיב פָּעָמִים לְעַלְהָה שְׁס' יָמִים. וַיָּמָת הַחֲמָה הַס שְׁס' הָיִם, נִמְצָא הַיְתָרָן מִן שָׁבָעָה שָׁנִים חַדְשָׁת שְׁלֹם וְחַמְשָׁה יָמִים), וּמַשְׁתַּחַלְקָפְהָה לְיְבִיב חֲלָקִים יָעַלה לְכָל אֶחָד וְאֶחָד שָׁהָה חֲדִשִּׁים, יָעַלה לְמִסְפָּר עַבְרָז' ז' בְּשָׁבָעָה לְיְבִיב פָּעָמִים יָמִיּוֹם טוֹמָא לְיָדָה עַלְהָה ג' חֲדִשִּׁים, נִשְׁאָרָו יְזִידָה חֲדִשִּׁים שְׁלָא הָגַע לְכָל יְבִיב כְּדִי שְׁחָלָק לְיְבִיב, וְעַבְרָז' צְרָק לְחֲלָקִים לְיָמִים. וְהַנָּא אֶם נִعְשָׁה חֲדִשִּׁי הַלְּבָנָה אֶחָד מְלָא וְאֶחָד חֲסָר יָעַלה רְצָחָה יָמִים, וְאֶם נִעְשָׁה חֲדִשִּׁי הַחֲמָה יָעַלה בְּקָרְבָּן ש' יָמִים, וּכְשַׁחַלְקָם יָעַלה לְכָל אֶחָד כָּה' יָמִים, וּרְזָלֶל לֹא חָשָׁרוּ".

(37) וְשֵׁם (א, ו): "רְאַוְבָּן נָולְדָה בְּיַדְךָ לְחַדְשָׁת הַט' (כטלו) .. שְׁמַעַן נָולְדָה בְּכָא' בְּטָבָת וְכָר'", וּמַסְיִים "מִצְאָתִי בְּמַדְרָשׁ תְּדָשָׁא".

(38) בְּהַגָּהוֹתיו לְמַדְרָשׁ תְּדָשָׁא, שְׁזָהוּ (סִדְרָה לְיִדְרָשׁ שְׁבָטָה הַנֶּל') נִגְדַּה הַסִּדְרָה

*) בְּסֶדֶר עֲוֹלָם וּפְרֹדְרָא: לְשָׁבָעוֹ (כְּנֶל'), וּכְנָרָא שְׁמַפְרָשׁ שְׁשָׁבָעָה" הוּא בְּצִירּוֹף יְמִי טוֹמָא תְּלִיה (כְּבָחוֹזְקוֹנִי), כְּדַמְפָרֵשׁ וְאַזְלִיל.

נולד בה' בתשרי וכור' גדר בי' מרחשון וכור' אשר בכ' שבט וכור' ישכר נולד
בי' באב וכור' זבולון בז' תשרי וכור').

ומצוה לישב, שהרי לפי חשבון היל"ש — וע"פ פירוש כל המפרשים שסדר תולדותם הי' ראובן שמעון לוי יהודה דין נפתלי גד אשר ישכר זבולון יוסף — נולד يوسف לכל הפחות בעבר טו' שנה וג' חדשים לבוא יעקב אל לבן³⁹, ואיך יתאים זה עם המפורש בקרא שכאשר ילדה רחל את יוסף נשלו מ"ד השניים שעבד יעקב אצל לבן בשתי בנותיו. — שוב מצאתי בסדר הדורות⁴⁰ שמקשה עד זה בוגע לחשבון י"ג שנותיו של לוי במעשה סכם.

ד. ועל כל הנ"ל יש להעיר:

א) מתוד"ה בידוע (סנהדרין סט.) שבדורות הראשונים כשהיו מולדים בני ח' הי' גם זמן גדולות מקודם הרבה, וא"כ, בטלה הראי מבני יעקב שזמן גדולות דכל אדם הוא בן י"ג שנה, כיוון שאצלם הי' זמן גדולות מקודם הרבה מכמו שהוא בדורות של Ach"ז⁴¹.

ב) וכן ממ"ש בשווית הרא"ש ריש כל ט"ז, שבן י"ג שנה למצות הוא בכלל שעוריין הלכה למשה מסיני⁴².

ה. גם יש להעיר ממש"ג "ויגדלו הנערים" (תולדות כה' כז'),

עולם רבא שאמר בפ"ב: נמצא כל השבטים נולדו בז' שנים חוץ מבנימין כל אחד ואחד לו' חדשים".

(39) כי: לאחר נשלו שבע שנים עברודה, נשא יעקב את לאה, וא"כ, ראובן שנולד בכסלו, נולד בשנה החשיעית, ושמעון נולד בטבת של השנה העשירית, ולוי נולד בניסן של השנה הי"א, ויהודה נולד בטיון של שנת הי"ב. וילדה בלהה את דין באלוול של אותה שנה, ואת נפתלי בתשרי של שנת הי"ד. וילדה ולפה את גדר מרחשון של אותה שנה, ואת אשר בשבט של שנת הט"ו. וילדה לאה את ישכר באב של אותה שנה, ואת זבולון בתשרי של שנת הט"ז — כעבור ט"ז שנה. ועל-כרחך לא ילדה רחל את יוסף קודם שעברו עוד ג' חדשים — שאו הוכר עוברה של לאה, ו"דנה דין בעצמה, אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי כאחת השפחות, ונחפה עליו ונחפק לנקבה" (פרש"י ויצא ל, כא).

(40) ב"א קצ"ט (lidit יוסף). — ושם: "ראובן .. נולד י"ד כסלו .. שמעון נולד כ"ח טבת, ע"כ טבת שנה הבאה .. ולוי נולד ט"ז ניסן, ע"כ לשנה הבאה .. הרי בין נישואיו לאה בניסן עד לידת לוי יותר מן ל"ו חדשים שהוא ג' שנים, ויעקב הי' בבית לבן מן הנישואין שלו י"ג שנים, ושהה בדרך שנה וחצי עד המעשה ששמעון ולוי חגרו איש חרבו .. הרי מלידת לוי עד הריגת סכם הי' לוי רך בן י"א שנים וחצי".

(41) כן הקשה גם בשווית מהרייל סנ"א (הובא בלקו"ש חט"ז ע' 289 הערה 3).

(42) וראה מכתבי רביינו באגורות-קדוש ח"ה ע' עו. שכו. לקו"ש ח"י ס"ע 70 ואילך. חט"ז ע' 291 — شب' דעתות בדבר, עי"ש בארכונה.

ופירושי משנעו**שו בני יג' וכוכ'** (משא"כ "כל זמן שהיו קטנים .. אין אדם מדקק בהם מה טיבם").

ומ"ש אח"כ בפירוש⁴³ שאז "(אותו היום) מת אברהם שלא יראה את עשו .. יוצא לתרבות רעה", אף שאז היו **בני טו'** (שהרי אברהם חי קע"ה שנה, וכשנולדו יעקב ועשו, שאז ה"י יצחק בן ששים שנה, ה"י אברהם בן ק"ס שנה, וא"כ, כשמת אברהם היו יעקב ועשו בני ט"ו שנה) — וכל המפרשים הקשו **בזה**⁴⁴ — **אף"ל** שגדלות תלייא בהבאת ב' שערות דוקא⁴⁵, והם הביאו ב' שערות רק בהיותם בני טו', ורק אז נעשו גדולים, וכל זמן שלא הגיעו לכל גודלות לא>Dדקק אברהם במעשייהם עד כדי כך שהנחתת עשו תהשב ניגוד לשיבה טובה שלו (שבשליל זה יצטרך הקב"ה לגרוע משנותיו), משא"כ אדם (לא יצחק או אברהם, אלא אדם מבחוץ שאינו יודע שלא הביאו ב' שערות) מתחילה לדדקק מי"ג שנה, כיון שמן הסתום הביא ב' שערות אמרינן⁴⁶.

ועפ"זأتي שפיר פירושי בפסוק הא' ("ויגדלו הנערים", "כיון שנעו**שו בני יג' שנה זה פירש כוכ'**), וגם בפסוק שאח"ז ("הלויטני נא מן האדום גו'", "אותו היום מת אברהם כוכ') — **دلא סטרי אהדי,** כנ"ל.

(מורשתם כ"ק אדו"ר — "רשימות" חוברת כא)

(43) על הפסוק (שם, ל) "הלויטני נא מן האדום האדום", "עדשים אדומות, ואותו היום מת אברהם .. ובישל יעקב עדשים להברות האבל כוכ'".

(44) ראה דעת זקנים מבעה"ת. ראים ושותי חכמיםעה"פ. — ונחקרו לתרין ששתי שנים מריד בציינעא כוכ' (וראה השקעות בזה בלקו"ש ח"א ע' 49. ח"ה ע' 370. ח"כ ע' 114 הערא). (41)

(45) ראה נדה מו, א. וראה אנציק' תלמודית ערך גדול (ע' קמ' וAIL).

רשימת המקורות

משעבוד גשמי לרוחני ע"י התפילין

אגרות קודש חכ"ה ע' קכח-קל
– תרגום חופשי מאידיש

- ט - אגרת קודש בענייני בכורות

עכודה בבכורות מאוב

אגרות-קדש ח"ח ע' רמחדרט

הפיכת החומר לרוחני ע"י מצות תפילין

'מורה לדור נבור' ח"ב ע' 154-153

– תרגום חופשי מאנגלית

- יא - לקט יחידיות בר מצוה

יחידות לקראת בר מצוה

בלתי מוגה. 'אוסף יחידיות' (תשורה ויגאל,
תשס"ג), ע' 20. וראינו אישע עם הרבי לי' לושי'

יחידות לרגל תחילת הנחת תפילין

בלתי מוגה – 'בן י"ג למצוות' (מכון
ליובאוויטש, תשנ"ט) ע' 247-245

יחידות לרגל הבר-מצוה

יחידות הרבי שמואל זלמןוב ע"ה, עם בנו הרב
ישראל יוסף שי' לרגל ה"בר מצוה", יומ' ג'
שהוכפל בו כי טוב, אור לט"ז באב תש"יב. שם
ע' 253-248

חלק מיחידות של הנאון רבוי אפרים

אליעזר הכהן יאלעס זצ"ל

קיץ תשכ"ח או תשכ"ט, בלתי מוגה. 'משבחיו
רבי' (אה"ק, תש"ס), ע' 170-169

- יב - "היום יום י"ב שבט

בשביל מה אתה ד্‏רשו?

אגרות-קדש אדמו"ר הר依"צ ח"ג ג'ם' קיט-הכא

- ג - אגרות קודש בענייני בר מצוה

ההוראה מפרשית יתרו לבר מצוה

אגרות-קדש חכ"ג ע' צז-צח

הסיבה לאמיירת תחנון ביום בר"

המצוה והקשר לפرشת יתרו

אגרות-קדש חכ"ח ע' קטזקיי

מדוע אומרים תחנון ביום בר-המצוה

היכל מנחם ח"א ע' מד-מו

מה למדים מבר-המצוה של יצחק אבינו

אגרות-קדש ח"ד ע' שמבי-שםג

– תרגום חופשי מאידיש

על תומ"צ – על נעים וטוב הוא

אגרות-קדש ח"ב ע' נער-דרנא

- ד - מכתב מברך ושיחה, חופה ומעש"ט

תורה חופה ומעשים טובים, נגנד'ם' האבות

אגרות-קדש ח"ה ע' פה-יפו

ביאור עניין הנ"ל

תורת מנחם תש"יב ח"א ע' 212 ואילך

- ה - הערות על ספרים

הערות לספר سور מרע ועשה טוב

אגרות-קדש ח"א ע' רצבר-רצג

ביאור בעניין המשכנת אור

המקיף ע"י תפילין דראש

אגרות קודש ח"ב ע' נהינה

הערות לספר לב אריה החדש

אגרות-קדש ח"ח ע' קענ-גענַב

הערות לספר טהרות يوم טוב

אגרות-קדש ח"כ ע' עז; פב

לעילוי נשמות

๖๖ ♦ ๖๖

הרה"ג הרה"ח הרב **שמעון ע"ה**
בן הרה"ג ר' אהרן ומרת שפורה ע"ה
יעקובוביין
נפטר ביום השבת-קדוש כ"ה מר-חשוון ה'תשע"ג
ת.ג.צ.ב.ה.

๖๖ ♦ ๖๖

הרה"ח ר' ברוך עקיבא ע"ה
בן ר' משה ומרת בינה ע"ה
גרינברג
נפטר ביום השבת-קדוש כ' אייר ה'תשע"ב
ת.ג.צ.ב.ה.

๖๖ ♦ ๖๖

מרת הדסה ע"ה
בת הר"ר פנחס ומרת רבקה ע"ה
גרינברג
נפטרה ביום השבת-קדוש ט"ו אייר ה'תשס"ו
ת.ג.צ.ב.ה.

๖๖ ♦ ๖๖

מרת רבקה ע"ה
בת הר"ר אברהם ליב ומרת מיטיע ע"ה
סגולוב
נפטרה כ"ד אלול ה'תשמ"ט
ת.ג.צ.ב.ה.

๖๖ ♦ ๖๖

נדפס על ידי ולזיות משפחתם
שייחיו לאורך ימים ושנים טובות